

TIGHT BINDING BOOK

brown book

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_206190

UNIVERSAL
LIBRARY

కావ్యగ్రంథమాలిక ౩.

వామనపురాణము.

(మొదటిసంపుటము)

పంపాదికారుడు

నడికుమటి వీరరాజు పంతులు

రాజపోషకులు.

—అశ్వత్థామ—

మహారాజరాజశ్రీ

వామనపురాణము.

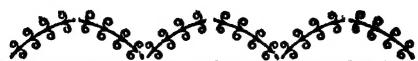

(మొదటిసంపుటము.)

నడకుమరిటి వీర రాజు పంతులు.

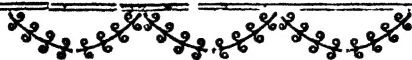
సంపాదకుడు.

పి రా పు ర ము

శ్రీ విద్యజ్ఞాన మనోరంజనీ ముద్రాక్షరశాల.

౧౯౨౭.

శ్రీరామ

వామనపురాణము

హ ర ల ల త

—ॐ—

శ్రీనారాయణదేవున

కానరుడు సర్వోత్తమునకు ♦ నంబకు భాషా

జ్ఞాననకు వ్యాసదేవున

కానరిశతము లిడి కృతికి ♦ చారంభింతున్.

క. బలిదక్రీవర్తివలన్

దిగ్విజయరాజ్యము గ్రహించి ♦ త్రిదశేసునకున్

లలి నొసంగిన భక్తశ్రీ

సులభుని వామనరూపమునందున్ గోలుతున్.

మహాహైంద్ర నారదుం బొకప్పుడు వాగ్విశారదుం, నపులస్త్యు
సీత్యుని యాశ్రమమున కేగించి యాశ్రమాసీనుడై యున్న
రామునిచందులిం గాంచి యిట్లుని పొగ్గించెను.

ఓబ్రాహ్మర్షిమా! నీవు త్రికాలజ్ఞునివు. భూతభవిష్యత్స
మానములు నీకు బ్రత్యక్షములు; అందుచే భగవంతుడైన శ్రీ
హరివిష్ణువు వామనావతారమును ధరించుటకుఁ గారణ మేమో నీవ
న వివరింపగలడున్నాను. ని వావిషయమును నవిర్తరముగా నాకు

వివరించి చెప్పము. దైత్యకులలిలకుఁజైనపరీక్షాదుఁడు పరమనైష్ఠుఁడయ్య నమరిగణముతో సమరము నేల గావించెను ? అవిషయమున గూడ నామనస్సునం దనేకసందేహములు బాధించుచున్నవి. ఓద్విజ-శ్రీష్ఠా ! దక్షునికూతురును, ఉత్తమోత్తమురాలు నైనసతీదేవి మహాదేవుఁ డైనశంకరునకుఁ బ్రియతమభార్య యయ్య నెందుల కామె నిజశరీరమును బరిత్యజించి గిరిరాజైనహిమవంతునింట జనియించెను? అట్లయ్య నామె మరల నెందులకు దేవదేవుడైన మహాదేవునకుఁ బత్ని యయ్యెను ? నీకు సకలవిషయములు నవగతములే. కావున వానిని నా కెఱింగించి నాసంశయముల నివారింపుము. ఓబ్రహ్మజ్ఞమూర్తి ! శ్రీధాదులమాహాత్యము, దానాదులఫలము, వ్రీతాదులవిధానము నాకుఁ దెలియఁజేయుము. ఈవిధముగా మహద్వియైత నారదుఁడనుగంగా, ఋషిప్రముఖుఁడును, వాగ్మిశ్రీష్ఠుఁడు నైన పులస్త్యుఁడతపోధనుడైన నారదున కిట్లుత్తర మిచ్చెను. ఓమునిసత్తమా ! వామపురాణవిషయములను నే నాద్యోపాంతముగ నీకడ వర్ణనము గావించెదను. నీ వేకాగ్రీచ్ఛిముతో నాకర్ణింపుము.

ఒకానొకప్పుడు మందరపర్వతమున గీష్మకాల మాసం ను గంగా జూచి హైమవతీదేవి మహేశ్వరునితో నిట్లనియెను--దేవా! గ్రీష్మమాసన్నమైనది. మన కొకనివాసగృహము లేదు. ఇప్పు డిక్కడనుండి మన మీప్రచండవాయుప్రవాహమునందును, ఈయాతపతాపమునందును నేవిధముగాఁ గాలయాపనము గావింపఁగలము ? ఈవలుకు విమహాదేవుఁ డిట్లుత్తర మిచ్చెను.

“ఓకళ్యాణీ ! నేను నిరాశ్రయుఁడను. నిరంతరము సరణ్యములయందు చరించుచుఁ గాలయాపనముఁ జేయఁగలము—” పార్వతీ మాటుపలుకలేదు. శంకరుఁడు సతీదేవితో స్వేచ్ఛగా వృక్షమూల

లయందు వసించుచు గ్రీష్మమును గడపివేసెను. అట్లే నిదాఘకాల
 ల్లఁ గడచిపోయెను. ఆకాశమును గాఢాంధకారముచేఁ గప్పివేయుచు
 మంకరగర్జనములతో వర్షకాల మరుదొందెను. ప్రావృట్కాలము
 తాపించుటఁ జూచి, దక్షతనూట—సతీదేవి, మృగ నొకమాఱు
 హాదేవుని సమీపించి తనకోమలసుస్వరముతో స్తుతి పలికెను. మ
 ంశా! వర్షకాల మానన్నమైనది. వృద్ధయవిదాకిముగాఁ బ్రబల
 యువు ప్రవహింప మొదలుపెట్టెనది. జలధిములగింభీరగర్జనము
 రంభము లైనవి. నీలమేఘములననుచు విద్యుల్లసలు తిళిత్తిత్తి
 లతోఁ బ్రోచులాడుచున్నవి. మఱియు మమూరబృందములు
 కారవముల కండుకొనినవి. గగనమండలము వారిధారల నొసఁగి
 మండలముతో వియ్యమందుచున్నది. బక హంసాది పక్షిగణము
 యును భజించుచున్నది. కదంబవృక్షములు, మద్దిచెట్లు, కేలికీ
 జములు, నూరుతాహతులచేఁ బుష్పరాశిని భూపతితిముఁ గావించు
 చున్నవి. దుర్జను లేపుచూపుటవలన స్వచ్ఛలు సుఖకరము లగు
 క్షయనికిప్పలు వీడి యొందేనిపోవునట్లు, హంసబృందములు మేఘుని
 గర్జనములు వినఁబడుటచే సరోవరములఁ బరిత్యజించి వెడలిపో
 చున్నవి. శంకరా! జలదజాలములు సభోమండలమున నిభివర్ధనము
 ను సంతోషచిత్తములతో వనప్రదేశములకుఁ బరుగెత్తుకొనివచ్చు
 న్నవి. మఱియుఁ గ్రీవానక్తములైన మృగసమూహము లతివేగ
 తో నిష్క్రమిదేశములకుఁ బ్రయాణములు సేయుచున్నవి. పక్షిసం
 గ్రామములు జడిధారల కోరువలేక నిలువఁ దావులు గానక, వర్షోద్యో
 గముపశమింపఁజేయు మని భగవానునిఁ బ్రార్థించుచున్న వేమో
 యెట్లు దలలు గుంచి నిశ్చలచిత్తములతో వృక్షశాఖలపైఁ గూరు
 చున్నవి. మద్దిచెట్లచేఁ జుట్టుకొనఁబడిన యీప్రదేశమునం దుద్వేగ

ముతో నదీప్రవాహము పోనహించుచున్నది. ఓశశాంకశేఖరా ' అందుచే నొకవిన్నప మొసరించుకొనుచున్నాను—ఓశంకరా! ఈరవణీయమైన మందరిచర్వితమునం దొకగృహమును నిర్మింపవలయును. అట్లయినచో మనము నిశ్చింతగా నుండగలము! సతీదేవియచ్యుతాయమానములైన యీపల్కుల నాలించి త్రినేత్రుఁ డిట్లనియెను. ప్రియా! గృహనిర్మాణమునకు నాయొద్ద నించుకొన్న ధనము సంపాదించఁబడియుండలేదు. చేరు బులిచర్మమును ధరించియున్నాను. సరరాజు నాయత్నోపవీరము. పశ్చుఁడు, పింగళుఁడు నను విషధరు లిర్దురు నాకుఁ గర్ణకుండలములు. కంబలుఁడు ధంజయుఁడు ననుభుజంగములు నాకుఁ గేయూరిములు. వామహస్తమునకు అశ్వత్థరుఁ డనున గమును, దక్షిణకరమునకుఁ దక్షకుఁ డనుభుజంగమును నాకుఁ గంకములు. నీలాంజనమువంటి వర్ణవిశేషము గల సీలుఁడను విషధరమ నాకు మొలనూలు." శంకరుఁడు చెప్పిన యాప్రియవాక్యములన విని సతీదేవి శంకితురా లయ్యెను. కిష్టముచేతను లజ్జవలనను అనోముఖునై, పేడినిట్టూర్పులు వెడలించుచు విలపింప మొదలుపెట్టెను మరల నామె "ఓతివ్యయా! అట్లయిన నా కోక్కమాట చెప్పము! ఈవృక్షమాలముల నివసించుచు మన మిట్టలే యీవర్షకాలమున గడపవలయునా?" అని యడిగెను. అప్పుడు శంకరుఁడు—సతీ! మమీనర్షకాలమున మేఘమండలమధ్యమునందు నివసితము రమ్మ అట్లయిన సంబుధార లొక నీదేవాలతైనై బడఁజాలవు" అని పలికెను.

అనంతరము శంకరుఁడు మహిమైన యొకమేఘఖంము గావించి దక్షతనూజుతో నచట వానముచేసెను. నాటసుండియ మహేశ్వరుఁడు జీమూతకేతుఁ డనునామముతో జగమునఁ బ్రఖ్యాతుఁ డయ్యెను.

—♦ సరోత్పత్తి—ప్రళయకథనము. ♦—

మరలఁ బులస్త్యుఁ డిట్లు చెప్పందొడంగెను.—ఓమునిచంద్రా
తరువార నా మేఘములయం దుండియే యుమాశంకరులు ప్రాన్య
ట్కాలమును గడిపిరి. లోకముల కానందవర్ధకమును, రమాశీయము
నైన శరత్కాలము సమీపించెను. అప్పు డాకాశతలమున నీలమేఘ
మాలికలు జన్మాంతరములఁ బొండ్రియండెను; వృక్షములు మొగ్గఁ
దొడఁగ నారంభించెను. నదీపార్శ్వములు ప్రకాశమానములు గాఁజొ
చ్చెను. జలాశయములు నిర్మలము లయ్యెను. పద్మసుగంధము ప్రభ
వించుచుండెను. అగురుచందనముల కగ్రసంచారి మారంభమయ్యె
ను. పంకజములు ప్రభుల్లము లగుచుండెను. చంద్రకిరణములకుఁ బ్ర
భాతిశయము గలుగుచుండెను; లవగుంపులు పుపుగుస్తులచే నలరా
రుచుండెను. గోబృందము లానందధ్యానము లొనరింపఁజొచ్చెను. సాధు
గణములు సంతోషచిత్తములతోఁ దిరుగాడుచుండెను. సరోవరము
లందు పద్మములు, గగనమునందు నక్షత్రములు, జలాశయములందు
శుభ్రకాంతులు, సాధుహృదయములందు దిగంతములందుఁ
సరళత్వము, వెన్నెలలకు నిర్మలత్వము విరాజిల్లఁజొచ్చెను. ఇట్టిరమణీ
యమైన శరత్కాలమునందు మహాదేవుఁడు మేఘములమీఁది నివాస
మును విడిచి పార్వతీతోఁగూడ మంచరచర్యితములకుఁ బయఁపమయ్యె
ను. తరువార గిరిశ్రేష్ఠమైన యామందరముపై సమతలముగ నిలా
భూమియందు నివసించి, సతీదేవితో భగవంతుఁడైన శంకరుఁడు సర
మానందమున శరత్కాలమును గడపవేసెను. శరత్కాలాంతమున
నైకుంఠనాథుఁడు శ్రీమహావిష్ణువు జాగరితుఁ డయ్యెను. మహాత్ముఁ
డును బ్రజాపతియు నైన దక్షుఁ డప్పుడు యజ్ఞము సమప్తించుట
కుద్యుక్తుఁడయ్యెను. అతఁ డప్పుడు దావదశాదిత్యులను, ఇంద్రాదిదే

వతలను, కశ్యపప్రిభృతి ఋషిగణములు అహవ్యసముగావించి వారలను సదన్యకార్యములయందు దీక్షితులఁ జేసెను. అరుంధతీదేవితో వసిష్ఠ మహర్షి, అవసూయాదేవితో సత్రిఋషీశ్వరుని, ధృతీదేవితోఁ గౌశి కఋషిచంద్రుని, అహల్యాదేవితో గౌతమఋషివర్యుని, మాయాదే వితో భరద్వాజఋషితిలకుని, చంద్రాదేవితో సంగిరసఋషిశేఖరుని, మఱియు వేదవేదాంగపారదిర్బులు, మునిసంపన్నులు నైన తక్కినఋషి శిరోమణుల నందఱు నామంత్రీణము గావించి యజ్ఞపరీక్షాదికార్యము లయందు నియుక్తులను జేసెను. భార్యసహితముగా ధర్మదేవత నా హవ్యసముచేసి యజ్ఞవాటికకు ద్వారరక్షకునిగా నియోగించెను. అరిష్ట నేమిని యజ్ఞకాష్టములు సమిధలు మొదలగు నామగ్నీల నాయత్తము గావించునిమిత్తమై యేర్పడిచి, పిండివంటలుఁ బ్రసాదములు మున్న గువాని సంసిద్ధముగావించుటకు సుదక్షుఁ డగుటచే జంద్రాదేవితో సంగిరసఋషి నందుల కధికారిం జేసెను. సత్రసంస్కారమునందు సున మర్థుఁ డని మహాత్ముడైన భృగుఋషిని దత్కార్యమునం దుంచెను. మఱియు దక్షప్రజాపతి రోహిణీసహితుడైన చంద్రుని, అగ్నిదేవుని ధనాగారమున కధిపతులను జేసెను, అల్లుడైన శంకరుని, గూతురైన సతీదేవిమాత్రీము విడిచిపుట్టి దక్షప్రజాపతి తక్కినయల్లుండ్రును గూతుండ్రును దాహితులు మొదలగువా రందఱును యజ్ఞమున కా హవ్యసము గావించెను. ఇట్లని చెప్పఁగా నారదమహాముని పులస్త్యునిఁ జూచి యిట్లు పరిశ్నించెను. ప్రజాపతియైన దక్షుడు జ్యేష్ఠుఁడను, శ్రేష్ఠుఁడను, పరిష్ఠుఁడను, ధనాధ్యక్షుఁడను నగుమహేశ్వరుని మొట్ట మొదటనే యేల పిలువలేదు? అందుకుఁ బులస్త్యఋషి యిట్లుగ్రరమి చెప్పెను—జ్యేష్ఠ శ్రేష్ఠపరిష్ఠుఁడు, నాదిదేవభగవానుఁడు నైన మహాదే వునిఁ గూలి యని దక్షప్రజాపతి యాహవ్యసముఁ జేయఁ డయ్యెను.

మరల నారదుడు—ఋషివర్యా ! దేవశ్రేష్ఠుడు, శూలపాణి, ప్రిహోచనుడు, భగవానుడు నైన మహాదేవుఁ డెందునిమిత్తము కపాలియ్యెను ? ఎఱింగింపు మని యడిగెను. అందులకుఁ బులస్త్యుల వారు—దేవగ్రీ ! అన్యక్తయోనియైన బ్రహ్మ అదిపురాణమునందుఁ జెప్పిన అతిపురాతనకథను నేను నీకుఁ జెప్పుచున్నాను. సావధానచిత్తముతో నాకర్ణింపుము. అని చెప్పఁదొడంగెను.

పూర్వకాలమునందు జగత్తంతయు నేకాగ్ణవమున నిమగ్నమై యుండెను. స్థావరములు జంగమములు, సూర్యుడు, జండుగ్రుడు, నక్షత్రములు, అగ్ని, వాయువు, సమస్తము వినష్టములై పోయెను. అప్పుడు సంసారభావాభావవివక్షిత, అప్రకర్మ్య, అవిచ్ఛేద్య వృక్షతృణాదినమస్తమును జలమగ్నములై పోయెను ; అది ఘోరదుర్దినము, నకలము నంధకారాచ్ఛము. వేయేండ్లువ్యాపించియున్న యానిశీధమున సలిలములపై భగవానుడు శయించియుండెను. రాత్రిగతించిన పిమ్మట వివ్యరూపసంపన్నుడైన యాజగన్నాథుడు నిర్వీరుండి లేచి బ్రహ్మచర్యపై గావించెను. అప్పు డావిశ్వవరాచరస్పృశ్చ, ఆవేదవేదాంగవారస్స, ఆయచ్ఛతదర్శనుడు, పంచముఖబ్రహ్మప్రకాశమారుఁ డయ్యెను. అనంతరము, మహిముడిపురుషుడు సమాచ్ఛవించెను. ఆతఁడు మోమయఁడై సత్ప్రిహోచకుడు ; ఆతఁడు శూలపాణియై, కపర్దియై, అక్షమాలాధరుడై యుండుటఁ జూచి మహాత్ముడైన విష్ణుభగవానుడు, అతిదారుణమైన యహంకారమును వెంటనే సృష్టించెను ; రబహ్మయు శంకరుడును, ఆయహంకారమునకు వశీభూతులైరి. అహంకారాభిభూతుడైన శంకరుఁ డప్పుడు బ్రహ్మ నీక్షించి “ నీ వేవ్వరు? నీ న్నిచ్చట కెందుకు లేచియున్నావు ? ఎందులకు నన్ను సృష్టించితివి ? నాకుఁ జెప్పుము ” అని తీవ్రముగాఁ బ్రశ్నచేసెను. లోకపి

నామ-పురాణము

తామహుడైన బ్రహ్మయు సాహంకారముగా నిట్లుకర మిచ్చెను—
 “ నీ వెవ్వరపు ? నీతల్లిదండ్రు లెవ్వరు ? ఎక్కడ నున్నారు ? అంతయుఁ
 జెప్పుము ” ప్రియనారదా ! ఈవిధముగా బ్రహ్మకును, శంకరునకును,
 ఉత్పత్తిప్రసంగషయమున వివాదము సంభవించెను. ఆసమయము
 నందే నీవు జన్మించితివి. నీ నన్ను పుట్టుకతోడనే నిరుపమానమైన
 వీణియై, ఏదనినంతయు నవ్యక్తమధురగానము గావించుకొనుచు
 నాకాశమునఁ దిరుగఁ జొచ్చితివి. తదనంతరము భగవంతుడైన శం
 కరునకుఁ బద్మయోనియు, నభిమానియు నైన బ్రహ్మవగ్దళుఁ బరాభవ
 మయ్యెను. అప్పు డాశంకరుఁడు రాహుగ్రస్తుడైనచంద్రునివలె నధో
 పదనుడై నిలువఁబడిపోయెను. లోకపతియై బరమేష్ఠియు నైన
 బ్రహ్మయెదుటఁ బరాజితుడై కోర్కెఁబొందుకై యున్న యాపంచాస
 నుడైన రుద్రునిఁ జూచి బ్రహ్మ యిట్లనియెను—నేను నిన్నెఱుఁగు
 చును. నీవు తమోమూర్తివి, త్రిలోచనుడవు, దిగంబరుడవు, వృష
 భారోహివి, లోకసంహారకర్తవు. అని యావిధముగా బ్రహ్మ త్రిలోచ
 నునిగూర్చి పలుకఁగాఁ గ్రోధముచేఁ ద్రిలోచనునిమూఁడుకన్నలు నార
 క్తములై పోయెను. శంకరుం డప్పుడు జగత్తంతయు దగ్ధముచేయవలయు
 ననుభిప్రాయముతో బ్రహ్మనంక మరల మరల నీక్షింపఁజొచ్చెను.
 అట్టిసమయమునందాత్రిలోచనుని యైదుముఖములుసితవర్ణము, రక్తవర్ణ
 ము, కంకవర్ణము, అవదాతవర్ణము, నీలపింగళమిశ్రితవర్ణము ననువైదువ
 ర్ణములచే నధుతములుగాఁ బ్రకాశింపఁజొచ్చెను. అందుచే నాదేవ
 నమూర్తి యప్పు డత్యంతదుర్దర్శమై వెలుంగుచుండెను. శంకరుఁ
 యారాద్యవదనములను దర్శించి బ్రహ్మయిట్లనియెను—“ నీవు నీమం
 దబుద్ధిచేఁ బరాభూతుడవైతివి, నీకుఁ బరాక్రమ మున్నదా, ఏదీ
 చూపుము ” మహాత్ముడైన శంకరుఁ డామాటల నానించి కోర్కె

పితుడై తననభాగ్నిముచే నాపరుషభాషియైచి బ్రహ్మాశిరమును
 ఘోదము గావించెను. అప్పు డాబ్రహ్మాదేవుని ఖండితశిరస్సు శంక
 ని వామహస్తమునం దంటికొనియెను. ఎప్పుడును మరల నాబ్ర
 హ్మకపాల మాశంకరునిచేతిరుండి యీచలకు వచ్చిపది గాదు. అప్పు
 కర్ముడైన బ్రహ్మ యాపిమ్ముటఁ గోఱిభావిష్టఁడై, కవచకుండలవి
 రాజితుఁడును, శకధారియు, ధనుష్పాశియు, మహాబాహుఁడును, అవ్య
 ముఁడును, బాణశక్తిధరుఁడును, సత్సంగుఁడును, మహానూతియు,
 ద్విసమశేషశ్శాలియు నగు నొకవీరపురుషుని సృష్టిగావించెను. అప్పు
 ఁవాపురుషుఁడు “గురుగుర్భువైశ్చలపాలపాణి” నేను నిన్ను వినాశ
 యిరింపను. నీవు పారిని, పాపాత్ము నెవ్వరు హత్యగావించెదరు”
 ని తిరస్కరించి పరిత్యజింపెను. ఆమహాపురుషునియాపంక్తిలను విని పర
 వశ్యుఁడును పార్వతీ సునిశోభావ హిమాలయవనోత్తమునందుఁ బుణ్య
 యోగమున సరస్వతీపరిధ్వోము ప్రియించుచున్న నరనారాయణాధ్యక్ష
 నగు బరకాకృతమునకు వెళ్ళిగోయెను. అట్లు వెడలి శంకరుఁడు
 పరికాశ్రమమందు నారాయణుని దిక్కించి యిట్లు పలికెను. “అథగ
 రతుఁడ ! కృపాపరనిషేడ్యుడై నాకు భిక్షోవాసము నొసంగుము”
 మాటలు విని నారాయణుఁడు మహేశ్వరుక కిట్లనెను. “ఓశంకరా !
 ప్రసీద్ధిశూలముతో నావామహస్తమునం దాఘాత మొనరింపుము”
 మాట వినినవెంటనే శంకరుఁడు నారాయణుని యెడచుడేతికిఁ దీవ్ర
 ప్రయాఘాతము గావించెను. అప్పు డాత్రిశూభాహతయైన నాదా
 నుని వామబాహువురుండి మూఁడురక్తధారలు ప్రహింపఁజొచ్చెను.
 దొకధార నక్షత్రీపంక్తివేష్టితమైన గగనమండలము నాశ్రయించి
 యుండెను, రెండవధార భూమండలమునకుఁ బ్రవహించి మొదలుపె
 ను, దానిని బంధులు గ్రహించిరి; దానియండి అత్రిని గ్రహించెను, శంక

రాంశచే దుర్వాసోమహర్షియు నుద్భవించిరి. తృతీయధార రాజ్ మూర్తియైన మహేశ్వరుని శపాలమునఁ బడియెను. దానినుండి, కః చధారియైన యొకవీరపురుషుఁడు సద్యోయావనముతో జన్మించెను. ధనుశశరములను ధరించి శ్యామశ్వేతమిశ్రితమైన వర్ణముతో నుజ్జ్వలు డగుచున్న యావీరపురుషుఁడు వృక్షకాలపుమేఘమువలె గంభీరగర్జనను చేయుచు నిల్లు పలికెను. “నే నివ్వ డేవని యొనరింపవలయును న నివ్వ డేల నృజియించితిరి?”

శంకరుఁ డప్పు డానరనారాయణబాహుసంభవుడైన వీరపురుషుని సమీపించి యిట్లనియెను. “శతసూర్యసమానదేదీవ్యమానుడైన బ్రహ్మాత్మజుడైన యానరుని వినాశమొనరింపుము” శంకరుఁ డిట్లు పలుకఁగా వీరపురుషుఁడు తత్క్షణమే యక్షయశరములను దనవ్రసిద్ధ సుప్రసక్తు సంధానము గావించి యుత్సాహముతో యుద్ధమునకు సంసర్థుడయ్యెను. తరువాత బ్రహ్మాత్మజుఁడును సమరోన్ముఖుడయ్యెను, అమహాబలపరాక్రమాక్రాంతవీరపురుషులిద్వరకుసహనృదివ్యవృక్షములు మహాభయంకరమైన ఘోరసంగ్రామ మయ్యెను. అప్పుడు బ్రహ్మశంకరుఁ డిట్లనియెను. “విచిత్రకార్యకలాపా, మహాబలశాల! నీ, దనుఁడు నారాయణబాహుసంభవుడైన వీరపురుషుని దనమహాబలములచేఁ దాడితునిఁ గావించి యద్భుతిముగాఁ బరాజితునిజేసెను.” అప్పుడు బ్రహ్మ మహేశ్వరునిఁ జూచి “శంకరా! చూచితివా నీయజేయవీరపురుషుఁడు నాయాత్మజునచే నెల్లు పరాభూతుడయ్యెనో” అని పలికెను. మహాదేవునితో నిట్లని బ్రహ్మ తనవీరపురుషుని సూర్యమండలములోఁ జేర్చివేసెను. అప్పుడు మహాదేవుఁడును దనవీరపురుషుని నరనారాయణవిగ్రహమునందు నిక్షిప్తముచేసెను.

—♦ హరిహరిసంవాదము ♦—

పులస్త్యుఁ డిట్లనియెను—తరువాతి, రుద్రునికరతలమున దారు
 శరకపాల మంటుకొనిపోవుటచే నాతఁడు చింతాకులచిత్తుడై సంత
 రుడగుచుండెను. అప్పుడు శంకరునిసమక్షమున బ్రహ్మహత్య, కాటు
 గొండవంటి పెక్కుకఠేబరముతోడను, రక్తకేశకులతోడను, రాద్ర
 స్థులతోడను భయంకరముగాఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను. అకరాళిమూ
 ని సామీప్యమునందుఁజూచి మహేశ్వరుఁడు “ఓ భయంకరమూర్తి!
 నెవ్వరు? ఎట్లయినవనియుచే నీ నిర్భయకృత్యములన్నియున్నావు?
 వ్యసనమని ప్రశ్నించెను. అప్పుడామూర్తి నేను బ్రహ్మహత్యను, సీత
 చనా! నీవు నన్నుఁ గొంతుట కభిలషించితిని.” అని చెప్పఁడు.
 అహలపాణియై రుద్రుడేవుని శరీరమునఁ బ్రవేశించెను. బ్రహ్మహ
 త్యాభిభూతుఁడైన మహాదేవుఁడు చింతాతోపనమాకులితసంతప్తచిత్తుఁ
 డైననారాయణు లగు మునినరులపండ్సర్పార్థము బహిరకాశ్రమము
 కు వెడలెను. అతని కక్కడ నరనాయకులదర్శనము కాలేదు. అచ్చ
 నుండి మహాదేవుఁడు యమునానదియందు స్నానము గావించుకొ
 నుట కభిలషించి యమునాభిముఖుడై వెడలెను. కాని యమునలో
 నున్నదియు లెండిపోయెను. వృషభవాహనుడైన మహాదేవుఁ డప్పుడు
 యమునాజలము లెండిపోవుటఁ జూచి సరిస్వతీనదీస్నానమునకు గమన
 మేసెను. అయ్యో! సరిస్వతీనదియు సంక్షోభిత మైపోయెను. అసం
 క్తము మహేశ్వరుఁడు పుష్కరారణ్యమునకును, మాగధారణ్యము
 నును, సందవారణ్యమునకును బ్రయాణముచేసి యిచ్చానుసార
 ముగా నవగాహనము లొనరించెను. అక్కడనుండి ధర్మారణ్యమున
 నును, నిమిషారణ్యమునకును వెడలి యారెఁడు స్నానము లొనరించెను.
 తాని యప్పటికిని భయంకరయైన యాబ్రహ్మహత్య మాతనిని విడిచి

ఓది గాదు. వృషభధ్వజుడైన మహేశ్వరుడు సకలనదీతీర్థములకును, అశ్రమములకును, ఒవిప్రదేవాలయములకును వెడలి స్నానవిగ్రతాద్య సుస్థానములు గావించియు బ్రహ్మహత్యాపాతకమునుండి విముక్తులగు గాఢాలకపోయెను. తదనంతరము చింతాశ్లేష్ఠుడై శింకరుడు కురుభూములకు వెడలెను. అట్లాప్రదేశమున దిరుగామచుండిగా నాకాశమండలముననుండి ఒక్కిదిగిరియై నరనారాయణుని లాతనికిఁ బ్రత్యక్షమైరి. శంఖచక్రగదాపాణియు, బద్మహాచరుడు నైన నారాయణుని దర్శించి కృతాంజలిపుష్పము మహేశ్వరుడు స్తోత్రగానమొనరింపజూచెను. “ఓదేవతానాథా, ఒకరుడధ్వజ, ఒకంబుచక్రగదధరా, ఓవారుదేవా! నీకు సమస్కరించుచున్నాను. ఓగుణాతిత ఓయనంతి! ఓసర్వాంతర్యామీ! ఓభాం! ఓష్ణాష్ణానవ్యూహా ఒచిరాశ్రయా! ఓసర్వాశ్రయా! సు సమస్కరించుచుచున్నాను ఒరికోగుణసంపన్న! ఓబ్రహ్మమూర్తి! ఓసనానా! నీవీచరాచ సమస్తదగ్ధుని సృష్టి గావించిరివి. నీకు సమస్కరించి యుచుందున్నాను. ఓసత్త్వగుణాన్విలకోకకతీ! ఓఅంబుద్రయా! ఓవిష్ణుమూర్త్య! ఓపృజాపాలక! ఓమహాబాహు! ఓఒర్వాహ! నీకు సమస్కరించు ఒతమామూర్తి! నీకోనాశవలసన అహంకారి మున్ను మయ్యెను. ఓసర్వవ్యాపిగుణాభియుక్తదేవేశా! నీ ఓదేవమస్కరించు. ఓఒగర్వాధా! నీవే పృథ్వివి, నీవే యన్నవి. నీవే జలము, నీవే ఆకాశము, నీవే వానుర్బుద్ధిమనంబులు, నీవే రాత్రి. నీకు సమస్కరించు. నీవే ధర్మము, నీవే యజ్ఞము, నీవే సర్వము, నీవే శౌచము, నీవే యహింస, నీవే యోదార్యము, నీవే దయ, నీవే దానము, నీవే ధృమ, నీవే లగ్నము, నీవే బ్రహ్మచర్యము, నీవే యీశ్వరుడు, నీదేహమే చతుర్దేదము, నీవే వేదవ్రతీపాద్యవస్తువస్తు, నీవే వేదపాఠదర్శివి, నీవే యపః

మఱు, సీవే యీశ్వరుడవు, సీవే సమస్తమును. సీకు సమస్కారము. మమ్యతా! ఓచక్రిహణీ! సీకు సమస్కారము. ఓవామనా! ఓమీ వతారా! సీకు సమస్కారము. సీవు సకలవిపులయగమయ గృహప శుడువు, ఓకేశవా! సన్న బాంబంధమునుండి విముక్తుని గావిం గుము. నేను బ్రహ్మవాత్యాపాపమునకుఁ జిక్కి నిరింతరవధుడ నగు నన్నను. నాయమంగళమును వినాశ మొందిచి సీవు నన్నుఁ బరి శ్రాణము గావింపుము! సీకిదే సమస్కారము.”

మరలఁ బులస్త్యుఁ డిట్లు చెప్పచున్నాఁడు—మహాత్ముఁడైన కరుణ డిట్లు చక్రిహణీయ నారాయణమనిక సతులు గావింపఁగా, బ్రహ్మవాత్యామహాపాపము పితృదంష మగుటకు భగవంతుఁడైన నారాయణుఁ డిట్లు అతడు. “ఓచక్రిహణీ! బ్రహ్మవాత్యామహా కుసకు ఓయకారియఁ, బుణ్యస్థానమును, శుభప్రదము నైన ‘నారాత్యమును విరుము. పృథుగె యనుపేతో నొకపుణ్యక్షే త్రము గలదు. గాఢయండు మదింశసంభూతుఁడైన యొకయవ్యయ శుభుఁడు సగా యోగశయ్యుఁ యుండెను. అతని దక్షిణపాదము పడి సర్వపాపములు సుభప్రదము నగు నొకనది బహిష్కరి మగు నుంది. ఈనది ‘నారాత్య’ యని పేతో రొప్పుచు న్నది. మణియు ‘యోగపురుషుని వామచరణమునుగి ‘ఆన’ యను నామముతో నొకటి ఎగిరినది ఎగిరినదియు న్నది. ఈరెండు సుదీర్ఘములు సర్వ పుణ్యాదనీయములు. ఈరెండు సులంకములు సర్వపాపహరణకారి యుఁ, ద్విలోకప్రభమును నై యొప్పుచు న్నదిగోమిచందు భగ వానుడు యోగశయ్యపై యుండెను. ఈస్థానమిహముననే శుభ ప్రదయుఁ బుణ్యప్రదయు నైన వారణాసీగరియుండెను. ఓమహేశ్వ రా! పుణ్యస్థలమునందు వాసముచేయుటచే జుబ్బందము తమయం

త్యకాలమున నాయం దైత్యము కాగ్నిచూడుదో, ఏష్ఠానమునంద
విలాసినీజనముల మొలనూలిధ్వయలతో బ్రహ్మహస్తముల వేదగా
ము స్వరమిళితమై శ్రీనానందము నొనరించుచుండుచో, ఏష్ఠానము
నందు రాజమార్గములలో రమణీగణచరణశోభితలాక్షాచిహ్నముల
జూచి శశాంకుఁడు స్థలపద్మము లని విన్నయ మొందుచుండెచో, ఏష్ఠా
నమునందలి దేవాలయముల శిఖింబలచే జంద్రదేవుని సంధ్యాజ్యోత్స్
నిరుద్ధము చేయఁబడుచున్నదో, మఱియు దివాభాగమున వాయు
చారితములైన సుదీర్ఘపతాకములచే సూర్యరశ్మి నిరోధింపఁబడుచున్న
దో, ఏష్ఠలమునందు రతీదేవీనమానలగు నబలాగణముముందు పు
ష్పలు తమబలముఁ జూపఁజాలకున్నారో, శంభో! ఏష్ఠలమునండి
సుందరీమణులు నీవలెనే చుద్రీవిభూషణ లగుచున్నారో యాసురపు
యగు వారణాసియందు భగవంతుడైన కేశవుఁడు నివసించియున్నా
డు. దశాశ్వమేధ మచుపేరితో నొప్పుచున్న యాపుణ్యస్థలమునం
మదంశస్వరూపుడైన భగవానుఁడు కేశవుఁ డున్నాఁడు. ఓచురశ్రేష్ఠ
అస్థానమున కేగి బ్రహ్మహత్యాపాపమునుండి విముక్తుడవు గమ్ము'

గరుడధ్వజుడైన భగవంతుఁ డిట్లు చెప్పఁగా వృషభధ్వజుడైన
మహేశ్వరుఁ డాతనికి బ్రణామము లాదరించి పాపవిమోచనానంతరై
గరుడవేగముతో వారణాసి కేఁగెను. అసంతరము మహేశ్వరు డా
ణ్యతీర్థమునకు, నాపుణ్యనగరమునకు వెళిలి దశాశ్వమేధమును సుపుణ
స్థలమును దర్శించెను. మఱియు నాపుణ్యతీర్థమున న్నాన మొంద
బ్రహ్మహత్యామహాపాతక విముక్తిలాభమును బొంది కేశవదర్శనల
లనుడై వెడలెను. భగవంతుడైన కేశవుని దర్శించి ప్రణామపూర్
కముగా మహేశ్వరుఁడు ,, ఓహృషీకేశా! నీయనుగ్రహవిశేషము
నేను బ్రహ్మహత్యాపాపమునుండి విమోచన మొందితిని. కా

దేవాదిదేవా! నాకరతలమునుండి యీసరకపాల మున్నుక్త మగుట
దు. నేను దీనికి హేతు. వేమియో తెలియఁజాలకున్నాను. ఈకార
ము నాకుఁ దెలియ ననుగ్రహింపుము” అని ప్రార్థించెను. మహే
ంద్రుని యీప్రార్థన నాలకించి కేశవుఁ డిట్లనియెను. “ఓరుదా!
ందులకుఁ గారణ మంతయుఁ జెప్పెదను. అదిగో! నాయెట్టియెదుటఁ
ద్రోష్పలచుశోభితమై దేవగంధర్వపూజితమై, తీర్థశ్రేష్ఠమై, పరమపవ
ిత్రమై యొప్పుచున్న యాదివ్యహృదములో నాపుణ్యతీర్థములో స్నా
నవగాహన మొనరింపుము. దానిలో స్నానము చేసినచో నీహస్తతల
నుండి సరకపాలము విమోచనము కాఁగలదు. నేటినుండియు
ద్రదేవుఁడు ప్రసంచములోఁ గవాలి యచువేరఁ బ్రభ్రాతుఁ డగుచు.
మతియు నీస్థానమందు సరకపాల మున్నుక్తమగుటచే నీస్థానము పుణ్య
స్థములలో నొకటిగా గణింపఁబడఁగలను.” సురపతియైన కేశవుఁడు
కొశ్వరున కిట్లు చెప్పఁగానే, దేవోక్తవిధిప్రకారము కపాలమోచనా
న స్నాన మొనరించెను. అతనికరతలమునుండి సరకపాలము పడి
యెను. మతియు భగవంతుఁడనుగ్రహమున నాతీర్థశ్రేష్ఠము “కపాల
మోచనతీర్థ” మనుచోఁ బ్రసిద్ధ మయ్యెను.

—♦ సురసింహాసురుని ముగ్ధము ♦—

పులస్త్యుఁడు చెప్పుచున్నాడు—“సూరిదా! భగవంతుడైన
కరుఁ డిట్లు కపాలి యని పొందుటచే, బ్రహ్మతాపము, ఛాతనిని
బ్రహ్మమున కామంత్రీణ మొనరింప జయ్యెను. ఈసమయమునందు
కేశవమందిసి యైరజనూదేవి సతీదేవిని దర్శించుటకు సుందరమగు
‘సదరహస్వతమునకు విచ్చేసెను. ఆయను నాసీచురాలను గావించి
సతీదేవి యామె నిట్లు ప్రశ్నించెను. “విజయ, జయంతి, అపరాజి
తయు నెందులకు రావైరి?” సతీదేవి ప్రశ్నచు విని జయదేవి యిట్లు

త్తర మిచ్చెను. “వారందఱును చాతగారి యింటికి బిలువగా వెడ
యినారు. తండ్రిమైన గౌతములవారును, దట్టిమైన యహల్యాశో
యుగూడ నచ్చట కేగియున్నారు. మీరచ్చటికి వెడలుచున్న ప్రం
శ్నములు కనబడమిచే నేనిచ్చటికి వచ్చిలివి. మీరేల నెడలనైతి
‘దేవుడైన’ మహేశ్వరు నాయజ్ఞమున కేల తోడ్కొనిపోలేదు? సః
స్తబుషులును బుషపత్నులును, దేవతాబృందములు నచ్చట కేగి
న్నారు. పిసత్తులును వెనత్తులు సందఱును వెడలిరి. కురుబళ్ళ
త్తుల వంద్రదేవుడును వెడలియున్నాడు. సమన్వాగురుచముల్లు
నివారందఱు నక్కడకు దోడ్కొనిపోబడి, కాని మిమ్ముల నె
దొడుకొనిపోలేని?” పురుస్యుడు మరలఁ జెప్పచున్నాడు;—“ఓ
షడ్వి! జయూదవి నల్కిన వజ్రసృశము లగు సీమల్కులను విని న
దేవి మక్తూహతురాలై యసహ్యతినొంది వెంటనే యాయినాలో
మును బరిత్యజించెను ఈవిధముగా సతీదేవి కవమును విడుచి
జూచి జయ కోధభౌర్యోభూతురాలై యశుభారల విడుచుచు
గిరంతులతో బెద్దపట్టు విలపించుచున్నాను. ఆయాకింకన మ
లింటి శూలచాణి మైన ప్రాణోచముడు “అయ్యో ఏమిది?” య
వెడగును జయూదేవిసమీపమున కరుదెంచెను. సువతరుచుము
ట్టుకొనియున్న తేదీగ కురారధారచే గూలియున్న నేలఁ గూలియు
నసదేవి నప్పు డాతఁడు పీడించి యడలుచు నేమిది యని జయూద
నడిగెను. జయ యిల్లుపలికెను. “తండ్రి! దిక్ష యజ్ఞమునకు మిను
నిరాకరించి యిందాగ్రిదేవతలతో నాదిత్యబృందమును మఱియు
ద్రిభువములవారిసందఱును దక్షుఁ డాహ్వానముచేసియున్నాడు, అతఁ
తక్కినకూతుండ్ర స్త్రీలందఱును వారివారిసంతానములతో, ద
యింటికి దోడ్కొనిపోయినాడు. ఈసమాచార ముతియు నావల

విషయసూచిక.

—శివశాస్త్రము—

పుట.

1 పుణ్యతీర్థమహిమ	౧
2 మంకణకృతశివస్తోత్రము	౧౨
3 బౌశనాదివసిష్ఠాంతమాహాత్మ్యము	౧౪
4 అరుణానరస్వతీసంగమమాహాత్మ్యము	౧౯
5 కామ్యకాదివనమాహాత్మ్యము, ఋణమోచనాదితీర్థమాహాత్మ్యము	౨౩
6 దుర్గాదితీర్థమాహాత్మ్యము	౨౭
7 నృప్యాదివర్ణనము	౨౯
8 బ్రహ్మాదికృతశివస్తోత్రము	౩౯
9 స్థానింగమాహాత్మ్యము	౪౩
౧౦ నానావిధశివలింగస్థానమాహాత్మ్యము	౪౬
౧౧ వేణుచరిత్రము, శివస్తవము	౫౨
౧౨ బ్రహ్మాదికృతశివస్తోత్రము	౬౬
౧౩ చతుర్ముఖకృతశివస్తవము	౬౯
౧౪ కురుక్షేత్రమాహాత్మ్యము	౭౪
౧౫ శివగౌరీసంవాదము	౭౫
౧౬ శివునికొఱకుఁ గన్వనిమ్మని దేవతలు హిమా	
ద్రినిబ్రాగ్ధించుట	౮౩
౧౭ గౌరీకల్యాణము	౯౦

౧౮ వినాయకోత్పత్తి	
౧౯ చండముండవధ	౧౯
౨౦ శుంభ నిశుంభవధ	౧౧
౨౧ కార్తికేయోత్పత్తి	౧౨
౨౨ కౌంచభేదవర్ణనము	౧౩
౨౩ అంధకాసురపరాజయము	౧౪
౨౪ మురిదానవచరిత్రము	౧౫
౨౫ మురిదానవధ	౧౬
౨౬ దేవతలకు విష్ణుహృదయమునందు	
శివదర్శనము గలుగుట	౧౭
౨౭ దంఢోపాఖ్యానము	౧౮
౨౮ జాబాలిమోచనము	౧౯
౨౯ చిత్రాంగదావివాహము	౨౦
౩౦ దండభస్మీకరణము	౨౧

వామనపురాణము

—* పుణ్యతీర్థమహిమ —

లోమహర్షణుడు చెప్పచున్నాడు — ఓద్విజేందుగ్రాతా! మను
ష్యతీర్థమునకుఁ బూర్వదిశయం దొకకోచుదూరమునందు బ్రాహ్మ
ణగణసేవితమైన యొకనది గలదు. ఈనది 'అవగ' యనుపేరి నిఖ్యా
తమైనది. ఈనదీతీరమునందు నిలిచి, పాలతోను నేతితోను శ్యామా
కమును (చామ లనుధాన్యము) బ్రాహ్మణుల కెవ్వరు దాన మొసఁగు
చున్నారో వారికే బాపతాపము లుండవు; ఇదిగాక యీనదియొద్ద
శ్రాద్ధమును గావించినను నిస్సంకేహముగా నకలాభీష్టములు సిద్ధింపఁ
గలవు. తమతమవంశధరులైన పుత్రులుగాని, పౌత్రులుగాని యీ
యావగానది కేఁగి తిలలతోఁ దమకుఁ దర్పణము లొనఁగినచో నూఱు
తరములవఱకుఁ బరితృప్తులము గాఁగల శుని పితృపితామహగణములు
సతతముఁ గోరుచుందురట. శ్రావణమాసమునందు—విశేషించి
తత్కృష్ణవక్షచతుర్దశీదివసము మధ్యాహ్నమునందు నక్కఱు చింత
పానము గావించినచో ముక్తి లభించును. అనంతరము క్షేప్తమైన
బ్రాహ్మస్థానమున కేగవలయును. ఇచ్చోట బ్రహ్మాదుంబర మనుపే
ర సర్వత్ర విఖ్యాతమైనది. అచ్చట నస్తర్జులప్రసాదముచే నస్తనో
మయజ్ఞములు గావించినఫలము లభించును. భరద్వాజులు, గౌత
ములు, జమదగ్ని, కశ్యపులు, విశ్వమిత్రులు, వసిష్ఠులు, అత్రి వీరిం
దఱును మహానుభావులైన మహర్షులతోఁగూడి, యీర్థులొకదుర్ల
భములైన కుండములను నిర్మించిరి. బ్రాహ్మ స్వయముగా నీకుండము

లన్నిటిని సేవించుచుండును. అందుచే దీనికి బ్రహ్మోక్తులనుబడ నును పెరు ప్రసిద్ధమైనది. అవ్యక్తజన్మజ్జేన బ్రహ్మ యాశ్రేయతీర్థమునందు స్నానముచేసి బ్రహ్మోక్తమునందు వాసముచేయఁగలిగెను. ఇందుల కెట్టియనుమానమును లేదు. ఏమరు లాస్థలమునందు దేవతలను చిత్త దేవతలను నుద్దేశించి బ్రాహ్మణపూజ గావించెదరో, వారిపిత్రిదేవ తలు నుఖులై వారికి దుర్లభవస్తువుల నొసంగెదరు. అక్కడ స్తుతుల నుద్దేశించి పెరువేరుగా స్నానములు గావించి వో, వారివ్యాధిగ్రాహ మున స్తుతోక్తముల విధివల్లగా వారిని గెల్పుచున్నది.

తరువాతఁ గపిల్ధ మనునెరుగల విద్యాతత్త్వమున కేఁగవల యును. శక్తియు సాధనములై పుచ్చెది. మహాదేవుఁ డెచ్చట స్కంధ కేదారనామముతో విరాటమునఁ గలుగుచున్నాఁడు. ఈస్కంధము స్నానముచేసి దుఃఖములతో దూరమై స్వచ్ఛమైనచో నవాగ్రాహక శివలోకస్మాన్ గలుగఁచు న్నది. ఏమూర్ఖు లెచ్చట శర్వణము గావించి మూడుపుకెస్ల యగులమును బుచ్చుకొని, దేవదేవులకు నవస్కంధ రించుచున్నారో వారిని గెదాఁగఁగలము లభించును. అక్కడ గామూర్ఖు లు శివు నుద్దేశించి వైశ్ణవమున శుద్ధపశుపతినామ స్మార్తము చేయుచున్నారో, వారిని బలమపదము నులభ మగుచున్నది. ఆతరు వాతఁ గలతత్త్వమున కేఁగవలయును. నివాగూఢిణి—సనాతని—మా యామయి—భద్ర—కాత్యాయినీదేవి యీతీర్థమునందు విరాజ మాన యగుచుండును. అచ్చట స్నానముచేసి, తీరమున వెలసియున్న దుగ్గాదేవిని దర్శించినచో, సంసారగహసదుర్గము నతిక్రమించుచు న్నారు. సందేహ మేమియు లేదు. తరువాతఁ ద్రైలోక్యదుర్లభము సరకత్తీర్థమున కేఁగవలయును. అచ్చటఁ గృష్ణపక్షచతుర్దశీదినమున దేవదేవులైన మహేశ్వరుని సందర్శించినచో, సహలోకమున సకల

స్వీయములు ధరించి యంత్యమున శివలోకమును బొందుచున్నారు. ఓర్వజనగులారా ! సచకత్కిన్ముఖుండు మూడుకోట్లత్థిములు విరాజిల్లుచున్నది. మణియు నానరోవరమునందుఁ గోటిరుద్రుల యనుగ్రహమునే సకలపాపములనుండి విముక్తులై యింద్రీధామముమీఁదగుఁ బునుపదము నొందుచున్నారు. ఇక్కడ, ఇరాస్పత మను నామముతో స్వప్నపాపావహరమైన త్థిము గలదు. దానిని దర్శించింతమాత్రము నే నరులు సద్యోముక్తి కధికారు లగుచున్నారు. అచ్చట న్నానమునేసి కృష్ణమును దేవగణమును సర్పించిన నింకెన్నఁ దుష్టతఁబొందరు, సమస్తమరోధ్యములును సిద్ధింపఁగలవు. మహాత్మ్యమైన కేశరము సుప్నపాపావహరమైనది, ఈత్థిమునకు న్నానముచేసిన నా మును సకలదానములు నొసఁగినఫలము చేకూరుచున్నది ఇట్టి త్థిము శివలోకమున గలది. అచ్చట న్నానముచేసినచో సుప్నవిభయోద్ధానములు లభింపఁ గలుగెను. సుప్నత్థిమునకుఁ బాదుదక్కిన మోత్థిము గలదు, ఇట్టి మోత్థిము శివలోకవిభాగమైనది. ఇది ముక్త్యుత్థిమునకుఁ బాదుదక్కినదిను బ్రీతి నొందనది. ఈత్థిమున కేఁగినచో సర్వపాపములు విధ్వంసము లగును.

విష్ణువు సరిహింస వత్సాముని ధరించి యశోక్త్రబలదానపులను సంహరించెనుగదా, అతఁడు బ్రహ్మకూపమును నుచ్చుకు నింహినులపై నాతని కనురాగిము గలిగెను. అప్పుడు దేవతలును గంధర్వులును కూడి శివుని దర్శించి యాశ్చర్య సాక్షాదగప్రసాదము నొసర్చి యారాధించిరి. తరువాత విష్ణునిచ్చసంహవతారమునుగూర్చి యాయన కెఱింగించిరి. అంతయు విని మహాత్ముడైన మహాదేవుఁడప్పుడు శరభదేవానుయ ధరించి సింహాక్రమితులగు విష్ణునితో సవాన్రదివ్య స్థిములు యుద్ధము గావించెను. హిమాయ లీవిధముగా యుద్ధము

చేయుచు నొకసరోవరములోఁ బడిపోయిరి. ఆసరోవరతీరమునందలి యొకయశస్విశ్శవృక్షము నాశ్రయించుకొని దేవర్షియైన నారదుఁడు ధ్యాననిడుగ్నుండై యుండెను. అప్పుడతఁ కాహరికేశపు లిరువురును వృష్టిగోతరులైరి. చూచునంతలో హృదమునందుఁ బడిన విష్ణువు చతుర్భుజుఁడుగను, శివుఁడు లింగాకృతిగను మూర్తీభవించిరి. నారదుఁ డప్పు డాచురుషుల నిర్వృత నీక్షించి భక్తిపరవశుడై యీవిధముగా స్తవముఁ జేయఁజొచ్చెను. “దేవదేవుడైన శివునకును బ్రభవిష్ణుఁడైన విష్ణునకును నమస్కరించుచున్నాను. స్థితిసంహరికర్తలైన హరిహరులకు నానమస్కారము ; బహుహృదకుడైన శివునకును, విశ్వరూపియైన విష్ణునకును నమస్కరించుచున్నాను. పరమసిద్ధిసంపన్నుడైన తీర్థియనునకును జ్ఞానహేతువైన కృష్ణునకును నానమస్కారము. నేఁడు నేను ధన్యుఁడను, సుకృతిశాలిని. కావుననే యామహాపురుషు లిరువురు నాకు నేత్రిగోచరులైరి. ఏమైన నేమి, నాయీపుణ్యాశ్రమమును వారు మఱియుఁ బవిత్రము గావించితి. నేఁడుమొదలు జగత్తునందు ధన్యవాదార్హమైన యీస్థానము “జన్మ” యను నామముతో విఖ్యాతము గాఁగలదు. ఏమానవులైన నీస్థానమునం దాచమనమును స్నానమును గావించి పితృదేవతలకుఁ దర్పణము లిచ్చినచో, నాశ్రద్ధాన్వితులు దేవేంద్రునితోఁ దుల్యులగు జ్ఞానులగుచున్నారు. ఇదిగాక యీయశస్విశ్శమూలమునం దిక్కడ నేను నిత్యము వాసముచేయుచుందును. తీర్థసేవకులైన మానవు లిక్కడకు వచ్చి ముందుగా నీయశస్విశ్శవృక్షమునకు వందన మొనరించి తరువాత హరిహరులకు నమస్కారములు చేయవలెను.” ఓద్విజులారా ! యనంతరము నాగహృదము కేఁగి స్నానము గావించినచోఁ బుండరీకయజ్ఞముచేసిన పుణ్యము లభించును. విశేషించి శుక్లవక్షదశమీదినమునం దీతీర్థమున స్నానము

చేసి, జనముచు శ్రాద్ధమును గావించినచో ముక్తివడము లభించును. ఆతరువాత సురసేవితమైన త్రివిష్టపత్థీమున కేగవలెను. అక్కడఁ బాపహారిణియైన పుణ్యనైతరిణీనది ప్రవహించుచుండును. దానిలో స్నానముచేసి శూలపాణియైన వృషధ్వజు నర్చించిన నిఖిలపాపములుఁ బ్రక్షాళితములై విశుద్ధనేహములతోఁ బరమగతి నొందుచున్నారు. ఓవిప్రీతములారా! తరువాత “రచూవర్త” మను నుత్కృష్టపత్థీమున కేగి భక్తితో స్నానాదికము లొనరించినఁ బరమసిద్ధి లభించి యుండును. చైత్రశుద్ధచతుర్దశినాడు, “అలోపక” స్త్రీమున స్నానము చేసి శివపూజ గావించినచో బాపలేశమైన నంటకుండును. ఓవిప్రీతములారా! దీనితరువాత ఫలకీవన మనుతీర్థము గలదు. అక్కడ దేవతలు, గంధర్వలు, సాధులు, ఋషులు దివ్యసహస్రవర్షవర్యంతము గతోరతపస్సు గావించిరి. అక్కడ దృషదృష్టీనదియుండు స్నానమును దేవతర్పణమును గావించినమానవులకు, అగ్నిష్టోమయజ్ఞమును, అతిరాత్రయజ్ఞమును గావించినఫలము లభించుచున్నది. చంద్రకళలు క్షయమగుట కారంభింపఁగానే సోమవారమునం దెవ్వ రీస్థానమునందు శ్రాద్ధము గావింపుదురో, వారికి లభించుచున్న ఫలమునుగూర్చి యాకర్ణింపుఁడు. గయాక్షేత్రమునం దేవిధముగా నిత్యము శ్రాద్ధానుష్ఠానములచేఁ బితృదేవతలు తృప్తు లగుచున్నారో, ఆవిధముగానే యీఫలకీవనము నాశ్రయించియు, శ్రాద్ధములచేఁ బితృదేవతలు తృప్తు లగుచున్నారు. ఎవ్వరు హృదయాంతరములందైనను ఫలకీవనమును స్మరించుచుండురో వారిపితృదేవతలు పరితృప్తు లగుచున్నారు. సోదేహములేదు. ఈస్థలమునందు మఱియొకమహాత్థీము గలదు. దేవతలక్కడ నిత్యసన్నిహితులై యుందురు. ఆత్థీమునందు స్నానముచేసిన మానవులకు సహస్రగోదానఫలము లభించుచున్నది. అనంతరము

ప్రాణిభూతతీర్థమునందు స్నానమును బిశృతర్షణమును గావించినమాన
పులకు రాజనూయయజ్ఞఫలము లభించుచున్నది. మణియు వారికి
సాంఖ్యయోగము ప్రాప్తించుచున్నది. దీనితరువాత “మిత్రం” మను
మహాతీర్థమునకుఁ బోవలయును. అక్కడ మునిప్రసన్నుడైన దధీది
కొఱకు మహాత్ముడైన వ్యాసముని యచేతీర్థసమ్మేళనము గావించె
ను. ఎవ్వ రీమిత్రతీర్థమునందు స్నానముచేయుచున్నారో, వారికి సక
లతీర్థస్నానఫలము లభించుచున్నది. తరువాత జితేంద్రులును
నియతాహారులునై వ్యాసవనమున కేగవలయును. అక్కడ మహా
జవతీర్థమునందు స్నానముగావించి, మనీషి దేవునిగర్హించినచో “వ్యమ
నోభీష్టసిద్ధి యగుచు, సంశయము లేదు. తరువాతఁ బవిత్రచిహ్నులై
మధువనమున కేగి, యచ్చట దేవతీర్థమున స్నానమును దేవసృజేవ
గణార్చనమును గావించినచో, దేవయాజ్ఞచే నమృత్యుస్థి నొందఁగలుగు
చున్నారు. పుణ్యాత్ములైన మానవులు దృఢదృష్టినిదియండలి కాశికి
సంగమమున నియతాహారులై స్నానముచేయవలయును ; ఈస్నాన
ఫలమువలన వారు సర్వపాపవిదూరితు లగుచున్నారు.

ధీమంతుడైన వ్యాసుఁ డిక్కడనుండి వ్యాసవనమున కేగి,
పుత్రశోకాభిభూతుడై యక్కడ దేహత్యాగమును గావించుటకుఁ
గృతసంకల్పుఁ డయ్యెను. అక్కడ దేవత లాతని శాంతిఁబొందించి
యక్కార్యమునుండి మరలించిరి. అప్పటినుండియు వ్యాసస్థలి పుణ్య
తీర్థముగాఁ బరిణతమయ్యెను. అక్కడ కేగినవారికిఁ బుత్రశోకము
సంభవించదు. తరువాత “కిందత్తరూప”తీర్థమున కేగి యచ్చట
తిలప్రోథదానము గావించినచో, బరమసిద్ధి గలుగుటయే కాక ముక్తి
లభించుచున్నది. అన్నతీర్థము, సుదినతీర్థము నను రెండుతీర్థము లాత
రువాతఁ గలవు. ఈతీర్థద్వయము భూలోకదుర్గుభ మైనది. విశుద్ధదేహు

యై యీర్థీద్వయమునందు స్నానముచేసినవారికి సూర్యలోకములు సిద్ధించుచున్నవి. అతరువాతఁ ద్రిభువనవిదితమైన కృతిపుణ్యతీర్థమున కేగవలయును. ఇక్కడ నియతచిత్తులై యుండి గంగాస్నానము గావించుకొని మహాదేవు నర్పించినచో సశ్వమేధయాగము గావించి ఫలము నొందుచున్నారు. అక్కడఁ గోటితీర్థ మనుతీర్థము విరాజిల్లుచుండును. అచ్చటఁ గోటిశ్వరప్రభువును దర్శించి శ్రద్ధతో స్నానము గావించినచో గోటియర్థము లాచరించిన ఫలము లభించుచున్నది. ఈర్థలమునుండి వామకతీర్థమున కేగవలయును. ఈతీర్థము త్రిలోక విచక్రము. ఇచ్చటఁ బ్రభవిష్టుండున విష్ణుఁడు వామరూపమున బలిచక్రినంతరాజ్యము నపహరించి యింద్రుని కొనంగెను. అక్కడ విష్ణుపదమునందు స్నానము గావించి వామహదేవు నర్పించినచో సర్వ పాపములనుండి విముక్తులై విశావత్సులై విష్ణులోకమునబొందఁగలరు. అక్కడ సర్వపాపహర్తైన జ్యేష్ఠాశ్రమమనుతీర్థము విరాజిల్లుచుండును. ఈ యాశ్రమమును దర్శించినమానవులు ముక్తి నొందుచున్నారు. సందేహము లేదు. ఇక్కడ జ్యేష్ఠమాసమున శుక్లపక్షే కాదశియందు పవాసముండి దావదశివాఁడు స్నానముగావించినమానవులు మనుష్యులలో సకలశ్రేష్ఠు లగుచున్నారు. ఈర్థలమునందుఁ బ్రభవిష్టుడైనవిష్ణుఁడు స్వయముగా జగములన్నియును స్థాపించెను. ఈబ్రాహ్మణులందఱును దీక్షగలవారును, ప్రతిస్థానంపన్నులును, విష్ణుప్రీతివిధాన తత్పరులు నై యున్నారు. వారికి శ్రీకృష్ణో వివిధవస్తువులను దానమొసఁగినచో మర్యంతరకాలపర్యంతము నానమస్తదానములు నక్షయములు గాఁగలవు. అక్కడఁ ద్రిలోకవిశుభ్రమైన గోటితీర్థము విరాజితమగుచున్నది. దానిలో స్నానము గావించినచో గోటియర్థఫలము లభించుచున్నది. అచ్చటఁ గోటిశ్వరము హేశ్వరుని దర్శించినచో నాతిని

ప్రసాదమున గాణపత్యప్రాప్తి కలుగుచున్నది. అచ్చట మహాత్ముడైన సూర్యుని సుమహాత్మ్యము గలదు. ఈత్మ్యమున భక్తియుక్తులైన సానముఁ జేసి సూర్యశోకమందుఁ బూజితు లగుచున్నారు. ఓద్విజోర్తములారా! ఆతరువాత, కులోత్తారణకత్తిర్థమున కేగవలయును. పురాకాలమునందు విష్ణుపు సమస్తవర్ణాశ్రమములను బరిత్యాగము నరించుటకు, ఈపవిత్రీర్థమును నిర్మాణము గావించెను. వర్ణాశ్రమ భక్తు లీర్థమున కేగి పరిమళదమును దర్శింపఁగల్గుచున్నారు. బ్రహ్మచారులుగాని, గృహస్థులుగాని, వానప్రస్థులుగాని, యతులుగాని, యెవ్వరుగాని యక్కడ సానముగావించుకొనినచో సర్వకులముల సుద్ధరింపఁగల్గుచున్నారు. బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు, వైశ్యులు, శూద్రులు, ఎవ్వరైనను సరే భక్తియుక్తులై యేకాగ్రచిత్తములతో నక్కడ సానము గావించినచోఁ బరమపదప్రాప్తు లగుచున్నారు. దూరమువండుండియైన నెవ్వరుగాని వామనాధిస్థితమైన కురుక్షేత్రమును స్మరించినచో వారికిఁ బుష్కరిణమే ముక్తి లభించుచున్న దనుటకు సంతేహము లేదు.

లోమహర్షణుడు చెప్పచున్నాడు—పవన హృదము లో సానముచేసి దేవదేవుడైన మహేశ్వరుని సందర్శించినచో నిష్కాపులై కైవపదప్రాప్తిని బొందుచున్నారు. పుత్రశోకముచేఁ బవనదేవుఁ డీహృదములో లీనమైపోయెను. అక్కడ బ్రహ్మయు నితరదేవతలతోఁ గూడి భక్తిభావమునఁ బవనదేవుని స్తవము గావించెను. తరువాత హనుమత్స్థానమున కేగవలయును. దేవదేవుడైన శూలపాణి యిచ్చట కెలసియున్నాడు. దేవతలు గంధర్వులు నిక్కడ హనుమంతునిఁ బ్రీతిపఁ గావించిరి. ఈస్థానమునందు సానముగావించినచో నరులకమ్మ తత్త్వముప్రాప్తించుచున్నది. తరువాతఁ దీర్థనేపకులైన యస్తమమానవులు

కులోత్తారణతీర్థమున కేగి స్నానము గావించినచో మాతామహాపితా
మహాకులములు రెండును సమగ్రముగా నుద్ధరింపఁబడుచున్నవి. తరు
వాత లోకవిశ్రుతుఁడును రాజన్వియునైన శాలిహోత్రునితీర్థమున
కేగి స్నానము గావించినచో గాంధీకలుషరాశినుండి నిష్క్రమి
నొందుచున్నాడు. సుస్వప్నీపదియందు శ్రీకృష్ణనామతీర్థ మొకటి
గలదు. ఈతీర్థము త్రిభువనప్రసిద్ధము. అక్కడ భక్తియుక్తులైన స్నాన
ముచేసినచో సన్నిహితమయజ్ఞము గావించిన ఫలము గలుగుచున్నది.
అనంతరము శవిత్రాత్ములైన సరులు, అక్కడ నైమిశమంజమున కేగి
స్నానము గావించినచో వారికి నైమిశమంజమునుండి తీర్థములలో
స్నానముచేసిన ఫలము లభించుచున్నది. అటువలె అక్కడ వేదవ
తీసేవితమైన యొకానొక మహాతీర్థము గలదు. పుణ్యకాలమునందు
రావణాసురుఁడు వేదవతీకేశపాశమును బట్టికొనినగా నామె అక్కడనే
రావణపథాఢము తనప్రాణములు విస్మరించెను. అందువలె నామె మ
హాత్ముడైన జనకునియింట జననమొంది సీత యనువేదవతీఁ బరివ్రత
యు శ్రీరామపత్నియు నై భార్యతీనొందినది. కానియెడు తనవినాశము
కొఱకు సీత సపహరించెను. అందుచేతనే రాముఁడు రావణుని సం
హరించి విభీషణుని లంకారాజ్యమునకుఁ బట్టాభిషిక్తునిఁ గావించె
ను. అప్పుడు రామునికీర్తి మూర్తిభవించినచో యనునట్లు సీత రాము
నిగృహమునకు వచ్చెను. మానవు లివ్వవలీతీర్థమున స్నానము గావి
ంచినది, కన్యాయజ్ఞము గావించినఫలము లభించి, సర్వపాపవిముక్తు
లై, పరమపదప్రాప్తిఁ గాంచుచున్నాను. తరువాత సత్కులమహా
తీర్థమైన బ్రహ్మస్థానమున కేగవలయును. ఈస్థానమున స్నానము
గావించిన బ్రాహ్మణేతరులును బ్రాహ్మణులగుబల సమస్త లగుచు
న్నారు. బ్రాహ్మణుడే స్నానముగావించినచో విష్ణుదేవతలైన పర

మపదప్రీతుఁ డగుచున్నాఁడు. తరువాతఁ ద్రైలోక్యదుర్గభమైక
సోమతీర్థమున కేగవలయును. అక్కడ సోమదేవుఁడు తపస్సుచేసి ద్వి
జరాజత్వమును బొందఁగలిగెను. కార్తికమాసమున సోమదేవు నర్చిం
చిన మానవులు స్వర్గలాభమును బొందుచున్నారు. మఱియు నక్కడ
స్నానమును బిత్తగణార్చనమును గావించినవారు నిష్పాపదేహులై
స్వర్గధామమును బొందుచున్నారు. త్రైలోక్యదుర్గభమైన సప్తసార
స్వతీర్థమునందు సప్తసరస్వతులు సమ్మేళనమొంది ప్రవహించుచుం
డును. ఆసప్తసరస్వతుల నామము లెట్లన—సుప్రభ, కాంచనాక్షి,
విమల, మానసహృదము, సారస్వత్తోష, సువర్ణ, విమలోదక.

పితామహుడైన బ్రహ్మ పుష్కరతీర్థమునం దుండి యున్న
స్థానము గావించుచుండఁగాఁబుఱు లారని కిట్లనిరి,—“సురజ్యేష్ఠా ! ఈ
నీయజ్ఞమునకుఁ బ్రకృష్టఫలము గలుగదు. ఏమన, సరిధ్వరయైన సర
స్వతి యిచ్చటఁ బ్రవహించుట లేదు,”—భగవానుడైన బ్రహ్మ
యది విని ప్రీతఁడై చిత్తమునందు సరస్వతిని స్మరించెను. అప్పుడు
యాగానుష్ఠాత యైన బ్రహ్మయాహ్వానముచే దేవి సరస్వతి పుష్కర
మునకు వచ్చి సుప్రభ యను నేర విఖ్యాత యయ్యెను. మునులు
వేదవతియైన సరస్వతిని జూచి యానందితులైరి. పితామహుని సమ్మా
నముఁ బాలించి యానది యచ్చటి కరుడెంచె నని మునులును నాన
దిని విశేషముగా సమ్మానించిరి. సరిచ్ఛేష్ఠయైన సరస్వతి యీవిధము
గాఁ బుష్కరమునందుఁ బ్రవహిత యయ్యెను. తరువాత మహా
త్ముడైన మార్కండేయుఁడు దాసిని కురుక్షేత్రమునకుఁ దీసికొనివ
చ్చెను.

నైమిశారణ్యవాసులైన శౌనకాదిమునులు మహాత్ముడైన
లోమహర్షిని మకల నిల్లిని ప్రశ్నించిరి,—“ఓమునీంద్రా ! మేము

సత్పథమునం దుంటిమి, కాని యష్టాంశము మా కెల్లు లభించును? ”—అప్పుడు మహాభాగవత్తైన లోమహర్షిగారు మునిగణమునకు శిరసా నమస్కరించి యిట్లుని చెప్పెను, “ఎచ్చట సరస్వతీఁది ప్రవహించుచున్నదో యచ్చట యజ్ఞజన్యమైన మహాఫలము కలుగుచున్నది.” వివిధసేవాభిష్టాంతైన మును లది విని యందఱును గూడి సరస్వతిని స్మరించిరి. అపుడు యాగశీలుగైన ఋషులు స్మరించినంతనే సరస్వతి మునుల యజ్ఞమును సఫలము చేయుటకు నక్కడ కరుగుడెంచెను. నైమిశారణ్యమున కరుడెంచి యామె కాంచనాక్షి యను పేరఁబ్రసిద్ధయయ్యెను.

మహాతేజఃవైతన మంకణుఁ డానరిక్షిర యైన సరస్వతిని కురుక్షేత్రమునుండి తీసికొనివెల్లెను. గయఁ డరురాజు గయాక్షేత్రమునందొక మహాయజ్ఞమును బ్రారంభించెను. అయజ్ఞమునకు సరిద్వారమైన సరస్వతి యాహూత యయ్యెను. శంసితవ్రతులైన మహర్షు లప్పు డామెను ‘ విమల ’ యను నామధేయమునఁ బ్రసిద్ధిపఱచిరి. మహాత్ముడైన మంకణుఁ డక్కడ నుండియే యామెను మరల గాహ్వనము చేయఁగా నప్పు డామహానది కురుక్షేత్రమునఁ బ్రవేశించెను. దేవస్థానవితమును బవిత్రమునైన గోసలదేశ ముద్భవించునం దున్నది. ఉద్దాలకుఁ డరుముని యక్కడనుండి సరస్వతీఁదిని ధ్యానముచేసెను. మునిమహానరులు నెఱవేర్చుటకు సరిద్వారమైన సరస్వతి యచ్చటికిఁగూడ విచ్చేసెను. వల్కలాజినధారుడైన ఋషులప్పు డామె సర్పింపఁబడిచ్చిరి. ఆకేశారక్షేత్రమునందు సరస్వతి ‘ మనోహర ’ యనుపేరఁ బ్రసిద్ధయయ్యెను. ఋషులును సిద్ధులు నామెను సేవించిరి. ఆమె నిఖిలపాపక్షయదక్షురాలు. పైని జెప్పఁబడిన మంకణుఁడు పరమేశ్వరాచార్యుని మొనరించి ఋషులయుపకారార్థము దేవి

యగు సరస్వతిని గురుక్షేత్రిమునఁ బ్రవేశపెట్టెను. పూర్వమునందు
 దక్షుఁడు గంగాద్వారమునందు యజ్ఞముచేయుచు నక్కడ భగవతి
 యైన సరస్వతిని ' విమలదక ' యను నామమునఁ బ్రఖ్యాతపఱచెను.
 మహాత్ముడైన మంకణుఁ డక్కడనుండిగూడ నామెరాహ్వనమునే
 సెను. కుమరాజు కురుక్షేత్రిమునందు యజ్ఞము సేయునమయమున
 సరస్వతి నక్కడకుఁ గొంపోయెను. ధీమంతుడైనమార్కండేయునిచే
 పరస్వతి సరోమన్యమునకుఁ దేబడియెను. అనంతరము మహాత్ముఁ
 డైన మంకణుఁడు పుూత్రోపయైన సరస్వతిని స్తవ మొనరించి స్తవ
 ఫారస్వతమును గావించి కృతకృత్యుఁ డయ్యెను.

—♦ మంకణకుఁ తొనరించినశివస్తోత్రము ♦—

ఋషు లనుగుచున్నారు— “ మహర్షియైన మంకణుఁడు డెల్లు
 సిద్ధిబొందెను. ఆతనితండ్రి యెవ్వరు ? ఆతఁడు నృత్యానందుడైన యుం
 డగా నెందులకు మహాదేవుఁ డాతని నివారించెను? ”—లోమహర్షుఁ
 డెట్లుచెప్పచున్నాఁడు— “ మంకణముని కశ్యపునిమానసపుత్రుఁడు, ఆ
 తఁడొకనాఁడు వల్కలములను ధరించి స్నానముచేయుటకు సంసిద్ధుడై
 యుండగా రంభ మొదలగు ప్రియదర్శనైన యప్సరస లక్కడ కిరు
 దెంచిరి. అప్పు డామహాపరాకాణియైన యప్సరోగణములు వివ
 శ్రులై స్నానము నిమిత్తము జలములం బొచ్చిరి. అప్పుడు మంకణుని
 మనస్సు డుబ్బుపైపోయెను. ఆజలమునందే నూనినికి రేతఃపతన ము
 య్యెను. ఒకవ్యాధుఁ డా కుశ్రమును దీసికొనిపోయి యొకకలశమునం
 దుంచగా నది యెరిమిదభాగములుగా విడి పోయెను. దానివ
 లన సప్తఋషులు జన్మించిరి. ఆఋషులు మరుద్గణ మని ప్రిసిద్ధిగాం
 చిరి. వానినామము లేవనగా—వాయువేగుఁడు, వాయుబలుఁడు,

వాయుహుండు, వాయుమండలుండు, వాయుకాలుండు, వాయురేతుండు, వాయుచక్రండు.

మహర్షియైన మంకణకుని యీపుస్త్రులందఱుఁ జరాచరవిశ్వమును ధరించియుండిరి. పూర్వకాలమున మంకణకుండు కుశాగ్రమున లన సిద్ధిసొందె నని ప్రసిద్ధి గలదు. ఓవిప్రులారా ! కుశాగ్రమునందు మంకణకునిహస్తము తీతమయ్యెను. దెబ్బ దగిలిన యాచోటినుండి శాకరసము స్రవించఁజొచ్చెను. అతఁ డాశాకరసమును జూచి హర్షావేశముతో నృత్యము సేయఁజొచ్చెను. అప్పుడు స్థావరజంగమాత్మకమైన సమస్తజగత్తును నృత్యముసేయఁజొచ్చెను. మంకణకుని తేజమునకు మోహితమై జగమంతయు నిట్లు నృత్యముచేయుచుండుటఁ జూచి బ్రహ్మాదిదేవతలును, ద్రావిడములైన ఋషులును గూడి మహాదేవుని సన్నిధి కేగి, మంకణుని నృత్యవ్యాపారమునుగూర్చి యాయనతో నివేదించిరి. మఱియు వా రందఱును “ ఓదేవదేవా ! మహర్షియైన యీమంకణుఁ డింక నృత్యముచేయుకుండుట కుపాయ మేది గలదో వానిని నీ వొనరింపవలయు నని ప్రార్థించిరి.

అప్పుడు మహాదేవుండు హర్షావేశుడై యున్న మంకణమునిని జూచి దేవహితముఁ గోరి యిట్లనియెను—“ ఓమునిసత్తమా ! నీవు తపస్విని, ధర్మపథమునందే నీయునికి ; కాని నీయీహర్షావేశమునకుఁ గారణ మేమి ? ” ఇట్లగుఁగా ఋషి—“ బ్రహ్మగూఁడా ! నాహస్తమునుండి శాకరసము ప్రవహించుచుండుట నీవు చూడకున్నావు. ఇది చూచియే నేను మహాహర్షముతో నృత్యముచేయుచున్నాను. ” అని చెప్పెను. మహాదేవుండు రాగమోహితుఁడై యున్న యీమునిని జూచి హాస్యపూర్వకముగా—“ ఓచిప్రా ! నీవు నావంకఁ జూచుము. ఇటు చూడుము. ఇంతమాత్రముచే నా కించుకయు నాశ్చర్యము కలుగుట

లేదు. ” అని చెప్పచు మహాప్రభావుఁడైన యామహాదేవుఁడప్పుడు తనయంగుఠమును దనవ్రేలితోనతో నొక్కిగాయము గావించెను. అప్పుడాక్షతస్థానమునుండి మంచువలెఁ దెల్లనైన భస్మము రాశిగాఁ బడఁజూచెను. అది చూచి మంకణకుఁడప్పుడు లజ్జితుఁడై మహాదేవుని పాదస్పృశముపైఁ బడి యిట్లు పలుకఁ దొడఁగెను—“ నేను మహాత్ముఁడును శూలపాణియు నైన మహాదేవుని దక్క మఱి యెవ్వరిని మన్నింపను. ఓశూలధారీ ! నీవు చరాచరజగత్తునకు గురుఁడవు. ఓవిశుద్ధా ! బ్రహ్మాదిదేవతలు నిన్నే యాశ్రయించియున్నారు. నీవే కర్తవు. నీవే కారయితవు, నీవే మహాద్రావుఁడవు—సర్వస్వరూపుఁడవు. నీప్రసాదముచేతనే దేవత లెత్తిభయమును లేకుండ సుఖశాంతి గల్గి వసించుచున్నారు. సురాసురు లందఱును నీవే యశ్వరూఁడవు, నాతపస్సు క్షీణింపకుండునట్లుగా ననుగ్రహింపుము. ”

లోమహర్షిఁబుడు మరలనిట్లు చెప్పచున్నాఁడు. “ మహర్షియైన మంకణుడు మహాదేవు నిట్లు స్తవము గావించి ప్రణామ మొసరించెను. తరువాత దేవదేవుఁడు ప్రసన్నుఁడై యాముషి కిట్లయెను. “ఓవిప్రుఁడా ! నాప్రసాదముచే నీతపస్సు సహస్రగుణములుగా వర్ధిల్లుగాక. నేను నీతో నెప్పుడు నీయాశ్రమమునందు వసించెదను ; ఏమానవుఁడు సప్తసారస్వతమునందున్నాన మొసరించి నన్నెచ్చించుచున్నాఁడో యాతని కిహపరములయందు దుర్లభమైన దించుకయును లేదు. నన్నెచ్చించుమానవులు నిశ్చయముగా సారస్వతలోకములబొందుచున్నారు. శివప్రసాదముచే వారంతమునఁ బరమపదము నొందుట కధికారులగు చున్నారు. ”

—♦ బౌశనాదివసిష్ఠాంతమాహాత్మ్యము. ♦—

లోమహర్షిఁబుడు చెప్పచున్నాఁడు—“ అనంతరము శ్రద్ధాయు

కులై బౌళససత్థమున కేగవలయును. ఈశ్వరమునందు, ఉశనాసిద్ధి
 ప్రియించి గృహత్వము లభించుచున్నది. ఈపుణ్యకురుడేత్రమునందు
 సప్తజన్మసంచితమైన పాతకమునుండి విముక్తులై పరబ్రహ్మలాభము
 నొంది, జన్మమృత్యుభయములనుండి విముక్తు లగుచున్నారు. ఇచ్చోట
 రహోదరుఁ డను మునిప్రకాండుఁడు మంత్రగ్రస్తఁడై తీర్థమాహాత్యై
 దర్శనమున సిద్ధి నొందెను ; లోమహర్షణుఁ డిట్లు చెప్పగా ఋషులు
 మరల నడుగుచున్నారు—“ రహోదరముని మంత్రగ్రస్తఁడై డెట్లయ్యెనో
 యెల్లు విముక్తిఁ గాంచెనో, ఆతీర్థమాహాత్యై మైదో సవిస్తరముగా
 వినఁగోరుచున్నాము.” మఱల లోమహర్షణుఁడు చెప్పచున్నారు—
 “ ఓద్విజేంద్రులారా ! పూర్వకాలమునందు మహాత్ముడైన రామ
 చంద్రుఁడు దండకారణ్యమున వసించుచు బహుసంఖ్యాకులైన నిశా
 చరులను నిహతులఁ గావించెను. వారిలో నొకానొక దుష్టభరాక్ష
 నుఁడు రామచంద్రుని తీర్థిధార గల యువసహారముచే మంత్రము దెగి
 మహావనములోఁ బడిపోయెను. అప్పుడు రాక్షసుని యావిచ్చిన్నమ
 న్తకము రహోదరమునివరుచికింఁగి మును సమీపించి యాకస్మికముగా
 నాతనికంఠమును బట్టికొనియెను. రహోదరముని యరణ్యమధ్య
 మునం దట్లు తిరుగుచుండెను, క్రమముగా నాతనియొక్కలను భేదించు
 కొని యామంత్రక మాతనికంఠములోఁ బ్రవేశించెను. అందుచే నాతఁడు
 మొట్టమొదట నేతీర్థమునకే నేగుటకుఁగాని, యేప్రయత్నమైనఁ జేయు
 టకుఁగాని సమర్థుఁడు గాకుండెను. క్రమముగా నాతఁ డత్యంతబాధి
 తుడై పడిపోయెను. కాని యిట్టియవస్థయందే యాతఁడు క్రమముగా
 భూమియందలి సకలతీర్థములకుఁ బర్యటనము చేయఁజొచ్చెను. ఇట్లు
 తిరుగుచు నొకనాఁడు రహోదరముని తనదీనివర్ణమునాఁచి భావితా
 త్ములగు నచ్చోటఋషులవద్దఁ జెప్పుకొనియెను. అంతయు విని యా

ఋషు లామునివరుని, ఔశనసతీర్థమున కేగెను మని యుపదేశ మొసఁ
గిరి. రహూదరుఁ డాహితిము నాలించి యాశనసతీర్థమున కేగెను.
ఆతఁ డట్లు ఔశనసతీర్థమున కేగి జలముల స్పృశించినంతమాత్రము
ననే, యామస్తక మాతనిగళమును వీడి జలములలోఁ బడిపోయెను.
ఓద్విజులారా ! రహూదరముని నిష్పాపుఁడును, పూతాత్ముఁడు నై
సంప్రీతచిత్తముతోఁ దనయాశ్రమమున కేగఁదలఁచి, ఋషిచరులన్న
ధి సమాచార మంతయు విశదపఱచెను. ఋషు లాఁ ఔశనస 'తీర్థ
మునకుఁ గల, విశేషమాహాత్మ్యముచుగూర్చి విని యందఱు నచ్చ
డచ్చటికి విచ్చేసిరి. అది మొదల తీర్థమునకుఁ గపాలమోచనతీర్థమును
పేరు గలిగెను. ఇచ్చట విశ్వామిత్రులవారి, విశ్వనిపుత్రమైన మహా
తీర్థము గలదు. ఈతీర్థమునందే విశ్వామిత్రమహర్షి బ్రహ్మర్షితీర్థమును
బొందెను. ఈతీర్థమునందు స్నానముచేసినచో నిస్సందేహముగా
బ్రహ్మణ్యత సిద్ధింపఁగలదు. ఎవ్వరైన బ్రహ్మణ్య తీర్థమునందు
స్నానముచేసినచో వారు విశుద్ధదేహులై పరమపదము నొందుచు
న్నారు. తరువాత నియతాహారులు నియతచిత్తులు నై వృథూదకతీర్థ
మున కేగవలయును. అచ్చట ఋషంగుఁ డను పేరుగల యొకానొక
ఋషి సిద్ధిబొందెను. ఆయన పూర్వజన్మజ్ఞానము గలవాఁడు. ఆతఁ
డెప్పుడును గంగాద్వారమున వాసముచేయుచు, దన కవసానకాలము
తిలస్థింపఁగానే తీర్థమాహాత్మ్యమును స్మరించుకొని, స్వధర్మశిష్టులును
సాధుచిత్తులు నగు తనకొడుకులతో నిష్క్ర చెప్పెను—“నరనృపతీర్థమున
కుత్తరదిశగా నెవ్వరు నిజదేహమును విడుచుచున్నారో, వృథూదకతీ
ర్థమునందెవ్వరు జపపరాణు లగుచున్నారో వారి కెప్పుడును మృత్యు
వు ఘటిల్లదు.” అచ్చట బ్రహ్మయోచి విరాజమాన మగుచుండెను.

పూర్వకాలమున బ్రహ్మ యచ్చటఁ జృథూదకమునం దాశ్ర

ఈము గావించుకొని, సరస్వతీతటమునందు నివాసముచేయుచుండెను. అతడు చాతుర్వర్ణ్యసృష్టికొఱ కాత్మజ్ఞానతత్పరుడై యుండెను. అవ్యక్తయోనియైన బ్రహ్మ యట్లు ధ్యానముచేయుచుండఁగా నాతనిమోమువలన బ్రాహ్మణులు తత్పన్నము గాఁజొచ్చిరి. తరువాత బ్రహ్మ బాహుద్వయమునుండి క్షత్రియులును, ఊరుద్వయమునుండి వైశ్యులును, సాదద్వయమునుండి శూద్రులును జన్మించిరి. క్రమముగా నిట్లు నాల్గువర్ణములు నుత్పత్తి యగుటఁ జూచి, బ్రహ్మ యవ్వు డాశ్రమము లన్నిటిని స్థాపించెను. ఈవిధముగా నీతీర్థము బ్రహ్మచేఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడిన దగుటచే బ్రహ్మయోని యనుచుఁ బ్రసిద్ధిగాంచెను. ముక్తిని గోరి యీతీర్థమున స్నానముచేసినవారు మరల నెన్నఁటికి జన్మభయమును బొందరు.

ఇచ్చటనే అవతీర్ణ మనుపేరిట నొకప్రసిద్ధతీర్థము గలదు. అచోట బకదాల్భ్యుఁ డనునాతఁడు మహాత్మ్యమున రాష్ట్రరచనాధము బ్రాహ్మణులతో హోమముచేయుటకుఁ బ్రారంభించెను. రాజున కవ్వడు బుద్ధివికాసము గలిగెను.

ఋషులు మరల నిట్లడిగిరి—“ ఈయవతీర్ణ నామకతీర్థ మెట్లు ప్రతిష్ఠింపఁబడినది? ధృతరాష్ట్రరాజు మొదట నెందుల కుత్సాన సప్రసాదితుని గావించెను? ”—లోమహర్షణుఁ డిట్లు చెప్పచున్నాఁడు—పూర్వము నైమిశారణ్యమునందలి ఋషులు దక్షిణులు పొందుటకొఱకు రాజగు ధృతరాష్ట్రునిదగ్గఱకువచ్చిరి. వారిలో బకదాల్భ్యుఁడు ముందునకు వచ్చి ఋషులకొరికను రాజున కెఱిగించెను. అప్పుడు ధృతరాష్ట్రరాజుబకదాల్భ్యుని నిందింపఁజొచ్చెను. అందుచే బకదాల్భ్యుఁ డత్యంతరోషవేషుడై తనశరీరమునందలి మాంసమును వీసి పృథూదకమునందలి యవతీర్ణ మహాతీర్థములో ధృతరాష్ట్రుని శా

జ్యోహామముచేయుట కారంభించెను. ఇట్లు యజ్ఞము పూరించి సంతమాత్రముచేతనే ధృతరాష్ట్రరాజ్యము నానావిధముల నాశము గాఁజొచ్చెను. రాజు డుష్కృతిపరిణామముచేఁ గ్రమముగా రాజ్యైశ్వర్యము విధ్వంసమైపోయెను. అప్పు డానరపతి బ్రాహ్మణులకార్యకలాపమునుగూర్చి యాలోచించుకొనియెను; చిట్టచివరకు కాలఁడు పురోహితుని వెంటఁబెట్టుకొని వివిధరక్షణములతో విప్రుడైన బకదాల్భుని ప్రసన్నునిగావించుటకు సవర్ణతీర్థమున కేగెను.

బకదాల్భుఁ డప్పుడు రాజువ్యవహారమునకు సంతృప్తుడై యిట్లు పలికెను. “బుద్ధిపూర్వకముగా బ్రాహ్మణుల కపహాసము చేయుకుము. బ్రాహ్మణుఁ డవమానింపఁబడినచో మూఁడుపరులములపురుషులు విషస్థు లగుచున్నారు.” ఇట్లు పలికి యప్పు డాతఁడు రాజునకు హితముచేయుట కుద్దేశించెను. తరువాత నాతఁడు నేయి యుఁజాలును బ్రోక్షించి మృతులైన రాజపుత్రులకు బుచ్చర్పణింపఁజేసెను. ఈయపత్తిర్థమునందు జితేంద్రియులై యెవ్వరు శ్రమతో స్నానమాచరించుచున్నారో, వారిమనసునందలి సకలసదృశ్యములును సఫలము లగుచున్నది.

అచ్చోట ‘యాయాత’ నామమున నింకొక పృథ్విశతీర్థమున్నది, అక్కడ యజ్ఞరంభముచేసినచో నొంది మధువును ప్రపించును. భక్తిపూర్వకముగా నచ్చట స్నానముచేసినవారు సర్వపాపవిముక్తు లగుచున్నారు; మఱియు సర్వమేధయజ్ఞముచేసినఫలము వారికి లభించుచున్నది.

ఓవిప్రులారా! ఈవోటనే “మధుసరి” మను మఱియొక పవిత్రతమతీర్థము గాదు. అక్కడ భక్తితో స్నానముచేసినమానవులు తమశిశ్మపురుషుల కమృతముతోఁ దర్పణములు కావించినవా రగు

చున్నారు. అక్కడ నింకొకతీర్థము గలదు, దానిపేరు షసిష్ఠోవాహము. భక్తితో నీతీర్థమున స్నానముచేసినవారికి వసిష్ఠలోకములు లభించును.

—♦ అరుణానరస్వతీసంగమమాహాత్మ్యము ♦—

అంతట ఋషిండుగ్రీలు మహాత్ముడైన రోమహర్షుని గాంచి “ఆస్య శ్రీన్గా” అత్యంతవగచల్పిండు సరిస్వతీనది మునిచందుగ్రీడైన వర్షిండు నచలది తనచు సువేగముతో నెందులకుఁ గీసికొనిపోయెనో యున్నదైతము. “నీచుతో నూనుఁ బెరియొనవ్వము.” అని యిదిగిరి. లంకను రోమహర్షుని డిక్కి చెప్పివోపింపెను.

గాఢములను విశ్రాంతిచేయును మహాత్ములైన వసిష్ఠులకును నమమ తనస్సద్భి శక్తిని పొందుకొని యింకొక యెడలెరు. వసిష్ఠులకు స్థానిత్వమున నచలూశ్రమమును స్థాపించుకొనియెను. వసిష్ఠాశ్రమ మునకుఁ బశ్చిమమునందే విశ్రాంతియైతి యాశ్రమ ముండెను. భగవంతుడైన స్వామి శిష్యులమునందు యజ్ఞముగావించి నరస్వతీని బూజాపూజకరూపా లింగాకారమున స్థాపనచేసెనో, యాస్థలమునందు వసిష్ఠులకు కుమారులైన నిమగ్నుడై ముండెను. ఆయన తపఃప్రభావము కీ విశ్రాంతియైతిని సేన ప్రభగలవాఁ డయ్యెను. అప్పుడు విశ్రాంతియైన నరస్వతీ గాఢముచేసి “నీవు మునివరుడైన వసిష్ఠుని సేవగ ముచే రాకష్టమి యిప్పు కి దీసికొనిరమ్ము. వసిష్ఠుఁ డిచ్చటి కి వచ్చి నోడినే నే నొకని నిశ్చయముగా వినాశ మొనరింతును.” అని చెప్పెను. ఈమాటలు విని సరిస్వతీ వ్యధితురా లయ్యెను. ఆ మెనరావోగకములుఁ గంపింపఁజొచ్చెను. విశ్రాంతియైతి డట్లు కంపితురాలును వ్యధితురాలు నగుచున్న సరిస్వతీని జూచి క్రోధోద్వేగముతో

“ సరస్వతీ ! అతివ్యతిరేకముగా నీవు వసిష్ఠుని దీసికొనిరమ్ము ” అని యదలించెను. సరిద్వరయైన సరస్వతి యప్పుడు విధిలేక వసిష్ఠమునీశ్వరునివద్ద కేగి డుఃఖించుచు విశ్వామిత్రునిమాటలను విన్నవించెను. సరస్వతి శోకభరముచే నత్యంతకాతరయై, వివర్ణయై, దీనయై యుండుట వసిష్ఠుడు చూచెను. అట్టియవస్థయందు నామెను జూచి యాతఁ డిట్లువలికెను, — “ దేవీ ! నీవు నన్ను విశ్వామిత్రునివద్దకుఁ దీసికొని పోమ్ము ”

కృపాకీలుడైన మునిపలుకులను విని సరిద్వరయైన సరస్వతి తనసలిలప్రవాహముచే నశ్చోటిని ముంచివేసెను. సలిలవేగముచే నొడ్డు విఠిగిపోయెను. వసిష్ఠుఁ డప్పుడు సరస్వతీసలిలములచేఁ గొట్టుకొనిపోవుచు నామె నిట్లు స్తవముచేయఁజొచ్చెను. “ ఓదేవీ ! సరస్వతీ ! నీవు పితామహునిసరోవరమునుండి జన్మించితివి. నీవవిత్రీసలిలము లుచే లోక మంతయుఁ బరివ్యాప్తమై యున్నది. నీవు నీయిష్టము గల ప్రదేశమున కేగుచుందువు. మేఘసమూహమునందలి జలరాశి నీవ అననే సృష్టింపఁబడినది; సృష్టివియందలి సమస్తజలములు నీమూర్తియే యై యున్నవి. నీవలననే మేము మహామహిమాన్వితుల మైతిమి. ఘృష్టి, ధృతి, కీర్తి, సిద్ధి, కాంతి, క్షమా, స్వధా, స్వాహా, వాణీప్రభృతినకలమును నీవు. ఈజగమంతయు భవదాయత్రము, నీవే సర్వభూతలములయందు వాణీరూపమున విరాజిల్లుచుంటివి. ”

భగవతియైన సరస్వతి యీవిధముగా వసిష్ఠునిచే స్తుతినొంది, యప్పు డనాయాసముగా నాతినిని విశ్వామిత్రాశ్రమమునకుఁ గొంపోయెను. అట్లేగి యామె విశ్వామిత్రునిఁ బూజించి యాతనికి వసిష్ఠాగమనము నెఱింగించెను. అప్పుడు విశ్వామిత్రుఁడు సరస్వతివలనఁ గొనితేఱఁబడిన వసిష్ఠునిఁ జూచి కుర్రుఁడై యాతనిని వినాశ మొనరిం

చుట కుద్యతుఁ డయ్యెను. కుగ్గిఁజై యస్త్రాన్వేషణముచేయుచున్న విశ్వామిత్రునిఁ జూచి, సరస్వతి బ్రహ్మహత్యాభయముచే వసిష్ఠునిఁ దీసికొని మరలఁ దంజలవేగము నింకొకదిక్కునకుఁ బ్రవహింపఁజేసెను. సరిద్వరమైన సరస్వతి యాయరువురిమాటను జవదాఁటెను; కాని విశ్వామిత్రుఁ డీవ్యాపారముచే వంచితుఁడయ్యెను. అప్పు డాతఁడు వసిష్ఠునిఁ దీసికొనిపోవుచున్న సరస్వతీవదిని గాంచి కోఁగి ధారుణత్రోజై “ సరిద్వరమా ! నన్ను వంచింది నీవన్యవిధముగాఁ బ్రవహించిపోవుచున్నావు. ఓకళ్యాణీ ! యీయపరాధముచే నీవు రాక్షసులచేఁ బరివృతురాలైనై శోణితమును బ్రవహించుచుండువుగాక ” అని శపించెను. విశ్వామిత్రునిచే నిట్లభిశప్తమై నాటనుండి యొకనువత్సరమంతయు సరస్వతి రక్తజలమును బ్రవహించెను.

తరువాత దేవతలు, ఋషులు, గంధర్వులు, నవ్గురసలు మొదలగువారు సరస్వతీఁదియొక్క యవస్థను జూచి యత్యంతము దుఃఖింపఁజొచ్చిరి. ఆరమణియతీర్థక్షేత్రము రక్తమును బ్రవహింపఁజేయుటఁ జూచి భూతములు, పిశాచములు మొదలగుపవి యచ్చటికి రాఁజొచ్చెను. అవి యన్నియుఁ జేరి హస్తోత్కర్షముతో రక్తపానముసేయుచుండెను. వాని యంతరంగములయం దింక దైన్యమును దుఃఖమును లేకుండెను. శోణితపానముచే నవి పరమత్పత్తిని బొంది సృత్యములు చేయుచుండెను, హాసమొనరించుచుండెను. స్వర్గమును జయించినవానివలె నానంద మనుభవించుచుండెను. ఒకప్పుడు శతయోజనములదూరము నుండి కొందఱు తపస్సులైన మునులు సరస్వతీతీర్థమునకు స్నానార్థమై యరుదెంచిరి. వికటాకారులైన రాక్షసులచే నావరింపఁబడెను. శోణితమును బ్రవహింపఁజేయుచున్న యావదిని వారవ్వుడు చూచిరి. అట్లు చూచి వారు సరస్వతి సుద్ధారముచేయుట కనేకప్రయత్నములు చేయఁ

జొచ్చిరి; మహాభాగులైన మహర్షు లందఱును గూడి సరిస్వతి నిట్లు ప్రశ్నించిరి. “ ఓ సరిచ్చేష్ఠమా ! నీ వేకాంతముచే నిట్లు రక్తవ్రవాహము గల్గినదాన నైతివి ? నీయీవ్యాకులత్వమును జూచియే మేము వి నిట్లడుగుచున్నాము. ”

అప్పుడు సరిస్వతీనది విశ్వామిత్రుని డొంగరిని నమస్తవ్యాపారమును వాటికడ విశవహరించు. ఇంకొక సత్యవాక్యముకు సంప్రేతులై పుణ్యజలామహాహియుఁ దానానాముక్తిని యుగమునదిని సరిస్వతితోనికిఁ జెచ్చిరి. నానవ్వి శ్రావ్యములైన నిగ్మలజలపూర్ణ యయ్యెను. అది చూచి రాక్షసుల బోలెడు దుష్టులచుచు నతిదీక్షభావములతో మరల ముని నందఱుల నవి చాల్చి పలికిరి—“ మేము స్వభావముచే యుగమునందు, ధిగ్గోచరము. మా కెప్పటికిని వినాశము లేదు. మే మిచ్ఛాపూర్వకముగా నెప్పుడును బాపముచేయము. మియనుగ్రహగ్రాముచేయు, మాహర్ష్య స్మృతలముచేయు మాపక్షము దినదినాభివృద్ధి యగుచున్నది; కారణ మేమన, మేము బ్రహ్మరాక్షసులము. ఊత్రీయులుగాని, నైశ్యులుగాని, శూద్రులుగాని దుష్కార్యమగునై బ్రాహ్మణవిదేవము గలిగినవా రైనచో బ్రహ్మరాక్షసు లగుచున్నారు. ఇదిగాక గురువ్రసకుఁగాని, శల్లికఁగాని, తండ్రికిఁగాని దేవముచేయవారు, నృథల నవమానించువారును గూడ రాక్షసు లగుచున్నారు. పాపినీకామినీజనుల దుష్ప్రభిచారదోషముచేతగూడ మాపక్ష మభివృద్ధియగుచున్నది. అది యటుండ నిండు, శోకముతో నెంతటిభువపాపము లొచరించినవారైన న మీరులు పరిత్యాగిన మొనరింపఁగలరు ”

కృపాశీలులైన మును లాపలుకులు విని సుతప్తులై తమలోఁ జా మిట్లు చూటలాడినొనజొచ్చిరి. “ తుమ్ముచే నపవిత్ర ప్రాణదియ,

పురుగులచే ననహ్యమైనదియు, శిష్టులుగానివారు ముగదుగా భుజించి నదియు, తలవెండుకలు పడినదియు, గాలిచే నారిపోయినదియుశాస్త్ర సలు విమవఁబడినదియు, నైన యన్నము రాక్షసులు భక్షింపఁదగినది. అభిజ్ఞులైనవా రెప్పుడు నట్టియన్నములను బొత్తిగా విసర్జింతురు. ఇట్టి యన్నము నెవ్వరు భుజించుచుండురో వారితోఁగూడ రాక్షసులును భుజించుచుండురు ” అతపోధను లందఱు నిట్లు సంభాషించుకొని యా నదిని పరిశుద్ధము గావించి, తరువాత రాక్షసులకు మోక్షప్రాప్తికొఱకు నొకసంగమమునందు స్నానముచేయున స్థలమిది. ఆయరుణాసర స్వతీసదులసంగమమునందు స్నానముచేసి యూడదివము లుపవాస ముచేసిన సకలపాపములు విహృతియు లగుచున్నవి. ఘోరకలియుగ మునం దభ్యంత్రమధ్యాయము నొందుచే నరుణాసంగమమున స్నాన ముచేసినచో ముక్తి లభించునున్నది. అప్పు డారాక్షసు లందఱు నానం గనున్నా ములు గాలి నుకొని గుయ్యొక్క రే పాపముల్లై దివ్య మాల్యదివ్యాంబరధాన్యై, స్వర్గము శీమలచే బూజింపఁబడిరి.

— { ఋషిమోచరాదిత్య సూర్యత్యయము } —
కామ్యకాదిసహమాహత్యయము.

లోమహ్లాణుఁడు చెప్పచున్నాడు—“ పూర్వకాలమునందు ఋషు లక్కడ నాలుగుసమగ్రములకు నిక్కురించున్నారు. అసము ద్రములలో నొక్కొక్కవోటకే గోసహస్రదాఃస్థము లభించుచు న్నది. ఓబ్రాహ్మణులారా! అక్కడ చుష్కర్మానరణునై న వానైన నేకొంచెము తపమాచరించిన నది పూర్వతపాంగంచు న్నది. ఓవి ప్రోక్షులారా! అచ్చటనే శతసాహస్రికము, శాతికము, పను రౌ డునకు లున్నవి. వానియందు స్నానముచేసినవారికి నహస్రగోవులను

దానమొసరించినఫలము గలదు. ఇదిగాక, సరస్వతీతీరమునందున్న సోమతీర్థమున స్నానముచేసినచో రాజసూయయజ్ఞముచేసిన ఫలము కలుగుచున్నది. శ్రీధాతీలురు జతేంద్రియులునై, కేణకాష్టకమున కెవ్వ కేగుచున్నారో వారికి మాతృభక్తిజనితమైన పుణ్యము లభించుచున్నది. బ్రాహ్మణసేవితములైన క్షణమోచన, కుమారాభిషేక, బౌజసతీర్థముల కేగి స్నానము గావించినవారు యశస్వ్యులై కామార పురస్రప్తి నొందుచున్నారు, చైత్రమాసమున శుక్లపక్షమున నష్టమినాఁ డిచ్చట శ్రాద్ధముచేసినచో గయాశ్రాద్ధపుణ్యము లభించును. సన్నిహితీర్థమునం దెల్లు శ్రాద్ధముచేయవలయునో పూర్వమున వాయు పుచే జెప్పఁబడినది. అందుచేత సర్వసౌయత్నముల నచ్చట శ్రాద్ధానుష్ఠానము చేయవలయును. చైత్రమాసమున వృషతిథిని శ్రద్ధతో నచ్చట స్నానముచేసిన వారిపితృపురుషు లక్షయమైన యదకలాభము నొందుచున్నారు. అక్కడ, పంచనట మనుషేర విశ్వవిఖ్యాతమైన తీర్థ మొకటి గలదు. మహాదేవుఁ డచ్చట స్వయముగా యోగము నవలంబించి యుండును; అక్కడ కేగి స్నానముచేసి మహాదేవుఁడైన మహేశ్వరు నర్చించినవారికి గాణపత్యప్రాప్తియు, సురబృందముతోడివిహారమును లభింతును.

ఓద్విజేంద్రులారా! కురుక్షేత్రము విఖ్యాతతీర్థము, అచ్చటఁ గర్షణముచేయునిష్క్రమై కురురాజు కరోరతపస్సు గావించియున్నాడు. ఆతనికిరసతపమునకు మెచ్చి యింద్రుఁ డాతనితో నిట్లనెను. “ఓరాజర్షి! నీయాతపశ్చర్యకు నేను సంతోషుఁడ నైతిని; అది యటుండ నిమ్ము, ఈకురుక్షేత్రమునకు వచ్చి యజ్ఞముచేసినవా రెవ్వరైన నగుదురుగాక, వారు నకలవాపవర్జితులై సకృతలోకముల కేగుట కధికారు లగునట్లు చేసెదను.” తిరుశేంద్రుఁడైన యింద్రుఁ డిట్లు హస

ముగఁ బనికి వెడలిపోయెను. తరువాత నాతఁ డిట్లు మరలమరల వచ్చుచు హాస్యముచేయుచు వెడలిపోవుచుండెను. కాని అంతరియంగుగంగ మంతమాత్రమున కించుకము సంచలించదయ్యెను. ఇట్లే తూతఁడు మరలమరల వచ్చుచు రాజును జలంపఁజేయుటకుఁ బలుకరించిపోవుచుండెను. కాని కురురాజు చలంపక తీవ్రతప మొనర్చుచుండెను. అతనితీవ్రతపస్సున కిందుగ్రివిడవాము సంతప్తము గాఁజూచెను, ఇంద్రుఁ డప్పుడు సంప్రీతచిత్తుడై “రాజా! నీవెందుల కిట్లు ఘోరితప మాచరించుచున్నావో నా కితింగింపుము” అని యడిగెను. కురురాజు ఇట్లు త్తిరి మిచ్చెను. “శ్రీధనో నీతీర్థమునందు వాసముచేయువా రందఱును బరమాత్ముఁడైన బ్రహ్మభవమున కేగవలయును. ఎవ్వమహా పాపములు చేసివారైనను, బంచమహాపాతకములచే దూషితులైన వారైనను, ఈతీర్థంబున న్నామముచేసినచో విశుద్ధదేహులై పరమగతి నొందవలెను.”

ఓన్విజనరుజా! పుణ్యతీర్థమైన కురుక్షేత్రమునందుగల కురుక్షేత్రతీర్థమును సేవించి ముక్తిపొందుటై పరమపదప్రాప్తు లగుదురు. ఈతీర్థము లున్నముచేసిన వారి కెట్టిపాపములు నిలువవు. అక్కడ న్నామముచేసినవారు కురురాజునాదేశము చేరి బరమపదము నొందుచున్నారు. తరువాతఁ ద్రిభువనిఖ్యాతమైన అరణ్యతీర్థమున కేగవలెను. పూర్వకాలమునందక్కడ బ్రహ్మయు మహాదేవుఁడును ఋషులతో విరాజిల్లుచుండిరి. ఆతీర్థమునకుఁ బడమరదేవసు దుద్రాణియు, నుత్తరదిశను బద్మనాభుఁడును విరాజిల్లుచున్నారు. మధ్యస్థలమున అరణ్యతీర్థము శోభిల్లుచున్నది. ఇత్తితీర్థము త్రిభువనములలోను దుర్గభమైనది. దానియందు న్నామముచేసినచోఁ బాపములు నిర్మూలితము లగుచున్నవి. వైశాఖమాసమున అష్టమి

తీర్థయందు మంగళవారమునాఁడు తత్తీర్థమున స్నానముచేసిన సకలపాపవిద్యుక్తి గలుగును. నాలుగువంతులు సువర్ణముతోను, అపూపములతోను గలశగానము నెవ్వరిచ్చటఁ జేయుచున్నారో వారు పాపమోచను లగుచున్నారు. ముందుగా రత్నయశములైన కలశముల నిచ్చి దేవతాసంప్రీతి చేయవలెను, తరువాత సర్వపాతకహర మగుఁట్లుగాఁ గలశయగ్గుము దానముచేయవలయును. ఈవిధముగాఁ జేసి యెవ్వరు తత్తీర్థమునస్నానము చేయుచున్నారో వారు సర్వపాపవిముక్తులై పరమపదమొందుటకు సమర్థు లగుచున్నారు. ఇదిగాక అష్టవిద్యమంగళవారముకఠినివచ్చిననాఁ డెవ్వరైన ఎక్కడ నేపుణ్యకార్యముచేసినను వారికి ముక్తి లాభము లిప్పక కలుగును. సర్వతీర్థములకుఁ దీర్థస్వరూపమైన యీతీర్థమునందు స్నానముచేసినచో దేవతలయనుజ్ఞచే బరమపదము ఘోషించును. కామ్యకవనము సర్వవిధపాపములను బ్రశమితుము చేయుచున్నది, దానిలోఁ బ్రవేశించినంతనే సమస్తపాపములనుండియు జిముక్తి నొందుచున్నారు. సూర్యదేవుఁ డీవనము నాశ్రయించి తేజోమూర్తియై విరాజిల్లుచున్నాడు. ఓద్విజేండుకొలరా! ఈవనదిర్బసముచే తనే ముక్తి లభించుచున్నది. ఏవృక్తి అదిత్యవారమునం దిక్కడ స్నానముచేయునో యావృక్తికే జిత్తి శుద్ధి లభించుచున్నది, మఱియు సకల మనోరథసిద్ధి యగుచున్నది.

—♦ దుగ్గాదితీర్థమాహాత్మ్యము—స్థానిమాహాత్మ్యము ♦—

అంతరిము ఋషులు సూతునిం గని “కామ్యకవనము, కూబూర్వాదిశయాదు పరసేవితప్తై రులరారుచున్న కంజతీర్థ మొప్పొప్పై మైనదో వివరముగా వివరింపబడుచున్నాము.” అని యపగంగా లోమ హోమం డిట్లు చెప్పుచున్నాఁడు—ముచులారా! మీరు సకలతీర్థో

వృక్షుల మాహాత్మ్యమును విందురుగాక. ఋషులచరిత్రోఫలనుగూడ
 వినిన సకలపాపనిర్ముక్తులు గాగలరు. ఒకానొకప్పుడు వైమిశాఠ
 బ్రాహ్మణునందలి ఋషులు కురుక్షేత్రమునకు విచ్చేసిరి. సరస్వతీనదిలో
 స్నానముచేయవలె నని వారి కుద్దేశముకలిగెను; కాని వా రానదియం
 దుఁ బ్రవేశింపఁజాలకపోయిరి; తరువాత వారు ప్రయత్నముచేసి
 యోవీతనామ మగు నొకమహాత్మ్యమును నిర్మాణము గావించిరి.
 తరువాతి నెందఱుమునులు వచ్చిను దానియందుఁ బ్రవేశించు కు
 సమస్థులుగాకపోయిరి. రంతుకముని యాశ్రమమందూముపము
 వ్యాపించియున్నదో, అంతదూరమునకును చక్రతీర్థము వ్యాపి ని
 యున్నది. దేవీమైన సరస్వతి యామాశ్రమమంతయు విప్రగణాంతర
 గ్గిమై యుండుటఁ జూచి, విప్రహితాత్ములైన సకలములను కుంఠము
 లను నిర్మాణముగావించుకొనుచు పశ్చిమదిశామార్గమున బ్రవ
 హించిపోయెను. సరస్వతీనది యద్భుత సర్వభూతహితతత్పరయై నిలి
 చియుండెను. సరస్వతీనదియొక్క పూర్వదిక్పరీవాహమునందెవ్వరు
 స్నానముచేయుచున్నారో వారికి గంగాస్నానఫలము లభించుచు న్నది.
 సరిద్వరయైన సర్మద, సుస్వతీదక్షిణప్రవాహమునందు సమ్మిత మయ్యె
 ను. యమునానది సరస్వతీపశ్చిమస్రవాహము నాశ్రయించెను. ఈనది
 ఉత్తరదిక్కుగాఁ బ్రవహించునప్పుడు సింధునది యుపతేరి ధరించు
 చుండెను. ఈవిధముగాఁ బరమపావని యైన సరస్వతి నానాదిక్కులఁ
 బ్రవహించుచుండెను. జానియందు స్నానము గావించినచో సకలతీర్థ
 ములయందు స్నానముచేసినట్లే యగును. తరువాత మహాత్ముడైన
 మదనునితీర్థమున కేగవలయును. త్రిభువనవిఖ్యాతమైన యాతీర్థము
 విహితీర్థ మనుపేర వెలయుచున్నది. దేవత లందఱులు గూడ శివద
 ర్శనార్థమై యీ స్థానమునకు వచ్చి దేవహితుఁ డగు మహాదేవునిఁ

గానక, హహోగ్రంధ, నందీశ్వరుడు, గణనాయకుడు మొదలగుచు
రినిగూర్చి ప్రసమునింగఁబోయిరి. నందీశ్వరుని పగిన్నాడై దేవత
లతో “మహాదేవులు పెదపహితముగా విహరింతుమగుఁ డ్రేపిండు
చున్నాఁ” డని చెప్పెను. అది విని దేవతలు తమతమ సత్కులము
విలిదికొని యున్నట్లు విహరింపఁబోయిరి. అప్పుడు శంకరుఁడు దేవత
లక్రీడావినోదములఁ గాంచి నున్నప్పుడై యిట్లు పలికెను “శక్తిస్థానమా
మై యీవిహరింతుమనం దేవులు న్నాముచేయుదురో వారికి యు
ధాన్యములతోను దక్కిన ప్రయశద్ధానులతోను వమగృహములు ఎరి
పూర్ణము లగుట సంభవించును, నందేవాములేను.”

అతరువాత శక్తిపరమగు దుర్గాదేవి కడఁ బోవలయును,
అక్కడ చేరి నన్నియును బిత్తహంతకుఁ గావించి మాంసములను
ద్రుతి పొందజేసి గలుగఁను. ఇచ్చటి విశ్వవిద్యాలయై, సరస్వతి
కూపము గలదు, దానిని దర్శించుటచేరకే మాంసపులహములు దూర
భూతములై వారికిముక్తి నిశ్చయ మగుచున్నది. శ్రద్ధతో నెవ్వ రక్క
డ దేవతలకును బిత్తదేవతలకును ద్వంద్వము లిచ్చుచున్నారో వారి
కవి యన్నియు నక్షయము లగుచు న్నవి. పితృభీముకంచెలు పీచివితే
షత్వము క్రిందపడెడివి. సరస్వతీనది తూర్పుప్రవాహములందు న్నను
ముచేసివారు, మాతృహంతకు లైనను, బిత్తహంతకులైనను, బ్ర
హ్మహంతకులైనను, గురుతల్పగాములైనను సరే స్నానాంతమున
వారు పరిశుద్ధు లగుచున్నారు. సరస్వతి యిచ్చుట దేవహూహిత్య
గావించి దేవమార్గగామిని యయ్యెను. పూర్వదిగావహింపఁబడెన సరస్వతి
నుష్కృతికారు లైనవారికిఁగూడఁ బుణ్యదాయనియై యున్నది. పూ
ర్వదిగావహింపఁబడెన సరస్వతిని జేరి తత్తీరమునందు మూడురాత్రులు
పొందిన వారి శక్తిదుష్కృతములు శరీరమునం దుండఁజాలవు. రుద్రుఁ

డును, నారాయణదేవతలను, బ్రహ్మము, విష్ణును, బుద్ధిబృందమును, ఇంద్రాదిదేవతలతో సత్తామును బూర్వసంస్వత్తీర్థమును సేవించుచుండును. ప్రాచీనగంధర్వతనీరీ శ్రాద్ధానిష్ఠాః ముచేయతాకి నిహవరములయందు లభింపని దేదీయమునుకలదు. అందుకేత నిత్యమును పితృషింటి పంచమూర్తిధియందును సంస్వల్పం గనించుట శ్రద్ధము. పంచమూర్తిధియందు సంస్వత్తీసేవ గావించినచానవులు లక్ష్మీముక్తులగుచున్నారు. అచ్చటఁ ద్రిలోకమగ్లభమును, దేవతాత్మము విరాజమాన మగుచున్నది. ఈత్మీముగంధ, ఉశనాశమేశ్వరీదేవి యారాధనచే సిద్ధిలాభము నొందఁగలుగు. మఱియు నామెను సేవించినవారు గృహగణములలోకికి పంపింపఁబడుచున్నారు. ఇట్లే తుక్తిముని యీ ముక్తు ముత్తీమును సేవించెను. శ్రీకృష్ణో నెత్తినవ గావించినచారిత్రం బరమగతి లభించుచున్నది భక్తితో నక్కడ శ్రాద్ధము గావించి సవారు నిశ్చయముగాఁ దమసత్కీర్ణము నుద్ధరింపఁగలుగుచున్నారు. తరువాత చతుర్ముఖరామకబ్జిత్తీమున కేగి యచట ఉత్పన్నమన నుపచాన ముఁగిగాని, లేక ప్రమానమునందలి కృష్ణక్షౌఢమునాఁడు తత్త్వీర్థమున వాసముచేసిగాని యాత్మీమును సేవించినచో వారికి సంస్కారసరబ్జిత్తీరాశాక్షాత్కారము లభించుచున్నది. ఇతనట్టివారికిఁ బుణ్యస్థానాథ లేడు. అందువారి సహస్రలింగశోభిత్తీమైన స్థానాత్మీయుల కేగవలయును. అక్కడ స్థానావలవృత్తిసర్వమును సర్వపాపనిర్మూల గలుగుచున్నది.

—♦ సృష్ట్యాదివృత్తీ సము ♦—

ముఖము పలుకుచున్నారు—“ ఓమహామునీ ! స్థానావలము యొక్కయుస్థానాత్మీయుయొక్కయుమాహాత్మ్యమును, సన్నిహితీయొక్కయుత్పత్తి సమాచారమును, పాంశుమూలమునఁ బ్రపూర్ణతయు, లేం

గనకూహముల దర్శనస్పర్శములవలని పుణ్యఫలమును, వాటి యు
నితరసరోవరములు మాహాత్మ్యమును, సకలము మాకు సవిస్తరముగా
వర్ణించి చెప్పము.”

లోమగాక్షణుడు చెప్పచున్నాడు. “మీ రంతయును వామ
నాఖ్యమహాపురాణమును వినుడు. ఈపురాణశ్రవణమున వామః ప్ర
నాదమున ముక్తి లభింపఁగలదు; ఒకానొకప్పుడు సంతుష్టమారుఁడు
స్థానవలముననున్నామునఁ గూరుచుండియుండెను. బ్రహ్మపుత్రు
డును మహాత్ముఁడైన యాతని వాలఖిల్వాదియునిగణము పరివేష్టించి
యుండిరి. ఇట్టిసమయమునందు మార్కండేయునువామని యుచ్చిత
సవితయుండై వచ్చి సరోవరమాహాత్మ్యమునుగూర్చియు, వానిప్రమా
ణమునుగూర్చియు, వానియునికినిగూర్చియు నిట్లని ప్రశ్న చేసెను.
“ఓద్విజోత్తమా! మహాత్మా! నీవు సకలశాస్త్రపారదర్శివి, బ్రహ్మ
సంగమిండువు. నేను నీసన్నాధానమున శర్వపాపహరమైన సరోమాహా
త్మ్యమును వివరముగా చెప్పెను. నీవు తత్కీర్తనము నాకు వినిపింపు
మా. ఓద్విజేంద్రా! ఏయేతీర్థములు దృశ్యము లగునవి, యేయేతీ
ర్థము లదృశ్యములు? ఈసామీప్యమునందలి స్థానలింగములలో
నేయేలింగములు పవిత్రము లైనవి, యేయేలింగములదర్శనమాత్రముచే
మాంపులు ముక్తి నొందుట కధికారు లగుదురు? స్థానలబ్ధమున కెట్టి
పుణ్యముగలదో, దానియుత్పత్తి వివరమెట్టిదియో అదియును నా కె
ఱింగింపుము. తీర్థములకుఁ బ్రదక్షిణ మాచరించుటవలన నెట్టిఫలము
లభించునో, తీర్థస్నానములవలన నెట్టిపుణ్యము గలుగునో, గుహ్య
ములును, దేవదృశ్యములు నగు తీర్థములవలన నెట్టిపుణ్యము గలుగు
చున్నదో, దేవదేవుడైన స్థానఁ డేపథముగా సరోమధ్యమున విరా
జిల్లుచుండునో, ఇంద్రుఁడు పాంశువ్రలవలన నేవిధముగా సీతీర్థసమమును

బూర్జము గావించెనో, స్థాణుత్థిమాహస్మిన్ మెట్టిదో, చకిరీత్థము వలన నెట్టిఫలము లభించుచున్నదో, మార్యత్థిసోమత్థిములమా హత్మ్య మెట్టిదో, తత్సమస్తము నాకు వర్ణించి చెప్పుము. ఓమహా భాగుడా ! శంకరునకును విష్ణునకును నెన్నివిధము లగును స్థానములు గలవో, సరస్వతీకిఁగూడ నేయే స్థానములు నిర్దిష్టములై యున్నవో అని యిప్పుడు వర్ణించి చెప్పుము. నీవు దేవాధారివై యుండియు భగవానుఁడైన బ్రహ్మాయనుగ్రహముగలవాఁడనై యున్నావు. సమస్త దేవమాహాత్మ్యతత్వములలో నీ కెఱుగరాని దించుకయు లేను.”

మార్కండేయమునీంద్రుని యీశ్వర విని బ్రహ్మపుత్రుఁడను మహామునియు నైన పశు మూరునిర్తము తీర్థములతంక కర్షణిక భక్తివిశేషమున నాకర్షింపఁబడయెను. అప్పు డాతనియొగవట్టిను శిల మయ్యెను. అతఁడు మహేశ్వరునకు సమన్కరించి తాను పూర్వము బ్రహ్మసన్నిధి నెట్లు వినియుండెనో యట్లుగా నాయాప్రశ్నల కుత్తరము లిచ్చుటకు మొదలిడెను.

“మునివర్యా ! మంగళమయుఁడును, వరదఁడును, ఈశానుఁడునైన మహేశ్వరునకు సమన్కరించి బ్రహ్మాక్షమైన తీర్థోత్పత్తివిశ రణమును వ్యక్తపఱుచుచున్నాను. మొట్టమొత్తట భీషణమైన యేకార్ణవజలమునందు సమస్తమును మగ్నమైయుండెను. స్థావరజలగమముల వివరణ మేమియులేదు. అప్పుడు ప్రహగణమునకు బీడసంభవమగు నొకపెద్దయండ మావిర్భవించెను. బ్రహ్మ ఆయంకమునందు శయనించి యుండెను. అతఁడట్లు సహస్రీయుగములు శయించియుండి తరువాత మేల్కొనియెను. అప్పు డాతనికి సర్వగుహాదేవతలను గల గెను, అతఁడు మేల్కొని సమస్తము శూన్యముగా నున్న కశికెల్లిని కొనియెను. అందుచేత నాతఁడురజోగుణమునకువశించై సృష్టివిషయమై

చింతింపజొచ్చెను. రజోగుణము సృష్టివిషయకమైన దని చెప్పబడి యున్నది. సత్యము స్థితిగుణ మని తెలియుచున్నది. తమోగుణము సృష్టిసంహరమునందు పరివర్తించుచున్నది. ఆభగవానుడు సర్వవ్యాపియు, బరమపురుషుడు గుణ తీతుడు నని నిర్దేశింపబడినది జీవరాసులయందంతట నాతఁడు వ్యాపించియుండెను. అతఁడే బ్రహ్మ, అతఁడే గోవిందుడు, అతఁడే సనాతనుడైన యీశ్వరుడు. ఎవ్వరముహాత్మునిఁ దెలిసికొనుచున్నారో వారికిఁ దెలియని దించుకయు నుండదు. ఇది శిష్యయము. సనాతనుడు గుణతీతుడు నైన యాపరమపురుషు నెఱింగినమోక్షవిమలకుఁ దెలియని దించుకయు లేదు. ఎవ్వరిచిత్త ముఖండితరూపమున నాత్మయందవస్థిత మగుచున్నదో, వారికిఁ దీర్థసేవలనను, ఆశ్రమపరిగ్రహమువలనను బ్రయోజనమేమి? ఆత్మ యొకనదీస్వరూపము, సంయములు దానికి పవిత్రసోపానములు, సత్యమే జలము శమదమాదిసంయుతమైన యాసదియందు స్నానముచేసిననే పుణ్యకర్ముడైన పురుషుడు పవిత్రుఁ డగుచున్నాడు. ఇతిరజలములను సేవించినంతమాత్రమున యంతరాశ్మయెప్పుడును పవిత్రము గాఁజాలదు. ఆత్మకర్మ రూపమైన సుఖమునందు నిరంతరము నిమగ్నులై యుండవలయును. ఇదియే పురుషులకుఁ బ్రధాన కర్మ యని నిర్దేశింపబడినది. ఈయాత్మజ్ఞాన మొక్కటియే పురుషునకుఁ దెలిసికొనవలసిన దనియు, నది లభించినచో నొక్కమాటుగా సకలవాంఛలు విదూరితము లగు ననియు, సజ్జనులు చెప్పుచున్నారు. దేనియందు నేకత్వము, సమత్వము, సత్యత్వము, శీలత్వము, స్థితి, దండనిధానము, ఋజుత్వము, క్షోభరహితము లక్షితము లగుచున్నవో, యట్టిదిగ్గు భావిస్తాడు. అన్నిదనదులారా! మీనికటమున సంక్షేమముగా సబ్రహ్మస్వరూపమును వర్ణించియుంటినో,

వత్స లండలు నీవిధముగా నొండొరులఁ బిలుచుకొనుచుఁ గండమూ
లఫలాదుల సంగ్రహించుకొని భిక్షుకరూపియైన మహాదేవుని సమా
పించి “భిక్షుకా ! ఇదిగో భిక్షుకు గైకొమ్ము” అని పలికిరి. మహా
దేవుఁ డప్పుడు పరమాదరముతోఁ దఃభిక్షుపాలిని జూచి “ఓతపస్వి
నులారా ! భిక్షు నొసఁగుఁడు, మీకు శుభముగఁగాక” అని మంద
హాస మొనరించుచుండెను. ఇక్కడ మునిపత్నులు శంకరునకు భిక్ష
మొసఁగి కామాతురచిత్తలై “యోతాపసోత్తమా ! నీ వవలంబించిన
యీవ్రతమునకు విధాన మెట్టిది ? దిగంబరుఁడవైన నీనర్వాంగములును
వనమాలావిభూషితములై కనఁబడుచున్నవి. నీవు తాపసుఁడవైనను
నీయాకార మతిమనోహరమై యున్నది. నీ కేదేని యభిప్రాయము
న్నచో నారహస్యమును మాకడ వెల్లడింపుము.” అని పలికిరి. వారి
పలుకులు విని శంకరుఁడు నవ్వుచు నిట్లనియెను. “ఇదియే నాయేక
రూపవ్రతము; కాని దీనిరహస్యము తెలుపరానిది. విశేషించి బహు
జను లున్నచోట నీవ్రతమున కర్థ మించుకయుఁ జెప్పఁజాలను. ఓసా
భాగ్యవతులారా ! ఇది యెఱింగి మీరు వెడలిపోవుఁడు” శివుఁ డిట్లు
పలుకఁగా విని మునిపత్నులు, “ఓతాపసా ! రమ్మ ! మేమును నీవెంట
వచ్చెదము. ఏమన ! మాకు నీవెంట వచ్చుట కత్యంత కౌతూహల
మగుచున్నది” అని చెప్పుచు వారు తమపాణిపల్లవములతో శంకరుని
బట్టుకొనఁజొచ్చిరి. కామాతురలై యున్న యాకాంతలతోఁ గొండ
తాతనికంఠమును జూట్టికొనిరి. మఱికొండ తాతనికేళపాశము బట్టు
కొనిరి, ఇంకఁ గొండ తాతనికటిభాగమును, గొండ తాతనిపాదద్వంద్వ
మును బట్టుకొనిరి. ఆశ్రమవాసులైన మును లండలును దమవత్స
లకుఁ గలిగిన యీచిత్తవికారమును జూచి యాగ్రహవేషులై “యా
తాపసుని వధింపవలె” నని నిశ్చయించుకొని కష్టలతోడను, పాషాణ

ములతోడను శంకరుని భీషణమైన యూర్ధ్వలింగమును బడఁగొట్టిరి. లింగము పడినవెంటనే భగవానుడైన శంకరుఁ డంతర్హితుడైపోయెను. తరువాత నాయన చార్వరీదేవితోఁగూడ నవ్రహ్మచర్యమున కేగెను. ఇక్కడ దేవదేవుడైన శంకరునిలింగము చరాచరములపైఁ బడఁగానే భావితాత్ములైన ఋషులకు విషమవిత్కోభము సంభవించెను. ఈఘటన మంతయుఁ దలఁచుకొనుచు ఋషులు విశేష వ్యాకులనిస్తులై యుండిరి. వారిలో నందఱకంటెను బుద్ధిమంతుడైన యొకమునీశ్వరుఁ డప్పుడు తక్కినవారందఱును జూచి యిట్లు చెప్పెను. 4. మనయాశ్రమమున కరుదెంచిన యాతాపసుని మన మెల్లు సంభావించవలయునో తెలిసికొనఁజాలమైతిమి. అందుచేతనే యిట్టికష్టము సంభవించినది, ఇప్పుడు మనమందఱమును నెడలి బ్రహ్మకు శరణాపన్నులము గావలయును. ఆతఁడు దీనియభిప్రాయము నవశ్యముగా నెఱుంగఁగలఁడు. ”

ఇట్లుసంభావించుకొని జితచిస్తులైన వారందఱును బయలుదేరి సురసేవితుడై యున్న బ్రహ్మసన్నిధానిమున కేగిరి. అట్లెగి బ్రహ్మకుఁ బ్రణామము లాచరించి వారందఱును లజ్జావసతివదనులై బ్రహ్మకెదురుగా నిలువఁబడిరి. అప్పుడు బ్రహ్మ వారల్లు వివక్షలై యుండుటఁ జూచి వారితో నిట్లనియెను—“ ఓహో! మీరందఱు నత్యంత మూఢులై యున్నారు; అందుచే మీచిత్తములు కోరికలుపితములై యున్నవి. వాన్నివముగా మూఢబుద్ధులైనవా రెప్పుడును ధర్మమును గాని సత్త్వికముమర్శమును గాని గ్రహింపఁజాలరు. ఓకూరికర్మలై. కావరా! మీరు ధర్మశత్రుము నాకర్ణింపుఁడు. విజ్ఞులైనవాఁడ మీ ధర్మ మాచరించి ఫలము నందుట కధికారులై యుండురు. ఏవిధుఁ డీదేహమునందు నాత్మయందు నధిష్ఠించియున్నాఁ

డో, ఆతఁడు మహాస్థాణుఁడు, ఆతని కాది లేదు, ఆతఁడు సర్వప్రకారముల నిర్లిప్తరూపమున వ్యక్తుఁడగుచున్నాఁడు. మనః సత్తువులయందుండి యుజ్జ్వలవర్ణములతో స్లెష్మప్రకాశించుచున్ననో, అస్లేఽత్యయమనస్సుతోఁగూడి తన్మయమై యున్నది. మనస్సుయొక్క జేదముల నాశ్రయించియే సకలకర్మములును వర్ధిల్లుచున్నవి. లేదువారి నాయాకర్మచళితచేతనే మనుష్యులు స్వస్థనరకకూడిభోగముల నుపభోగించుచుండిరి. బుద్ధిమంతులైనవారు మొట్టమొదట శుద్ధినాథకమైనయుపాయముచే మనస్సును బరిశుద్ధిపఱచుకొని జ్ఞానోన్ములైయుందురు. ఆత్మయుక్తమాటు ప్రబోధింపఁబడినచో సంతరాత్మ తాను నిరాకులమై యుండును. సహజముగా ముగ్ధుగ్ధిగ్ధియున్న పురుషున కింక దేహగంబంధమైన స్లేశముచే శుద్ధిబొందవలసిన యావశ్యకత లేదు. పాతకసమూహములనుండి తొలఁగియుండుటకే సత్క్రియ లన్నియుఁ గర్తవ్యపఁబడినవి. అత్యంతకలుష దేహము సహజముగా శుద్ధినొందుటకు సమర్థము గాఁజాలదు. అందుచేతనే జనసమాజమునం దీసర్వధా ప్రవృత్తమైన మార్గ మేర్పరుఁబడినది. జగదీశువున్న చ్ఛాశ్రమ విభాగములు జనాధ్యక్షుడైన యొకానొకనిచే నిరూపింపఁబడినవి. ఉత్తమభాగధేయులైన వారిని మోహముయొక్క మావాత్మ్య మొక్కమాటుగా నాక్రమింపఁజాలదు. అందుచే వారు మోహగ్రస్తులు గారు; కాని మీరాశ్రమవాసులై యుండియుఁ గామకోపములతో నభిభూతులై యున్న స్థిగఁడుచున్నారు. జ్ఞానులగృహములే యాశ్రమములు, అయోగులయాశ్రమములే గృహములు. సకలవాంఛలు నెక్కడ నుండ నో, నారీమయభ్రాంతి యెచ్చట నుండునో యెచ్చటనే యీ భీషణకోప ముండును. వాస్తవముగా నివి యన్నియు నాత్మజ్ఞానమునకు విరోధములు, క్రోధమైనవానికిఁ బూజగానీ, దానముగాని,

దానిని దెలిసికొనఁగలిగితేనేని మీరు నిశ్చయముగాఁ బరబ్రహ్మమును బొందఁగలరు; ఇప్పుడు బ్రహ్మయొక్క యుత్పత్తివార్తను వినుఁడు. నారాయణునివిషయమై యిట్టిశోకము చెప్పఁబడియున్నది—జలములు నార, యని చెప్పఁబడుచున్నవి. కారణ మేమన? జలములు నరసం తతి. ఈజలములయందు శయనించుటచేత నారాయణనామము గలిగినది. ఆవిశుద్ధజలములయందు సమస్తజగము మునిగియున్న దని యెఱింగి భగవానుఁ డాయండమును భేదించెను. దానియందు ‘ఓం’ అనశబ్దము సముత్పన్న మయ్యెను. “ఓంకారమునుండి భూః, భువః, స్వః” అనుశబ్దము లుత్పన్నములయ్యెను. వీనియేకత్రినామము “భూ ద్భువస్స్వః.” దానినుండి నవిత్పనియత్కృష్టతేజ ముద్భూత మయ్యెను. ఈయణుతేజము బయలుదేరి సకలసలిలమును సంశోషణ మొందించెను. తేజమువలన శోషితము గాఁగా మిగిలినభాగము పిండకారముగా నుండెను. ఆపిండమునుండి బుద్బుదము జన్మించెను. ఈబుద్బుదమునకుఁ గాత్యము గలిగి దానినుండి భూమి ప్రాదుర్భవించెను. ఈధారుణియే భూతసంచయమునకు ధారిణి యయ్యెను. అండ మెచ్చటనుండెనో యచ్చటనే పరోవర ముండెను. ఆదియం దేతేజము వినిర్గతమయ్యెనో యది యాదిత్యనామమునఁ బ్రసిద్ధమయ్యెను. లోకపితామహుఁడైన బ్రహ్మ, ఆయండమునుండి యుత్పన్నమయ్యెను. అతనిగర్భవేష్టనచర్మము మేరుపర్వతము, తక్కినపర్వతము లాతనిఒరాయువులు, నాగిరములును సహస్రహస్రసమలును నాతనిగర్భోదకములు. బ్రహ్మవాభిష్ఠానమునుండి నిర్గతములైన పరిమనిర్మలసలిలమువలననే మహాసరోవరముపరిపూర్ణత గాంచుట. ఆసరోమధ్యమునందే స్థాణురూపముగల వటవృక్షము విరాజమానమగుచుండెను. దానినుండియే బ్రాహ్మణులును క్షత్రియులును వైశ్యులును జన్మమొందిరి, దానినుం

డియే ద్విజులశుశ్రూషకొఱకు శూద్రులు బన్ధించిరి. ఆతరువాత నవ్యక్తిజన్మఁడైన బ్రహ్మస్పృష్ట వ్యాపారముకొఱకు మనస్సందోగము చేయఁగా నాతనిమనస్సునుండి, మూర్తీభవించిన పరిశుద్ధతవోలే వాలఖిల్యఋషులు లుత్పన్నమైరి. ఈమును లందఱును లెక్కకు, అప్టా శీతిపహస్యసంఖ్యాకులుగా నుండిరి. వీరందఱు నూర్ధ్వరేతస్కులు. తరువాత బ్రహ్మ మరల సృష్టినిమిత్తమై ధ్యానమునేయఁగా సప్తఋషులు జన్మించిరి. ఈఋషులందఱును బ్రజాపతులైరి. మరల బ్రహ్మ దేవుఁడు రజోమోహితుడై సృష్టిచింతయందుఁ బ్రవేశించుఁగాఁ దపస్సాధ్యాయపరాయణులైన వాలఖిల్యులు బద్ధవమైరి. వారందఱును నిత్యస్నాతులును దేవతార్చనానిరతులు సగురు సుపవాసాది కరోరవృత్తానుష్ఠానములచేఁ దమతమదేహముల శుష్కింపఁజేయఁజూచిరి. మఱియు వారు కృశాంగులును ఎరములపోవులునై సహస్రవిద్యసన్నములపొంతము దేవదేవులైన శంకరు నారాధన చేసిరి. కాని యందులకును శంకరుఁడు ప్రియన్నఁడు గాలేదు. అనంతర మనంతకాలము గడిచిపోయెను.

ఒకనాఁడు మహాదేవుఁడు ఉమాదేవితో నాకాశమ్నామునఁ బ్రభ్రమణముచేయుచుండెను. అప్పుడు శాంకరీదేవి వారిని జూచి యశితయదుఃఖతభావముతో దేవదేవులైన మహాదేవునిఁ బ్రసన్నునిఁ గన్పొని ప్రార్థించి యిట్లనెను. “ నేనా ! కారుణవాసులైన తపస్వుల బ్యంతరతఃస్థేషము సనుభవించుచున్నాను. ఏదేవదేవా ! నాయం రుగ్ధిహించి చారిక్లేశమును నివారించుము. ఏదేవా ! ఈఋషులందఱు ధర్మపరాయణులు, అయిదు విద్యలును విద్య యక్షయము గుచున్నదేమి ? వీరిట్లు విశుష్కదేహులై బ్రహ్మసాక్షాత్పరమమైన నేటివఱకు వీరికి సిద్ధి లభింపలేదేమి ? ” పతితోద్ధారకుడైన పినాకి

నిజమస్తకముచందలి చంద్రకిరణములచే నుద్భాసితఁ డగుచు దేవివా క్యములు విని యామెకుఁ బ్రత్యుత్తర మిట్లుండెను. “ దేవీ ! ధర్మ గతి యశిదాప్నోధమైతి, నీవు వారిప్రకృతితత్త్వమును బోధపఱచు కొనలేదు. ఈఋషు లందఱును ధర్మజ్ఞులు గారు, నేటివఱకు వీరు కామ నష్టములు గావీరు. వీరికిఁ గోభ్రధము గలను. వీరిబుద్ధి నిరంతరము మోహవశమై యున్నది ” ఈపలుకు లాలించి దేవి మరల నిట్లని యెను. “ దేవా ! నిపు వీరికిఁ బ్రత్యక్షము గావలయును. ఏమన, నా కీవిషయమున నత్యంతమైన ఉతూహల ముదయించుచున్నది. ” దేవ నేఁడప్పుడు దేవిపలుకులకు మందహాసవదనమై యిట్లనియెను. “ దేవి ! నీ నిచ్చునీ యుండుము; ఈఋషు లందఱును గఠోరతప స్సుల నిశుగ్నులై యున్నవోకి నే నేగెదను. తరువాత వీరికార్యక లాపములు జూచెదవుగాక ” శంకరుని యీమాటలు విని శాంకరి సంతృప్తనిర్మయై యాయనకు ఋషులకడ కేగు మని చెప్పెను.

తరువాత వాలఖిల్యమునులు హిమామాగ్నిని బ్రహ్మస్పృహజే యుచు నెచ్చోటఁ దపస్సాస్విధ్యాయనిరతులై యున్నారో, యెచ్చోట వారు మంటిదిబ్బలవలె నెంచుచితుకులను గుట్టులుగాఁ బోసికొనియు న్నారో, అచ్చటికి శంకరుఁ డేగెను. ఆతఁడు వారిని జూచి సర్వాంగ సుందరమైన రూపము ధరించుకొని దిగంబరుడై వ. మాలాభిభూషి తుడై యువకదేహముతోఁ గవాలహస్తముతో మునులయాశ్రమ ముల సమీపమున భిక్షార్థమైతిరుగానుచు “ భిక్షాం దేహి ” యుచు మెల్లమెల్లగా నాశ్రమములలోఁ బ్రవేశించెను. ఆశ్రమవాసులైన యాబ్రహ్మవాదులభార్య లాతనిహృదయోన్మాదకిరణమైన రూపమును జూచి యందఱును ముగ్ధలై పోయిరి. తరువాత వారు “ మన పూర్వి క్షకునిఁ జాతము రం ” డని యొందొరులఁ బిలువకొనఁజొచ్చిరి. ముని

తపోనుష్ఠానముగాని, నిత్యహోమముగాని, యాయన్నిటిలో నేదిగాని
ఫలము నొసంగజాలదు; కోపములై నవారికి నశుస్తఫలములును వ్యర్థ
ములై పోవును.

—♦ బ్రహ్మాదికృతశివస్తోత్రము ♦—

ససత్కుమారుడు చెప్పచున్నాడు—బ్రహ్మసలుకు లాలకించి
ఋషులందఱును లోకములకు శ్రేయము గల్గించు రాక్షసముఁ జెప్ప
మని మరలఁ బ్రశ్నించిరి. బ్రహ్మ యిట్లొప్పుచు, లెండు ముదమున
ఋషులు శూలపాణియైఁ తిగిలోచనుని శరణొందుచును; ఆదేవదేవుని
యనుగ్రహముచేతనే మరల మీరు యథాస్థితి బొందుగలగు. బ్రహ్మ
యిట్లు చెప్పఁగానే ఋషులందఱును కూడ బ్రహ్మతో నిరంతరమై కై
లాసమున కేగిరి అచ్చట కేగి వారి దఱులు భగవానుడైన భక్తు
డుమాదేవితో వాసియుండి యుండుటఁ గాంచి అట్లు దగ్ధులఁగానే
లోకపితామహుడైన బ్రహ్మ సర్వవికారముఁ ద్రోసి బ్రహ్మకు
నైన శివునిస్తవ మొనరింపఁజొచ్చెను. ఓదేవదేవా! నీవు తుల్య
పు, వరదుండపు, పినాకపాణిని, మహాదేవుండపు, పరమాత్ముడవు, నీవు
సమస్కరించుచున్నాను. నీవు త్రిభువనేశ్వరుండవు, నీవు సర్వదా సకల
సంతోషకర్తవు, నీకు సమస్కరింతుచున్నా. దేవా! నీవే యేకగూ
ర్తజ్ఞానప్రదాతపు, నీవు పురుషోత్తముండవు, నీవు సన్నిగర్భుడవు, నీవే
సకలహృత్పద్మశాయిని, నీవు భీషణపాపరాశిని విహరయి నుండువా
డవు, నీకోగ్ర మతిప్రచండమైనది. నీకు సమస్కరించుచున్నా. ఓ
దేవా! విశ్వేశ్వరా! శూరనాయకా! నీకు సమస్కరించుచున్నాను.
ఓశూలపాణి! నీకు సమస్కారము. ఓవిశ్వభావనా! నీకు నేను సమ
స్కరించుచున్నాను. "

ఋషిగణముతోఁ గూడి బ్రహ్మ యస్స షట్లు స్తవమొనరింపఁ గా మహాదేవుఁ డాయందఱను జూచి యిట్లనియెను—“మీరు వెడలి పోవుఁడు, మదీయలింగము మరలఁ బ్రాదుర్భావము నొందఁగలను. మీరు సత్వరముగా నావాక్యమును బ్రతిపాలింపుఁడు. మదీయలింగ ప్రతిష్ఠ గావించిన నో నేను మీయెడల నిస్సందేహముగా సంప్రీతుఁడ ను గాఁగలను. భక్తియుక్తులై యానాలింగము నెవ్వరు పూజంతురో, వారి కెట్టికోరికలును దుష్టభములు గావు. లింగపూజవలన జ్ఞానకృత పాపము లన్నియు భస్మములు కాగలవు. లింగపూజ గావించినవారు విశుద్ధు లగుచున్నారు. ఈ విషయము ననిక నే యాలోచనయు నక్కఱలేదు. మీరు నిపతితము గావించిన నాలింగమును సన్నిహిత్యముఁ బ్రీతిస్థితము గావించి, మహాసరోవరము సుధారము గావించి శీఘ్రమే విఖ్యాతి గాంచుఁడు. అప్పుడు మీకోరిక లన్నియు ఫలింపఁగలవు. దేవత లందఱును నాలింగమును స్థానవామముతోఁ బూజింపఁగలరు. స్థానీశ్వరునిచే నీలింగము ప్రతిష్ఠింపఁబడుటచే, స్థానీశ్వరవామముతో నిది విఖ్యాతి గాంచును. సర్వదా స్థాన నెవ్వరు స్మరించుచుండురో వారు సర్వపాపవిరుద్ధు లగుచున్నారు. ఈలింగదర్శనముచే నూసపులు విశుద్ధదేహులై మోక్షార్హు లగుచున్నారు”

మహాదేవుఁడు బ్రహ్మకును నాతనితో నున్న ఋషులకును నిట్లు చెప్పటచే వారందఱును మరల దారువనమున కేగి యాలింగము వచ్చుటనుండి లేవనెత్తుటకుఁ బ్రయత్నించిరి; కాని దేవతలు ఋషులు వేకమయ్యను నాలింగమును గడలఁజేయఁజాలరైరి. అప్పుడు వారిందఱు సత్యంతపరిశ్రాంతులై బ్రహ్మను శరణుచొచ్చిరి. అట్లు మిక్కిలి యులసియున్న దేవతలను ఋషులను జూచి బ్రహ్మ యిట్లనియెను— “మీ లీలింగము నణుమాత్రమైనను కడలించుటకు నమర్థులు గార్య.

దేవదేవుడైన శూలపాణి తనయిష్టముచే దీని నిక్కడ విడిచియున్నాడు, కావున రందఱున మందఱముఁ గూడి యొక్కమాటగా నాతనినే శరణొందుదము. ఆమహాదేవుడు ప్రసన్నుడైనచో స్వయముగాఁ దానే యిచ్చటికి విచ్చేయఁగలఁడు. ”

బ్రహ్మ యిట్లు తెలుఁజఁగా దేవతలును, ఋషులును బ్రహ్మతోఁగూడి మహాదేవదర్శనలాలనులై కైలాశశైలమున కేగిరి. వారల్లేగిరి గాని వారి కచ్చటఁ బరమేశ్వరునిదర్శనము లభింపలేదు; అప్పుడు వా రందఱును జితాకాంతచిత్తులై బ్రహ్మను జూచి, దేవదేవుడైన మహేశ్వరుఁ డెక్కడ నున్నాఁడని యడిగిరి. తరువాత వారందఱును జాలసేపు ధ్యానమొగ్గులై యుండి మహేశ్వరుఁ డప్పుడు హస్తీరూపమున నున్నట్లు తమచిత్తములలోఁ బొడఁగాంచిరి. అప్పుడు బ్రహ్మతోఁగూడి దేవతలును ఋషులును బవిత్రమహాసరోవరమున కేగిరి. అక్కడ దేవదేవుడు స్వయముగా విరాజిల్లుచుండెను. కాని బ్రహ్మయు దేవతలును ఋషులును గూడ నచ్చట వలంబెనల వెదకియు నాతనిఁ గాంచలేకపోయిరి. అప్పుడు వా రందఱును జితాకులులై పోయిరి.

అట్లుండఁగాఁ గొంతసేపటికిఁ గమంఠువులు శేతఁ బుష్పకొని వీరీతినుతిమైన పార్వతి వారికి దృష్టిగోచర యయ్యెను. ఆమెను దర్శించి దేవత లందఱు సంతోషితులై యిట్లు పలికిరి. “ ఓకల్లీ ! నన్నదర్శియు సర్వదాతయు నైన దేవదేవుడు మే మెక్కడ కేగినచో మాకు దత్తక మొసంగును ? ఓదేవీ ! మే మాయనను జాల వెదకికొనుచున్నాము. ” — దేవి కృపానివృత్తయై యిట్లు పలికెను, “ ఓమహాభాగులారా ! ఇప్పు డిచ్చటనే మీరు మహేశ్వరునిఁ జూడఁగలరు. ఓదేవతలారా ! మీ రమృతపానమును జేయుఁజు, అట్లుయిననే శంకతుని దర్శింపఁగ

లరు." — భవాని చెప్పిన యీపలుకు లాలకించి దేవత లప్పుడు ను
ఖాసీనులైరి, అప్పుడు వారు పవిత్రామృతమును బాసముచేసిరి. తరు
వాత వారిండుక విశ్రాంతిలై పరమేశ్వరి నిట్లు ప్రశ్నించిరి, “దేవి!
అమహాదేవుఁ డిక్కడకు వచ్చి హస్తీరూపముతో నెక్కడ నున్నాఁడు?”
అప్పుడు దేవి మహాదేవుఁ డేసరోవరమునందు వసించియున్నాఁడో,
ఆసరోవరమును వారి కెఱిగించెను. దానిని దర్శించి వా శందఱు
నత్యంతహర్షావేశపరవశులైరి. వారందఱు నప్పుడు పితామహుని
ముందిడికొని యిట్లు విన్నపముచేయఁజొచ్చిరి. “ఓమహాదేవా! నీవు
విడిచివచ్చిన త్రిలోకపూజ్యమైన చూలింగమును దెచ్చుట కెవ్వరును
సమర్థులు గానైరి.” —

బ్రహ్మాదిదేవత లిట్లు విన్నపముచేసినాఁడగానే, భగవానుడై
న భవుఁడు దేవబుద్ధిగణసమేతుడై యప్పుడు దారువనమున కేగె
ను. అక్కడ కేగి మహాదేవుఁడు హస్తీరూపము ధరించి యచలీలగా
మహేశ్వరింగమును దుండముతో నెత్తివేసెను. మహర్షు లప్పు డా
తని త్రేమి గావించిరి. ఆ క్షు డచ్చు డాచింగమును సరోవరస్థితు
పార్శ్వమున సంస్థాపించెను. అందుచేత సమస్త దేవతలును, ద్రవ్యధనులైన
ఋషులును దాము కృతార్థులైతి విని భావించుకొని మహేశ్వరు
నిట్లు స్తవముగావింపఁజొచ్చిరి, “ఓపరమాత్మా! అనంతయోనీ! లో
కసాక్షీ! ఓపరమేశ్వరీ, భగవానుడా! సర్వభూ! ఓక్షేత్రజ్ఞా, జ్ఞానజ్ఞే
యా, సర్వేశ్వరా! ఓమహావిరించీ, మహావిభూతీ, మహాక్షేత్రజ్ఞా!
ఓమహాపురుషా! సర్వభూతావాసా! ఆదిదేవా! ఓమహాదేవా! సదా
శివా! ఈశానా! ఓదుర్విజ్ఞేయ, ఓదురారాధ్యా, మహాభూతేశ్వరా,
త్యంబకా! ఓమహాయోగీ! పరబ్రహ్మ! పరమజ్యోతీ! ఓబ్రహ్మ
జ్ఞేశ్వరీ! ఓంకారూపా! పరమాత్మరా, స్వాహాకారా! ఓస్వధాకా

రా ! పరమకారణా, సర్వగా ! ఓసర్వదర్శనా, సర్వదేవా. అజా ! ఓస
హస్రాస్త్రి, సుధామా, పరంధామా ! ఓవంశవక్త, సంపత్త, సంక్షణా !
ఓబడబాసలా, అగ్ని పోమాత్మక, పవిత్రా ! ఓమహావిత్తా, మహా
మేషా, మహాకామహా ! ఓహంస, పరమహంస, మహారాజక ! ఓమ
హేశ్వరా, మహాకాముక, మహాహంసా ! ఓభవక్షయకరా, సురసిం
ధుచీవిత, హిరణ్యనాథా, హిరణ్యగ్రీకేశా ! ఓముంజకేశీ, సర్వలోక
వరప్రదా, సర్వానుగ్రహకరా ! కమలేశయా, హృదయేశయా,
జ్ఞానోదధీ ! ఓశంభూ, ఓవిభూ, మహాయజ్ఞ ! ఓమహాయాజ్ఞికా, సర్వ
యజ్ఞమయ, సర్వయజ్ఞసంస్తుత ! ఓవిరాళియా, సముద్రేశా, అత్రిసం
భూతా ! ఓభక్తాచుకంపకా, అభగ్నయోగా, యోగధరా ! ఓవాసుకి
మహాహవిద్యోదితవిగ్రహా, హరితచయన, త్రిలోచనా ! ఓజటాధరా,
నీలకంఠ, చంద్రార్ధధరా ! ఉమాశరీర్ధధరా, శూలధరా, పినాకధ
రా ! ఓఖిచ్చరమధరా, గజచరమధరా, దుష్టరిసంసారమహాసంహారకరా !
ఓభక్తవత్సలా ! ప్రసన్నుడవు గమ్ము. ” అని బ్రహ్మప్రముఖులైన
దేవతలు భక్తిభరులైన శంకరుని స్తవమొనరింపఁగా మహాత్ముడైన
మహాదేవుఁ డప్పు డాలింగమునందు నన్ని హితుఁడయ్యెను.

—♦ స్థానిలింగమాహాత్మ్యము. ♦—

సనత్కుమారుఁ డిట్లు చెప్పందొడంగెను. తరువాత మహాదే
వుఁడు ఋషులసమక్షమునఁ దితామహాప్రముఖదేవగణముకడ నుత్తమతీ
ర్థమాహాత్మ్యము నిట్లు వ్యక్తపఱచెను, “ ఈసామీప్యమునందలి సరో
వర మతిమాత్రప్రవిత్రి ముని ప్రసిద్ధికెక్కియున్నది. దీనియందు నేను
ప్రవేశించితిని; కేవలము నిది ముక్తిప్రద మైవది. ఇక్కడకు బ్రాహ్మ
ణక్షత్రియవైశ్య లెవ్వరైనను వచ్చి లింగదర్శనముచేసికొనినచో డ

త్వణము వారు పరమపదసాక్షాత్కారము నొందుటకు సమర్థులగుచు
 న్నారు. పినకరుడు గగనమథ్యమునకు వచ్చునప్పటికిఁ బ్రతిదినము
 సరోవరసాగరప్రభృతీర్థము లన్నియు స్థాణుతీర్థమునందు సమ్మిళితము
 లగుచుండును. పూర్వోక్తప్రకారముగా నెవ్వరు వన్న సర్వదా స్తతః
 మొనరించుచుందురో వారికి నేను సకలకాలము నులభుఁడనై యుం
 దును, సందేహములేదు. ”

భగవానుడైన కుదుఁ డీవాశ్యములు చెప్పి యంతర్హితుఁ
 డాయెను. దేవతలును ఋషులును దమతమతావుల కేగిరి. తరువాత
 స్వర్గధామము విరంతతమానవసమాగమముచేఁ బరిపూర్ణ మైపోవుచుం
 డెను. స్థాణులింగమాహత్యృత్యుజ్జ్వలముచే లోకు లందఱుఁజన్రము స్వర్గ
 ధామమునకు గమనముచేయుచుండిరి. అప్పుడు దేవతలు మరల
 బ్రహ్మను శరణుదొచ్చిరి. అప్పుడు బ్రహ్మ వారితో “ మీరిక్కడకు
 వచ్చినకారణ మేమి? ” అని యడిగెను. అంతట దేవతలు “ మేము
 మనుష్యులకు భయపడుచున్నాము, ఓపితామహా ! మమ్ము రక్షిం
 వుము ” అని వేడుకొనిరి. పితామహుఁ డప్పుడు దేవతలకును, వారికిఁ
 బ్రభునైన యిందుగ్రీనకు నిల్లు చెప్పెను. “ మీరందఱును గూడి
 పాంశువులచే నానరోవరమును బూరణము గావింపుఁడు, అట్లయిన
 దేవాధిపతి ! నీకు హితసాధన మగును ”

శాకశాసనుఁ డప్పు డానరోవరముపైఁ బాంశువర్షమును గురి
 యింపఁజొచ్చెను. ఇంద్రాదిదేవత లీవిధముగా నేడుదినములు పాం
 శువర్షమును గురియఁగా నప్పటికానరోవరము నిండెను. దేవదేవుడైన
 మహేశ్వరుఁ డాపాంశువృష్టినిజూచి తనహస్తముతో నాలింగమును, దీర్ఘ
 వటమును బట్టికొనియుండెను. అందుచేతనే యాతీర్థము పుణ్యతమ
 మయ్యెను. అప్పు డచ్చటఁ బాదపరిమితమాత్రమైనజలము ప్రతిస్థితమై

యందెను. అందున్నానముచేసిని సకలతీర్థములతోఁ జేసినట్లే యగుచు. ఎవ్వ రావటలింగమునందు శ్రీధగలవారై శ్రీధమును జేయుచున్నారో, వారిపితృపురుషులు వారియెడలఁ బ్రీతులై వారికి జగత్తులోని దుష్టభవస్తువుల నిచ్చుచుందురు. అనంతరము ఋషులందఱు నాసరో వరము దేవతలచే విడువఁబడిన పాంశువులమూలమున నిండిన దగుటఁ జూచి శ్రీధాభక్తులతో నాపాంశువులను దమతమదేహములకు తాచి కొనఁజొచ్చిరి. ఆఋషు లందఱు నప్పుడు పాంశుస్పర్శచే బాపతిము క్తులైరి. వారందఱును దేవతలచేఁ బూజ్యమనూనలై బ్రహ్మపదము నొందిరి. మహాత్ములైన సిద్ధపురుషు లందఱును, ఆలింగపూజఁ గావించుచుఁ బూజాఫలముచేఁ బునరావృత్తిరహితమైన పరమపదము నొందఁగల్గిరి. బ్రహ్మ యప్పు డివిధముగా నాశైలమయలింగతత్వమును విదితముచేసి, తరువాత నాద్యలింగ స్థాపనము గావించెను. తరువాత బ్రహ్మజేషముతో లింగము తేజోవంత మగుచుండెను. ఆలింగమును స్పృశించుటచేతనే సిద్ధులు పరమపదప్రాప్తి కర్తులగుచుండిరి.

ఓద్విజవరులారా ! ఈసమయమున దేవతలు బ్రహ్మసమీపమున కేగి, దేవా ! లోకు లందఱును లింగదర్శనమాత్రముననే పరమపదప్రాప్తు లగుచున్నారు, అని విన్నవించుకొనిరి. అప్పుడు భగవానుడైన బ్రహ్మ దేవహితార్థము పైఁగా నేఁచులింగములను బ్రీతి స్థించెను. తరువాత సిద్ధాశ్రమవాసులైన ముముక్షులు భక్తిశ్రీధలతో నచ్చటిపాంశువులను సేవించి పరమపదము నొందఁజొచ్చిరి. క్రమముగా నీపాంశురాశి వాయుచాలితమై కురుక్షేత్రమునం దక్కడ క్కడ నిక్షిప్తమయ్యెను. తల్పిండ్పర్వతే దుష్కర్ములైన పురుషులును బరమపదమున లీనము గాఁగి చ్చిరి. స్త్రీలుగాని, పురుషులుగాని యెవ్వరుగాని స్థానతీర్థప్రభావముచే జ్ఞానాజ్ఞానకృతసమస్తపాతకములను

డియు విముక్తులు గాఁజొచ్చిరి. లింగమును దర్శించినమాత్రమున నెట్టి ముక్తి గలుగుచున్నదో, వటవృక్షసంస్పర్శనముచేతఁగూడ నట్టి ముక్తియే లభించుచున్నది. ఆవటవృక్షనన్నిహితములైన జలముల యందు స్నానముచేసినవారికిఁగూడ నభీష్టఫలసిద్ధి గలుగుచున్నది. ఎవ్వ రీజలములయందుఁ బితృతర్పణములు గావించుచున్నారో, వారి కాజలబిందుపరిమాణముగా ననంతఫలములు లభించుచున్నవి. స్థాణు లింగమునకుఁ బశ్చిమదిక్కుగా నెవ్వరు కృష్ణతలలతోఁ బితృశ్రాద్ధమును, శ్రీధృతోఁ దర్పణములు గావించుచున్నారో వారికిఁ బితృలోకములు మూఁడుయుగములపర్యంతము తృప్తి బొందఁగలవు. మన్వంతరము లుండునంతకాలము, నీలింగ మిచ్చట నుండునంతకాలము పితృ పురుషులు ప్రితులై యాతర్పణజలములఁ బానముసేయుచుందు రనియుఁ జెప్పఁబడియున్నది. సత్యయుగమునందును, ద్రేతాయుగమునందును, నన్నిహతియంతలి కూపము వాయుసంజ్ఞతోడను, ద్వాపరయుగకలియుగములమధ్యకాలమునందు రుద్రప్రాద మనుపేరితోడను బ్రసిద్ధమగును. వైత్రీమానమునందలి కృష్ణచతుర్దశీదినమున సేమానవశ్రేష్ఠుఁడు రుద్రకరతీర్థమున స్నానముచేయునో, ఆతఁడు పతమవదప్రాప్తి కర్తుఁడగుచున్నాడు. వటవృక్షమూలమునందుండి రాలిికాలమున నెవ్వరు పరమేశ్వరీభ్యాన మొనరించుచున్నారో వారిమనోభీష్టము స్థాణువటమాహాత్మ్యముచే సిద్ధించుచున్నది.

—♦ నానావిధశివలింగస్థానమాహాత్మ్యము ♦—

ససత్కుమారుఁడు చెప్పచున్నాఁడు—ఁ ఓదీప్తిజేందురీలారా ! స్థాణువటమున కుత్తరదిశయందు శుక్లతీర్థమను తీర్థము గలదు, తూర్పు దెసయందు వ్యోమతీర్థము గలదు. దక్షిణదిశయందు దక్షతీర్థము

గలదు, పశ్చిమమునందు నకులగణతీర్థమున్నది. ఈపుణ్యతీర్థము లన్ని టిలోను స్థాణుదేవుడు విరాజమానుఁ డగుచున్నాఁడు. ఈస్థాణుదేవుని దర్శించినమానవులు పరమపదప్రాప్తు లగుచున్నారు. అష్టనూచతుర్దశీ తిథులయందు మానవు లీశకలతీర్థములయందు సంచరింపవలయును. ఉమాదేవి లింగరూపమున శివపార్శ్వమునం దెల్లపును వికాబిల్లుకుండును, ఆమెదర్శనముచేతను మానవులు సకలాభీష్టసిద్ధులు గాంచుటకు సమర్థులగుచున్నారు. వటవృక్షమున కుత్తరమున మహాత్ముడైన తక్షుఁడు సర్వకామప్రదమైన యొకమహాలింగమును బ్రతిష్ఠించియున్నాఁడు. దానిపూర్వదిశయందు విశ్వకర్మరిష్మితములు బశ్చిమాభిముఖమునైన మహాలింగమును దర్శించినమానవులు సిద్ధి నొందుచున్నారు. అక్కడ సరస్వతి లింగరూపమున విరాజిల్లుచున్నది. మానవు లామెకు శ్రీధాభస్తలతో సమన్వరించినచో బుద్ధియు మేధయు లభించుచున్నది. వటవృక్షపార్శ్వమునం దొకలింగము గలదు. బ్రహ్మ దానిని స్వయముగాఁ బ్రతిష్ఠించెను. ఆవటేశ్వరస్వామిని దర్శించినచో బరమపదప్రాప్తి గలుగుచున్నది. ఆతరువాత స్థాపవటకుఁడు దర్శించి స్రవక్షీణముగావించినచో సత్తద్విశవత్సైవ వసుమతికిఁ బ్రసక్తిఁబడెనాచరించిన ట్లగును. స్థాణునకుఁ బశ్చిమదిశయందు నకులీశగణము విరాజమాన మగుచుండెను. వారిని భక్తిశ్రీధస్తలతో సర్పించినచో సకలపాపనిర్మూలగుదురు. దానికిఁ దక్షిణమున రుద్రాకర మనుపేర నొకతీర్థము గలదు. మానవు లాతీర్థమునందు స్నానముచేసినచో సకలతీర్థములయందును స్నానముచేసినట్లే యగును. దాని కుత్తరదిక్కున మహాత్ముడైన రావణునిచేఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడిన గోకర్ణమును మహాలింగము గలదు. ఆపాథమాన కృష్ణవక్షచతుర్దశినాఁ డచ్చట స్నానముచేసి యువవాస ముండినచో సర్వపాపములనుండి ముక్తులగుచున్నారు. అచ్చ

టనే మఱియొక సిద్ధిప్రదమైన లింగము గలదు. రావణపుత్రుడైన మేఘనాథుఁ డాలింగమును బ్రతిష్ఠించెను. భక్తిపూర్వకముగా నాలింగము నర్పించినచో మహత్తరమైన శ్రీ లభించుచున్నది. దానికిఁ బశ్చిమముగా నున్నలింగము కంభకట్టునిచేఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడినది. శ్వేత్యనూసమున శుక్లపక్షమున నష్టమీతిధియం నెవ్వరు శ్రద్ధాయుక్తులై ప్రయత్నపూర్వకముగా నుపవాసముచేసి యచ్చట నుండురో వారిపుణ్యఫలమును జెప్పెదను తినుము. వారికి ననేకపర్యాయములు యజ్ఞముచే సినఫలము లభించుచున్నది. సందేహములేదు. మునులు, సాధులు, ఆదిత్యులు, పశువులు, వహ్నులు, మరుద్గణము, నీతీర్థమును సకలప్రయత్నములతో సేవించియున్నారు. వీరుగాక యేయితరప్రాణినమూహమైనను స్థాణుతీర్థమునందుఁ బ్రవేశించినచో సకలపాపసమూహములనుండి విడివడి పరమపదమును గాంచును.

దేవదేవుడైన శూలపాణి యెచ్చట నేఁగింగాకారముతో వెలసియుండునో, ఉమాదేవి యెచ్చట నాలింగసన్నిధానమును విడిచియుండదు. ఆమెయు లింగరూపమున సర్వదా హరునిపార్శ్వమున తిరాజిల్లుచుండును. గోకర్ణలింగము నెవ్వరు డర్శింతురో వారును జుణ్యఫలప్రాప్తు లగుచున్నారు. తెలిసికాని తెలియకకాని చేసినపాపములనుండి విముక్తు లగుటకుఁ గోరి శుశులై దేవదేవుడైన హరునిఁ బూజించినచో వారును జాపవిముక్తు లగుచున్నారు. కౌమారబ్రహ్మచర్యవ్రతముల నవలబించిన నరు లెఱిపుణ్యసంచయములఁ బొందుచున్నారో, అట్టిపుణ్యసంపాదనము నాయుష్టమీడినచూని శివార్చన మొనరించిన వారికి లభించుచున్నది. అనుపమరూపమును, సౌభాగ్యమును, ధననంపదను, బొందుట కిచ్చగలవారు కుమారేశ్వరుని మాహాత్మ్యబలముచేఁ జమయిచ్చాపరిపూర్తి నొందగలరు, అందులకు సందేహము

ములేదు. జానియత్తరదిశను విభీషణుఁ డొకలింగమును బ్రతిష్ఠ గావించెను. తత్ఫలముచే నాతఁ డజరుఁడు నమరుఁడు నయ్యెను. ఆపాద మాస శుక్లపక్షాష్టమినాఁ దుపవాసముండి యాలింగము నర్పించిన వారి కమృతత్వము సిద్ధించుచున్నది. పూర్వేరిత మనుపేరితోఁ బూర్వ మచ్చట నొకలింగ మున్నది. ప్రాయత్నపూర్వకముగా దాని నర్పించి నవారికి సకలాభీష్టములు నెఱవేఱుచున్నవి. ఈస్థానమునందు దూషణుఁడు, ద్రిశిరుఁడు నను నిద్దఱు నిశాచరులు భక్తితో నామహేశ్వరు నర్పించి సంతృప్తచిత్తులై యిష్టసిద్ధులఁ బడసిరి. చైత్రమాస శుక్లపక్ష మునం దక్కడఁ బూజనీయువారికి వరము లిచ్చుటకు దేవదేవి సంసిద్ధమై యుండును. వా రక్కడ సభీష్టఫలముల నొందవచ్చును.

స్థాణువటమునకుఁ బూర్వదిశయందు హస్తిపాదేశ్వరుఁ డనుపేరితో మహాదేవుఁడు వెలసి యున్నాఁడు. ఆయనను దర్శించినవారు జన్మాంతరపాపములనుండి యవ్యాహతి కొందుచున్నారు. అక్కడకు దక్షిణదిశగా మహాద్వైప హరీతునిచేఁ బ్రతిష్ఠితమైన యొకలింగము గలదు. యత్నముతో దానిని బూజించినచోఁ బ్రపంచమునందలి సకలసిద్ధులుఁ గరగతములు గాఁగలవు. దానికి దక్షిణముగా నామహా పురుషుని తటాక మున్నది. దానిలో నొకపరమమంగళమయ మైన శివలింగము విరాజిల్లుచున్నది. కంకాశరూపియైన పరమాత్మ స్వయముగా భుక్తిముక్తిప్రదాయకమును బాపహరము నైన యాలింగమును బ్రతిష్ఠించెను. దానిని దర్శించినచో నగ్నిష్టోమయజ్ఞము గావించిన ఫలము లభించుచున్నది. దానికిఁ బశ్చిమమున సిద్ధలింగము ప్రతిష్ఠింపఁబడినది. సర్వసిద్ధిదాత యగుటచే నాతినికి సిద్ధేశ్వరుఁడని పేరు గలిగెను. దీనికి దక్షిణదిశను మహాత్ముడైన మృకండునిచేఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడిన యొకలింగము గలదు. దానిని దర్శించినంతమాత్రముచే

తనే యభీష్టసిద్ధి కలుగుచున్నది. దానికిఁ బూర్వదిశయందు మహా త్ముండై న యాదిత్యునిచేఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడిన శ్రేష్ఠలింగమును దర్శించి నచో సకలకిల్బిషములు వినాశములుగాఁగలవు. గంధర్వుండై నచిత్రాంగదుఁడును, అపసరశ్శ్రేష్ఠమైన రంభయు నొండుటలపై ననోన్యన్య నురాగములు గలవారై స్థాణుదర్శనమును గావించుకొనిరి. వారికోరిక లప్పుడు సఫలము లయ్యెను. వారప్పుడు భక్తిభావముతోఁ బూజించి దేవదేవుని బ్రతిష్ఠగొనించి యప్పుడు తమనెలవులకు వెడలిపోయిరి. చిత్రాంగదేశ్వరుఁడు రంభేశ్వరుఁడు నను నీరెండులింగములను దర్శించినవరులు ప్రియదర్శనులై గొప్పకులమునందు జన్మించెదరు. దానికి దక్షిణముగా నిందునిచేఁ బ్రతిష్ఠితమైన శివలింగమును సందర్శించిన వారికిఁ దత్ప్రసాదముచే నంకల్పఫలప్రాప్తి గలుగుచున్నది. మహర్షియైన వరాహరుఁ డక్కడ మహేశ్వరు నుపాసించి దర్శించుటచేతఁ గవిత్వలాభమును బొందెను. మహర్షియైన వేదవ్యాసులుగూడ నిచ్చటఁ బరమేశ్వరు నుపాసించి యాతనిప్రసాదముచే సర్వస్థితియును బ్రహ్మత్వమును సంపాదించెను.

స్థాణునకుఁ బశ్చిమదిశయందుఁ బుష్పకృత్ప్రతిష్ఠితమైన హిమాలయేశ్వరలింగమును దర్శించినవారికి సిద్ధిలాభము సునిశ్చితము. దానికిఁ బశ్చిమముగాఁ బాపహరమైన దొకలింగము గలదు. అది కార్యవీరునిచేఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడినది. తద్దర్శనముచే సద్యఃపుణ్యసిద్ధి కలుగును. దాని కుత్తరదిశయందు నుపార్శ్వనిచే స్థాపింపఁబడిన యొకలింగము గలదు. హనుమంతుఁడు దాని నారాధించి తత్ప్రసాదముచే సిద్ధిఁ గాంచెను. దానికిఁ బూర్వదిశయందుఁ బ్రభువిష్ణుండై న విష్ణుఁడు చక్రముతో నుదర్శనలింగము నాగాధిపతియన్నాడు. దానికిఁ బూర్వభాగమున నింద్రవరుణు లిద్వజులు సర్వాభీష్టదాయకములగు రెండులింగ

ములను బ్రతిష్ఠించిరి. మునులు, సాధులు, ఆదిత్యులు, వసువులును సర్వపాపహరములైన యాసకలింగములను బ్రయత్నముతోఁ బూజించుచుందురు. ఇవిగాక తత్వదర్శనైన ఋషులు మఱికొన్నిలింగములను బ్రతిష్ఠించిరి. అవి యసంఖ్యేయములు. వీని కుత్తరమునను, స్థాణునకుఁ బశ్చిమమునను, ఓఘవతీనదీపర్యంతము నొకసహస్రలింగములు ప్రసిద్ధింపఁబడియున్నవి. వీని కుత్తరముగా, మహాత్ములైన వాలఖిల్య ఋషులచేఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడిన దుద్రకోటి యనుతీర్థమొందుగలదు. ఆతీర్థము బ్రహ్మసరోవరమునకు సమీపమున నున్నది. దానికి దక్షిణమున గంధర్వయక్షసైన్యరప్రతిష్ఠితములైన బహులింగములు గలవు, కాని వానిని క్రించుట యనాధ్యము. సర్వసమేతములు నాథములు నగు మూఁడుకోటిలింగములు గల వని వాయువు చెప్పియున్నాఁడు. ఇవి గాక యెన్నోయో లింగములు గలవు. వానిని లెక్కించుట యశక్యము. ఈలింగములు రుద్రీస్థానము నాశ్రమించుకొని యున్నవి. ఇది యంతయు నెఱింగి శ్రద్ధతోఁ బూజింపవలయును. తత్ప్రసాదముచేతనే మనోవాంఛితములు పూర్ణములు గాఁగలవు. గోరికగిరిమైనను సరియే గోరిక లేకమైననుసరియే, స్థాణుమందిరమునఁ బ్రవేశించినవారు నిష్పాపులై పరమపదము నొందఁగలుగుచున్నారు. చైత్రమాసమునఁ ద్రయోదశీతిథియందు దివ్యసప్తత్రయోగమున శుక్ర, సూర్య, చంద్రగ్రహముల సంక్రమణముచేఁ బరమపుణ్యమైన దినమున జగద్విహితమైన బ్రహ్మ యీశ్వరలింగమును బ్రతిష్ఠించెను. నాట నుండియు దేవతలును ఋషులును నాస్థాణులింగము నిర్మించుచుండిరి. ఉక్తకాలమున నిరాహారులై శ్రీధ్వాంతులై యెవ్వరు మహాదేవునిర్మించుచున్నారో, వారికిఁ బరమపదప్రాప్తి యగుచున్నది. మహాదేవుఁ డక్కడ నిధిస్థించియున్నాఁడని యెఱింగి యెవ్వరు ప్రక్షిణము

చేయుచున్నారో, వారు సప్తద్వీపవతీసమగ్రమైన వృథావికార బ్రహ్మీణముచేసినవా రగుచున్నారు.

—♦వేణుచరితమును, వేణుకృతశివస్తవమును♦—

అనంతరము మార్కండేయుఁ డిట్లుచెప్పంగడంగెను.—“ఓమునీ! నేను స్థాణుతీర్థమాహాత్మ్యమును విసంగోరుచున్నాను. ఇచ్చట సిద్ధులైనవారిని గూర్చి నాకెఱిగింపుము” సనత్కుమారుడు చెప్పచున్నాడు.—“ఉత్తమమైన స్థాణుమాహాత్మ్యము నాకర్ణింపుము. దీని నాకర్ణించినమానవులు సకలపాపనిర్ముక్తులై వెలయఁగలరు. పూర్వకాలమున జగత్తంతయు శేకార వీకృతమై చరాచరవస్తుజాల మంతయు విసప్తమయ్యెను. అప్పుడు విష్ణునాభికమలమునుండి సర్వలోకపితామహుడైన బ్రహ్మ యుద్భవించెను. బ్రహ్మపుత్రుడు మరీచి, మరీచిపుత్రుడు కశ్యపుడు, కశ్యపతనయుడు భాస్వంతుడు, భాస్వంతునకు మనువు పుట్టెను. మనువు తుమ్ముచుండఁగా నాతనిముఖమునుండి యొకపుష్పం జావిర్భవించెను. ఆపుష్పంబు చతుస్సాగరపరివృతమైన భూమికి రాజై, ధర్మరక్షకుఁడయ్యెను. ఆతనిపత్ని పేరు సర్వభయాపహమైన భయాదేవి. ఆమె మృత్యురూపియైన కాలునివలన నుత్పన్న యయ్యెను. ఆమెగర్భమునుండి వేదనిండకుడును, దురాత్ముడు నైన వేణుఁడుర్భవించెను. ఆతనితండ్రియైన ఊతుడు పుత్రునిమోముఁ జూచి వసమునకు వెడలిపోయెను. అడవుల కేఁగి యాతఁ డత్యంతకరోరతపస్సచేతను, ధర్మానుష్ఠానముచేతను స్వర్గమును, మర్త్యభూమిని నావరించుకొని పునరావృత్తిరహితమైన పరమపదము నొందెను. అప్పుడు వేనుడు సమస్తభూవలయమునకు నాధిపత్యము నొందెను. కాలకన్యాగర్భమునఁ బుట్టిన వేణురాజు మాతామహదోషముచే దుర్వృత్తుఁడును, వేదవినిండకుడునై తన రాజ్యములో నంతట నిట్లని చాటింపించెను—“దాసము

యజనము, హోమానుము, మొదలగునవి యెవ్వరును జేయవలసిన యావశ్యకతలేదు. అందఱును నన్నొక్కడనుమాత్రమే యభివాదనముచేయుచుఁ బూజింపఁదగును. మీ రందఱు నావలనఁ బ్రతిపాలితులగుచుఁ బరమసుఖ మనుభవింపుడు. జగత్తులో నాకంటె నితరదైవము లెవ్వరును లేరు. అత్యనురాగభావములతో మీ రింక నెవ్వరి నాశ్రయింపవలెను ? ”

ఇట్లువేణరాజు సాటింపించగా విని యప్పటిఋషు లందఱు నేకమై రాజునొద్దకు వచ్చి యిట్లుజెప్పిరి—రాజా, వేదమే ధర్మములకుఁ బ్రమాణము. దానిచే యజ్ఞము ప్రతిష్ఠిత మయ్యెను. యజ్ఞము చేతకాక మఱి దేనివలనను స్వర్గవాసులైన అమరులు పరితృప్తులు గారు. వారు సంతృప్తులు గానిచో సన్యవృద్ధికిఁ జాలినవృక్షములు లభింపవు. కేవలము యజ్ఞములును, యజ్ఞభాగభోగులగుదేవతలునే చరాచరివిశ్వమును ధరించుచున్నారు. “ ఋషు లిట్లు పలుకఁగా విని వేణరాజు కోరిధారుణితనేత్రుండై యిట్లు నొక్కి చెప్పెను. “ యజ్ఞమును దానమును జేయవలసినయావశ్యక మేమియును లేదు ” అని—ఈ మాటలు చెప్పచుండఁగనే యాతని కత్యంతకోరిధావేశము గలిగెను. అప్పుడు ఋషులును గ్రోధోద్దీపితులైరి, ఋషు లంఘనేకమై మంత్రపూతములు, బ్రహ్మసన్నిభములు నైనదర్భలచే నాతని నప్పుడు నిహతుని గావించిరి. రాజ్య మప్పు డరాజకమయ్యెను; సర్వము సంధకారాచ్ఛన్న మైపోయెను. దస్యులు నిరాతంకముగాఁ బ్రహవీడనమున కారంభించిరి. దస్యువీడితులైన ప్రజలందఱు నప్పుడు ఋషులను శరణుచొచ్చిరి. ఋషు లప్పుడు వేణరాజువామకరమును మంథన మొనరింపఁజొచ్చిరి. అట్లు మధింపఁబడిన వేనునియెడమచేతనుండి పొట్టివాఁ డగు నొకపురుషుఁడు తుత్పన్నమయ్యెను. ఋషు లాతనికి నిషేధుండని పేరు

చిరి. దానినుండియే వేణకలువజాతమైన నిషాదజాతి యత్పన్నమయ్యెను. ఆపిమ్మట ఋషులు వేనునికుడిచేతిని మధనముగావింపజూచిరి. ఆకరము మంథన మొనరించుచుండగా దానినుండి మఱియొక పురుషుఁ డుద్భవించెను. ఆపురుషుడు సకలవివ్రలక్షణలక్షితుఁడు. ఆతఁ డొకపెద్ద పర్వతమంత యాకృతి గలిగియుండెను. ఆతనిహస్తములు ధనుర్పాణ, చక్ర, ధ్వజచిహ్నములు కలిగియుండెను. ఇట్లు పుట్టి నపురుషునిఁ జూచి యింద్రాదిదేవత లాతనికే వ్యవ్రాజ్యాభిషేకము గావించిరి. ఆతఁడు రాజ్యభారమును నహించి భూజను లందఱకు మహారంజకముగా రాజ్యమేలుచుండెను. పూర్వమున నాతనితండ్రి శాసనమునకు విరుక్తులై యున్న భువ్రజ లందఱు నిప్పు డాతనిచేఁ బరిపాలితు లగుచు నాతనియం దనుక్తులై యుండిరి. ప్రజారంజన మొనరించుచున్న హేతువుచే నాతఁడు రాజునసేరికెంతయుఁ దగియుండెను.

వేణనందనుఁ డిట్లు రాజ్యముచేయుచుండగా, నాతని కొకచింతగలిగెను. “ధర్మదేవ్వి మైత్రనాతండ్రి యాఁడొకార్యములకు విదేవ్విగా నుండెడివాఁడు. ఇప్పుడు నే నాతనికిఁ బారలౌకికసుఖములను గల్గించుకార్యము లేవిధముగానొనరింపవలయును ?” అని యాతఁ డాలోచించుకొనుచుండగా నప్పుడు దేవర్షిమైన నారదుఁ డెక్కిడ కరుణించెను. ఆతని కర్ణ్యపాద్యము లొనంగి వీరము వెట్టి సాస్తాంగదండములు గావించి పూజించి, రాజాతని నిట్లు ప్రశ్నించెను. “ భగవానుఁడా ! నీవు సర్వలోకశుభాశుభంబు లెఱుంగుదువు. నాతండ్రి దురాచారుఁడును దేవబ్రాహ్మణవిదేవ్వియు నయ్యెను. ఆతఁడు స్వధర్మత్యాగియై పరిలోకమున కేఁగెను, ఆతనికి సుఖము గల్గించునత్కర్మలు నే నేమి చేయవలయు ? ” రాజుఁడుగఁగా నారదుఁడు దివ్యదృష్టిచేఁ బరిలోకగతుఁడైన వేణునివృత్తాంతముఁ దెలిసికొని యిట్లు తెలియఁబఱిచెను. “ నీ

తండ్రి స్త్రీచ్ఛకులములోఁ బుట్టియున్నాడు, ఇప్పుడతనిసర్వాంగములును తుయకుష్ఠరోగములచే నిండియున్నవి. ”

నారదుఁ డిట్లుచెప్పఁగానే రాజు దుఃఖార్తహృదయుడై యిట్లని చింతింపఁజొచ్చెను—ఇప్పుడు నే నేమి చేయవలయును? పితృపురుషులకు భవమునుండి పరిత్యాగిన మొనరించినవాడే నిజముగాఁ బుత్రునినామమున కర్హుఁడుగదా. ” అని చింతించి యారాజు తనశాయశక్తిని పితృణమును దీర్చుకొనుటకు దృఢసంకల్పుడై మరల నారదమహామునిని ప్రశ్నించెను. నారదుఁ డప్పు డిట్లుత్తర మిచ్చెను—“ రాజా! నీవు తీర్థయాత్రయి సేవించి దేహమును బవిత్రముగావించవలయును. సరోవరస్నానమునం దున్న మహాతీర్థములో స్నానముచేసి న శుద్ధి లభించుట నిశ్చయము. ”

మహాత్ముడైన నారదుని యాయుషదేశమును రాజు శ్రద్ధతో నాలకించి యిండుకొనే పాఠోదించి రిద్రవార నెంటనే యాస్థైచ్ఛదేశమునకుఁ బ్రయాణమై వెడలెను. అతఁ డుత్తరదేశమున కేగి, తన తండ్రి యచ్చట స్థిరముగా నున్న తుయకుష్ఠరోగముచేతను, గుష్ఠరోగముచేతను నాక్రాంతుఁడై యుండుటఁ జూచెను. తండ్రిని దర్శింపఁగానే పుత్త్రునిదిక్కును మహాలోకసంస్కర్త మనెంచెను. అతఁ డప్పు డాస్థైచ్ఛులకు జూచి యిట్లనియెను— “ ప్రియమృగారా! నేను నమస్కారము చేయుచున్నాను. ఇప్పుడేపురుషుని నాగృహమునకుఁ గొంపోయెదను. ఇందులకు మీరు సమ్మతించినచో నే నీయనను దీసికొనివెళ్ళి రోగనివారణము గావించెదను. ” దయాశీలుడైన రాజు ప్రసంగమునకు స్థైచ్ఛులు సమ్మతించి యాతనికి సాష్టాంగసమస్కారములు గావించి “ ప్రభో! నీయిష్ట మెట్లొఁగిందో చేయు ” మని చెప్పిరి. తరువాత వేణసందనుఁడు కొందఱు శివీకారోహకులను బిలిపించి “ మీరు ఠేళిం

పునుంది కలిసి యీవ్యాధిగ్రస్తుని బల్లకియం దుంచి యనాయాసము గాఁ దీసికొనిరండు ” అని యాజ్ఞాపించెను. దయాళుడైన రాజనాజ్ఞ శిరసావహించి వాహకు లప్పు డాతని శిబికలో నెక్కింపకొని సత్వరముగాఁ గురుక్షేత్రమున కేగిరి. అచ్చటి కేగి వా రాశిబికను స్థాన తీర్థతీరమున దింపిరి. ఆతరువాత మాధ్యాహ్నకాలము కాఁగానే రాజారోగిని స్నానముచేయించుట కుద్యుతుఁ డయ్యెను. ఆసమయమునందు వాయుదేవుఁ డంతరిక్షమునందుండి రాజును నిషేధించుచు నిల్లు పలికెను— “ వత్సా! అట్టి సాహసికకార్యమునకుఁ గడంగకుము. సర్వవిధములచేతను దీక్షవనిత్రతను గాపాడుము. వీఁడు భీషణపాపము లచే జడితుండై యున్నాఁడు. వేదనింద మహాపాపము. ఆపాపము నుండి నిష్క్రమిం గాంచుట యసంభవము. మహాపాపి యైన యీరు గ్లగ్ర పురుషుఁడు స్నానముచేసినంతమాత్రముచే ముహూర్తకాలము గానే తప్పక యీమహాతీర్థ మవనిత్రమై పోగలడు.” రాజవృష వాయుదేవునిపలుకులు విని యత్యంతదుఃఖతుండై దుఃఖించి దుఃఖించి— “ ఓదేవతలారా! ఈయన క్షాప్తిప్రాయశ్చిత్తము గావలయునో నిర్దేశింపుఁడు. నే నన్లునరించెదను.” అని వ్రాద్ధించెను. అప్పుడు దేవతలు “ నీవు ప్రతితీర్థమునందును స్నానముచేయుచు నీస్నానజలముచే నీతని దేహమును దిడపుచుండుము. ఎన్నిదినములవఱకుఁ బాపక్షయముగాదో అన్నిదినములవఱకును, బ్రతికూలవాహినియైన సర్వస్వతీనదియందు శ్రద్ధతో స్నానముచేయించవలయును. పాపక్షయము కాఁగానే ముక్తి లభింపఁగలదు. ఈతఁడు మిక్కిలి స్వాధీపరుఁడును దేవదేవ్విషయ నైన వాఁడు. బ్రాహ్మణు లీతనిఁ బరిత్యాగ మొనరించిరి. ఈతఁడు తనంతఁ దా నించుకయైనఁ బరిశుద్ధి కొందఁజాలఁడు. అందుచే నీతని నుద్దేశించి నీవే స్వయముగా సకలతీర్థములయందును భక్తితో స్నానముచేయవల

యును. అట్లయినచో నాయాత్మీజలములచే నభిషిక్తుడై యాతఁడు పవిత్రుఁడు కాఁగలఁడు." అని చెప్పిరి.

అప్పుడు రాజు వారిమాటలను విని తండ్రికొఱ కొకమాత్రమ మును నిర్మాణముగావించి యాశని సంతుంచి, తండ్రిని బలిత్యుని జేయునిమ్మి మాతఁడు తీర్థయాత్రలకు బయలుదేరినాడు. అట్లేగి యాతఁడు ప్రతిదిశమును దీక్షసమూహములలో స్నానముచేసివచ్చుచు, నెప్పటి కప్పుడు తీర్థజలములచేఁ దగ్గఱి నభిషిక్తుఁడై శేయుచుండెను. ఇట్లుండగా నొకనాఁ డొక కుక్కురము స్థావరుప్రభువునఁ బ్రవేశించెను. ఈకుక్కురము జన్మాంతరమునందుఁ గలగణమున కధిపతిగా నుండి దేవద్రవ్యమునకు రక్షకుఁడుగా నుండెను. అట్లుతఁడు నిరంతరము దేవద్రవ్యమును సంరక్షించుచు స్వదా దేవకార్యతత్పరుడై యుండెను. ధర్మమార్గమునం దిట్లు కాలము గడపుచుండుటచే నాతఁ డందఱుకు బహుప్రియుఁడుగా నుండెను. ఇట్లు కొంతకాలము గడిచినతరువాత నాకస్మికముగా నాతని కొకకాలమందు దేవద్రవ్యము సపచయము గా వించుటకు బుద్ధిపుట్టెను. తరువాత నాతఁ డధర్మము నాశ్రయించెను. కొంతకాల మైపపిమ్మట నాతఁడు పరలోకమున కేగఁగా యమరా జాతనిఁ బూచి కుక్కురగర్భమునఁ బుట్టు మని యాహ్వానించెను. యము నాజ్ఞ కాఁగానే యాతఁడు సౌగంధికవనములో గుక్కురమై జన్మించెను. జనలకాలమైపపిదప నీకుక్కురము మణియొన్నిరుక్కురములచేఁ జుట్టకొనఁబడి పరాభవమొందెను. అప్పు డది యతిదుఃఖముతో ద్వైతవఱమును వదలి సన్నిహిత్యసరోవరమునకుఁ జేరెను. మిక్కిలి తృప్తాతురమై యది యచ్చటఁ బ్రవేశించి, స్థావరియగుగ్రహముచే వెంటనే సరస్వతీజలముల మునింగెను. తీర్థజలమున మునిగినతోడనే యది సర్వపాపవిర్ముక్త యయ్యెను. అప్పు డాకుక్కుర మాహారమును గోరు

చు నదీతీరమునఁ గూరుచుండెను. భీరచిత్తముతో వచ్చిన యాకు
 క్కను జూచి రోగియై యున్నవేణుడు దానిని మెల్లమెల్లగా నిమగ్నఁ
 జొచ్చెను. ఆవెంటనే యాతఁడు స్థాణుతీర్థమున మునింగెను. ఆనేకదిన
 ములచుండి యనేకతీర్థసముదాయముల జలకణములచే నభిషిక్తుఁ డగుచు
 వేణుఁ డిప్పుడు కుక్కురదేహజలకణములను స్పృశించినవాఁ డగుటచేఁ
 దక్షిణమే యాతనిచిత్తము నై రాగ్యముక్తమయ్యెను. వేణుఁ డిట్లు
 స్థాణుతీర్థసహితమైచేతను, బుద్ధుఁ డొనరించిన తరణోపాయము
 చేతను దరించి యప్పుడే దివ్యదేహమును వేదేంద్రియత్వమును బొంది
 స్థాణువకుఁ బ్రణిపాతము లొనరించి, భక్తితో నాతని నిట్లు వ్రనము
 చేయఁజొచ్చెను. “ఎవ్వఁడు మహాదేవుఁడును, మహాస్మృతుఁడును, విశ్వ
 పతియుఁ, జంద్రహూయి, జగన్మోహినుఁడును, దేవదేవుఁడనో, యాత
 నికి నేను శరణాస్కుఁడని నగుచున్నాను. ఓచ్యుతత్రైవాశ్రయఁడనైన
 దేవదేవా! నీవే సర్వకణమున కధిపతివి, బలనాతుల బలగర్వము
 నీనన్నిధి భిన్నమైపోవును. దేవతలకును గాఢిసులకును నీనే యేక
 మాలిప్రభావతుండవు. నీకు నేను సమస్కరించుచున్నాను. ఓచిహ
 పాతా, సహసాతా, త్రినేత్రా! నీవు యజ్ఞేశ్వరున కేకాంతవీతి
 పాత్తుండవు. నీపాణిపాదములు సకలదిక్కులకును బ్రకారిణియులు, సక
 ల్ములు, ముఖము, మస్తకము సర్వవీరస్వాత్ములు. నీ వన్నిటిచే
 తను వినఁబడుచున్నావు. అంతటను వ్యాపించి విరాజిల్లుచున్నావు.
 ఓశంకుకణ్ణా, మహాకణ్ణా, కుంభకణ్ణా! ఓఅర్ణవాలయా, గజేంద్రకణ్ణా,
 గోకణ్ణా, పాణికణ్ణా! నీకు సమస్కరించుచున్నాను. ఓశతజహ్వ, శతా
 వర్తా, శతోదరా, శతాననా! గాయత్రీదేవీగణము సర్వదా నీమా
 హాత్యమును గీర్తించుచుండును. అర్కోపాసకులు పూజ్యమైన నీపూ
 జను జేయుచుందురు. నీవు బ్రహ్మపు, శతకృతువు సూర్యమునందు

నీయధిష్ఠానము. ఇదియే యందతిమతమును, నీవు మహామూర్తిధారివి. గోష్ఠమునందు గోగణమువలె నీమూర్తియుండే సమస్తతేజతలు విరాజిల్లుచుండురు, సమస్తసాగరములును సమస్తభూమియు విరాజిల్లుచుండును. నీదేహమునందుఁ జంద్రుడు, అగ్ని, వరుణుడు, నారాయణుడు, సూర్యుడు, బ్రహ్మ, బృహస్పతి, మొదలగువారు కనఁబడుచున్నాడు. ఓభగవానుడా ! కార్యము, కారణము, క్రియ, కరణము, ప్రభవము, ప్రళయము, సర్వు, అసర్వు, ఆహారము, లభ్యవేద మొదలగుసమస్తము నీవే. భవుడు శర్వుడు వరదుడు సుగ్రహుడు నైన నేవును కేను నమస్కరించుచున్నాను. అంధకాసురభంజకుడైన పరివ్రాత కేను నమస్కరించుచున్నాను. నీవు త్రిశబ్ది, త్రిశిరుషువు, త్రిహాలవి, త్రివింశతులక్షపు, త్రినేలలక్షపు, త్రివింశతులక్షపు, నీకు నేను నమస్కరించుచున్నాను. నీవు దండ, చండ, అంశ, ఉత్పత్తిహేతువు, డిండిమాసప్రహస్తుడు, దండిమంతుడు. నీకు నమస్కారము చేయుచున్నాను. నీవు ఉష్ణవేదపుష్పిణ్యుడు, ఉష్ణిణ్యుడు, విష్ణుతుండపు, ధూమ్రాక్షుడు, లోహితుడు, శిష్ణుడు, సీలగీర్వుడు, నీకు నమస్కరించుచున్నాను. నీ వస్త్రిహితుడు, విరూపుడు, శివుడు, సూర్యమాలపు, సూర్యస్వహితుడు, సూర్యధ్వజమాలా లంకృతుడు. నీకు నమస్కారము. నీవు నానానామధారివి, పటాతరుడు, గణేంద్రనాథుడు, వృషస్కంధుడు, ధనుర్ధారివి, సంక్రిందనుడు, చురుడు, పక్షిధారపురుషుడు, హిరణ్యవర్ణుడు, కంకవర్చసుడు, స్తుతుడు, పుష్టుడు, స్తుతిస్థనర్వుడు, సర్వభక్షకుడు, సర్వభూతదేహివి, హితుడు, హంతపు, సింహగ్రీవతాకివి, సమఃస్వరూపుడు, మంత్రీస్వరూపుడు, కటకటుడు, శ్మశానాశుడు, శయితపు, ఉద్ధితుడు, ఘ్నితుడు, ధామసారుడు, మంతుడు,

కుటిలుండవు, నర్తకశీలుండవు, లయవాదిత్రిశాలివి, నాట్యోపహారలు
 భుంకవు, ముఖవాదిత్రశాలివి, జ్యేష్ఠుండవు, శ్రేష్ఠుండవు, బలాతిబల
 ఘాతివి, కాలనాశుండవు, కాలుండవు, సంసారక్షయరూపివి, హిమవద్దహి
 తృభ్రువు, భైరవుండవు, ఉగ్రుండవు, దశబాహుశాలివి, చితాభస్మప్రియుం
 డవు, కవాలకరుండవు, విభీషణుండవు, భీష్ముండవు, హిమవ్రతధరుండవు,
 వికృతవర్తుండవు, వక్రప్రాంతుండవు, ఉగ్రవృష్టివి, పకావమమాంసలుభ్యుం
 డవు, ఊంబీవీణాప్రియుండవు, వృషాంకవృష్టివి, గోమూనుండవు, కటంకలుం
 డవు, పచంపచుండవు, కీడురూపివి, సర్వవర్షుండవు, పవతాకవు, వర
 దుండవు, విరక్తవస్తుండవు, భావనుండవు, అక్షమాలివి, విశేషకథేసభి
 న్నుండవు, చాయవు, తపసుండవు, అఘోరుండవు, ఘోరరూపివి,
 ఘోరినరోచితరుండవు, శివుండవు, శాంతుండవు, శాంతతత్ముండవు, బ
 శునేత్రుని, చాలివి, ఏకమూర్తిని, ఉగ్రుండవు, యశ్శభాగప్రియుండవు,
 పంచాలుండవు, సితాంగుండవు, యశ్శుగ్రుమకుండవు, చిత్రోర్మిసుం
 టుండవు, మంటామంటామంటుండవు, సహస్రీకతేఘుంటుండవు, ఘోరా
 నూతావిభూషణుండవు, వాచీసంఘస్థుంటుండవు, కిలాకిలప్రియుండవు,
 గృహవృక్షనికేతనుండవు, గర్భచూంసస్మగాలుండవు, తారికుండవు, త
 తుండవు, యశ్శుండవు, యశివి, హుతుండవు, ప్రహుతుండవు, యశ్శవా
 హుండవు, హస్త్యుండవు, తప్త్యుండవు, తపనుండవు, తుండుండవు, తుం
 ద్యుండవు, తుండపతివి, అన్నదుండవు, అన్నపతివి, నానాఅన్నభోజిని,
 సహస్రశీర్షుండవు, సహస్రచోరుండవు, సహస్రోద్యతశూలుండవు, సహ
 స్రాశ్రీభాణుండవు, బాలానుచరిగోపుత్తుండవు, బాలలీలావిలాసుండవు,
 బాలవృద్ధుండవు, ఘృద్ధుండవు, క్షోభణుండవు, గంగాలులితకేశుండవు,
 ముంజకేశుండవు, పట్కర్మతాప్తుండవు, త్రికర్మచరితుండవు, నగ్నప్రా
 ణుండవు, చండుండవు, కృశుండవు, ఆస్ఫోటనుండవు, ధర్మాగ్ధకామమో

దేశధ్యకధరుడవు, సాంఖ్యకధుడవు, సాంఖ్యముఖ్యుడవు, సాంఖ్యతొగ
ముఖుడవు, విరథుడవు, రథ్యుడవు, చతుష్పథుడవు, రథుడవు, కృ
ష్ణాచార్యుడవు, హరికేశుడవు, త్ర్యంబకుడవు, అంబికాబాధు
డవు, వ్యర్తుడవు, అవ్యర్తుడవు, వేదపు, కాముడవు, కామకుడవు,
కామఘ్నుడవు, తృప్తాతృప్తవిచారివి, సరసియసంపన్నుడవు, కల్ప
సంఖ్యావిచారిని, మహానత్తుడవు, మహాబాహుడవు, మహాబిలుడ
వు, మహామేఘధరప్రఖ్యుడవు, మహాకాలుడవు, మహాద్యుతివి, మే
ఘార్తుడవు, యుగార్తుడవు, చంద్రార్కపతివి, అన్నమపు, అన్నభో
క్తపు, శక్వనోజివి, పానకుడవు, అనలుడవు, జరాధరాజుడవు, అండజ
మపు, స్వేదజమపు, ఉర్భిష్టమపు, దేవదేవేషుడవు, చతుర్విధభూతగా
ముడవు, చరాచరస్పృహ, హృహతృప్తప్రభృతినామకుడవు, నీయా
ప్రత్యేకప్రత్యేకనామములచే పలుకే గమ్యురచుచున్నాను బ్రహ్మ
వామనునిన్నే పరబ్రహ్మ మని స్మరింతురు. నీవు మనస్సు కుం బర
మజ్యోతివి, నీవే జ్యోతిక జ్యోతిస్సరూపుడవు. బ్రహ్మశాదులు
సన్నిహంస, స్వత, మధుఃస్మృతినామములచే జెప్పచుచురు.
గుప్తకుండపు, శ్రేష్ఠకుండపునీ మును లీసమస్తనామములచే నిన్ను
లింగమందురు. నిత్యమును నీవు వేదములచేతను ఉపనిషత్తులచేత
ను నుచ్చరించబడుచున్నావు

బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులనువర్ణచతుష్టయము
వారును, తక్కినహింసవర్ణములును, మేఘసంఘమును, విద్యుర్ములును,
అశనిగర్జమును, సంవత్సరములు, ఋతుము, మాసములు, మాసా
ర్థములు, యుగములు, నిమేషములు, కార్కం, సప్తర్షిములు, గ్రహ
ములు, బలములు మొదలగు సమస్తము సేవే. వృక్షములలో గళుభ
ము, గిరులలో హిమాలయము, మృగములలో వ్యాఘ్రము, పక్షుల

లోఁ చాక్షుఁడు, భోగులలో నసంతుఁడు, సముద్రములలో తీరనము
 ప్రాణులు, యంత్రములలో ధవళ్యులము, ప్రహరణములలో వజ్రము,
 శ్రితము లన్నిటలో సత్త్వవ్రాజమును నీవు. మతియు, ఇచ్ఛ, ద్వేష
 ము, గాగమ, మోక్షము, యము, అక్షయ, వ్యవసాయము, ధృతి,
 లోభము, కామము, క్రోధము, దయము, అజయము మొదలగునమ
 స్తమును నీవు. శక్తి, గతి, భిక్షుంగి, శిరాసగి, ఛేత్త, భేత్త, ప్రహర్త,
 మంత్ర, నేత్ర, సనానము మొదలగునామము లన్నియు నీవే. దశ
 దీక్షిణాన్వితగర్భాకామములు నీవు. సముద్రములు, సరోవరము
 లు, గంగ, పర్వతములు, శర్వములు, లఘులు, వల్లులు, త్వణములు,
 ఓషధులు, పశువులు, మృగములు, పక్షులు, పుష్పఫలప్రదకాలము
 లు, వేదములయాది, వానియంతయు, గాయత్రీ, ప్రాణము, లోహిత
 ము, హస్తము, నీలము, కృష్ణము, పీతము, సింహము, కచువు, కపిల
 ము, కపిలేశము, మేచకము, సర్పము, అవర్ణము, కర్త, హర్త, ఇం
 ద్రుఁడు, యముఁడు, వరుణుఁడు, ధన్యుఁడు, అనిలుఁడు, ఉన్మయ
 ము, భానుఁడు, సృష్టానుఁడు, శిష్టుఁడు, హోత, త్రిసాన్యుఁడు మొద
 లగు సమస్తము నీవే. నీవే యజుర్వేదములకు శిరుశ్రీయము, శుక్తి
 ములకు బవిత్రము, మంగళములకు మంగళము. నీవు గొండవృక్షము
 తుమ్మిది, అఖలజీవములకు ముద్గమవు, నీవు సర్వ రక్ష స్తమములును,
 బ్రతిపత్పతివిని. పాణము, అపానము, సమానము, ఉదానము, వ్యా
 నము, ఉశ్మేషము, నివేషము, త్సుతము, జ్ఞాంభితము, నీనకలము
 నీనామములే. నీవు లోహితాంతర్గత దృష్టివి, మహావస్త్రుఁడవు,
 మహాదీక్షుఁడవు, శుచిరోముఁడవు, హరిశ్శుశ్రిఁడవు, ఉద్ధృతేశుఁడవు,
 చలాచలుఁడవు, గీతవాదిత్రన్మత్యజుఁడవు, గీతవాదిత్రీప్రియుఁడవు, మ
 స్కృతము, జాలము, జలౌకము, కాలకేళి, అకాలము, వికాలము,
 ముష్కాలము, కాలము, నృత్యము, నృత్యకర్త, యజ్ఞము, యజ్ఞ

భయంకరుడు, సంవర్తకుడు, అంతకుడు, సునకుడు, బలాసా
కుడు, ఘంటాఘంటి, మహాఘంటి, చరి, మాలి, మూలీ, బ్రహ్మ,
కాలుడు, యముడు, అగ్నులకు దండి, ముండి, లీముండి, చతుర్భు
గములు, చతుర్వేదములు, చతుర్హస్త, పృథ్వీకుడు, చతురాశ్రమ
నేత, చతుర్విద్యప్రీతిస్తాత, నిత్యలక్షప్రియుడు, మూర్తిమంతుడు,
గణాధ్యక్షుడు, గణపతి, రక్తమాల్యుడు, రక్తవస్త్రీధార, గిరికుడు,
గైరికుడు, శిల్పి, శిల్పిశ్రేష్ఠుడు, సర్వశిల్పసామ్రాజ్యకుడు, భగవత్ప్రాం
కుకుడు, పూషాదంపినాశకుడు, సాహసస్వభావమగ్నాదుడు, సన్ని
యు నీవు. నీకు మరల మరల సమస్కారములు. గాఢనీరము, గు
హ్యతపము, తారకము, తారకామయము, ధాత, విధాత, పృథ్వీధా
త, బ్రహ్మ, తపస్వి, సాగము, ప్రాణహస్త, ఋజుస్వయ, భూతాత్మ,
భూతకార్యము, భూతము, భూతాభివృద్ధి, భూతస్థిరము, భూత్యువ
స్వరూపము, ఋతము, స్రువము, దీర్ఘము, మహాదీర్ఘుడు, దీర్ఘ
తుడు, అదీర్ఘుడు, కాలిడు, హిందూబుడు, చాక్రంధవుడు,
చంద్రావర్త, యగావర్త, సంవర్త, సుసావర్తము, బిందువు, కా
ముడు, అమరు, స్థూలము, కర్ణికోపగ్రహిణియుడు, గణదేవముడు,
భీమముఖుడు, సుముఖుడు, ముక్కుబుడు, హిరణ్యగర్భుడు, శకురి,
మహావీరవతి, విరాట్స్వరూపుడు, విరాట్స్వరూపుడు, మహావీరుడు, దం
డధారి, గోల్కలకుడు, గోల్కలుడు, గోల్కలతారకుడు, గోల్కలశక్తి
వాహనుడు, శ్రేలోక్యగోల్క, గోల్కలుడు, గోల్కలుడు, గోల్కలుడు,
స్థిరము, శ్రేష్ఠము, స్థానుడు, విరోధుడు, కోపుడు, దుర్వాపిరుడు,
దుర్విషహుడు, దుర్నియుడు, మిరతిక్రముడు, దుర్భుడు, దుర్భుకా
శుడు, దుర్బుడు, దుర్బుడు, జయస్వయపుడు, శంకరుడు,
అగ్ని, శీతము, ఉష్ణము, యుధ, తృప్త, జర, ఆమయము, అధి,

వ్యాధి, ఆధినాశకుడు, ఆధివిహారకుడు, సమూహము, అసమూహము, హంత, సనాతనుడు, శిఖండి, పుండరీకాక్షుడు, పుండరీకవసివాసి, త్ర్యంబకుడు. దండధారి, ఉగ్రదంష్ట్రుడు, కులాంకితుడు, సురశ్రేష్ఠుడు, సోమపుడు, మరుత్పతి, అమృతాశి, జగన్నాథుడు, నేపదేవుడు, గణేశుడు, విషాన్నిపాయి, సోమపాయి, స్మరపాయి, ఆజ్యపాయి, మధువు, మధుకము, బ్రహ్మవంతుడు, ఘృతచ్యుతుడు, సర్వలోకభోక్త, సర్వలోకపితామహుడు, హిరణ్యరేతుడు, అద్వితీయపురుషుడు, స్త్రీ, నపుంసకుడు, బాలకుడు, యువకుడు, జ్యేష్ఠదంష్ట్రుడు, విశ్వకృత్తు, అంతేగిరి, విశ్వకర్త, ధాత, వరేణ్యుడు, అన్నియు నీవు. విశ్వకర్తలు నీకు బ్రాహ్మణులై నిన్ను బూజించుచున్నారు. సూర్యచంద్రులు నీచక్షువులు, నీవు అగ్నివి, ప్రపితామహుడవు. సర్వస్వతి నీవాక్కు, దివారాత్రములు నీరూపాంతరములు. నీవు నిమేషో శ్లేషకర్తవు. బ్రహ్మ, గోవిందుడు, వ్రాచీనములు సీతత్వ మెట్టిదో గ్రహింపజాలరు. నీవు శతసహస్రపురుషరూపమున వ్యాపించి యనంతతపోరూపమున విరాజిల్లుచున్నావు. జితశ్వాసుడవు, జతేంద్రియుడవు. సత్వవిష్ణుడవు. యోగమార్గరథు లేజ్యోతిస్వరూపమును జూచుచున్నారో, ఆయోగాత్ముడవు నీవే, నీకు సమస్కరిము. అవ్యక్తములు దర్శనాతీతములు నగు నీమూర్తు లేవి గలవో వానిచే నన్ను బుత్తునివలె బ్రతిచాలింపుము. ఓపాపలేశహూన్యా! నేను నీకు రక్షణీయుడను, నన్ను రక్షింపుము. నీకు సమస్కరించుచున్నాను. నీవు భక్తతత్పరుడైన భగవానుడవు, నేను నీకు నిత్యభక్తుడను. నీవు జలీవి, దంషివి, లంబోదరుడవు, క్రతురూపుడవు, దీర్ఘజిహ్వుడవు, మహాదంష్ట్రుడవు, రుద్రాత్ముడవు, నీకు నేను సమస్కరించుచున్నాను. ఎఞ్చనికేశపాశములయందు మేఘబృందము, ఎవ్వనిసర్వాంగసం

ధులయందు నదీనమూహము, ఎవ్వనికుక్షిలో సాగరినిచయమును గ
లిగి యుండెనో, ఆతోయాత్మకుఁడగు నీకు నేను నమస్కరించుచున్నా
ను. యుగాంతకాలమున సర్వభూతిభక్షకుడై జలమధ్యమునం దెవ్వఁ
డు పన్నలించియున్నాడో, ఆయూబుకాయని నీవే, అట్టినిన్ను నేను
శరణొందుచున్నాను. రాహునదనమునఁ బ్రవేశించి రాత్రియం దెవ్వఁ
డు సోమశాసమునే యుచుండెనో, సూర్యుని గ్రాసముచేయుకాలము
నం దెవ్వఁడు తనతేజముచే రాహుని రక్షించుచున్నాడో, వాడే
నీవు, నీకు నే నమస్కరించుచున్నాను. ఎవ్వఁడు పతితగర్భరక్షకుఁడు
ను, స్వాహాస్వభాస్వరూపుఁడును, ఎవ్వఁడు అంగుఝమాత్రపురుషశరీ
రుడై సర్వదేహములయందు విరాజిల్లుచున్నాడో, ఆతఁడు సతతము
నన్ను రక్షించుఁగాక ! నాకు సన్నిహితుఁ డగుగాక ! ఈనదీనిచయ
ము, సాగరినమూహము, పర్వతపీఠకరము, గుహానివహము, వృక్ష
మూలములు, గోష్ఠములు, కాంతారగహనములు, చతుష్పథములు,
రథ్యాచత్వరములు, సభానమూహములు, హస్తీశాలలు, రథశాలలు,
అశ్వశాలలు, జిగ్గోద్యానములు, జిన్నవాటికలు, భూతపంచకము,
దిబ్బండలము, దిక్పాతములు సకలము, చంద్రసూర్యాంతరములు,
చంద్రసూర్యరశ్మిజాలములు, రసాతలము, తదూర్ధ్వప్రదేశములు ము
న్నగువానియందు వాసముచేయుచు రాకపోకలు జరుపుచుండువాఁ
డెవ్వఁడో, వానికి సర్వగా నేను ఎడేవదే నమస్కరించుచున్నాను. ఓ
దేవా ! నీవు నాయెడలఁ బ్రసన్నుఁడవు గమ్ము. నాహృదయము నా
బుద్ధి నీయందే తవిలియున్నవి." ఇట్లు మహాదేవుని వేణరాజు స్తవ
మొనరించెను.

—♦ బ్రహ్మాదికృతశివస్తోత్రము. ♦—

సనత్కుమారుడు చెప్పచున్నాడు—వేణుఁ డీడ్లు స్తవమొనరింపఁగాఁ ద్రిలోకపతియు వాగ్విదుఁడు నైన శివుఁడు సాంత్యనవాక్యముల నిల్లు పలికెను. రాజా! నీస్తవమునకు నేను సుతుష్టుఁడనైతిని. అధిక మెందులకు? నీవిక్కడ నాసమీపముననే వాసముచేయఁగలవు. ఇచ్చట బహుకాలము వాసముచేసి తరువాత నాశరీరమునం దుత్పన్నుఁడనై నీవు సురవినాశివై అంధకాసురుఁ డచునామంబునఁ బ్రఖ్యాతుఁడ వయ్యెదవు. హిరణ్యాక్షుని గృహంబున నీవు జన్మించి దినదిన ప్రవర్ధమాచుండవు కాఁగలవు. పూర్వజన్మమునందలి వేదనిందాజనిత మైన భీషణదోషఫలముచే, నీకిట్టియసురజన్మ మెత్తవలసివచ్చెను. జగన్మాతకొఱకు నీ వెప్పు డభిలషించెదవో, అప్పుడు శూలవ్రహ్మరముచే నేను నిన్ను నిహతునిఁ గావించి యిచ్చటనే కూల్చెదను. ఆసమయమున నీవు సర్వపాపవిముక్తుఁడనై భక్తిభరముచే నన్ను దర్శింపఁగలవు. ఆదర్శసఫలముగా నీవు భృంగిరిటి యచువేర విఖ్యాతగణాధిపతిని గాఁగలవు. అప్పుడు నీవు నిత్యము నాసన్నిధానమునఁదే యుండఁగలవు. తరువాత నీవు సిద్ధి నొందఁగలవు.

వేణరాజకృతమైన యీస్తోత్రము నెవ్వరు కీర్తించుచున్నారో, యెవ్వ రాకర్ణించుచున్నారో వారి కెట్టియమంగళమును ఘటిల్లదు. ప్రపంచములో వారు దీర్ఘాయువులై యుండఁగలరు. సకలదేవతలలో శివుఁడు విశిష్టుఁడైనట్లే స్తవసమూహము లన్నిటిలో వేణుఁడుచేసిన యీస్తవము గరిష్ఠమైనది. ఎవ్వరు యశమును, రాజ్యమును, సుఖమును, ఐశ్వర్యమును, ధనమును, సన్మానమును గోరుచున్నారో, వారు భక్తితో నీస్తవమును ముఖ్యముగా విసదగను. విశేషించి విద్యార్థు లీస్తవమును బ్రయోగముతో విసవలయును. ఈస్తవము

వినివారు, వ్యాధిగ్రస్తులు, దుఃఖితులు, దరిద్రులు, రాజభీతులు, రాజకార్యవిచ్యుతులు నైనను వారు మహాభయములనుండి విముక్తులగుచున్నారు. మఱియు నీదేహమునందే వర్ణశ్రేష్ఠతను బొందుచున్నారు. అట్టివారు తేజోయశములు గలవారై నిష్పాపదేహముచే బ్రకాశింపఁగలరు. ఏగృహమునం దీస్తవము పఠింపఁబడునో ఆగృహమునందు రాక్షస, పిశాచ, వినాయకప్రభృతు లేవిఘ్నములును గలిగింపఁజాలరు. భర్త యచమతిగొని యేస్త్రీ యీస్తవము నాలకించుచున్నచో, ఆస్త్రీ పుట్టింట నత్తింటఁగూడ దేవివలె సన్మానింపఁబడఁగలదు. ఏరుఁడు సమాహితచిత్తముతోఁ బ్రతిదినిము నీదివ్యస్తోత్రమును శ్రవణముచేయుచున్నచో, అదిని సకలకార్యములును సఫలములగును. ఈస్తవమును బరించినమానవులకు మున్నుఁగాని తలంపులన్నియు నెఱవేలును. నోటితోఁ జెప్పినమాట లన్నియు సమకూరును. ఇదిగాక మనోవాక్కాయములచే జేసినసకలపాపములు సర్వోత్తము లగును.

అనంతరము మహాదేవుఁడు వేణుని గాంచి, “వేణరాజా ! నీకు శుభ మగుఁగాక. నీ కేమి వరము కావలయునో కోరుము” అని యెను. వేణుఁ డిట్లుపల్కెను—స్వామీ ! నే నీలింగమాహాత్మ్యముచేతను, లింగదర్శనముచేతను, భవద్దర్శనముచేతను సర్వపాపవిముక్తుఁడనైతిని. ఓదేవేశా ! నీవు సంతుష్ఠుఁడవైనచో, మఱియు నేను నీవరదానమునకు యోగ్యుఁడ నని నీదివ్యచిత్తమున కెక్కినచో నోశంకిరా ! దేవధనము నపవారింపినదోషముచే గుక్కజన్మము నెత్తినయీవురు మునియెడలఁ బ్రసన్నుఁడవు గమ్ము. ఓభగవానుఁడా ! నే నీసర్వోపరములో నవగాహన మొనరింపనమకట్టినప్పుడు మొట్టమొదట దేవతలు నన్ను నిసేధించిరి ; కాని యీకుక్కురము నాకు విశేషోపకారమును

జేసియున్నది. అందుకొఱకే దీనియెడల నిన్నుఁ బ్రసన్నఁడవు గమ్మని కోరుచున్నాను.” అని వేణుఁడు ప్రార్థింపఁగా శంకరుఁ డానికించి సంతోషముతో నిట్లు చెప్పెను. “నిశ్చయముగా నీకుక్కురముకూడఁ బాపవిముక్తి నొందఁగలదు. నాయనుగ్రహముచే నిది శివలోకప్రాప్తిఁ గాంచును. ఈనాస్తవము విచుటవలన నెవ్వరైనను సరియే సర్వపాప నిర్ముక్తు లగుదురు. ఓమహీపతి! కురుక్షేత్రమహాత్యము, లేక యీసరోవరమహాత్యము, లేక మదీయలింగోత్పత్తి నృత్యాంతము నివి యన్నియు నాకర్ణించుటవలన పాపవిమోచనము తప్ప దని యెఱుంగుము.”

అనిచెప్పి సనత్కుమారుఁడు మరలఁ జెప్పుచున్నాఁడు—భగవానుడైన శంకరుఁ డిట్లు చెప్పి యప్పుడాజనమధ్యమునుండియే యంతర్హితఁ డయ్యెను. అప్పు డాకుక్కురము పూర్వజన్మస్ఫురణము గలిగిందై తత్క్షణమే దివ్యరూపమును ధరించి గాఙనన్నిధికి వచ్చినిలిచెను. రాజైన వేణుతనయుఁ డప్పుడు స్నానముచేసి తండ్రిని దర్శింపఁగోరి తండ్రికుటీరమునకు వచ్చెను. కాని తండ్రికుటీరము శూన్యమైయుండెను. ఆతనిరోగగ్రస్థుడైనతండ్రి యాతని కగపడలేదు. వేణుతనయుఁడు శోకాకులుడైపోయెను. ఆసమయమునం దాతనితండ్రి యైన వేణుఁ డత్యంతహర్షోత్కంఠుడై యచ్చటి కరుదెంచి కుమారున కిట్లనియెను—వత్సా! నీవే సత్పుత్రుఁడవు. నీసహాయముచే నేను నేఁడు సరకాన్తనమునుండి యుద్ధరింపఁబడితిని. నీవు సన్నఁ బ్రీతిదినమును సనేకతీర్థజలములచే సభిషిక్తునిఁ గావించుచు వచ్చితివి. ఆపుణ్యము చేతఁ బరమదేవుడైన స్థానియనుగ్రహము నాతనిదర్శనమును బొంది నేనిప్పుడు పాపవిముక్తుఁడ నైతిని, ఇక నన్యగ్గుణునందలి శివభోగము నకేగఁగలను.” ఇట్లు చెప్పి వేణుఁ డక్కడ నొకమహేశ్వరలింగమును

బ్రతిష్ఠగావించెను. పుత్రునివలనఁ దరించినవాడై యాస్థానతీర్థము నందే సిద్ధి నొందెను. స్థానతీర్థమాహాత్మ్యముచేఁ గుక్కురిముఁగూడఁ బరమసిద్ధి లభించినదై సకలపాపములనుండి విడివడి భవమందిరమున కేగెను. స్వపతియైన వేణునియుండు పితృబుణవిముక్తుడై వసుంధర ను బరిచాలించుచుఁ బుత్రవంతుడై నియతధర్మములను యజ్ఞానుష్ఠానములను నెఱపుచు, విప్రవర్గములకు వివిధకామ్యవస్తువుల నొసఁగుచు నానావిధభోగ్యవస్తువుల నుపభోగించుచు, సుహృద్వర్గమునకు ధనవితరణ మొనఁగింపుచు, బిడ్డిని బరితృప్తి నొందించుచు నిల్లుండి తరువాతఁ బుత్రునికు రాజ్యాభిషేకము గావించి తురుక్షేత్రమున కేగెను. అట్లాది డచ్చట కేగి కఠోరతపశ్శర్యచే శంకరుని బూజించి స్వచ్ఛంద మరణముచేఁ బరమపదమున కేగెను. ఇట్టిస్థానతీర్థమాహాత్మ్యకథ నెవ్వ రాక్షణ్యముచున్నారో వారికి సర్వపాపములు తయమగుచున్నది. వారు పరిమగితిలాభము నొందుచున్నారు.

—♦ చతుర్ముఖకృతిశివస్తవము. ♦—

పిమ్మట మార్కండేయుండు సనత్కుమారునిగాంచి యిట్లని యెను—“యశః ఘా! చతుర్ముఖములయు, బృథవీపతులయు నుత్పత్తివార్త విచారించుచున్నాను.” సనత్కుమారుఁడు చెప్పచున్నాడు—“ఓపాపహితుడా! పద్మజుడైన బ్రహ్మ సృష్టివ్యాపారమునం దభిలాష గలిగి, యేమేమి కావించెనో, అది యంతయు నీకడ వివరించి చెప్పెద నాక్షణింపుము. భగవంతుడైన పితామహుఁడు తా నావిగ్న విచి చరాచరైశ్చ భూతలమును సృష్టించెను. తరువాత మరల సృష్టికొఱకుఁ జింతింపఁగా నొకమనోహరురాలైన కన్య యుత్పన్న యయ్యెను. అకన్యయాకారము నీలోత్పలనిభమైన శ్యామవర్ణము, కటి

తటము నూత్నము, నయనద్వయము పరమసుందరము. బ్రహ్మ యా మనోజ్ఞమూర్తియైనలలనను గాంచి సంభోగింప నభిలషించెను. ఆమ హాపాపఫలముజేతనే బ్రహ్మశిరము విరీర్ణమయ్యెను. అతఁడు శీర్ణమై కుండై విశ్వవిఖ్యాతమైన సన్నిహితీర్థమున కేగెను. ఈతీర్థము పాపహరమును, బరమపవిత్రమును. బ్రహ్మ ఋషిసిద్ధసేవితమైన పవిత్రస్థానతీర్థమున కేగి, సరస్వతి కుత్తరతీరమున నొకశివలింగమును బ్రతిష్ఠించెను. తరువాత నాతఁడు మనోహరధూపగంధాదులచేఁ బూజించుచుఁ బ్రతిదినము రుద్రనూక్తమును బఠించుచు రుద్ర సర్పింపజూచ్చెను. ఈవిధముగా నాతఁడు భక్తితో శివపూజానిరతుండై యుండఁగా భగవంతుడైన నీలకంఠాక్షుఁడు స్వయముగా నక్కడకు వేంచేసెను. ఆయన యట్లరుదెంచుటఁ జూచి లోకపితామహుడైన బ్రహ్మభూతలమున కొఱఁగి శిరసానమస్కారములు గావించి యీతని నిట్లు స్తోత్రము చేయఁజూచ్చెను— “ఓభూతభవిషద్వర్తమానముల కాశ్రయమైన మహాదేవా ! నీవు నమస్కారము. నీవు స్తుతినిత్యుండవు, త్రిలోకపాలకుండవు, పవిత్రదేహుండవు, సర్వపాపహర్తవు, చరాచరగురుండవు, గుహ్యపదార్థమవు, మఱియు గుహ్యపదార్థప్రకాశకుండవు. నీవు భైషజ్యప్రయోగముచే నకలరోగవినాశము గావించువు. రౌరవాజినముచే నీశతీర మావృతమై యున్నది. నీవు వీతశోకుండవు. నీకసంఖ్యనమస్కారములు. వారికల్లోలనంతోభమును, మహాబుద్ధివిఘట్టనమును నీవే. నీనామము జపించువారికే బునరుత్పత్తిదోషము కలుగదు. నీవు నిత్యుండవు, ద్విలోకధ్యంసివి, శంకరుండవు, అపరిమేయుండవు, వ్యాధివిఘాతకుండవు, పరుండవు, అపరిమేయుండవు, సర్వభూతప్రియుండవు, యోగేశ్వరుండవు, దేవదేవుండవు, సర్వపాపహరుండవు, స్థానుండవు, ప్రసిద్ధుండవు, సిద్ధవందితోషుండవు, భూతసంనారదుర్గుండవు, విశ్వ

దూపుడవు, ఫణీంద్రగీతమహిముడవు, ఫణీంద్రాంగదధరుడవు, ఫణీంద్రవరహరుడవు, మతియు భాస్కరుడవు, నీకు నేను మాటిమాటికి నమస్కారము లొనరించుచున్నాను. ”

బ్రహ్మ యిట్లు స్తోత్రముచేయఁగా దేవదేవుడైన శంకరుఁ డాతని కిట్లనియెను. “ భవితవ్యమునుగూర్చి శోకించుట యెప్పుడును గర్తవ్యముగాదు. పూర్వము పరాహిత్యమందు నీమత్తము నాచే నపహరింపఁబడియున్నది, అది యిప్పుడు చతుర్ముఖమై యున్నది. అది యెప్పుడును జెడనిది. ఈసన్నిహితీర్థమునందు నీవు మదీయలింగప్రతిష్ఠగావించి సర్వపాపవిముక్తుడవై సృష్టివాంఛచే నీవు నన్ను బ్రేరేపించితివి, అందుచే నేను నీచెప్పినట్లు భూతవర్గమునకు దృష్టిగోచరుడనైతిని. ఈసన్నిహితీర్థమునందు నేను దీర్ఘకాలము తపోనిమగ్నుడనై యుండుటచే నీవు నాకొఱకు బహుదినములు ప్రతీక్షించి, సర్వభూతములకు సృష్టికర్తనుగా నీవు నన్ను సంకల్పించితివి, అప్పుడు వేను దదవస్థయు జలమగ్నమై యున్న మదీయలింగమును జూచి—అగ్రిజన్ములైనవా రెవ్వరు లేనిచో నేను సృష్టికార్యమును బూర్ణము గావించెద ననిచెప్పియుంటిని. నీవందుల కిట్లుంటివి—“ నీకంటె నగ్రిజన్ములైనవా రెవ్వరును లేరు. ఈస్థానిలింగము వివశమై జలమగ్నమై యున్నది. అందుచే నీవే నాకు హితమొనరింపుము ” అని.

తుద కాభగవానుఁడే దత్తుఁడుమొదలగు ప్రజాపతులనుసృష్టిం చెను. వారే యీచతుర్విధభూతసంచయమును సృష్టించిరి. ఓబ్రహ్మ! సృష్టింపఁబడినవెంటనే యాప్రజాసమూహ మంతయు నాకలిగొని యాకస్మికముగాఁ బ్రజాపతులను భక్షించుటకుఁ బరుగులిడఁ జూచ్చెను. ప్రజాపతులవ్వు డాత్మరక్షణము గోరి పితామహుని శరణువొచ్చిరి, వారవ్వు పితామహుని బ్రజావర్గమునకు మహావృ

త్తులను నిర్దేశించు మని ప్రార్థించిరి. తరువాత స్థావరములకు భూమి
యే యన్నముగను, జంగమములకు మహాపాషాణములును—బలసత్త్వా
లకు దుర్బలప్రాణులును భక్ష్యములుగను నిర్దేశింపబడెను. అప్పు
డు ప్రజాగణము తమతమ నిర్దిష్టభాద్యములను బొంది మరలఁ దమ
తమనెలవులకు వెడలిపోయెను. అందువలనఁ బ్రజావర్గముపరస్పరవీ
రితో వర్ధిల్లఁజొచ్చెను, సకలభూతములు స్థితి వర్ధిల్లుచుండుటఁజూచి
లోకగురుఁడనైన నీవు పరితుష్టుడవు కాఁగానే, అప్పుడు నేను జలము
లనుండి లేచి ప్రజాగణమును జూడఁగంటిని. అనంతరము నాతేజము
చేత విధింపఁబడిన యాప్రజాపుంజమును జూచి నే నత్యంతకుపితుఁ
డనై నాలింగము నూడఁబెట్టికి పాతిపెట్టితిని. అట్లు నిత్యేపింపఁబడిన
యీలింగము సరోవరమధ్యమునం దూర్ధ్వముగా విరాజిల్లుచుండెను.
అప్పుటినుండియు నీలింగము జగత్తునందు స్థాననామముతోఁ బ్రసిద్ధి
నొందుచున్నది. ఈలింగము నొక్కమాటు దర్శించినంతమాత్రము
ననే మానవులు సకలపాపములనుండి నిర్ముక్తులై పునరావృత్తిరహిత
మైన పరమపదము నొందుచున్నారు. కృష్ణాష్టమీదినమునందు సమా
హితచిత్తులయెవరీర్థిమునందు వసించుచుందురో వారికిఁ దెలియకచే
సినపాపము లన్నియు నిర్మూలములై పోవుచున్నవి” భగవంతుఁడైన
దేవదేవుఁ డిట్లు చెప్పి తత్త్వణమే యంతర్విశ్మయఁ డయ్యెను. తరువాత
బ్రహ్మయుఁ బాపములచే విశువఁబడిన విశుద్ధదేహము గలవాఁడై
చతుర్ముఖుడై పు నర్పించి, సరోవరములో దేవదేవునిలింగము లనేకములు
సృష్టించెను. వానిలో మొదటిది బ్రహ్మసరోవరము, అది పవిత్రము
ను హరిహర్యమునఁ బ్రతిస్థింపఁబడినదియు నై యున్నది. రెండవది
బ్రహ్మసదనము, అది నిజాశ్రమమునందే విహితమై యున్నది. దానికిఁ
బూర్వదిశ యండుఁ దృతీయలింగము ప్రతిష్ఠితిమైనది. నాలుగవది మైన

బ్రహ్మలింగము సరస్వతీతటమునందే స్థాపింపబడినది. ఈవరమపని త్రలింగము లన్నిటిని బ్రహ్మ ప్రతిష్ఠించెను. ఎవ్వ రుపవాసముండి యీసమస్త లింగములను దర్శించుచుందురో, వారికి బరమగతి ప్రాప్తిం చును. కృత్యుగమునందు హరిపార్శ్వమును, త్రేతాయుగమునందు బ్రహ్మశ్రమమును, ద్వాపరమునందు దానికి బూర్వదిక్కును స్థాన ములు. కలియుగమున సరస్వతీతటము ప్రశస్తము. భక్తియుక్తచిత్తులై యెవ్వ రీసకలపవిత్రస్థానములను దర్శించి పూజింతురో, వారికి సకల పాపనిర్మూల్యుల బరమపదప్రాప్తియు లభించును. సృష్టిప్రారంభకాలమునందు పితౄమహులు స్వయముగా సరస్వతీనది యుత్తరతీరమున మహేశ్వరుని బూజించెను. అందుచే నాతఁ డచ్చటఁ జతుర్ముఖనామమున విఖ్యాతుఁ డయ్యెను. నరులు జితేంద్రియులై యుపసించి ప్రయత్నముతో నాతని బూజించినచో, వా రొనరించిన చేయతాని పాపము లన్నియు నిర్మూలము లగుట నిశ్చయము. అనంతరము త్రేతాయుగమునందు స్థానిదేవునిసమీపమునఁ జతుర్ముఖనామమున మఱి యొకమహాలింగము పూజింపబడెను. శ్రీనథో ఆలింగము నుద్దేశించి నమస్కరించినను సర్వపాపనిర్మూల్యు లగుదురు. ఈలింగమునకు సన్ని కటమునందు లీలాశంకరసంభూతమైన భానుశంకరలింగము విరాజిల్లు చున్నది. తరువాత ద్వాపరయుగమునందుఁ దనయాశ్రమమునందే యున్న శంకరుని శ్రీనథో నర్పించినయెడల వర్ణసంకరసంజనితములైన రాజసభావము లన్నియు విమోచనము లగును. కృష్ణచతుర్దశీదిన మున మాసపులు తత్పూజ గావించినచో, అభివ్యభివృద్ధినితమైన సకలపాపములనుండియు విముక్తు లగుదురు. కలికాలమునందు మాస పులు వసిష్ఠాశ్రమమునందుండి చతుర్ముఖుని స్థాపించినచో ముఖ్యసిద్ధి నొందుటకు సమర్థులగుదురు. ఆస్థలమునం దెవ్వరైన జితేంద్రియు

లును, నియతాహారులును, శ్రద్ధాయుక్తులునై మహాదేవునిఁ బూజించినచో, వారికిఁ బరమగతి లభించును. నే సదే నీవద్ద స్థాణుత్థిగమాహత్యమును గీర్తించితిని. దీని నాకర్ణించినమానవులు సకలపాపవిరుక్తు లగుదురు.

—♦ కురుక్షేత్రమాహత్యము ♦—

అనంతరము ససత్కుమారుఁ డిట్లు చెప్పఁ దొడంగెను—“తరువాత మహాదేవుఁ డాత్మీశ్వరమును జూచి—నీ విట్లు సమ్మిళితభావముతోఁ బ్రవహించుచున్న హేతువుచేత భూమిలో నీకుఁ బృథూదకమనునామము గలిగి ప్రధాంతీర్థముగాఁ బరిగణింపబడఁగలవు” అని చెప్పెను. నారాయణుడు దేవతలతో నిట్లు చెప్పెను—“ఓదేవతాగారా ! మహేశ్వరునిచే నీవృథూదకత్థము పవిత్రమును బాపభయవినాశము నయ్యెను. అందుచే మీ రామహర్షిమున పెగవలఁ గును. లక్కడ కేఁగి యాత్మీశ్వరమును మీ యెట్లు వ్రాళ్లన మొఁపింపవలయునో, యది యాకర్ణింపుఁడు. సూర్యచంద్రులును బృహస్పతియు మృగశీర్షానక్షత్రమునం దెప్పుడుండురో, అప్పు డిట్టిము ‘అక్షయ’ నామముతో నభిహితమగును. ఓసురవరులారా ! ప్రాచీనరస్యతి యెప్పుడు ప్రవాహిత యగునో, అప్పుడు మీ రచ్చట కేఁగి భక్తిభావముతో శ్రద్ధానుష్ఠానముతోఁ బితృపురుషుల నారాధింపుఁడు. ఈరీతిగా భగవంతుఁడైన మురారి యనేకవిషయములను జెప్పెను. అది విని యింద్రప్రముఖులైన దేవతలు కురుక్షేత్రమునందలి పుణ్యస్థానైన పృథూదకమున కేఁగిరి. అక్కడ కేఁగి వారు స్నానముచేసి తరువాత బృహస్పతినిఁ జూచి—భగవానుడా ! నీచే మృగశీర్షానక్షత్రమును బాపహరమైన పుణ్యతిథిగాఁ బరిగణింపఁబడినది. ఇచ్చట మీరు వసించియు

న్నారు. చంద్రసూర్యులు నిచ్చట విరాజిల్లుచున్నారు. అందుచే నతి విశిష్టకాల ముపస్థితమైనది. ఓగురూ ! ఈ దేవకార్య మిప్పుడు నీయథీ నమై యున్నది. కేవలము నీవే దీనిని సంపాదించనగును " అని పలికిరి. దేవతాకు సురాచార్యుడు మగల నిట్లనియెను. " ఓ దేవతలారా ! నేను న్నాధిపతిని గాగర్హిణి వో మృగశ్వానక్షత్రమునందు గమనము చేసికొచ్చును " దేవత లాతని ప్రస్తావమును సమర్థించిరి. అప్పుడు బ్రహ్మనృసి మృగశ్వానక్షత్రమును బొందెను. శ్రమముగా నాపాథ మొనర్చుకొన్నాడనియు, గురు జగద్రతయతిథి ప్రసేశించెను. ఈతిథి యందు గురువరకు గ్రహిణి భక్తయుక్త, హవిష్యభోజ ములతో మృగశ్వానక్షత్రమున మధుమిశ్రితమైన తిలపిండములను గానముచేసెను. అప్పుడతడు లంకను పీఠిస్తే, మతియు వారు తమ దుష్టత, అపరాధములను తెలిపెను. కేవల లాకన్యకు దెచ్చి గావనములను పట్టెను. హిమాలయము దేవతల ప్రసాదముచే మేలకును బంగారములను గానముచేసి నాగ్నసారముగా సుఖం చుచుండెను. హిమవంతుడు నిత్యకన్యతో యుక్త విషయభోగము లనుభవించుచు దృష్టాంతై యామెగర్భమునందు బరిమరూపవతులైన మిప్పవరు కన్యను లంక గాంచెను. ఈకన్యకాద్రయము యథా కాలమునందు దేవతలైరి.

— { భిక్షురూపధాన్యమై శివులకును, ఉమాదేవికిని జరిగిన సంభాషణము. } —

అనంతరము పులస్త్యుఁ డిట్లు చెప్పదొడంగెను. మేలకగర్భము న గుణరూపవతులైన ముప్పవరు కన్యలును, సునాభుఁ డనునొకపుత్రుఁడు నుద్భవించిరి. మహామునీ ! మేలకప్రథమపుత్రికి పేరు , రాగిణి

ఆమె రక్తాంగి, రక్తాక్షి, రక్తాంబరవిభూషిత. రెండవపుత్రికపేరు 'కుటిల' కుటిలశుభాంగియుఁ బద్మపత్రాక్షియు; ఆమె కేశవాశము నీలకుం చితము, ఆమె శ్వేతవర్ణమాల్యాంబరధారిణి. మేనకతృతీయపుత్రికనా మము 'కాళి.' కాళి యాకృతి నీలాంజననిభము, నయనములు నీలేం దీవరతుల్యములు. ఆమెరూపము ఉపమాతీతము. అది యటుండని మ్ము, ఈకన్యాత్రయము జన్మించినతరువాత ఆఱువత్సరములు నిండి యు నిండనియప్పుడే తపస్సున కేగిరి. దేవత లప్పు డాసామ్యాకృతి గల కుమారీత్రయమును దర్శించిరి. ఆదిత్యులును వసువులును వారి లో శశికరసన్నిభయై ప్రకాశించుచున్న తపస్విని యైనకుటిలను బ్ర హ్మలోకమునకుఁ గొనిపోయిరి. వారట్లామెను బ్రహ్మలోకమునకుఁ గొంపోయి బ్రహ్మతో "ఓపితామహా ! ఈకన్య మహిషహంతయగు పుత్రునిఁ బ్రసవింపఁగలదా ?" అని యడిగిరి. ఈమాటలు విని పి తామహుఁ డిట్లనియెను—“ఈతపస్విని శంభునితేజముచు ధరించుట కు సమర్థురాలు గాదు; ఈవరాంగిని దప్పక పరిత్యజింపుడు.” ఈ మాటలు విని కుటిల కుగ్రీధురాలై బ్రహ్మ కిట్లనియెను—భగవానుఁ డా ! దుర్ధరమైన శంభుతేజమును నే నెందులకు ధరింపఁజాలను, అంశు ల కవశ్యముగాఁ బ్రయత్నించెదను. ఓనర్తనూ ! వినుము. నేను దీ వ్రతపశుచే జన్మాదు నారాధించి, యెట్లు హరునిమస్తకము నవనతము గావింపఁజాలుదునో, నిశ్చయముగా నట్లు చేసెదను. ఈనామాట ధ్రు వము, నత్యము. ”

ఇట్లు చెప్పి పులస్త్యుడు మరల నిట్లనియెను. “ఓమహామునీ ! కుటిలవాక్యములు విని సర్వవిధాతయు భగవంతుఁడనైన బ్రహ్మ యెంతయుఁ గుగ్రీధుడై “ఓనీ ! పాపినీ, కుటిలా ! నీవు నామాటలను నహింపఁజాలకపోయితివి. ఆయపరాధముచే నాశాపము నకు నిర్ల

గ్ధురాలనై సర్వత్ర జలరూపమునఁ బరిణతి నొందుము. " అని శపిం చెను. అంతట హిమాలయనందిని మైనకుటిల బ్రహ్మచే నిట్లభిశప్త మై వేగవతియైన జలమయీమూర్తిని ధరించి బ్రహ్మలోకమునంతను దడువఁజొచ్చెను. పితామహుఁ డాజలోచ్చాస్వసమయియైన కుటిలను జూచి ఋగ్యజుస్సామబంధనములచే నామె నచ్చట దృఢముగా బంధించియుంచెను. అప్పుడు జలమయియైన గిరికుమారి నిర్మలబ్రహ్మ లోకమాను దడపుచు బ్రహ్మ బంధించిన బంధనములచే బ్రహ్మలోక మునందే యాబద్ధమైయుండెను. తరువాత సురగణములు హిమాల యకన్యయైన రాగిణి యను రాగవతిని గూడ బ్రహ్మలోకమునకుఁ గొనిపోయి బ్రహ్మయెదుట నాపె నునిచిరి. బ్రహ్మ యామెనుగూడ నసమర్థురాలని చెప్పి నిరాకరించెను. అప్పుడు రాగిణి క్రుద్ధురాలై యిట్లనియెను—“ నే నీప్రేమపన్నుచేసి యున్నానుగదా, మహిషహంత యనుపేరొందుటకు నే నెందులకుఁ దగను ? ” అప్పుడు బ్రహ్మ యామె నుగూడ శిపించి యిట్లనియెను, “ నీశ్రునామాటమీటి, దేవతల సతిక్ర మించుటకుఁ జూచితివి, అందుచే నీవు సంధ్యారాగముగాఁ బరిణమింపుము. ”

ఓమునిశ్రేష్ఠా ! బ్రహ్మశాపముచేఁ దక్షణమే యారాగిణిసంధ్య మై ప్రకాశింపఁజొచ్చెను. బ్రహ్మ యామె లనందినదేహమును దృఢ ముగాఁ గృత్తికాభాగముచేఁ బట్టియుంచెను. క్రమముగాఁ దవస్వినియైన మేనక యిది తెలిసికొనియెను. ఆమెకుమార్తెలిద్దఱు గతించిరి. అప్పు డామె మూఁడవకూతురైన కాళిని తపస్సునుండి మరలించుటకుఁ దలఁచుకొని ‘ ఉ-మా ’ యనుచునామెను నివారించుటకుఁ బ్రయత్నించుచుండెను. అప్పటినుండియు నాకవ్య మాతృకృతమైన ‘ ఉమా ’ నా మముతోడనే ప్రసిద్ధ యయ్యెను. కన్యకుఁ గలిగిన యీ ‘ ఉమా ’

వామము తండ్రికిఁగూడఁ గన్లుగోచరమయ్యెను. కాని 'ఉమ' మా త్రము తపస్సునుండి యింనుకయు విముఖురాలు గాలేదు. ఆమెతపో వనము నేర్పఱచుకొనియెను. అనంతర మా యమ యంతరంగములో శూలపాణియు, దేవదేవుఁడు నైన వృషస్వజునిఁ జింతించుచుఁ గరోర తపమున నిమగ్న యయ్యెను.

అంతట బ్రహ్మ దేవతలను జూచి—“ మీరు హిమవంతుని తృతీయకన్యవద్ద కేఁగి యాతపస్విని నిచ్చు నుండినాని రావలయును ” అని చెప్పెను. బ్రహ్మ యహ్మచే దేశక లక్షణము హిమాలయమున కేఁగి హిమవద్దహిం నుండినది. కాని వా గామెనేమునుకు బరాడ తులై నూపురు నమీన నజాలలైరి. ఇందుగఁకు సగ్రహణదేశత లతోఁగూడ నప్పు డామెతేజముచే బ్రలిహతుడై బ్రహ్మహృదికి మరలి వచ్చి హిమవద్దహిం లేజఃస్రికర్షమునుగూర్చి యాతని కెఱిఁగిం చెను. బ్రహ్మ యది యంతయు విని యిట్లునియెను—“ ఆమెయే నిశ్చయముగా శంకరవల్లభ, కానిచో మీరు తేజస్వుడై యండియు నామెతేజమునందు నిస్తేజులై తోసివేయఁబడిరేల ? ఏమైన నేమి, ఇప్పుడు మీరు నిశ్చింతులై మీమీస్థానముల కరుగుఁడు. తారకుఁ డును మహిషాసురుఁడును ద్వరలోనే నివాతులు కాఁగల రని మనస్సున నుంచుకొనుఁడు. ”

బ్రహ్మ యిట్లు చెప్పఁగానే యింద్రాదిదేవతలు నిశ్చింతులై తమతమనెలవులకుఁ దత్క్షణమే వెడలిపోయిరి. ఇఁక నిక్కడ నై తేశ్వ రుడైన హిమవంతుఁడు భార్యాసమేతుడై వెడలి తపోనిరతమై యున్న యునును దపస్సునుండి మరలించి గృహమునకుఁ దెచ్చెను. మహా మతి యైన దేవదేవుఁ డప్పుడు నిరాశ్రయమైన రాద్రవ్రతము నవలం బించి సుమేధువు మొదలగు మహాశైలములందుఁ దిరుగుచుండెను.

జిల్లు తిరుగుచు నొకప్పు డాతఁడు శైలశ్రేష్ఠమైన హిమాలయమునకు వచ్చెను. హిమవంతుఁ డాతనికి శ్రీధృతో నర్చనాదికములు గావించెను. ఆరాత్రి యాతఁ డక్కడనే వసించెను. మఱునాఁడు హిమవంతుఁ డాతని సమీపించి సంభ్రమముతో నిట్లనియెను. “ విభూ ! నీవు తపస్సాధనకొఱ కిచ్చటనే వసింపవలయు నని ప్రార్థించుచున్నాను ” గిరివరుఁ డిట్లు ప్రార్థింపఁగా విని హరుఁ డాతనిప్రార్థన మంగీకరించెను. ఆతఁ డప్పుడు తననిరాశ్రయవ్రతమును బరిత్యజించి యాశ్రమము నాశ్రయించి వసింపఁబోయెను. దేవదేవుడైన శూలపాణి యిట్లాశ్రమస్థుఁడు కాఁగానే గిరినందిని యైన కాళి యొకమా అక్కడ కరుడెంచెను.

భగవంతుడైన హరుఁ డట్లరుదెంచిన యుమను జూచి తనప్రణామముల నర్పించి సలీదేవి మరల జన్మించిన దని తెలిసికొని స్వాగతసంభాషణపూర్వకముగా నామెను బూజించి మరల యోగచర్యారతుఁ డయ్యెను. అప్పుడు వరాహోపాయ భూమినియు నైన కాళి కృతాంబులికములతో నభ్యాగర్హ్యై సర్వగణముతో నాలినిపాదద్వయమునకు వందఁము లాచరించెను. తరువాతఁ జాలసెప్పటివఱకు శంకరుఁడు గిరినందినీని పట్టి సేవించుచు నున్నాడు. “ ఈవని యుక్తమైనది కాదు ” అని వెంటనే యా డబ్బుల నీవొక పోయెను. పార్వతి యప్పుడు హరుని యాహూచిత్యమును విని ప్లూహుగామును బొందిన దయ్యెను. తరువాత నామె మనోహరులుచే దివ్యమానయైన తండ్రిదగ్గఱ కేఁగి యిట్లునియెను. తండ్రి ! నేను తీవ్రతప సాచరించుటకు మహారణ్యమునకుఁ బోవలయును. అక్కడ కేఁగి పినాకపాణియు, దేవదేవుఁడు నైన శంకరు నారాధింపమిట నాముగ్ధోద్దేశము ”—తండ్రి యైన హిమవంతుఁడు కూడువ్రాసినట్లువమునకు సమ్మతించెను.

అప్పుడు పార్వతి, 'లలిత' యనునామము ధరించుకొని హిమాలయముయొక్క విశాలపాదదేశమునందు మహేశ్వరారాధనకొఱకుఁ దప స్సాచరింపఁజొచ్చెను. అప్పుడామెసభిబృందము తపస్వినియైన యామెపరిచర్యకొఱకు నియుక్తులైరి. ఫలమూలములు, సమిత్తుశలు మొదలగువాని నన్నిటిని వారు సంపాదించిపెట్టుచుండిరి. పార్వతి తనచిత్తవినోదనముకొఱకు మంటితో నొకశూలపాణియైన కుద్రీమూర్తిని నిర్మించుకొని, "యిదియే యథార్థతేజస్వియైన నాశూలపాణి యగు" నని చెప్పచు నిత్యము నాకుద్రీమూర్తికిఁ బూజ లొనర్చుచు, మాటిచూటికి నాతని దర్శించుచు నుండెను. తరువాతఁ జార్వతిశ్రీధరఁ జూచి త్రిపురారి సంతుష్టుఁ డయ్యెను. ఆతఁడు పూజ దండము, ముంజమేఖల, యజ్ఞోపవీతము, ఛత్రము, మృగాజివము, కమండలువు మొదలగునవి ధరించి, భస్మభూషితదేవాలఁడై వటువేష ధారియై సకలాశ్రమములం దిరుగుచుఁ దుదకుఁ బార్వతియాశ్రమమున కేగెననెను. ఓనారదా! అప్పుడు కాళి సభిగణముతో సభ్యులైన ముచేసి, యభివాదనాదులచే నాతని సన్మానించి యథారీతినిజ్ఞాన గావించెను—“భిక్షూ! నీ వెక్కడనుండి యరుదెంచితివి, నీయాశ్రమ మెక్కడ? నీవెక్కడ కేగుచున్నావు! అన్నియు సత్వరముగా నెఱింగింపుము” అది విని యాతఁ డిట్లుత్తర మిచ్చెను—పూతవృత్తవైన యౌబాలికా! నాయాశ్రమము కాశీధామమునఁగలదు. నేను దీర్ఘపర్యటనము గావించుచుఁ బృథూదకమున కేగఁగలను. ఉమ మరల నిట్లనియెను. “ఓభిక్షూ! నీ విప్పు డేగఁదలంచుకొనిన పృథూదకమున కేగుటవలన నెట్టిపున్నెము లభించును? మఱియు మార్గమధ్యమునం దేయేతీర్థము లలో న్నొక మాచరించితివి, వానివానిఫలము లెట్టివి?” భిక్షు విట్లనియెను—నే నన్నిటికంటెను ముండు ప్రయాగతీర్థమునందు న్నొక

ముచేసితిని; ఆతరువాత కుంజామృ, జయంత, చుడికేశ్వర, బంధు
బృంద, కర్కంధ, కనఖల, సరస్వతీ, అగ్నికుండ, భద్రా, త్రివిష్ట,
కౌసల, కోటితీర్థ, తక్షకమొదలగుతీర్థము లన్నిటికి యథాక్రమముగా
నేగి స్నానములు గావించితిని; తరువాత నిప్పుడు నీయాశ్రమమునకు
వచ్చితిని; ఇచ్చట నీతో సంభాషించి తరువాతఁబ్రహ్మాదకమున కేగ
దను. అది యటండ నిమ్ము, నే నివ్వకు నిన్నునున్నలకుఁ గోపిం
వకుము. ఓకృశోదరీ ! నీవు తపస్సువలన దేహమును గృశింపఁజేయు
చున్నట్లగువకుచున్నావు, ఇది మాపక్షమున నవశ్యకర్తవ్యము. ఏమ
న ? ద్విజాతివర్గమునకు బాల్యమునుండియు సంయము లగుట శ్లాఘనీ
యము. కాని యోభీరురాలా ! నీ వీప్రధనువయసునందే పదార్పణము
గావించి యెందుకొకకు తప స్సాచరించుచున్నావో, ఈవిషయమున
నాకొక విశేషసందేహము గలిగినది. ఓవిలాసిని ! స్త్రీజనమునకుఁ బ్ర
ధనువయసు భర్తతో వివిధభోగనుఖము. లనుభవించుటయందే కడవ
నగును. నీవందులకు విపరీతముగాఁ గనఁబడుచున్నావు. ఇదిగాక
లోకములో నెల్లదురు, సౌందర్యము, ఆభిజాత్యము, ఐశ్వర్యము మున్న
గువానినే యాకాక్షించి తపస్సుచేయుట కనఁబడుచున్నది. కాని
గిరీంద్రీనందినీ ! నీకు వీనిలో కొకటియు నించుకయుఁ గొడవగావు,
అన్నియు సంపూర్ణములుగా నున్నవి. ఇక నీ వెందుల కలంకారము
లను ద్యజించి జటాధారణ మొనరించితివో, చీనాంబరములను ద్రోసి
పుచ్చి వల్కలములఁ దాల్చితివో ? ”

అప్పుడు పార్వతికి నఖయు, సోమప్రభ యనుసామము గల
పియ, తపోప్రవీణురాలునైన యొక్కర్తు భిక్షువునకు యథాక్రమమున
నుత్తర మిచ్చుట కుద్యతురా లయ్యెను. సోమప్రభ యిట్లనియెను—
“ ఓద్విజశ్రేష్ఠా ! పార్వతితప స్సాచరించుటకుఁ గారణ మేమో యాక

శ్రీంపుము. అధికముగాఁ జెప్పనేల? ఈమహాకాళి హరునిఁ బతిగాఁ బొండఁగోరి తన మాచరించుచున్నది." అప్పుడు సోమప్రభమాటలు విని భిక్షునైన శంకరుఁడు తనమస్తకము కంపించునట్లుగాఁ బెద్దనవ్వు నవ్వుచు నిట్లు పలికెను. "అట్లయినఁ బార్వతీ! నేను నిన్నడుగుచు న్నాను!—ఈబుద్ధి నీ కెవ్వరు గఱపిరి? చూడుము, పల్లవపేలవములైన యానీకరములు, భుజంగసంగతములైన హరునికరములతో నెట్లు నమ్మిళితములు కాఁగలవు? నీవు దుకూలాబరధారణయోగ్యురాలవు, మహాదేవుఁడు మృగచర్మధారి; నీవు చండఁ చర్మిశ్రవు, మహాదేవుఁడు భస్మభూషితుఁడు; నిజముగా నిట్టియఘటనఘటన యెప్పుడును సమీచీనము గాదు.

ఓవిప్రీర్తమా! భిక్షు విల్లు పలుకఁగానే పార్వతి యాతని కిట్లు నియెను—ఓభిక్షూ! నీ విట్లు పలుకవలదు; వాస్తవముగా హరుఁడు సర్వగుణగర్వితుఁడు. అట్లుగాక, ఆతఁడు శివుఁడైనను భీముఁడైనను గానిమ్ము, సథనుఁడైనను నిర్ధనుఁడైనను గానిమ్ము, భూషితుఁడైనను అభూషితుఁడైనను గానిమ్ము, ఎట్లయిన నాతని యిష్టానుసారముగానే యుండనిమ్ము, ఆతఁడే నానాధుఁడు." "సఖీ! నిజముగా నీ వీవురర్చివ త్నుఁడైన భిక్షువును నివారింపుము. ఓసోమప్రభా! నిందించువారి కంటెను వినువారధికపాపము నొందుచున్నారు" పులస్త్యుఁడు చెప్పుచున్నాడు—వరదా! హిమవద్దుహిత యిట్లు చెప్పి యచ్చటనుండి రేచెను; అప్పుడు హరుఁ డాభిక్షురూపమును బరిత్యజించి స్వకీయమైన శివరూపమును ధరించి యిట్లు పలికెను.

“ప్రితూ! నీపితృభవనమున కేగుము. నిన్నుఁ గోరుటకొఱకు నేను మీగృహమునకు మహర్షుల సంపెదను. నీ విక్కడ మంటితో నిర్మించిన యాధద్రోశ్వరలింగము జగత్తునందు భద్రోశ్వరనామముతోనే

ప్రసిద్ధము గాఁగలదు. దేవతలు, దాసవులు, గంధర్వులు, యక్షులఁ, గింపురుషులు, సురగులు, హృదా దీవిని బూజించుచుండురు. మానవులును శుభాకాంక్షులై దీని నర్చించుచుండురు. "గిరినందిని దేవదేవునిచే నిట్లభిహితమై యంబరపథమునఁ బితృగృహమునకు వెడలెను. మహాశేషుడైన శంకరుఁడును గిరికన్యను విడిచి పృథ్వాదకమున కేగి యథావిధిగా న్నానముచేసెను. అనంతరము దేవదేవుడు పృథ్వాదకస్నానముచే నిష్క్రమించి, గణాధ్యక్షుని, నందిని, దక్షిణప్రమథగణమును గూడఁగొని మందరాచలమునకు వచ్చి విడిచెను. మహాదేవుడు ప్రవధగణముతో మందరాచలమునకు రాగానే గిరివరుడైన మండరుఁ డత్యంతపులకింతుడై పోయెను. లక్షవాల నాతఁడు దివ్యదివ్యకందమూల ఫలజలాలచేఁ ద్రిలోచనుని, నాతని ప్రమథగణములను, అతనివాహనము నర్చించెను.

— శివునికొఱకుఁగన్యనిమ్మనిదేవతలుహిమాద్రినిబ్రాశ్శించుట —

పులస్త్యుడు మరల నిట్లు చెప్పచున్నాడు,—తరువాత రుద్రదేవుడు మందరాద్రిచే సంపూజితుడై ప్రీతుఁ డయ్యెను, అప్పు డాతఁడు అరుంధతిని మహర్షులను స్మరించెను. మహాత్ముడైన శంకరుఁడు స్మరించినంతనే ఋషులు సుందరకందరశోభితమైన మందరాచలమునకు వచ్చిచేరి, దేవదేవుడైన త్రిపురారి నారిని జూచి ప్రత్యుత్థాన మొనరించి యభిపూజనము గావించి యిట్లనియెను, "ఇప్పు డీపర్వతవరుని కన్య జ్ఞాప్యము, సర్వదేవసంపూజ్యము నై యున్నది. విశేషించి మీపాదసంకజస్పర్శచే నేడిపర్వతరాజు నిష్క్రమిం డయ్యెను. అది యట్లుంచి మీ రీసుందరమాను, సువిశాలమును, సమతటము నైన యీ

కొండనెత్తమునందు, పద్మవర్ణమును మృదువును నగు నీశిలాపటము నందుఁ గూర్చుండుఁడు. ”

శంకరదేవుఁ డిట్లు పలుకఁగానే సమవేతులైన యాఋషు లందఱు నరుంధతితోఁగూడ శైలసానువునందుఁ గూర్చుండిరి. ఋషు లందఱుఁ గూర్చుండఁగానే, గణాధ్యక్షుఁ డైననంది వారి కర్ఘ్యపాద్యాదులచేఁ జూజసల్పి సంయతభావముతో నొక్కేడ నిలుచుండెను. తరువాత దేవదేవుఁడు, వినీతులై యున్నసురలకును సప్తర్షులకును నిజ కీర్తివృద్ధికొఱకు ధర్మసంగతములైన హితవాక్యము లిట్లు చెప్పఁదొడఁ గెను. “ ఓకశ్యప, అతి, వసిష్ఠ, విశ్వమిత్ర, గౌతమ, భరద్వాజ, అంగీరసులారా ! మీ రెల్లరు నాకర్ణింపుఁడు ! పూర్వముదత్తునందినియైననతి నాప్రియపత్నియైయుండెను. ఆమె దత్తునియెడలఁ గలిగినరోషముచే యోగమార్గమునఁ బ్రాణత్యాగము గావించెను. ఇప్పు డానతి మరల శైలేశ్వరునకు తనయయై యుమానామమున జన్మించెను. అందుచే నోద్విజసత్తములారా ! మీరు నానిమిత్తము శైలేందునిపద్దనుండి భూయుమను బ్రార్థించి తేవలెను. — కూర్మనియనుజ్ఞకు సప్తర్షులందఱు వేకగ్రీవముగా నంగీకరించి “ ఓంనమః శంకరాయ ” అనువాక్యము నుచ్చరించి హిమాలయాభిముఖులై బయలుదేటిరి. తరువాత శంభుఁ డరుంధతనిగూడ నచ్చటి కేఁగు మని కోరి యిట్లు చెప్పఁదొడఁ గెను. “ ఓసుందరీ ! నీవును హిమాలయమున కేఁగుము; ఏలన ? పురంధ్రీమణులే పురంధ్రీమణుల ధర్మరక్షణకు సహాయ లని తెలియఁబడుచున్నది. ” శంకరుఁ డిట్లు పలుకఁగా నరుంధతి యాతనిమూల మీఱఁజాలక లోకాచారవికారము తనభర్తతోఁగూడఁ బయలుదేటి “ నమస్తేరుద్రి ” యని పల్కి వెడలెను. వారప్పుడు ఓషధిసంఘమును చేరుగల హిమాలయశృంగమున కేఁగి పురిందరపురీతుల్యమైన శైల

రాజు సుందరపురమును జూడజూచిరి. తరువాత శైలేందుని నుండ
రీబృందము లాదరముతో వారి నెదుర్కొనిరి. శైలరాజునుతుండైన
సునాభుడు మొదలగు గొప్పవారుగూడ భక్తిశ్రద్ధలతో వారికి మ
ర్యాద లొసరించిరి. తరువాత, దబోధౌతకల్మషులును మహాత్ములు
నైన మహర్షులు గంధర్వ, యక్ష, కిన్నర, ప్రభృతులు లేమ్ము జుట్టి
రా నగాధిరాజు కనకోజ్వలరమ్యభవనమున బ్రవేశించిరి. తరువాత
వారు ప్రశస్తమైన పురద్వారమువద్ద కేగి దావారికుల యనుమతిని
బ్రతీక్షించుచుండిరి. తరువాత గంధమాదనగిరి ద్వారమునకు వేపము
తో గరమున నొక పద్మరాగమయమైన పెద్దదండమును ధరించి తొం
డరతో నచ్చటికి వచ్చెను. అప్పుడు ఋషు లాతనిని జూచి యిట్లనిరి—
ఓదావారికా ! మాకు విశేషకార్య మొకటి గలిగి యిచ్చటికి వచ్చి
తిమికావున నీవు గిరిరాజు సన్నిధి కేగి, అతడు మహర్షులువచ్చియు
న్నారనిచెప్పవలయును. ఋషుల్లు చెప్పగానే గంధమాదనగిరివరుడు
బయలుదేలి యనేకముఖ్యపర్వతములచే బరివృతుడై యున్న హి
మవద్గిరీంధ్రునిసన్నిధి కేగి, తనహస్తములోని దండమును ముంజేతివం
కకుఁ దోసి జానువులపై కొఱిగి కూరుచుండి—ఓశైలరాజా ! మీ
ప్రాంగణ ప్రదేశమునందుఁ గొందఱు మహర్షులు నిలిచి యున్నారు.
వారి కెన్నియో విశేషప్రయోజము గలదట. వారు మీదర్శనము న
భిలషించుచున్నారు” అని మఱిచేసెను. పులస్త్యుడు చెప్పుచున్నా
డు, గిరిరాజు దావారికునిమాటలు వినినంతనే స్వయముగా స్వర్ణము
ను జేతఁ బుచ్చుకొని ససంభ్రముడై ద్వారమువద్ద కేగెను, తరువా
త గిరిరాజు ఋషిశ్రేష్ఠుల స్వర్ణపాద్యాదులచే నర్చించి సభాశలమున
కుఁ దెచ్చి యథాయోగ్యములగు వీరములపైఁ గూరుమండఁబెట్టెను.
వారట్లుపరిష్ఠులు గాఁగానే, వాక్యజ్ఞుడైన గిరీందునిను వారిని జూ

చి యిట్లు పలికెను, “ఓహో! నేడేమి! మేఘసంచారము లేకయే
 శ్వముగలిగినది. కుసుమోగ్రము గాకయే ఫలవిష్కృతి ఘటిల్లింది!
 వాస్తవముగా నేడు మీయాగమర మతక్కము, సచింత్యము నై
 యున్నది. ఓనర్తములారా! నే నిష్కప యథార్థముగా ధమ్యుడ నై
 తిని, శైలరాజనామము నాని స్థాక మయ్యెను. మీరు నాగృహ
 ప్రాంగణమున కరుదెంచుటచే నాదేహము నేడు విచిత్ర మయ్యెను.
 ఓద్విషేందులారా! అనర్థసంగతులైన నాగృహంగణమును మీ
 దృష్టిపాతముచేతను, మీపాదస్పృశితను మీరు సారస్వతీతీర్థమువలె
 బవిశ్రముఁ కావించిరి. ఓవిప్రస్వామా! నేను మీదాసుడను; వాస్త
 వముగా మీరేమియొజ్జులును కరుదెంచుచున్నారో, ఆప్రయోజ
 నభారమును దీర్చ నా కా జేరింపుడు. నేను దారాపత్యభృత్యులతో
 మీయాజ్ఞ నెఱవేర్చుచు మీకుఁ గింకరుఁడనై యుంటిని, ఏమి యా
 జ్ఞాపింతుతో యాజ్ఞాపింపుడు.”

శైలరాజేంద్రునిపల్కు లాలకించి తీర్థప్రతిష్ఠాన ఋషులు త
 మవచ్చిన ప్రయోజనమును హిమవంతునకుఁ దెలియఁజేయు మని వృ
 థుడైన యంగిరుని కోరిరి. కశ్యపాదిఋషులప్రేరణచే నంగిరుఁడు గిరి
 రాజుతో నిట్లు పలుకఁదొడఁగెను—“పర్వతశ్రేష్ఠా! మే మరుంధతి
 తోఁగూడ నీగృహమున కేగుదెంచిన కార్యమును గూర్చి వినుము.
 దక్షయగ్ధర్వసి యెవ్వరో, శూలకపాలపాణి యుఁ ద్రియనుఁడు నై
 నవాఁ డెవ్వరో, శంకరుఁడు శర్వుఁడు వృషవాహనుఁడు నై నవాఁ డె
 వ్వరో, జీమూతకేతుఁడు శత్రుఘ్నుఁడు యజ్ఞభోజి స్వయంప్రభు ఁ
 నై నవాఁ డెవ్వరో, ఈశ్వరుఁడు, ధామఁడు, హరుఁడు, భీముఁడు, ను
 గుఁడు, మహేశ్వరుఁడు, మహాదేవుఁడు, పశుపతి మొదలగునామముల
 చేఁ బ్రసిద్ధుఁడగుచున్నవాఁ డెవ్వరో యాతనికర్తృత్వముచేతనే మేమో

గిరింద్రా! భవన్నిలమున కేతెంచితిమి. భవస్కందయుఁ ద్రిగోక
సుంకరియు నైన కానిని దేవదేవునిఁజూచుకొని యాహ్వానించుచుంటిమి, అం
దుచేత భవనియకన్యయైన కానిని శివుఁడు సమర్పించుట నీకుఁ గర్తవ్య
మై యున్నది. ఓహోగిరిరాజ! ఎవ్వనిపుత్రిక రూపాభిజాత్యసంపత్తి బ
లముచే నట్టిశుభగపతికిఁ బ్రాప్తయిని గాఁగల్గుచున్నదో యామెజనకుఁ
డేధన్యుఁ డని మీ మనుకొనుచున్నాము. ఓనైలాధిపా! హరుఁడే
నాల్గువిధములైన భూతములకును దండీ యని నిరూపింపఁబడినది.
వాస్తవముగా నీకాని వారికి జనని కాఁగలదు. తేవత లెల్లరు ముందు
గా శంకునకు నమస్కరించి తరువాత నీతనయకు నమస్కరించుకుండు
రు. నీవు శత్రువుల మర్తకమునై భస్మభూషితపాదవిన్యాసము చేయు
ము. మేఘ యాచకులము, దేవదేవుఁడు న్యయముగా వరుఁడు, నీని
దాతవు, స్వజగ్జనసింహుఁ యాయుమాదేని వధువు, వాస్తవముగా
నీకు సకలమాను శుభము.”

పులస్త్యుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు—అంగిరుని యాహ్వానము విని
హిమవత్పుత్రియై కాని తలవంచుకొనియెచు. మొట్టమొదట నామె
యంతరంగమునందు హ్న ముదయించెను, కాని తరువాత దైన్యము
గలిగెను. అసంతరిము నైలరాస్త్రీనహిమసంభుఁడు గంధమాదనుని
జూచి యిట్లాశ్లాపించెను. “గంధమాదనా! నీవు సత్వరముగాఁ
బ్రత్యేకప్రత్యేకము గిరివరులనికేసముల కేగి మేరువు మొదలగున
మస్తలైలశ్రేయముల నాహ్వానించుకొని రమ్ము” పిమ్మట పిలువఁబడిన
గిరివరు లందఱును గార్యగౌరవము నెఱింగినవారై శీఘ్రముగా నైలరా
జగృహమున కరుదెంచి విస్మితచిత్తములతోఁ గనకసింహాసములయం
దాసీనులైరి. ఉదయ, హేమకూట, రమ్యక, మందర, ఉద్ధాలక,
వారుణ, వరాహ, గరుడాసక, శుక్తిమంత, వేగసాను, దృఢశృంగ,

శృంగవంశ, చిత్రకూటాదిపర్వతవరములును, అవిగాక తక్కిన చిన్న చిన్నపర్వతములును, నాసభయందు బ్రేవేశించి యచ్చటిముప్పిబ్బందమునకు సమన్మరించి కూర్చుండెను. తరువాత గిరిరాజు తనభార్యయైన మేనక సక్కడకుఁ బిలిచి యిట్లనెను. “కళ్యాణీ! నీవు సపుత్రకముగా నిచ్చటికి రమ్ము” అప్పుడు తపస్వినియైన మేనక యచ్చటిముప్పిశ్వరుల చరణములకు వందనము లాచరించి జ్ఞాతివర్గముతో సంభాషించి పుత్రసహితముగా నచ్చటి కరుదెంచెను. ఓనారదా! తరువాత శైలము లన్నియు సుచిత్రస్థలములయందు పవిత్రములై యుండఁగా వాక్యాభిజ్ఞుడైన శైలరాజు సమాదరిపూర్వకమైన మధురస్వరముతో నక్కడివా రందఱకు నిట్లనియెను. “పుణ్యదర్శనమైన యీసప్తర్షుల ముకతస్యను మహేశ్వరునినిమిత్తమై యడుగుచున్నారు. నే నీసంగతి మీయందఱకును దెలియఁజేయుచున్నాను. మీరు నాకు జ్ఞాతివర్గమువారు, అందుచేత నీసందర్శనములో నాకర్తవ్య మేమో మీరు నాకెఱుంగఁజుల్కుఁడు. ఏమన, మీయిష్టానిష్టముల నుపేక్షించి నే నెవ్వరికిని గత్యాకాశముచేయరాదు, కనుక నీసంబంధమై మీమీయుద్దేశములను యుక్తియుక్తముగా వెల్లడింపుడు.”

హిమాద్రిమాటలు విని మరుప్రభృతిశైలగణ మంతయు నేకగీర్ణముగా నిట్లు పలికెను. “మునివరులు యాచకులు, వరుఁడు స్వయముగాఁ ద్రిపురహరఁడైన హరుఁడు; వాస్తవముగా నిక నీసంబంధమందు మతభేదము లేల్లండును? మీ రీపాత్రులకుఁ గన్యాదానముఁ జేయఁదగివారు. అట్లుఁడు మనయందఱకు నిష్ఠుఁడైనవాఁడు” ఈసమయమునందు మేనక తనభర్తను సంబోధించి యిట్లు పలికెను. “శైలేంద్రా! నాన్నిన మాలకింపుము! ఇటు చూడుము! పితృగణ మొకనన్యను దేవదేవునకు సంప్రదానము గావించుటకొఱకే నా కొసం

గియున్నాడు. భూతపతి యీకన్యగర్భమునందుఁ గాంచినపుత్రుని హస్తమునందే మహిషుడు, తారకుడు, మొదలగుజానవులు, నిహతులు గాఁగలరు " అని మేనక చెప్పగా విని శైలేంద్రుడు తనకూతుం జూచి " వత్సా! నే నివ్వను నిన్ను శంభున కొనంగుచున్నాను" అని చెప్పి, తరువాత ఋషులను జూచి " ఓతపోథనులారా! నాకన్య యైన యీకాళి శంకరునకు వధు వగుటకు భక్తివిషముడనై మీకుఁ బ్రీతిగాములు లాచరించుచున్నాను " అని పలికెను. అప్పు డరుంధతి లజ్జశీలయైన కాళిని దనతోడపైఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని శివనామోచితములైన మధురసంభాషణములచే నూఱార్చెను. తరువాత సప్త స్థులు— " ఓశైలరాజా! వినుము, జామిత్రగుణయుక్తమైన పుష్కరిణి వివాహమునకు నులగ్నము. రాఁగలతృతీయదినమునఁ జంద్రుఁడు మత్తరిఘ్ననీనక్షత్రమునకు రాఁగలఁడు. అది మిత్రనామకముహూర్త మని చెప్పఁబడినది. ఈతిథియందు భగవానుడైన హరుఁడు మంత్రోచ్ఛారణపూర్వముగా నీకన్యను బాణిగ్రహణము చేయఁగలఁడు. మేము వివాహమున శుభదినము స్థిరపఱచినాము. కనుక మా కనుజ్జయొసఁగుము. మేము మావద్రానెలపుల కేగవలయును. " అని పలికిరి. అనంతరము శైలరాజు మునిపుంగవులను మధురఫలకందములాలకులచే సత్కరించి, వినీతభావముతో సాగనంపెను. ముసీంద్రులును సర్వరముగా నచ్చోటు విడిచి మఁదిగానిముఖులై బయలుదేరిరి. తరువార వారు త్వరలోనే మందశభూధరమున కేగి మరిల శంకరుని సంస్కరించిరి. ఋషులు మహేశ్వరున కప్పుడు ప్రణామము లొనరించి ఋక్షుపలికిరి. " భగవానుడా! నీవే శైలరాజునందికి భర్తనైతివి; బ్రహ్మదైత్యోగోక్తవాను లందఱును, ఈవివాహశుభము నవలొకింపఁగలగు"

అనంతరము మహేశ్వరుడైన హరుడు ఋషులవలుకులు విని యరుంధతీసహితముగా ఋషుల నందఱను యధాకృమముగా యధా విధిగా శర్కరించెను. ఋషులు హరునివలనఁ బూజితులై సురగణములను బెండ్లి కాహ్వానముచేయువనిమీఁద వెడలిపోయిరి. బ్రహ్మ, విష్ణుడు, ఇంద్రుడు, భాస్కరుడు మొదలగు దేవతలు హరునిదర్శనమున కేతెంచిరి. వా రప్పుడు మహేశ్వరున్నిధి కరుదెంచి యాతనికిఁ బ్రణామము లొసరించి కూరుచుండిరి. అప్పుడు హరుడు నంది మొదలగు గణాధ్యక్షగణమును సంస్మరించెను. తక్షణమే వారును వచ్చి హరుని పాదములకు వందనములు గావించుకొని కూరుచుండిరి. విశ్వేష్టజటాబూతుడైన మహాదేవుఁ డప్పుడు, అఠణ్యమునందు శౌలకదంబాదివృక్షపరివృతమైన పృరోహమూలముగల మహావనస్పతివలె, దేవగణముచేతను బ్రమథగణముచేతను బరివృతుడై పరిశోభితుఁడు గాఁ జొచ్చెను.

—♦ గౌరీకళ్యాణము ♦—

పులస్త్యుడు చెప్పచున్నాడు—ఓముస్మీద్రా ! అట్లరుదెంచి సురగణమును జూచి నందీశ్వరుడు వారందఱితోడను యధాయోగ్యముగా సంభాషించెను. భగవానుడైన శంకరుడు పృత్యుత్థాన పూర్వకముగా హరి నాలింగనము చేసికొని, బ్రహ్మకు నమస్కరించి, శతక్రతుని సంభావించి, తక్కిన దేవతలను యధాయోగ్యముగాఁ బూజించెను. ఈసమయమున వీరభద్రుఁడు మొదలగు ప్రమథగణము, కైవగణము, పాశుపతగణము, నందఱు శంకరునకు జయశబ్దములు చేయుచు మండలాద్రి కరుగుదెంచిరి. తరువాత భగవానుడైన శంకరుడు వివాహవిధిఁ గొనసాగించుటకు దేవగణముతోడను బ్రమథగ

ణముతోడను మందరాచలమునుండి కైలాసశైలమున కేగెను. అచ్చట దేవమాతయైన యదితియు సుందరియైన సురభి, సురమాప్రిభృతిరమణీగణమును నేకాగ్రచిత్తములతో మహాదేవునిచై వాహికమండనక్రియలు నిర్వహించుచుండిరి. అప్పుడు మహాదేవునిమస్తకము మహామాణివేష్టిత మయ్యెను. లలాటము రవ్యరోచనతిలకాంకిత మయ్యెను. ఆతఁ డప్పుడు సింహాజినమును బరిధానముగా ధరించెను. అతని లవణ్యముపై న భుజంగము లాతనిదేహమునందుఁ గుండలాకారముగా శోభిల్లుచుండెను. మహాస్ర్పము లన్నియు నాతనికి రిన్న, వలయ, హారి, కేయూర, నూపురగ్ధానములయందధికారములు చేయుచుండెను. మస్తకమునందు సమున్నతబాణముతో శోభిల్లుచుండెను. మహాదేవుడు నందివాహనము సధిరోహించెను. అతనిముందు ప్రమధగణములవారు తమతమవాహనముల సధిరోహించి నమవలొచ్చిరి. హుతాశనుఁడు మొదలగుదేవతలు, అతనిపార్శ్వములయందు నశువలొచ్చిరి. దేవదేవుడైన జన్మాదుఁడు లక్ష్మీశోగరుడవాహనమును బితామహుఁడు సరస్వతితో హంసవాహనమును సధిరోహించి శంకరునిపార్శ్వభాగములందు బ్రయాణముసేయుచుండిరి. సహస్రాక్షుడైన దేవేంద్రుఁడు శచీదేవితో నైరావతము నెక్కి సువికాలమైన తెల్లగొడుగును శ్వేతవర్ణఛత్రమును జేఁబూని సరిద్వరయైనయమున కచ్చవము నారోహించివెంటరాఁ బ్రయాణముచేయుచుండెను. సరిచ్చేష్ఠమైన సరస్వతిగజారోహయై హంసకుందేందునిభమైన వాలవ్యజరమును గరముఁ జాల్చి ప్రయాణముచేయుచుండెను కామచారులైన పద్మతువులు మహేశ్వరునికొఱకుఁ బంచవర్ణపుష్పములను బట్టుకొని నడచుచుండిరి. వేగవంతమైన పృథూడకము, ఐరావతిప్రతిమానమైన గజము నారోహించి యనులేఘనములను జేతఁ బట్టికొని ప్రయాణముసేయుచు.

డెను. తుంబురుఁడు మొదలగు గంధర్వులు మధురస్వరముతో గాన మొనరించుచును, కిన్నరులు వాద్యములు మోగించుచును మహాదేవునివెనువెంట పరుగుచుండిరి. అప్పరోగణము సృత్యములు నేయాచుండిను. ముఖిగణము స్తోత్రము లొనరించుచుండెను. గంధర్వ లందఱును శూలచాణియైన తిలోచనుని పాశ్వభాగముల నంటి నడచుచుండిరి, వీరుగాక ఏకాదశకోటిరుద్రులును, త్వాదశకోటిఆదిత్యులును, అష్టకోటివసువులును, సప్తషష్ఠికోటిప్రమథులును, చతుర్వింశకోటి ఊర్ధ్వశేతులైన ఋషులును మహాదేవునితో నడచుచుండిరి. మఱియు నసంఖ్యరాక్షస కిన్నర యక్షగణములును హరివివాహమునకు భక్తి శ్రద్ధలతో హరు వెన్నంటి నడచుచుండిరి.

ఇట్లేగుచు పత్యల్పకాలములోనే దేవదేవుఁడు భూధరాధిపుని తలవ్రేదేశమును నమిపించెను. అప్పుడు సకలశైలములును గుంజరముల నెక్కి నాల్గుదిక్కులనుండియు వచ్చివారికిఁ బ్రీత్యుద్గతులైరి. అనంతరము భగవానుడైన తిలోచనుఁడు శైలాధిపతికి నమస్కరించెను. శైలగణము ఈశానునిపాదములకుఁ బ్రణామము లొనరించెను. అప్పుడు వృషనికేశుఁడైన హనుఁడు హస్తచిత్తుడైన సురగణముతోను దక్కినస్వాదగణముతోను శైలాధీశ్వరుని ప్రశస్తపురమును బ్రవేశించెను. సందీశ్వరుఁడు మార్గమును జెప్పుచు ముందు నడచుచుండెను. జీమూలకేశుఁడైన మహాదేవుఁడు నచ్చె నని విని యాపురమునందలి రమణీమణులు తమతమపనులను బరిత్యజించి యాతని దర్శనముకొఱకు సక్రాత్మలైరి. ఒకానొకకామినిమణి యొకచేతితోఁ బూలదండయు రెండవచేతితోఁ కేశచాశమును బట్టుకొని శంకరుని కెదురుగాఁ బరుచిడఁజొచ్చెను. ఇంకొకతరుణిమణి యొకపాదమునకు శూత్రమే లత్తుక నలందుకొని రెండవపాదమునకు లత్తుక నలంకరించు

కొనకయే వ్యగ్రభావముతో శంకరదర్శనోత్సకడై పరువెత్తజొచ్చెను. ఇంకొకనుందరి యొకకంటికి గాటుకధరించికొని, యింతలో శంకరునిరాక విని రెండవకంటి కంజనమిడకయే అంజనశలాకాహస్తముతో బరుగెత్తెను. మఱియొకభామిని శంకరదర్శనోత్సాహముతో దనపరిధానమును దారుమారుగా ధరించుకొని పరువెత్తెను. ఈవిధముగా శంకరుడు పురపురంధ్రీమణులను సంభ్రమసంతోభితమాననలను గావించుచు దివ్యవృషారోహణుడై యత్తవాంటికి దరిలేను.

శంభుఁ డల్లు శైలరాజేంద్రునిభవనమునఁ బ్రసేశింపఁగానే యుచ్చటియబల లాతనిఁ జూచి యిట్లునీతి, “అంబిక చేసినకరోపితవ మంతయు సఫలమే యైనది—ఓహో! దేవదేవుడైన శంభుఁ డిప్పుడామెకు భర్త యయ్యెను. కుసుమాయుధుడైన శంకరనిదేహమును భస్మముగావించిన కృతుభ్యంసి, దక్షవాంఛ, భగవేత్తుఁడు, వారుఁడు, పిరాకవాణి యిదే వచ్చియున్నాఁడు! ఓమృగదక్ష్కంబర శూలవాణీ! శంకరా! నీకు మరల మరల సమస్కారములు. నిపు పార్వతీప్రాణవల్లభుడవు, నీకు మహాహిరూపములైన హాతిగుండలాదు అలంకారములు, నీకు సమస్కరించుచున్నాము.” పురాంగన లిట్లు శంకరుని స్తవముచేయుచుండఁగా, సుకపతి యాతనిని మస్తకముపై ఛేదనమును బట్టెను. సపక్షసిద్ధగణ మూర్తిని సభివాదమున నొందెను చుండిరి. ఆతనిహస్తములందు భువనగర్భము లున్నవి యెఱుఁగెను నందు సుచారుకస్మదయును చూచు ముగ్ధుల, బ్రహ్మకృష్ణవాష్పచిత్తముతో నాతనిముందును విష్ణు హృదయోపను నుండిరి. ఆతఁ డప్పుడు మంగళాగ్నులచే బరీతమైన వివాహవేదిక సభిరోహించెను. త్రిపురహంతయైన మహాదేవుడు మహర్షిగణముతోను, పారిషదవర్గముతోను బరివృత్తుడై గిరిరాజమందిరము నిట్లలంకరింపఁగానే యుచ్చ

టి నాడు అందఱు వ్యగ్రదిత్తులై కన్య వలంకరింపజొచ్చిరి. శైలగణములు దేవగణములును బూజించువనిలో వ్యగ్రమానసులై యుండిరి. కన్యావివాహకార్యమునందు సముత్సుగులై యున్న సుహృద్వర్గము జారందఱును నిట్లాందోళితులై యుండిరి. అంతరము పురస్త్రీలందఱును గవ్యయైన కాళిని సదలంకృతలు గావించి శుభ్రవస్త్రధారిణిని జేసి శంకరసన్నిధానమునకుఁ దోడితెచ్చిరి. అప్పు డామెసహోదరుడైన సునాభుఁడు వివాహముహూర్తవము సంతిను సంసిద్ధము గావించెను. గిరినందిని శంకరునిహస్తమునందు సమర్పింపఁబడియెను. తరువాతి సురగణము రిమ్యతిరమ్యవార్మ్యతలములయందుండి శాంకరీశంకరుల కార్యకలాపముల నవలోకించుచుండిరి. దేవదేవుఁడు గిరిజతో లోకకాచారములయందు దన్వోన్యాయుష్టానములకుఁ బ్రారంభించెను. అక్కడఁ గునుమితితరురాజ కీడాకాతుకోచితమైన విచిత్రశోభను దాల్చియుండెను. నాలుగుదిక్కులను గంధమార్గముపై సుగంధవారబిందువులు పోక్షింపఁబడియెను. అన్నిప్రదేశములయందును నానావర్ణచూర్ణములతో ముగ్గులు చిత్రింపఁబడియెను. హరహర్వతుల కీర్తనయందు దజసిము ముక్తాదామములు విచ్ఛేదము లగుచుండెను. పురజపుంజములైన సిందూరవిస్తారముచే భూమితలము రక్తవర్ణ మగుచుండెను. హరుఁ డిట్లు గిరినందినితోఁ గ్రీడించి ఋషిసేవితమును సుదృఢమునైన దక్షిణవేదిక కేగెను. అప్పుడు హిమవంతుఁడు శుభ్రవస్త్రములఁ దాల్చి పవిత్రభావముతోఁ బవిత్రీహస్తముతో మధుపర్కములను గొని కన్యాసంప్రదానార్థ మచ్చటి కరుదెంచెను. తిరిలోచనుఁ డావేదికపైఁ బూర్వదిగభిముఖుడై కూర్చుండెను. గిరిరాజు నుఖాసీనుడై సప్తర్షులవంకఁ జూచుచుఁ గృతాంజలిపుటుడై సుహృదవిష్టుడై యున్న శంకరుని సంబోధించి నిజధర్మసాధనములగు వాక్యము

అనో నిట్లనియెను, “ భగవానుడా ! పులిహగ్గజనిహితీయు, వి
త్యగణదాహితీయు, నాపుత్రియునైన యీకాళిని నీవు పరిగ్రహింపు
ము. నే నీమెను నీకు సంప్రదానము సేయుచున్నాను. ”

శైలరా జిట్లు చెప్పి కన్యావరుల యన్యోన్యహస్తములను తమ్మే
శనము గావించి “ ఓభగవానుడా ! ప్రతిగ్రహింపుము ” అని చెప్పి
చుఁ గాళిని గన్యాప్రదానము గావించెను. హరుఁ డిట్లు పతికెను.
“ నాకుఁ దలిదండులు గాని జ్ఞాతిబాంధవాదులు గాని యెవ్వకును
లేడు. నేను నిరాశ్రయుఁడనై సర్వదా గిరిశృంగమునందే వాసముచే
యుచుండును. ఓయద్రీశ్వరా ! అట్టి నేను భవదీయకన్యను బాణిగ్ర
హణముఁ గావించుచున్నాను ” అని చెప్పి వరప్రమోదన శంకభూ
డు తనకరముతో గిరికన్యకరమును బట్టుకొనియెను. గిరిజకు శంభుకర
స్పర్శలాభముతోఁ బరమప్రీతి ప్రాప్తించెను. ఓదేవర్షి ! దేవదేవుఁడు
గిరినందినితో వివాహవేదిక నారోపించి తరువాత మధురకములను
ధరించి లాజహోమమున కారంభించెను. హోమావసానమునకు
విరించి గిరిసుతను సంబోధించి యిట్లు పలికెను. “ కాళీ ! దేవదేవుని
శశాంకనన్నిభమైన రమ్యవదనమును నిరీక్షింపుము. స్థిరనై సమదర్శిని
యీయగ్నికే బ్రదక్షిణ మాచరింపుము ”

రవికరసంతప్తయైన వసుధ వారివర్షణముచే నెట్లు శీతలసంపన్న
యగుచున్నదో, అట్లే యంబిక పారముఖదర్శనముచేఁ దనయంతరంగ
మున శైత్యసుఖము ననుభవించెను. పితామహుఁడు మరల మహాదే
వునిముఖము నిరీక్షింపు మని చెప్పఁగాఁ, బార్వతి లజ్జావనతయై మెల్లఁ
గా బ్రహ్మతో—“ నేను జూచితిని ” అని చెప్పెను. అప్పుడు హ
రుఁడు గిరిజతోఁగూడ మూఁడుమాటు లగ్నికే బ్రదక్షిణ మాచరిం
చెను. తరువాత ఘృతముతో లాజహోమము గావించెను. ఈసమ

యమునందు పార్వతీసఖయైన మాలిని యశునామె యచ్చటికి వచ్చి పురస్కారప్రత్యాశతో మహాదేవునిపాదములు పట్టుకొనియెను. మహాదేవుఁ డామెను జూచి—“ పాదములను వదలుము, నీ కేమికావల యునో చెప్పుము, దానిని నీ కొనంగెడను ” అని పలికెను. మాలిని యప్పు డిట్లనియెను—“ శంకరా ! నీవు నాసఖకి స్వగోత్రీయసౌభాగ్యము నొసంగుము; అట్లయిన సీచరణములను విడిచిపుచ్చెదను ” మహాదేవుఁ డప్పుడు “ మాలినీ ! నీ వేది కోద్రుచుంటివో దానినే మొసరిగి తిని, పాదములు వదలుము, నీయీసఖకి స్వగోత్రీయసౌభాగ్య మెట్లు కలిగినో, యది తెప్పెనను వినుము. ఇదిగో శంఖచక్రగదాపద్మధరుఁ డును, బీతాంబకవిశాక్షతుఁడు నగు, నీతనిసౌభాగ్యమును స్వీయగోత్రమును నీసఖకి నే నొసంగితిని ” వృషధ్వజుఁ డిట్లు చెప్పఁగానే, నిజగోత్రశుభచారిత్రశాలిని యగు మాలిని యాతనిచరణములను విడిచెను. మాలిని హరచరణములను బట్టికొనియున్నప్పుడు గిరికన్యయైన కాళిముఖము శళాంకునికంటెను నుంపిరనై యుండుట బ్రహ్మ తిలకించెను. అప్పుడు బ్రహ్మ తద్వర్ణముచే మోహపరవశుఁ డయ్యెను, కాని యాతనికి రేతఃపాత మయ్యెను. బ్రహ్మ సంభ్రమశలించే దనశుక్రము నిసుకతో ఖలము గావించెను. అప్పుడు హరుఁడు బ్రహ్మతో “ జిహ్మా! దీనికలన ద్వీజు లుత్పన్న మగుదురు. నీవు దానిని వినప్ట మొనరింప నుము. ఓశితామహా ! ఈమహర్షులందఱు వాలఖిల్యులను జేరఁ బ్రసేక్షులై ప్రశోసాన్తులు గాఁగలరు ” మహేశ్వరుని యీపలుకులు సాంతము లగునప్పటికీ వెంటనే వాలఖిల్యు లనుపేర, అష్టాశీతిసహస్రసఖ్యుగల తపస్వులు, ఉత్థితులైరి. తరువాతఁ గ్రమముగా వివాహవిధి నిర్వహింపఁబడియెను. హరుఁడు పార్వతితోఁ గొతుకాగారమునఁ బ్రనేశించి మరల రాత్రి తెల్లవాఁడగానే లేచెను. ఈవిధముగా శంకరుఁడు

గిరినందినిని బొందెను. గిరిరా జాతనిఁ బిలిచి పూజించి పంపివేసెను. శివుఁడు తనసహచరులైన ప్రామథగణములతో వెంటనే తనమందిరమునఁ బ్రవేశించెను. తరువాత బ్రహ్మచారి, ఇంద్రుఁడు మొదలగు దేవత లందఱుఁడు మ్రొక్కి పూజించి యథాయోగ్యములగు మర్యాద లొనరించి యందఱు సంపదములు గావించెను. అష్టమూర్తులైన భూత వర్గముతోఁ దాను మంథరాచలమున వసించుచుండెను.

—♦ వినాయకోత్పత్తి ♦—

పులస్త్యుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు—“ఓమునీ ! తరువాత రుద్రుఁడు మందరాద్రిపై నివసించి యభేష్టవిహారములు సల్పుచు విశ్వకర్మను బిలిచి యిట్లు పలికెను. నీవు నాకు గృహమును నిర్మింపవలయును” వెంటనే విశ్వకర్మ హరునికొఱకు స్వస్తికలక్షణాన్వితమైన యొకగృహమును నిర్మించెను. ఆగృహము ప్రమాణము చతుఃషష్టియోజనములు, ఆమందిర మంతయు సువర్ణనిర్మితము. దాని తోరణద్వారములు గజదంతమయములు, మధ్యభాగములు ముక్తాజాలఖచితములు, సోపానరాజి శుద్ధస్ఫటికవిరచితము, గృహమునందు విచిత్రము లన్నియు వైదుర్యమణిసంయుతములు. ఆగృహమునకు సువిశాలములగు నేకు కక్ష లుండెను. అవి యన్నియు నాచాగుణమండితములు, గృహము సంసిద్ధమైనతరువాత దేవదేవుఁడు గార్హస్థ్యలక్షణ మగు యజ్ఞమును గావించెను. ఓమునీ ! ఈయజ్ఞమునం దాతఁడు పూర్వాచరితమార్గము ననుసరించెను. ఈవిధముగా నాతఁడు బహుకాలము గడపెను. జగత్పతియైన పశుపతి ధర్మానుసారముగాఁ బార్వతితో సంసారముచేయుచుండెను. ఒకానొకప్పుడు హరుఁడు ధర్మాచరణకాలమునఁ బార్వతిని ‘కాళీ’ యని సంబోధించెను. అంతువలన నామెయంతరంగమునం

దించుక దైవ్యము గలిగెను. ఆమె యువకుడు శంకరునకిట్లనియెను. కుతారమువలన విచ్చిన్నమైన వనతరువు మరలఁ దలయొస్తుచుండును, కాని కటువాక్యముచే నిందితులైనవారు మరలఁ దలయొస్తుట యసంభవము. పదనమునుండి వాక్యబాణము బహిష్కరమై యెవ్వరి నణఁచి వేయుచున్నదో వారు దివ్యకావ్యములు మనస్తాపము ననుభవించువలసినదే. వాస్తవముగాఁ బండితులైనవా రెప్పుడును గటువాక్యములు ప్రయోగింపరు; కాని నీవు నేడు ధర్మస్మృతికృష్ణ తూశరించెతిని. అందుచేత నోచేపదేవా ! నీవు నన్నితముం దెప్పుదును “ గాళి ” యను గాచుముతోఁ బిలువకుండఁగలుగుటకు నే నిప్పుడు ముక్తుమైన తపశూచరింపవలయును ”

గిరిసమారి యిట్లు పలికి శంకరుఁడును బ్రశామము గావించెను. మహేశ్వరుఁ డామెకుఁ దపస్సానందముట కృతముతి యొసఁగెను. భర్త యున్నచోని శంకర హృదయము బయలుదేలి హిమాలయం దొకానొక మంగమయశిఖరియును కేరి యచ్చట విడిసెను. ఆమె యెచ్చట దిగిరి నో అచ్చటఁ దాను మున్ను నెఱింగి విధాత యంతకుఁబూర్వమే దానిని బ్రయత్నపూర్వముగా నిర్మాణముగావించి యుంచెను. అది యటుండనిమ్ము, హిమాలిశృంగమునకు దిగినతరువాత బార్వతి జయీ, విజయీ, జయంతీ, శుభాపుణ్య, అపరాజితా ప్రభృతి దేవీగణమును స్మరించెను. స్మరించి యమామ్రముచేతనే వారందఱుఁ గాళిని దర్శించుట కరుడెంచిరి. తరువాతఁ బార్వతియను మతిఁ బొంది వారందఱు నామెకుఁ బరిచర్య లొనరించుచు నుండిరి. అందఱును పార్వతి శపథునందు నిజిష్ఠురై నతరువాత నొకనాడు హిమాలయమునందలి యరణ్యముననుండి సఖిదంష్ట్రాక్షుధమైన శ్యాఘ్రి మొక్కచీ యక్కడ కరుదెంచెను. దేవి యప్పుడు భూమిపై నొ

క్కడనున్న మోషి తపస్సుచేయుచుండెను. ఆ వ్యాసుని మత్స్యకు—
 ఈతపిల్వని యభీష్టపరిలాభము నెప్పుడుపొందును. అప్పుడే నేనును
 వరిలాభమును బొందఁగల నని స్థిరపఱచుకొనియెను. ఇట్లు చింతించి
 మృగ శ్రేష్ఠమైన యావ్యాసుని మన్నననుండియు నాతివశ్యానిణియైన
 పార్వతిమోమువంకనే యేకదృష్టి సేయినిలుచుండెను. అంతరము
 పార్వతి బ్రహ్మపదారాధనముకొఱకు శతన్నపర్యంతము దశ మొందఁ
 చెను. అప్పుడు త్రిభువనవిధాతయైన బ్రహ్మ ఆవిరూఢుడయ్యెను.
 పితౄమహుఁ డిట్లనియెను—“దేవీ! నేను సంవీర్యుడనైతిని; తప
 స్సుచే నిశాపము లన్నియు విదూరములైనవి. ఓసనాతనీ! నీ వభీ
 ష్టపరములను గోరుము” అని వాతఁ గాని యిట్లనియెను. ఓకమలో
 ద్భవ! నీవీవ్యాసుని మును వరము లిమ్ము. అందుచేతనే నేను బర
 మవీరి నొందఁగలను. అదిచిని బ్రహ్మ ఆయద్భుతకర్మయైన వ్యాసు
 మును జూచి యిట్లనియెను—నీవు గాఢావ్యము నొందుగలవు. భగ
 వంతునియందు నీభక్తి నిలువఁగలను. నీవు భాగ్యవంతుడవై సర్వత్రా
 యజ్ఞముఁడవు కాఁగలవు. “బ్రహ్మ వ్యాసునిమున క్లుప్తము లిచ్చి
 శిష్యుఁడని క్లియ్యెను—నేను వ్యాసునిమును నగును లిచ్చితిని.
 నీవిన్న డిది నెమ్మదిగిది వరములఁ జాక్షింపుము. నేను నీకు వరము
 లొసంగెదను.”

గిరిసుత పితౄమహుల క్లిష్ట పరిష్కర్తర మిచ్చెను. “బ్రహ్మ!
 నాదేహార్ణము న్నష్టించితిని భగవంతు! నాకు వరమిమ్ము” బ్రహ్మ
 పార్వతికి “అగ్రాస్త” అని పలికి యంతర్ధాన మొందెను. పార్వతి
 యప్పుడు క్షుణ్ణచక్షు దేహకోశమును వదిలి కమలకింజల్క-కాంతిని ధరిం
 చెను. ఆ క్షుణ్ణకోశమునుండి మరల ‘కాత్యాయని’ అనిర్భవించెను.
 సహస్రార్జునుఁ డామెను దక్షిణాంబగా గ్రహించెను. దేవార్జున వా

సవుఁ డప్పుడు గిరిజను జూచి యిట్లనియెను—ఈమెను నాకు దాసుము చేయఁము. ఈకాశికి నాభగిని. కోశమునుండి యుత్పన్న యగుటచే నీమె కాశికి యగువేరు గలదయ్యెను. ఈమె నాభగిని, అందుచే నేను ను గౌరవకవామమును ధరించితిని. ”

ఇందుగ్గిఁ జిట్లు పలుకఁగా విని సురూపయైన కాశికిని గిరిజ యిం దుగ్గిఁకు సమర్పించెను. సహస్రార్థముగా మెను నీసికొని సత్వరముగా వింధ్యచలమున కేగెను. అక్కడ కేగి యాతఁడు కాశికితో నిట్లని యెను—“దేవీ! నీ వీక్ష్వాము, అందు నివసింపుము. ఇచ్చట దేవతలు నిన్నుఁ బూజింపఁగలరు. నీవు “వింధ్యవాసిని” యను పేరితోఁ బ్రసిద్ధి పయ్యెదవు. ” అని యిందుగ్గిఁ డామె నచ్చటఁ బ్రతిష్ఠచేసి, యామెకు వాహాముగఁగొని కొకసంహము నొసంగి “నీవు నాకు శత్రుసంహానిని గనుక” అని చెప్పి పిమ్మట నాతఁడు తనస్వర్గధామమున కేగెను. క్షణ నిచ్చట గిరికుమారి యైన యమ వరము లొంది మహేశ్వరువతోఁ బ్రణిపాతములు కావించి సవినయమై యాతనిసన్నిధియందు శత్రుచుండెను. తరువాత, అవ్యయాయుడైన శ్రీమద్దేవదేవుఁడు సహస్రనక్షత్రములు పార్వతితోఁ బరిపూర్ణమహామోహమున నిష్ఠకీర్తిజారబుడై యుండెను. ఓముని! మహాదేవుఁ డీకార్యమునందు నిమగ్నుడై యుండుటచేఁ ద్రిలోకములు నుద్ధతభావములుగలనై విచలితములు గాఁచెను. సాగరము లన్నియు సంక్షోభితము లయ్యెను. దేవతలు భీతిగ్రస్తులైరి. అప్పుడు సురలు సురేందునితోఁ బ్రహ్లాదదాసున కేగి యాతనికిఁ బ్రణిపాతములు గావించి యిట్లనిరి—విధాతా! ఇది మేము! సమస్తజగములు సంక్షుభితము లగుచున్న వేమి?” అని యడుగఁగా సురలకు బ్రహ్మ యిట్లు చెప్పెను—నిశ్చయముగా భగవానుడైన హరుఁడు మహామోహమునఁ బ్రవృత్తుఁ డయ్యెను.

అందుచే ద్రిభువనములు నాకాశ్రమములై పితృమహోభయము నొందుచున్నవి." బ్రహ్మ యిట్లు పలికి యూరికుండెను. సుర లప్పు డింద్రునిఁ జూచి—శక్రా! రమ్మ, మన మచ్చటి కేగి, మహాదేవుని మహామోహవ్యాపార మెంతవఱకు సంపన్నము గాదో, అంతవఱకు నచ్చట నుండము. ఏలన? మహాదేవుని యామహామోహవ్యాపారము నుసంపన్నమైనచో శండువలగ నాతని కుద్భవించుపు స్త్రీయ సశ్చయముగా నింద్రపదవిని హరింపఁగలఁడు." అని పలికిరి. అప్పుడు దేవతలమూఁడలవలంబయముచే నిందుగ్రిదివ్యజ్ఞానము విలువ మయ్యెను. సహస్రాయుష్సైన యిందుగ్రియ తనయదృష్టవశమున వహ్నిప్రముఖదేవతలను వెంటఁ బెట్టుకొని మంధరగిరిశృంగమున కేగెను. ఓసర్తమా! వారిక్కడకేగినమాట నిజమే; కాని భవునివాకిలిముందరకై నను జేకలేక పోయిరి. అప్పుడు దేవత లనేకవిధముల నాలోచించిరి; చిట్టచివరకు వారిగ్నిదేవుని నచ్చటికేగుటకుఁ బ్రోత్సహించిరి. అగ్నియు భవభవనమునఁ బ్రవేశించుటకుఁ బ్రయత్నించెను; కాని నందీశ్వరుఁడు ద్వారపాలకుఁడై యుండుటఁ చూచి యచ్చటఁ బ్రవేశించుట యసంభవమని తెలిసికొనియెను. మఱియు నాతఁ డామందిరప్రవేశముకొఱ కనేకవిధములైన యాలోచనము లొనరించుచుండెను. అతఁ డట్లు చింతానాగరమగున్లై యుండఁగా, భవమందిరమునుండి విమలములైన హంసములు బారులు తీరిచి యీవలకు వచ్చుచుండుట కలఁబడియెను. అప్పు డగ్నిదేవుఁడు హంసరూపము నవలంబించుటయే కార్యశిద్ధి కుఁచాయ మని స్థిరపఱచుకొని తన్నుఁ గామే హంసరూపమునూ ధరించుకొనియెను. అప్పు డాహంసరూపియైన హుతాశనుఁడు ప్రతీహారని వందించి భవునిభవనాంగణమునఁ బ్రవేశించెను. అట్లు మందిరములోఁ బ్రవేశించి యాత్మను సూక్ష్మదేహము దాల్చి శివుఁశిరము నెక్కఁ నల్పించు

గంధీరభావముతో నిట్లనియెను—భగవానుడా! దేవతలు ద్వారము నందు వేచియున్నాడు.”

శంకరుఁ డామాటలు విని గిరిసుతను విడిచి యాకస్మికముగా నటనుండి తేచెను. తగునాత నాతఁ డగ్నిదేవుని పెంబఁబెట్టకొని మఱి దివక్షులతోనుండి యావలికి వచ్చెను. ఓహారదా! దేవదేవుఁ డీవలికి రాగానే తేవతలు ప్రముడితాత్పు లైరి. ఇందుగఁగా, అర్జునుడు, అగ్నియొడలగు దేవతలు భూమికొఱిగి యాలసకిఁ బ్రణామములుచేసిరి. దేవదేవుఁడు డివ్యులు సంప్రీతులై దేవతల నవఘోషించి—సురలారా! మీ రిట్లవసతిలై ప్రణామము లొనరించుచున్నాడు. మీరు వచ్చిన కార్య మేమో చెప్పుడు. నేను మీ కుత్తమవరము నొనఁగుటకు నఱి ధృఢుడనై యున్నాను” అని పలికెను.

దేవత అప్పుడు—“దేవదేవా! దేవతలయెడల సంతృప్తుడనై పరదానముచేయుట కనుగ్రహించినచో మాకోటికిను నీద్రుము, ఈశ్వరా! ఈమహామిధుసక్తియును జాలింపుము.” అని కోరిరి. ఈశ్వరుఁ డవ్వ డిట్లు పలికెను—“ఓసులారా! ఇట్లే యగుఁగదా. నే నీమై ను నవ్యాపారమును బరిత్యజింపెను, కాని ఈశ్వరు నవలస నింతకులకును ద్విత్వము నాజీవ మతోను మీతో నెవ్వరై నోరిరు భరింపవల యెను.” అప్పుడు శంకరు యామాట విని యుగ్ర, చంద్ర, సూర్య ప్రభృతీదేవత లండులుచు ఎఱవనిమగ్నిస్వభము లట్లతనగ్నై పోయిరి. తన విద్యుత్ శక్తిగ్ను లగుట చుగాది చూతాశనుఁ డప్పుడు ముందును నగ్ని శక్తిగ్ను లగుట నుండును” అనియెను. ఓహారదా! నీవు దేవములు పలువుము, నేనే దానిని ధరించెదను. అప్పుడు భగవానుఁడైన భక్తుఁడు స్వీయశేషమును బ్రవృత్తిం చెను. తృప్తార్తుడైనవాఁడు జలపానమును జేయకట్లుచు, దైలవాలు

తైలపానమును జేయుచున్నాడు, వహ్నిశేఖరును సోమశైవశుక్రమును గడగడ త్రాగివీసెను. దేవన లవ్వును సుఖులైరి. తరువాత జేవత లందఱును శంకరుని సంధావితుని జేసి యటనుండి తిహతరునెలత్రలకు వెడలిపోయిరి. దేవతలు నిమ్మశుంపఁగానే జేవదేవుడు నిజమందిర మున కరుడఁచి మహాశేషి స్నానిని జరిగినవృత్తాంతంబు మంతయు నిట్లు వెల్లడించుచు—“దేవీ! యీ లిక్కడ నగడ నీ సోమశుక్రమును ముత్యోపలతాశను నుండునది బోలెడు స్నానిని యీ బంగళాచ్యుతి వచ్చుచున్నది. ఇది మహాలక్ష్మిని నమ్మ నిషేధించిరి” శంకరుఁడట్లు చెప్పుచు విని నెవ కృపాసాగ్ర మయ్యెను. అప్పుడామె దేవత లందఱు—“దేవతాండ! యీ స్నానిని జేతుండుగాక, ఆమహాదేవత లందఱు నెరుంగునదిచేతని గాఢంబ శపిచిరో, అట్లే వామన దేవుని పుట్టించుచున్నామనియును బతయఁజాలకుండునుగాక” అనియెను.

గిరిమందిరమునల సోమశుక్ర సోమశుక్రమునందు కేరేగును. అక్కడ కేరేగు యామె తి శక్తులను మాలినిని నినిని స్నానముచేయుదు నని చెప్పెను. మాలినిని! పనికిరాంతిగల మాలిని మార్పును స్నానార్థము సుగంధము క్షుత్తులైన యుక్తమౌనరణియొక్క అన్నమనాయతనము గావించి దేవితేరరమును దసవేతులతో నలుగునెచ్చెను. తాని యాయుత్పన్నమువలన బాధ్యతకి నలతోప మొనర్చెను. పాద్యతకి మంగళకరముగా నలుగిడి మాలిని యామెస్నానార్థమువలము అమర్ప యోగి కేరేగును. మాలిని వెడలిగతిరువాత గిరి గదిపలము గుపిండి యంతయు బోవుచేసి యాపిండితో నొక పెద్దబొడ్డును సాక్షాదులగు చతుర్భుజములును, గజావనమునుగతి యొకటి కైవల వింది యుత్పట నుండి తాను వెడలిపోయెను. మాలిని స్వయం నుచు

తరువాత గిరిజను మజ్జవ మాడించెను. ఓహారదా ! గిరిబాల మాలిని
మో మించుక నవ్వుచుండుటఁ జూచి—ఓభీరుతాలా ! చాలసేపటినుండి
మండహాసముచేయుచున్నా వెందులకు ? అనియెను.

మాలిని మరల నిట్లెను--నేనెందులకు నవ్వుచుంటినో చెప్పనా? భ
గవానుడైన భవుడు సందేశ్వరునితోఁ దమ కొకపుష్పిండు గలుగు
నని తెప్పచున్నాడు. మాటవినినప్పటినుండియు నాకెంతయో సంతో
షము కలుగుచున్నది. ఇది యిటుంచిదేవత లందఱును హరుని బు
త్తోత్పాదనకార్యమునుండి విరతుని గావించి రనియు వినియున్నాను.
ఏమైన నేమి ? దేవీ ! నాసంతోషమునకుఁ గారణ మిదియే. " దేవి
మాలినిమాటలు వినియెను. విని, విధివిధానముగా స్నాన మైనతరు
వాత శక్తియుక్తయై శంకరునిఁ బూజించి యింటిలోని కేఁగెను. తరు
వాత శంకరుఁ డడుదెంచి భద్రాసనమునఁ గూర్చుండి స్నానము గా
వించెను. పార్వతి నలుగుపిండివలనఁ బుట్టిన యాపురుషుడు—గజా
ననుఁడు, వాడుభయులును స్నానముచేసి వెడలిపోయినతరువాత నచ్చ
టనే తుండెను. ఉమామహేశ్వరులస్వేదజలము స్నానజలముతో గ
లిసి యేకమయ్యెను. ఆయుభయులస్వేదసంపర్కమువలనను గలిగిన
ఝాత్కారధ్వనితో గజాననునిప్రశస్తహస్తము పైకితేచెను. భువనేశ్వ
రుడు సంప్రీతచిత్తుడై యాతఁడు తనపుత్తుఁ డని తెలిసికొనియెను.
హరుఁ డప్పు డాతని జేరఁదీసికొని సందేశ్వరునితో సేతఁడుమాపుత్తుఁ
డని చెప్పెను. రుద్రుడు స్నానమైనపిదప దేవతలను, అగ్నిని, పితృ
దేవతలను సర్పించి, సహస్రనామజపము గావించి, పార్వతివద్ద కేఁగె
ను. శూలపాణియైన శంకరుడు దేవితోఁ గూడి నవ్వుచు నామెతో
నిట్లనియెను—ఓగిరినందినీ ! గుణసంపన్నుడైన యీసీపుత్తుని జూచు
ము. ఈదివ్యగజాననపురుషుడు సీనలుగుపిండివలన నుద్భవించెను. "

హహాదేవుఁ డిట్లు పలుకఁగానే యాగిరిబౌల తనమోల నున్న యా
యద్భుతబాలుని జూచి, ప్రీతాత్మయై యాపుత్రుని నాలింగముచేసి
కొని శిరిము ముద్దాడెను. శంభుఁ డిప్పుడు నార్యుని జూచి,—ఓదేవీ!
నేను నీనాయకుఁడను, నాయకవ్యతీతముగా నీకీపుష్టుఁడు గలుగుటచే
నీరచికినినాయకుఁ డనునామము కలుగఁగలదు. ఈవినాయకుఁడు దే
వతలకును మనుష్యులకును వేంవేలు విఘ్నములు వినాశము చేయఁగ
లఁడు. ఓదేవీ! చరాచరలోకము లన్నియు నీతనిఁ బూజింపఁగలవు.
ఇట్లు చెప్పించు మహాదేవుఁడు దేవిహస్తమునం దాపుత్రుని సమర్పించె
ను. అయితముల నాచినికి సహాయార్థము ఘోరముఁ డనునొక విఖ్యాత
గ్రాస్త్రుని నాతని కిచ్చెను. అదిగాక చూర్మగణమును, ధ్వజరస్వధావ
ముగిల గౌరగణమును, విఘ్నకరములగు మణికొన్ని యితరగణముల
ను నాతని కిచ్చెను. అట్లు గాన నుండును. దేవి యప్పుడు పుత్రుని జూ
చి యచింతప్రసాదమున నంకితముతో నాతని నుండునందరాంచితమైన
యొక సాధనమును దీసికొనిచ్చెను. ఓదేవీ, నారదా! తరువాత
దేవ మరల నాచింతించి సుంభునిశూన్యము మహావైశ్యుల నిరువుర
ని దానే నిహితములగుగావించెను. మృదాని హిమాలయున కుద్భవించి
వినిసంగతియంతయు నీకడ వివరించి చెప్పెతిని. గిరినందనీజన్మవృత్తాంత
తమైన యీసవిత్తాత్రాసము స్వర్గసాధనమును, యశస్కరమును, స
ర్వసాపహరమును, బరమతేజస్కరమును నగును.

—♦ చండముండవధ ♦—

పులస్త్యుఁడు చెప్పచున్నాడు—ఓద్విజనస్తమా! కశ్యపునకు,
దను నామయైన భార్యయొకతె గలదు. ఆమెగర్భమున మువ్వరుపు
త్రుని లుద్భవించిరి. వారు సహస్రాక్షునికంటె సధికబలశాలురు. వారి

లో జ్యేష్ఠుడు శుంభుడు ద్వితీయుడు నిశుంభుడు, తృతీయుడు నముచి. ఈనముచిని దేవేంద్రుడు తనవజ్రాయుధముచే గడతేర్చవలయునని తలచుకొనెను. అట్లుత్పసించి యింద్రుడు వజ్రాయుధముచేతఁ బట్టుకొని పరుగెత్తి తనవంకకు వచ్చుచుండుటఁ జూచి నముచి యనుదనుజుడు భయపడి సూర్యరథములో దాఁగికొనెను. అప్పుడు దేవరాజుతని సంహరింపఁజాలకపోయెను. ఓనారదా ! మహాత్ముడైన యింద్రుఁ డానమయమునందు నముచితో నొకవిధముగా సంధి చేసికొనియెను. అది యేదన ? నముచి యెప్పుడు నశ్రుశశ్రుములచే వధ్యుడు గాకుండునట్లుగా నింద్రుడు వరమియవలసినవాఁ డయ్యెను. ఓనారదా ! తాను శస్త్రాస్త్రములచే వధ్యుడను గానని తెలిసికొనినవెంటనే సూర్యరథమును వదిలివచ్చి నముచి పాతాళము నాశ్రయించెను. ఆతఁ డట్లు పాతాళములో సుత్రమనమద్రజలములం జొచ్చి జలఘనముపై నీడుచు జలఘనమును జేతఁ బట్టుకొని యిట్లనియెను—“ దేవరాజైన వాసవుఁ డేమి చెప్పెనో యట్లే యగుఁగాక. ఈఘనము నన్ను స్పర్శించుఁగాక ” ఇట్లు చెప్పచు నాతఁ డాఘనమును జేతులతో నెత్తికొని తనముఖమును, నాళికను, గర్జపుటములను నిండించుకొనియెను. అప్పు డింద్రుఁ డాఘనమధ్యమునుండి రహస్యముగా వజ్రాయుధమును సృష్టిగావించెను. వజ్రాయుధ మప్పుడు నురుగులోఁ జాటి నముచినాసి కకును గొంతునకు నడ్లముపడియెను. ఆతఁడును మృత్యుముఖమునఁబడియెను. ఇంద్రుఁ డీహత్యగావించుటయందుఁ బాను మొట్టమొదట నిచ్చినవాఁడనమును మీఱెను. అందుచే నాతనికి బ్రహ్మహత్యాదోషము సంభవించెను. తరువాత నింద్రుడు పుణ్యతీర్థస్నానములజేఁబూపమునుండి నిర్ముక్తి నొందెను.

అప్పుడు నముచిసోదరులగు శుంభనిశుంభు లను వీరవంశు లిరు

వురును, మహాయుద్ధసన్నద్ధులై సురలను యాతనలపాలు గావించుటకు బయలుదేరిరి. అప్పుడు దేవతలును దేవేంద్రుని యధినాయకత్వముగ్గిం ద యుద్ధమున కారంభించిరి. అచిరకాలములోనే ఘోరయుద్ధ మారంభ మయ్యెను. యుద్ధమునం దాదైత్యవరు లిరువురచేతిలోను వాహన సమేతులై దేవతలు సంపూర్ణపరాజితు లైరి. ఈయుద్ధమున నింద్రుని యైరావతమును, యమునిమహిషమును, వరుణనిమణియును, మాధవు నిభత్రమును గదయును, అపహృతము లయ్యెను. శంఖపద్మాదినిధు లన్నియు దానవులస్వాధీనము చేసికొనిరి. ఓనారదా! ఈయుద్ధమునకు ఫల మేమనగా, త్రిలోకములలోని సమస్తమును శుంభునిశుంభులకు వశీభూతము లయ్యెను. ఎవరకు దైత్యులులైన శుంభునిశుంభులు భూలోకమునకు దిగి రక్తబీజుఁ డనుమహాసురుని జూచి—“నీ వెవ్వడివు?” అని యడిగిరి.

రక్తబీజుఁ డిట్లు ప్రతిత్తుత్తర మిచ్చెను. “నేనొక దైత్యుఁడను. నేను పూర్వము మహిషాసురునకు మంత్రిగా నుండెడివాఁడను. నాపేరు రక్తబీజుఁడు. నేను మహావీర్యశాలి ననియు, మహాభుజశాలి ననియు విఖ్యాతి గాంచితిని. చండముండులను పేరుగల యిద్దరు వీరులు రమ్యాకారములు గలవారు మహిషాసురునకు సమాత్ములుగా నుండిరి. కాని యామహాభుజులైన వీరు లిరువును దేవికి భయమంది జలనిమగ్నులై యుండిరి. మాకుఁ బ్రభువుగా నుండెడి మహిషాసురుఁడు మహాదేవిచే విశాలవింధ్యాచలమునందు నివాతుఁ డయ్యెను. ఇంక మీరుభయము నెవ్వరితనయులో మీనామము లెవ్వయో, మఱియు మహాశయులైన మీమీవీర్యప్రభావము లెట్టివో సమస్తమును మా కెఱింగింపుఁడు.”

శుంభుఁ డిట్లనియెను. “నేను “దను” గర్భజుఁడును. శుంభు

భుండను ప్రసిద్ధనామము గలవాడను. ఇత నీతడు నాకనిష్ఠభ్రాత. ఈతనిపేరు నిశుంభుడు. ఈనిశుంభునిచేతిలో నిందునిదర్ప మణిగి పోయెను. యుద్ధభూమియందు దిందుడు, రుదుడు, నాదిత్యుడుమొదలగు యుద్ధాధ్యక్షులైనదేవత లందఱు సీతనిచేతిలో బలుమాటులు పతాజితులైరి. వీరుగాక మరియు నెందఱువీరశ్రేష్ఠులు యుద్ధమున వీనిచే నవనతులై నారో చెప్పశక్యమే గాదు. సరియే దానికేమిగాని, మహిషాసురుఁ డెట్లు నిహతుఁ డయ్యెనో చెప్పము? మే మిరువురమును ససైశ్యముగా నామహిషహంతను వినాశమొనరింపఁగలము.”

వారిరువక్షములవారును సర్వదాసదీప్తిమున నుండి యీవిధముగా సంభాషించుకొనుచుండిరి. తరువాతఁ జండముండులనుదానిపులిద్రువును జలములనుండి లేచినచ్చి రక్తబీజుని గలిసికొనిరి. వారప్పుడు రక్తబీజుని జూచి “ వీరెవ్వరు నీముందు నిలుచున్నారు? ” అని యడిగిరి. రక్తబీజుఁ డప్పుడు “ ఈయన సురమగ్నిస్త్పనఁ శుంభుడు. ఈ రెండవవీరుఁ డీతనికి సోదరుడు సశుంభుడు. ఈపీఠుల నిరువురి నాశ్రయించినచో నిశ్చయముగా నాతిభివనరిల్లఁ భూతయైన మహాసుమ్న నిని మనము మగ్గింపఁగలము.” అని చండముండులకుఁ చెప్పెను. చండుఁ డిట్లనియెను. “ నివీల్లు ఎప్పుట నాశ్రయము గాదు. ఏమన? నీ విప్పుడు రత్నమును బొందాలకుఁ దగవు. రాక్షస వాఁ డెవ్వఁడో యాతఁడే రత్నభోగమునకుఁ యోగ్యుఁడు. నిజముగా శుంభునకే ఆస్త్రి రత్నము నొసఁగఁదగును.” ఇట్లు స్థిరపఱచుకొని శుంభునిశుంభులవద్ద, రూపయావనవతయుఁ గైశికీ యై పునరుద్భావము నొందినదియు నైన యాదేవివృత్తాంతము వివరించి చెప్పిరి. అప్పుడు శుంభుడు తనదూతయైన సుగ్రీవుఁడును దానిపుని వింధ్యవాసినియైన కైశికవద్దికుఁ బుత్తెంచెను. శుంభునియొక్కచే మహాసురుఁడైన సుగ్రీవుడు దేవినన్నిధి కేగి

యామెతో సంభాషించి కోర్కెనివ్వఁజేసి తిరిగి వచ్చి శుంభనింభుల
తో నిట్లనెను. “ ఓదై త్యరాజులారా ! మీయ్యాజ్ఞానుసారముగా నివ్వ
డు నేను దేవి సమీపమున కేగి యిట్లు చెప్పితిని. “ ఓభాగ్యవతీ !
దానపు లంగణిలోను విఖ్యాతుఁ డైన శుంభుఁడు శ్రేష్ఠుఁడు. ఆతఁడు
మమ్ము నీవద్దకుఁ బంపినాఁడు. ఏలన? ఆతఁడు చెప్పిన యీమాటలు
వినుము. “ ఓచుండరీ ! నేను తిరిలోకములకుఁ బ్రభుఁడను. స్వర్గ,
పాతాళ, భూతలములలో నేశ్రేష్ఠుడదాగ్ధ మున్నను, నేను స్మరింపఁ
మను, అవి యన్నియు నిత్యము నాయెంట వివాజిల్లుచున్నవే. ఓకృ
శోదరీ ! చండముం పలు నాయెడుట నిన్ను రక్షింపఁగల వని వ్రోచి
యున్నారు. అందుచే నీవు నన్నుఁగాని నాభాగ్యమున నిశుంభునిగాని
భజింపుము. ” అని చెప్పిరి. దేవి నామాటలు విని నపుడు నిట్లు
ర్తిరి చెప్పెను. “ ఓచుగ్రీవా ! నాసంగతి వినుము. శుంభుఁడే త్రిలోక
పతి యనియు, నాతఁడు పగములలోని సమస్తరిక్షముల సమభవించు
టకు యోగ్యుఁడనియు నీవు చెప్పినమాటలు సత్యమే. కాని నేనెం
తయు దుర్వసితురాలను. అందుచేత బహుకాలమునుండి లోలోన
నొకసంకల్పమును బెంపొందించుకొనుచు వచ్చుచుంటిని. నాసంకల్ప
ము నీగుఱు. ఎన్నడు నాతో యుద్ధముచేసి నన్ను జయింపగలుగు
చున్నానో వారినే నేను వరియింపవలయు నని యుంటిని. కనుక నా
తఁడె నాభిక్ష కాగలఁడు ” దేవీ చెప్పిన యాగర్హిణివాక్యముల నా
లకించి నే నిట్లుఁగిని. “ దేవీ ! నీవు దర్శింపురాలవై యుంటివి. ఎవ్వఁ
డు సకలవిరాసురులను జయించెనో అది నీవు వినియే యుంటివి. అట్టి
వాఁడు నిన్ను జయింపఁజాలఁడా? అందుచే నివేయియు నాలోచింపక
లెమ్ము. నావెంట రమ్ము. ” అని నేను బహుకఁగా విని దేవి యిట్లుని
యెను. “ నేనేదేవి సకల్పమును జేసికొనినపుడు దానినిగూర్చి ముం

దుగనే చక్కగా నాలోచించుకొని యప్పుడు స్థిరపఱకొందురు గాని, తరువాత నీక దానినిగూర్చి యోచింపను. కావున నీవు మాటాడక వెడలుము. శుంభునివద్ద కేగి యీవృత్తాంత మంతయు నెఱింగింపుము.” అని ఓమహానురా! ఆమె యిట్లు చెప్పగా విని నేనింక నామె కేమియుఁ బ్రత్యుత్తర విషయక తిన్నగా నీనన్నిధికే తెంచితిని. ఆదేవి కోటికోటియగులతోఁ దుల్యమైన తేజముగల దని నీవు గ్రహింపుము. కర్తవ్య మేమొ నిశ్చయించుకొనుము.”

శుంభుఁ డీమాటలు విని ధూమ్రలోచనుఁ డనునొక రాక్షసుని బిలిచి “ ఓధూమాత్రా! నీవు శీఘ్రముగా నేగి దుష్టదర్శితురాలైన యాదేవిని జుట్టు పట్టుకొని యపరాధినియైన దాసినివలె నిచ్చట కీడ్చుకొనిరమ్మ. ఆమెపక్షమున మహాబలుఁడైనవాఁ డెవ్వఁడైన నీ కష్టము రాజూచినచో వాఁడు పితామహుఁ డగుబ్రహ్మయైనను సరియే నిర్విచారముగా వాని నామెపక్షమునఁ దక్షణమే ఖండించివేయుము.” అని యాజ్ఞాపించెను. తేజస్వియైన ధూమాత్రుఁడు శుంభునియాజ్ఞ యైనంతమాత్రనే అటునూటులయత్నోహిణుల దైత్యసేనలను వెంటఁబెట్టుకొని వింధ్యాచలమునకు బయలుదేఱెను. అక్కడ కేగి దుగ్గాదేవిని జూచి వెంటనే ఘూర్ణితనేత్రుఁడై యిట్లనియెను. “ ఓమూఢకాళికే! శీఘ్రముగా లేచివచ్చి భర్తను నేవింపుము. అది నీకిష్టము లేదా? అట్లయినచో బలవంతముగాఁ జుట్టుపట్టుకొని నీచశిక్షలతో నిన్నీడ్చికొని పోగలను.” అప్పుడు దేవి యిట్లనియెను. “ నీవు నన్ను బలాత్కరించి తీసికొనిపోవుటకు శుంభునివద్దనుండి వచ్చితివి. ఇట్టియెడల నబలమైన నే నింకేమి చేయగలను? కావున నీయిష్ట మెట్లో అట్లే చేయుము. ”

పులస్త్యుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు—అంబికాదేవి ధూమ్రలోచను

నితో నిట్లుచెప్పి భయంకరమైన హుంకారముఁజేయుచుఁ దగ్గఱమే యాధూమ్యాక్షుని భస్మీభూతము గావించెను. ధూమ్రులోచనుఁడు వాహనబలసమేతముగాఁ గొళికిచే భస్మమైపోయెను. అప్పుడు సకల జగములనుండియు భయంకరములైన హాహాకారధ్వనులు బయలుదేఱెను. ఆయుద్ధితమహాధ్వని శుంభునికర్ణములలోఁ బ్రవేశించెను. అప్పుడు శుంభుఁడు మహానురులైన చండముండులను, జలిశ్రేష్ఠుడైన రురుని యుద్ధయాత్రకు సన్నద్ధులఁ గావించెను. వారును హర్షాతిహర్షములతో యుద్ధార్థులై బయలుదేటి వింధ్యాచలమునకు వచ్చిరి. ఈ మువ్వరుమహానురులయాధిపత్యముక్రిందను అసంఖ్యగజాశ్వరథనంకులమైన భయంకరదళుజవాహిని యాకస్మికముగాఁ గొళికిని ముట్టడించుటకు వింధ్యాచలమునఁ బ్రవేశించెను. అప్పు డా యసంఖ్యాకముగా వచ్చుచున్న రిపుబలమునుజూచి దేవీవాహనమైన సింహము తనకేసరచ్చుటలను గంపింపఁజేయుచు రణరంగమున దానవబలమును జీల్చుట తారంభించెను. దానవసేనలో ననేకులు గిరికందరచారియైన యాకేసరి కరప్రహారములచేతను, మఱిగొందఱు దాని ముఖగ్రాసముచేతను, నీకఁ గొందఱు దాని దంతవిదారిణములచేతను, వేటొక కొందఱు దాని నఖరములచేతను, గొందఱు దాని వక్షోవితాడనములచేతను విధ్వంసులు గాఁజొచ్చిరి. ఈవిధముగా నసంఖ్యదానవులు సింహముచేతిలోనే నిహతులై పోయిరి. ఈసమయములో దేవి కనుచరమైన భూతవర్గము బహుదానవుల జీవసంహార మొనరించెను. తమ సైన్యబలమంతయు విపన్నమగుటఁ జూచి శ్రోధాన్వీతు లగుచున్న చండముండులయధర పాత్రము లదరిపోఁజొచ్చెను. పొరవ్వుడు పతంగములు పావకాభిముఖము లై నట్లు మహావేగముతో దుర్గ కభిముఖులు గాఁజొచ్చిరి. దేవియైన పరమేశ్వరి వారట్లు తన్నెడిరించుటఁ జూచి కోర్ధభరముచే గ

సుఖములు మూడుముడతలు పడునట్లుగా ముడుచుకొనియెను. ప్రహుకుటీకుటిలమైన యాదేవిలలాటఫలకమునుండి యప్పుడు కథాశ్రవదనయు యోగినియు నైన కాళి యావిర్భవించెను. ఆమె హస్తములయందు ఖట్వాంగములును, కాలోగ్రములు, చతిప్రచండములు నైన యొరదీసినకస్తులును ధరించి యుండెను. నిహతులైన శృపతుల మస్తకములన్నియు మాలలుగా నామెగళదేశమున వేల్చిలాడుచుండెను. ఆమె రణక్షేత్రమునం దుత్తికి యసంఖ్యదానపులకు ఖడ్గాభూతములచేతను, ఖట్వాంగములచేతను విదాడితులకు గావించుచు, నత్యధికకోధాకాంతయై గజాశ్వరధనహితముగా శత్రువృక్షమును సంహరించివేసెను. తరువాత సంబికాదేవి చర్మాంకుశముగ్ధరఘటికాదియంత్రములతో శత్రుపక్షకుంజరవదనములను గ్రుచ్చుచు, చక్రకూబరరిభాగ్వనారసలతో యోధుల వదనవివరములకు గుచ్చియును జుక్కెనె మొనగించుచుండెను. అప్పుడామె కొంకణికి గేకనాకములచేతను, ను కొందలివిగ్రీవాదేశముచేతయు, ఇకల గొంధలివి గొంధవ్యయముచేతను నాక్ష్మిందికృతాంతమందిరమునకు వింసులకు చేయుచుండెను.

రురుదాశవృక్షప్పుడు సహపతులతో సనాదశమును దేవి భక్షించివేయుటఁ జూచి మహాకోపముతో దేవి కెమరుగాఁ బరువైచిచ్చెను. చండుఁ డియ్యుచ్చావ్యాపారి మంతయు నీక్షించుచుండెను. అప్పుడు దేవి యామహాసుక్ష్మతన రురునిమస్తకమును ఖట్వాంగముచే గొట్టెను. విచ్చిన్నములమైన పాదపమువలె నప్పుడాదుర్దుత్తుని శిరము దెగి యారఁడు భూతలమునఁ బడిపోయెను. అట్లు పడిపోయిన యాతనిని జూచి యప్పుడు దేవి పశువునుంబోలె యాతనిదేహచర్మమంతయు నొలిచివేసి యాతని దనజటలకు వేల్చిలాడఁగట్టకొనియ్యెను, కాని వానిలో నొకజటనూత్రము బంధిపఁబడలేదు. అప్పుడామె

యావ్రేలాశుచున్నజట నూడఁబెఱికి భూమిపై విసరెను. ముహూర్త కాలములోనే యాజటభయంకరమూర్తిగాఁ బరిణమించెను. ఆమూర్తి సగము శుక్లవర్ణమును, సగముకృష్ణవర్ణమును ధరించి యుండెను. ఆమె కేశచాళము లైలాభ్యక్తమై యుండెను. ఆమూర్తి యావిర్భవించినగానీ 'నేనాకమహాసురుని వివాళమొనరించెదను.' అని కేశలువేయుచు బయలుదేరెను. దేవి యామెకుఁ జండమారి' యని పేరుంచెను. క్రమముగా నామె చండమారి యనుపరులఁ బ్రఖ్యాత యయ్యెను. దేవి యస్య జామెను హావి 'ఓసుభగురాలా! నమస్తుమ. చండముండుల నిచ్చటకుఁ దీసికొని రమ్ము. నేను వారిని స్వహస్తములతోనే నిహతుని గావించవలెను, అందుచే వారి నిటకుఁ బెచ్చటమాత్రమే నీకుఁ గర్తవ్యము." అని యాహ్నించెను. దేవియచుష్టచే జండమారి చండముండుసురులవంకకుఁ బరువెత్తఁజొచ్చెను. అప్పుడు చండముండులు భియాన్నై దక్షిణదిశకుఁ బారవొయిరి. చండమారి గరుత్మగతునితోఁ దుల్యమై, వేగముగల గర్భము నెక్కి విస్తృతవననై యాయపరుల నిరుపును న్నింటి పయివైచొచ్చెను. అనురద్వయ మెచ్చటెచ్చటికిఁ బరుగులెత్తుచుండినో యచ్చటచ్చటకెల్ల నాళివాదేవి యుఁ బరువులైచొచ్చెను. అట్లు పరుగెత్తునప్పు డామె యమవాహనమైన పుండ్రముహాశుకొమ్ము నూడఁబెఱికి భుజగనిభమైన యాకొమ్మును చేతఁ బట్టుకొని దానవసేనతోఁ బరుగెత్తుచుండెను. అప్పుడు చండముండులు భూతలమును వదిలి యాకాశమార్గమునఁ బరుగెత్తఁజొచ్చిరి. ఆమహేశ్వరియు రాసభారోహణమున నతివేగముగా వారిని వెంబడించెను. మార్గచుధ్యక్షమునందు గరుడుడు పన్నగవలినైన కర్కోటకునితో నామె కెదురయ్యెను. అది చూచి యామెదేహమంతయు హర్షవ్రోమాంచిత మయ్యెను. గరుడుఁ డప్పుడు భయము

ర్తుడై మాంసపిండమువలె ముడుచుకొనిపోయెను. భయంకరమునైన యాతనితెక్కలప్పుడు వాలిపోయెను. దేవి యాగరుడుని పతితపక్షముల నూడదీసికొని కర్కోటకుని జేతఁ బట్టుకొని యత్యంతవేగముతో నాభయాతురులులైన చండముండుల ననుసరించి పరుగెత్తెను. అప్పుడామె చండముండానురులను బట్టుకొని కర్కోటకునిచే బంధించి వింధ్యపర్వతమునకుఁ బరుగెత్తెను. అట్లేఁగి యామె కాశికిన్ద సమస్తవృత్తాంతము నెఱింగించి, భయంకరకోశమును గ్రహించి, దానవేంద్రుల మస్తకశ్రేణులను, సుందరములైన గరుడపక్షములచే రచింపఁబడిన నిరుపమాలలను మృగేంద్రచర్మఘ్నరఘ్నేన చండికకు సమర్పించెను. తరువాతఁ దాను గరుడపక్షరచిత్రమైన యింద్రకమాలను మస్తకమునకుఁ బట్టుకొని దానవరుధిరమరు పేయసురు బాసముచేయుట కారంభించెను. ఇతఁ నిక్కడ దుగ్గాదేవి యనురనేతనైన చండముండులను బట్టి రోషభరముతో వారిమస్తకములను విచ్ఛేదన మొనరించెను. అప్పుడనురమస్తకముచే దేవి కొకశిఖరము సిద్ధముచేయఁబడినది. తరువాత నామె శర్వనితోఁగూడఁ గాశికిన్ద కేతించెను. అప్పుడు కాశికిని జూచి యామె యిట్లనెను. దేవీ! ఈయశ్రమశిఖరమును స్వీకరింపుము. ఇది వైత్యధ్వయమస్తకములచే సిద్ధముచేయఁబడినదియును, నాగతాళచేఁ బరివేష్టితమైందియును నై యున్నది.” చాముండ యాశేఖరమును గ్రహించి తలపై ధరించి యామె కిట్లనెను—“నీమూలమున దుష్టుకార్యము నెఱవేర్పఁబడినది. నీవు చండముండుల మస్తకములచే నేర్పఱుపఁబడిన శేఖరమును ధరించితివి. ఈకారణమున నీవు జగత్తులలో ‘చాముండ’ యను నామముచేఁ బ్రసిద్ధురాల వయ్యెదవు.” ఆమె యిట్లు చాముండుల ముండమాలను ధరించిన యాత్రిలోచనకుఁ జెప్పి స్త్రీతిభాజరురైన యాదిగంబరురాలి కిట్లనెను—

“సేవీశత్సుసై న్యమును సమగ్రముగా సంహరింపుము.” అని యిట్లా మె పలుకగా నాదేవి వెంటనే శరాసనమును, విమాణకోటియు బట్టుకొని ప్రచండరిపుబలముచు సంహరించుచు నందందుఁ దిరుగుచు మిగిలిన యసురుల క్షుల్లకలను ఖండించుచుండెను.

—♦ శంభునిశుంభవధ. ♦—

పులికేతుడు స్వయంగాను—చండముండులు సిహతులు గాఁగానే నిర్మలములు కలదిగమును భంగి మొంది పలాయన మొందిరి. ఇది చూచి శుంభుఁడు మహానుగుఁడైన రిక్తిబీజుని యొక్క పరాక్రమము. దృఢమును ముప్పదిగ్లయక్షహీణులతో కుప్పిలు పొడములయగు. అప్పుడు మహాశక్తి మైనచం దిక యానందమును గలదిగా నేర్పించి కాశ్యోగూడ నొక భీషణసింహ నాదము నొనరించెను. అనాదము గాని సునాథుడౌ మెమఱివరిము నుండి ‘బ్రహ్మణి’ యావిర్భవించెను. అను అక్షిగోత్రముతోను, గమండలుకిరముతోను, హంపవమానారోహణై యుండెను. క్షణకాలములోనే త్రిశూలినియు, ద్రిఃయనయు, వృషభరూఢయు, మహా భుజంగ భూషణియు, ఘోరదర్శనియు, గుండలినియు నైన మహేశ్వరి వాదూర్భావము నొందెను. తరువాత మయూరిపంచధారిణియు శక్తి శాలినియు నైన కౌమారి యావిర్భవించెను. ఓదేవ! ఈకౌమారిశక్తి మయూరినరవాహనమ్ముపై పరాజ్ఞులగుండెను. తరువాత దేవి బాహు యుగళమునుండి శంఖచక్రగదానిధారిణియు, గరుడారూఢయు, వైష్ణవ బాణధారిణియు నైన నైష్ఠవీశక్తి సముద్భవించెను. తరువాత నామ దంష్ట్రములనుండి భూతలవిదారిణియు, మహాగ్రమునలహస్తయు నైశ భీకరి పుట్టెను. ఆమెపృష్ఠదేశమునుండి నాగివసిని మైన నారాహి

యున్నవించెను. ఆమె కేసరములు విశ్వేషముచేసి గ్రహాంక్షత్రములను
దారకారాజుని జెడరఁగొట్టుచుండెను. నఖరశాలినియు, దారుణస్వభావ
యు నైన నారసింహి యామెహృదయమునుండి యావిర్భవించెను.
ఈశక్తు లన్నియు ననురసంహారమున కుత్సహింపఁగా చంద్రక నిర్భయ
ముగా మరల శత్రుసైన్యము నుద్దేశించి మాటిమాటికీ సింహనాదము,
చేయఁజొచ్చెను. ఈభయావిహమైననాదమునుండి భువనమంతయుఁ
బరిపూరితమైపోయెను. తరువాత దేవదేవుడైనశూలపాణి—త్రిలో
చనుఁ డచ్చటకు విచ్చేసెను. అతఁ డచ్చటకు వచ్చి యంబికి కభివాద
నపూర్వకముగా నిట్లనియెను—ఓయంబికా! నేను వచ్చి యున్నాను.
ఓకుర్గా! నే నేమిచేయవలయునో యాహ్వానింపుము. దేవదేవుఁ డిట్లను
చుండఁగా, దేవిదేహమునుండి యుద్భవించి శివశక్తి యచ్చటకువచ్చి
యిట్లనియెను.

శంకరా! నీవు మాతకార్యము గైకొని శుంభనిశుంభులకడ
కేఁగి యిట్లు చెప్పము—“మీకు బ్రతుకునం దాశయున్నచో, నో
మఠాచారులారా! వేగముగా మీరు సప్తమరనాతలమునకుఁ బారి
పోండు హాసపుఁడు మరల స్వర్గరాజ్యమును బొందును, దేవతలు
వ్యభాషీను లగుదురు. బ్రహ్మశాదివర్ణములు మరల యశ్శాసుప్తాన
ముల నిర్భయముగా సాగింతురు. లేక మీరు బలగర్వితులై యుద్ధ
క్రియకేయభిలషించినచో వ్యగ్రచిహ్నులకై యుద్ధమునకు రండు. నేను
(శివ) తట్టిక మిమ్ము నిహతులను గావించెదను.” ఓనారదా! శివ
శివున కిట్లు దాత్యకార్యము నియోగించెనుగాన నాటనుండియు నాతఁడు
శివదూతినామముతోఁ బ్రఖ్యాతుఁ డయ్యెను. తరువాత శుంభుఁడు
మొదలగు బాసపులందఱును ఆగర్వితశంకరునిమాటలు విని హుంకా
రములుచేయుచుఁ గాత్యాయనియున్నచోటి కేతెంచిరి, తరువాత శత

శతశతములును, శక్తి, అంతుశము, పరశ్వధము, శూలము, భిండివా
ము, పట్టిశము, పరిఘ, అనునాయుధములను వాకు దేవియెడలఁ బ్ర
యోగింపఁజొచ్చిరి. అప్పుడు దేవినైన యంబికయు శ్రీష్టశరాసని
ర్మూక్షమైన శరసముహములను బ్రయోగించి వారిబాహువులతోఁ
గూడ వారిహస్తములను విచ్ఛేదనము గావించుచుండెను. మఱియు
రణచండవిక్రమురాలైన యామహదేవి శతశతములుగా బాణములు
ప్రయోగించుచు ససంగార్థకులగు మహానుకులను గృతంతమందిర
మున కింపుచుండెను. చండమారి త్రిశూలాఘాతములచేఁ గొండలు
దానవులు నిహతులగుచుండిరి. హాకి న్యయముగాఁ గల్గింద్రాఘాత
ములచేఁ గొండలు దానవులను శకునాగారమున కంపుచుండెను. దేవి
స్వైన్రూపిణి ప్రబలబలమును వినియోగపఱచి ముఖ్యులైన బహు
దానవుల ప్రభావగౌరవమును భంగపఱచుచుండెను. దానవసేనలోఁ
గొండలు కొండలు శూలాఘాతములచే విచారితు లగుచుండిరి. మఱి
యుఁ గొండలుకొందరు నైష్ఠవీశరజ్వాలలలో దగ్దులై భస్మీభూతుల
లగుచుండిరి. అప్పుడు కౌమారి శక్తిప్రయోగములచేతను, చండికులి
శవిషేషములచేతను, వారాహచక్రాఘాతములచేతను దానవపేషవిచా
రితమైపోవుచుండెను. నారసింహి ఖాఘాతములచే బహుతానవుల
నహోభాగములు చీల్చబడుచుండెను. రుద్రీదూతి యట్టహాసములచే
ననేకదానవుల భరలీలలు సాంగము అగుచుండెను. అప్పుడు కుద్రుడు
త్రిశూలముచే బహుదానవులను దుడ ముట్టించెను. గజాననుని పరశ్వ
ధ ప్రహారములచేతఁగూడ ననేకదానవులు యమాలయమున కంపఁబ
డిరి. దేవి యీవిధముగా వివిధరూపములను ధరించి ముఖ్యముఖ్యదా
నవులను జీల్చుచుండెను. ఎందరెందరుదానవులు భూతలమునఁ బడిపో
వుచుండిరో యందరిందఱను, భూతివృద్ధులు తన్ను మే భయించి చేయు

చుండెను. వారును భూతభక్తితులై యెడతెగక యమాలయమునకుఁ బ్రయాణములు సేయుచుండిరి. బ్రహ్మి వృద్ధునిమాతృదేవతలు మహాసురులను సంహరించుట కుద్యతలుగాఁగానే వారు విపదాకులులై వీడివడిన కేశకలాపములతో, భీతిచంచలమైన నచేత్రములతో బరువిడి రక్తబీజని శరణుచొచ్చిరి. రక్తబీజుడును రోషపూరితుడై పెనవులదర హనుకరించుచు నొకప్రశస్తియైన యస్త్రమును జేరఁబట్టుకొని మాతృగణమును, భూతగణమును, నలుదెసలనుండి బౌధింపఁజొచ్చెను. వాఁడట్లు వచ్చుచుండుటఁ జూచి మాతృగణమును సుతీష్ణశరనికరముచే వర్షమును గురియింపఁజొచ్చెను. అప్పుడు రక్తబీజనిరక్తము బిందుబిందువులుగా భూమిపైఁ బడఁజొచ్చెను. అప్పుడారక్తబిందువులనుండి వెంటనే బిందువులొక్కొక్కఁడుగా రక్తము లనేకు లుత్పన్నులైరి. అది చూచి చండిమారియు సంభితయు నిట్లాలోచించుకొనిరి—ముందుగా వీనిని సంహరించుట కర్తవ్యము. ఓచండీ! నీవు బాడబాగ్నినన్నిభమైన సీముఖవివరమును దెలుచికొని యీమహాసురుని రుధిరప్రవాహముఁ బానముచేయుట కారంభింపుము ”

అదివిని యాచర్మముండ, యావరదాదేవి తనకరాళవదనమును విశాలము గావించి యొక పెదవిచే నాకాశమును రెండవపెదవిచే భూమిని నాకృమించి నిలుచుండెను. అప్పుడంభిక తనశత్రువైన రక్తబీజనిజాట్టు పట్టుకొని తనవదనగవ్వారములోని కీడ్చి శూలముచే వాని పక్షమును జీల్చెను. అప్పుడు శత్రుపక్షమునుండి నిర్గతమగుచున్నరక్తమంతయు దేవివదనవివరమునందే పడఁజొచ్చెను. ఈవిధముగా రక్తబీజని రక్తమంతయు విశోషితము కాఁగానే యాతఁడు హీనబలుడై పడిపోయెను. తరువాత దేవి జామికరమయమైన చక్రముచే హీనబలుడైన యాశత్రువును శతభండములుగా విభాగించి పారవేసెను.

ఈవిధముగా దానవసేనాని నిహతుడు కాగానే యనురులందఱు గరుణభావములతోఁ జీతార్థములు చేయఁజొచ్చిరి. అప్పుడు దానవసేనలోనుండి— “హా తాతా! హా భ్రాతా! యెక్కడ కేగితివి? ఒక్కనిముస మాగుము” అను నాలాపములతో రోదనములు జయలు దేఱెను. మృతానిహస్తమునం దింకను బహుదానవులు నిహతులైనగ్నావస్థయందు భూతలమునఁ బడి పొరలుచుండిరి. వారి కేశకలాషములు భూరజముచే బుగ్గిగుడుపడియుండెను. వారిదేహచక్రములు విశ్లేర్ణములై యుండెను. అట్టివారిని జూచి తక్కినరక్కసులు గిరివరిమునెక్కి వారిపోయిరి. దానవేంద్రుఁడైన నిశుంభుఁ డప్పుడు తనసైన్యజలముయొక్క చక్రచక్రములును, భూవనాయుధములును విశ్లేర్ణములై యుండుటఁ జూచి విపులచక్రాక్షయతమైన రథము నారోహించి, క్రోధధరముచే శిరఃకంపనము సేయుచు మృతానికభిముఖముగాఁ బరుగెత్తఁజెచ్చెను. ఈగుంధదావుని కరమునందు ఖడ్గమును, దేహమునందు భాస్వరవర్ణము నుండెను. ఆతఁ డప్పుడు దేవీరూపమును జూచి మోహితుఁడై కామద్వరపీఠిత్తుఁడై చిత్రించినబొమ్మనలఁ గదలక మెదలక నిలిచిపోఁజెచ్చెను. సురిశత్రుఁడైన యాదానవుఁ డట్లు స్తంభితుఁ డగుటఁ జూచి దేవి హాస్యపూర్వకముగా నిట్లనియెను.

“ఓహో! నీవ్బ్రతేజముతోడనేనా దేవతలను జయించితివి! మఱియు న్నిబలప్రభావముతోడనేనా నన్న బ్రాప్తించుచున్నావు?” అమాలు విచి వాగ్మివరుడైన దానవుఁ డప్పుడు కాళికి నీక్షించుచు నించుకనేపు నిలువఁబడి యీలోచించి యిట్లు పలికెను. “ఓభీరుతాలా! నీదేహ మతికోమలమైనది. సలిలమునకు ఆమపత్రమువలె నా బాణన్నమునకు శతధాభి న్నములై పోగలదు. ఓసుందరీ! యీచింత చేతనే నీపై బాణవిమోగము చేయుటకు నామర సాప్పుకున్నది.

ఓవిశాలనయనా ! నిజముగా నీవు నన్ను భజింపుము. నాఖడ్గాఘాతములు సహించుట కిందుడుగూడ స్వయముగా సమర్థుడు గాఁడని తెలిసికొనుము. అందుచే యుద్ధవ్యాపారమునుండి మునును మరలింపు. అనల్యముచేయక నాకు భార్యవు గమ్ము.”

ఓమునీంద్రా ! యోగేశ్వరి నిశుంభుడు పలికిన యీపలుకులు విని హాస్యపూర్వకముగా భావగంభీరవాక్యములతో నాతనికి మరల నిట్లనియెను. “ఓవీరా ! నేను యుద్ధమునందుఁ బరాజితురాలను గానిదే యెవ్వనికిని భార్యను గాఁజాలను. నీవు నన్ను భార్యగాఁ బరిగ్రహింపఁగోరుచున్నవో, సంగ్రామమున నన్ను జయింపుము.”

ఓనారదా ! కాశికీ యిల్లు పుంకఁగానే నిశుంభదానవుడు ఖడ్గమును ద్రిష్వచు నర్పింతువేగముగా నామెపై విసరెను. దేవి యప్పుడు దానవప్రేరితస్థితి యాయస్త్రము నారుబాణములచేఁ జర్మసహితముగా విచ్ఛేదన మొనరించెను. అప్పు డక్కడ నొక యదృష్టవ్యాపారము జరిగినది. చర్మసహితముగా ఖడ్గము విచ్ఛేదము కాఁగానే వాయువేగిస్త్రైవ మహారుఁడు గదను కేఁబూని కాశికీనైఁ బడెను. దానవుడు దేవిని సమీపించియు సమీపింపసంతలోనే దేవి యాతని యాలింగితదృఢబాహువులను డూరపఱచు నస్త్రముచేఁ దునియలుగఁబెంచెను. అప్పు డాభయంకరసురశత్రువైన ప్రచండవానవుడు భూతిశుంభ కాఁగానే చండీముఖమాతృగణము హర్షముతోఁ గిలకిలారావము లొనరింపఁజొచ్చిరి. శత్రుషయముచే సంతృప్తులై యిందాగ్రదిదేవత లాకాశిపథమునుండి యుచ్చస్వరముతో నిల్లు పలికిరి. “దేవీ ! విజయం ! నీవు జయమునైపు గమ్ము.” భూతిగణ మత్స్యసన్కూటసలనుండియుఁ మార్కటేయిని లొనరింపఁజొచ్చెను. దేవతలు కాత్యాయినీనైఁ బుష్పవల్లభుని సమీపింపఁజొచ్చిరి.

ఓమహామునీ ! నిశుంభుఁడు నిపతితుఁడుగాఁగానే జ్యేష్ఠుడైన శుంభుఁడు కోర్కెధరూరితుడై బృందారక మను గజమెక్కి పాసమను నాయుధమును జేతఁబూని రణాంగణమునఁ బ్రవేశించెను. దానవపతి యిట్లు గజారోహకుడై వచ్చుటఁజూచి దేవియగ్ధచంద్రాకారబాణముల నాలుగింటినిగై కొని, లీలాహాసము కొనరించుచు త్వరపరిబాణముచే దనుజవాహనమైన దివ్వపేంద్రమును బాదద్వయము ఖండించెను. మఱి రెండుబాణములచే దానిశుంభస్థలములుఁజీల్చి పడఁజేసెను. పాదద్వయముఖండితముగాఁగానే వానవవజ్రాహతమైన శైలశృంగమువలె గజము గతజీవముకాఁగానే శుంభుఁడు దానిపైనుండి పడిపోయెను. తత్క్షణమే శివాదేవి బాణాఘాతముచే నాతని కుండలమంశితమస్తకమును ఖండించివేసెను. మస్తకము విచ్ఛిన్నముగాఁగానే డైత్యుఁడప్పుడు కుంజరముతోఁగూడ మృతినొందెను. సురాసురశత్రులైన శుంభనిశుంభులు దేవిచే నిహతులైరిని విని యింద్రచూర్యవాయు ప్రముఖులైన దేవతలందఱు నప్పుడచ్చట కరుదెంచి వినయవినములై దేవినుద్దేశించి శ్రుతిమధురమైన స్తోత్రపారమును గావింపఁజూచిరి— ఓపావ నాశినీ! భగవతీ ! నీకు మేము నమస్కరించుచున్నాము. ఓసురశత్రుద ర్పఘాతినీ, హరిహయరాజ్యదాయినీ, మఖభంగకారిణీ ! నీకు మేము నమస్కరించుచున్నాము. ఓసురారిభయంకరీ, ఇంద్రవందితా, మహిషచర్దినీ, హరిహరాదిచ్ఛతా ! నీకు మేము పలుమాఱు నమస్కరించుచున్నాము. ఓయష్టాదశబాహుశాలినీ, శుంభనిశుంభనిఘాదినీ, ఆర్తి నాశినీ, త్రిహాలినీ, నారాయణీ, చక్రీధారిణీ ! నీకు నమస్కరించుచున్నాము. ఓవారాహి, ధరాధరా, నారసింహి ! నీకు సర్వదా ప్రణామము లొనరించుచున్నాము. ఓకౌమారీ, మయూరవాహినీ, వజ్రధరా ! నీకొఱకు మేము పునఃపునఃప్రణామము లొనరించుచున్నాము.

ఓపై తామహీ, హంసవాహనా, మాలావికటా, సుకేశినీ, వానవప్యస
చారిణీ, జగన్మాయే ! నీకు మాయశేష నమస్కారములు. ఓవిశ్వే
శ్వరీ, నీకు నమస్కారములు. నీవు రక్షింపుము, మఱియు దేవద్విజయ
తుల్యులను సంహరింపుము. ఓసర్వమయివైనత్రినేత్రా ! నీకుఁ బునః
పునఃప్రణామములు. ఓవరదా ! నీవు ప్రసన్నురాలవు గమ్మ. నీవు
జగ్జ్ఞానివి, జగత్ప్రవాహనారోహణకారిణివి ! నీవు సుందరివదనశాలి
నీ వారాహివి, గరుడవాహినివి, శార్ఙ్గధారిణివైష్ణవివి, అతిదుర్నిరీక్ష్య
నారసింహివి, ఘోరఘోరితశబ్దకారిణివి, కులిశశాలినివి, ఇందిరివి, నీవు
చండముండామారీ శవవాహినీ యోగినీ యోగసిద్ధవు. ఓత్రినయనే,
భగవతీ ! నీకు నమస్కారము. అహరహమునానతిమస్తకులై యెవ్వరు
నీచరణయుగళము నాశ్రయించుచున్నారో, బలికునుమహాస్తులై యె
వ్వరు నీస్తుతిపరాయణులగుచున్నారో వారి కెప్పుడును సశుభములు
సంభవింపవు. ”

సురశ్రేష్ఠు ల్లిస్తుప్తమొసరింపఁగా, సురశత్రువినాశినియైనదేవి
మందహాస మొసరించుచు సురసిద్ధమహర్షివర్గమున కిట్లనియెను—నేను
మీప్రసాదమువలన సంగరక్షేత్రమందు సురశత్రువుల నడ్డుతిరిగిని
బరాజితులఁ గావించితిని. ఇప్పుడు మీ రందఱును నాకొఱకుఁగావించి
యీప్రాంతప్రసాదమును ముందుముందు సరశ్రేష్ఠులెవ్వరైన భక్తియు
క్తులై పరించినచో వారికెప్పుడును దుస్స్వప్నభయము గలుగదు. అది
యటించి నన్ను మీరు మఱియొకవరముఁ గోరుదు ” అని దేవి పలు
కఁగా దేవతలు మరల నిట్లనిరి—దేవి ! నీవు మాకు వరదానముచే
యఁదలంచినచో, ఓహుతాశనతుల్యశరీరా ! దేవద్విజయగోళిశుసమూ
హమునకు హితవుచేయుటకొఱకు నీవు మరల నొకమాటు దేవరపులం
దఱును దగ్ధముచేయవలెను. దేవి మరల నిట్లనియెను—నేను సందగ్ధ

హమన యశోదిగర్భమునఁబుట్టి మరల నొకమాటు సురశత్రువులన సంహరింపఁగలను. తరువాత దశసప్రహరములచే శుంభనిశుంభ, లవణులు నావలన నిహతులగుదురు. ఓసురవరులారా ! మరలఁ గలియు గమందు లోకు లనశమలగుట చూచి నేను శతత్రకతువను వానిగృహమున మారీరూపమునఁ బుట్టి శాకసంకరమూలమున సురసమూహమును భరింపఁగలను. ఓసురలారా ! విపక్షులగువారిని విక్షతులను గావించి ఋషులపరిక్షణ్ణము వింధ్యాచలమునం దావిర్భవించెడిను. దుష్టబుద్ధులై శత్రువులను వినష్టముగావించి మరల జయమొందెడిను, ఓదేవతలారా ! మహాసురుడైన యరుణాసుఁ డెప్పుడుగర్భవించునో, అప్పుడు స్వదేవతలహితముఁగొను నే నావిర్భవించఁగలను. అట్లొచ్చి వింది మహారీరూపమున వానివ్రాజములను వారించి మరల స్వర్గమున కేగఁగలను ”

పులస్త్యుడు మరలఁ జెప్పచున్నాఁడు—వరదాయినైన కాత్యాయని సురగణమున కీడ్లు చెప్పి ద్విజులనుఁ బ్రాణామములు గావించెను. తరువాత భూతసమూహమునకు సెలవొసంగి తానాకాశమార్గమున వెడలిపోయెను. సిద్ధగణము నామెను వెంబడించెను. దేవి యొక్క యీశ్వరమపవిత్రమైన పౌరాణికాఖ్యానము పురుషులకు మంగళజనకము. ఈజయాఖ్యానము రాక్షసవినాశన సమర్థమైనదని భగవానుఁడు స్వయముగాఁ జెప్పియున్నాఁడు. నిజముగా సంయతచిత్తులై యందఱు నీకథ వినుట కర్తవ్యము.

—♦ కార్తికేయోత్పత్తి ♦—

నారదుఁ డడుగుచున్నాఁడు—ఓచువ్రతా ! సుప్రసిద్ధ మహిషక్రౌంచులను స్కందుఁ డెట్లు విదారణ మొందించెను ? ఓయనుపమద్యుతీ! బ్రాహ్మణా ! నాకావృత్తాంతమంతయు వివరించి చెప్పుము. పుల

స్వయం చెప్పయన్నాడు— “నారదా! ఆకర్ణింపుము. నేను గుమారకార్తికేయని యశోవర్ధనమైన పురాతనపుణ్యకథను నీకు వివరించి చెప్పెదను. హుతాశనుడు పినాకిశుక్రమును బాసముచేసెను. కాని ఓబ్రహ్మా! ఆశుక్ర మారని నాక్రమించుటచే నాతడు మందతేజుడైపోయెను. తరువాత ననుపమదీప్తిశాలి యగు ననలుడు దేవతల గూఢాపమున కేగెను. తరువాత నక్కడనుండి దేవతలప్రేరణచే బ్రహ్మభవనమున కేగెను. ఆతడు వచ్చునప్పుడు మార్గమధ్యమమునందాతనికి “గుటిల” కనబడియెను. ఆగుటిలను జూచి యాతడు “ఓగుటిలా! మహేశ్వరుడు సుదుర్ధరమైన ఈతేజమును విడిచి యున్నాడు. ఈతేజఃప్రభావముచే నిఖిలభవనములు ననాయాసముగా దగ్ధములు కాగలవు. అందుచే నీవు దీనిని ధరింపుము. ఇందుచే నీ కొక సర్వజ్ఞసత్తాప్రపాతుడైన పుత్రుడు జన్మింపగలడు.”

అగ్ని దేవుని యీమాటలవలన గుటిలకుఁ దనపూర్వసంకల్ప మొకటి తనమనసులో జ్ఞప్తి వచ్చెను. ఆమె యప్పుడు విస్తారమైన జలమయమూర్తిని ధరించి విరాజిల్లుచు వహ్ని కిట్లనియెను. “నాజలములయం దాతేజము నుంచుము.” తరువాత నాశైవతేజము జలమునం దుంచబడగా దేవియైన గుటిల దానిని ధరించెను. భగవానుడైన హుతాశనుఁ డప్పుడు కామచారియై యభేచ్ఛముగా నంచరింపఁ జొచ్చెను. హవ్యవాహనుడు మొట్టమొదటఁ బంచనహస్సీవర్షము లాశైవతేజమును ధరించియుండెను. అట్లు ధరించియున్న కాలమునందాయగ్నిదేవుని కాతేజఃప్రభావముచే మాంస, అస్థి, రుధిర, మేదో, మజ్జ, తోమ, శ్మశ్మ, నేత్రోపభృతు లన్నియు హిరణ్మయాకారములు ధరించెను. అందుచే నాతడు లోకములో హిరణ్యరేతుఁ డనుపేరఁ బ్రసిద్ధుఁ డయ్యెను. తరువాత గుటిల పంచనహస్సీవర్షము లా

తేజమును ధరించి, యొక యనలాకారమైన గర్భమును దాల్చెను. అట్లుండి యామె బ్రహ్మలోకమున కేగెను. బ్రహ్మ యామహావగమైన కుటిల తృప్తిమతియై యుండుట చూచి “ నీకు గర్భ మెట్లు గలిగె ” నని యడిగెను. కుటిల యిట్లనియెను. “ ఓనత్తమా ! పూర్వము వహ్ని శివతేజమును బాసము చేసెనుగదా ! తరువాత నాతఁ డాతేజమును భరించుటకు సమర్థుఁడుగాక నాయందు దాని నుంచివేసెను. ఓపితామహా ! అప్పటినుండియు నేను నేటివఱకుఁ బంచసహస్రవర్షములుగా దానిని భరించుచుంటిని. కాని దాని కిప్పుడు కాలము వచ్చినది. అయినను అది వెడలఁబడకున్నది. ” అని కుటిల చెప్పఁగా విని బ్రహ్మ—ఓహుశ్రోణీ ! నీవు ఉడయాచలమున కేగుము. అక్కడ శతయోజనైశ్చాల్యముగల యొకభయంకరశరవణ మున్నది. నీవావసమున కేగి విశాలగిరిసానువునందుఁ బ్రసవింపుము. తరువాత దశసహస్రవర్షములకుఁ బైని దానివలన నొకపుత్రుఁ డుత్పన్నమగును. ” అని చెప్పెను.

గిరినందినియైన కుటిల యక్కడనుండి బయలుదేటి బ్రహ్మ చెప్పిన స్థాని యచ్చట ముఖద్వారమున గర్భపరిత్యాగముఁ గావించెను. అట్లు ప్రసవించినతరువాత నామె వెంటనే శురల బ్రహ్మభవనమున కరుదెంచి యప్పుడు మంత్రబలముచే దిరిగి జలమూర్తిని ధరించెను. ఇక్కడ శైవతేజఃప్రభావముచే నావిశాలశరవణమునందలి వృక్షములు, బక్షులు, మృగములు మొదలగు నన్నియు స్వర్ణమయములై ప్రకాశించుచుండెను. అనంతరము పదివందలసంవత్సరములు నిండఁగానే కమలశేత్రుఁడును బాలార్కదీపుఁడు నగునొక బాలకుఁ డుత్పన్నమయ్యెను. సర్వైశ్వర్యముల కాధారుడైన యాబాలకుఁ డాదివ్యశరవణమునం దుత్తానశాయయై యంగుచ్చము నోటఁ బెట్టుకొని ఘన

రాజగంభీరమైన నినాదముతో రోదనముచేయఁజొచ్చెను. ఈసమయమునందు దివ్యతేజస్వినులగు నాటుగురు కాంతలు—కృత్తికలనువారు స్వేచ్ఛానుసారముగాఁ దిరుగుచుఁ దిరుగుచు శరవణమునందున్న బాలకుని జూచిరి. చూచినంతనే వారు కృపాకులస్వాంతులై యాస్కందుఁడున్నచోటి కరిగిరి. అట్లేగి వా రాకుమారుచకు “నేను ముందుగాఁ బాలిచ్చెద, నేను ముందుగాఁ బాలిచ్చెద” నని పరస్పరచీత్కారములు చేయఁజొచ్చిరి. బాలకుడైన స్కందు డప్పుడు వార్లు వివాదపడుచుండుటఁ జూచి వెంటనే షణ్ముఖములను ధంచెను. అంతటఁ గృత్తికలందఱును స్నేహవశమై యార్గురు నాటుముఖములఁ బాలిచ్చుచు నాతని బెంచుచుండిరి. వారిభరణపోషణములచే బాలకుడు వర్ధిల్లుచుండెను. అప్పునుండియు నాబలిష్ఠబాలుడు కార్తికేయుఁ డను పేర విఖ్యాతుఁడగుచుండెను. ఓబ్రహ్మగ్రీ! ఈసమయమునఁ గమలయోని పావకు నిట్లని ప్రశ్నించెను.

“పావకా! నీవుత్రుడైన గుహుఁ డిప్పు డెట్టియాకారమున వర్ధిల్లుచున్నాడు?” అని అగ్నిదేవుఁ డప్పుడు బ్రహ్మదేవుని మాటవలనఁ దనపుత్రునివృత్తాంతముఁ దెలిసికొనియు నాతనితో “గుహుఁ డెవ్వరో నే నెఱుంగను.” అని పలికెను. అప్పుడు భగవానుఁడైన బ్రహ్మ ప్రీతితో నిట్లనియెను. “మొట్టమొదట నీవు శాంభవతేజమును బాసముచేసి యుంటిని. ఆతేజమునుండి త్రిలోకవర్తయైన యొకకుమారుఁడు శరవణమునందు జన్మించియున్నాఁడు.” అని పితామహుఁడు పలుకగానే యగ్నిదేవుఁ డతిత్వరితముగా నేగి వేగవంతమైనమేఘము నొకదాని నారోహించి బయలుదేటి వెడలిపోయెను. అతఁ డట్లే గురుండఁగా మార్గములోఁ గుటిల యాతనిని జూచి “కవీ! నీవితత్వరితముగా నేగుచున్నా వెక్కడకు?” అని ప్రశ్నించెను. అందుల

కాతడు— “శరవణమునందు శిశువు జన్మించెను. నే నాపుత్రుని జూచుటకై వెడలుచున్నాను.” అని చెప్పెను. కుటిల “ఆపుత్రుడు నాపుత్రుడే గదా!” అనియెను. పావకుడు “కాదు. ఆపుత్రుడు నాపుత్రుడే” అనియెను. ఇట్టిద్వంద్వము వివాదము సంభవించెను. అసమయమందు స్వేచ్ఛావిహారియైన జనార్దనుడు వారిద్దఱు నట్లువివాదపడుచుండుటఁ జూచి “ఏల మీరిట్లు వివాదముఁ జెందుచుంటిరి?” అని యడిగెను. అప్పుడు వారుభయము “శైవశక్రసంభూతుడైన శిశువుఁగొఱకు వివాదపడుచుంటి” మని చెప్పిరి. జనార్దనుఁ డప్పుడు వారివివాదమును బరిష్కరించుట కిట్లు చెప్పెను. “మీరు త్రిపురహరునిదగ్గఱ కేఁగుడు. ఆతఁ డెల్లు చెప్పినో నిస్సందేహముగా నట్లు చేయుడు.” ఓరారదా! వాచుదేవుఁడును వారిలో హఠాంతికమున కేఁగి యాపుత్రుఁ డెవరికీఁ జెందుట న్యాయమగునో చెప్పు మని కోరిరి. రుద్రుఁడు వారిమాటలు విని యత్యంతప్రీతిముదితాంతరంగుడై పూర్ణపులకాంకురతగాత్ముడై గిరినందిని నీక్షించి “ఓహూ! ఎంతటి భాగ్య మెంతటిభాగ్యము!” అని పలికెను. అప్పుడంబిక శివు నీక్షించుచు “దేవా! రండు. మన మాశిశువువద్ద కేఁగుదము. ఆతనినే ప్రశ్నింతము. తరువాత నాబాలకుఁ డెవ్వఁ నాశ్రయించునో వారికే పుత్రుఁ డగునని స్థిరపఱుపవచ్చును.” అనియెను. వృషధ్వజుడు పార్వతి పలుకులకు నమ్మించెను. తరువాత నుమాదేవిని, గుటిలాదేవిని, పావకుని వెంటఁబెట్టుకొని యాశరవణమున కేఁగెను. వారచ్చటి కేఁగునప్పటి కాశిశువు కృత్తికలయొడిలో శయనించి యుండెను.

పిమ్మట వారివారిన్నేహపూర్వకాభిప్రాయములను దెలిసికొని, యోగబలముచే నాపడానుడు చతుర్మూర్తియయ్యెను. అందుఁ గుమారమూర్తితో శోకరుని, విశాఖమూర్తితోఁ బార్వతిని, కాళిదాసు

ముతోఁ గుటిలను, నైగమేఘరూపముతో నగ్నిదేవునినాశ్రయించెను. అప్పుడు రుద్రుఁడు, బాంధ్యతియు, గుటిలయు, నగ్నియుగూడఁ బరమ ప్రీతియుతులైరి. అప్పుడు కృత్తికలు—‘ఈషడాసనుఁడు హరనంద నుఁడా?’ అని యడిగిరి. హరుఁ డప్పుడు హర్షచిత్తముతోఁ గృత్తికలను జూచి—‘ఓకృత్తికలారా! ఈశిశువు కార్తికేయుఁ డనునామముతో మీపుత్రుఁడే యగును. ఇది గాక కుటిలకుఁ గుమారుఁ డనియు, గౌరి కి స్కందుఁ డనియు, నాకు గుహుఁ డనియు, హుతాశనునకు మహాసే నుఁ డనియు నామములతో నీవుతుఁడు ప్రఖ్యాతుఁ డగుటకు నిర్దేశిం పఁబడెను. ఈశరవణమునకు సారస్వతాఖ్యతోఁ బుత్రుఁడై ప్రసిద్ధి నొందఁగలఁడు. మహాయోగిమైన యీపుత్రుఁ డీవిధముగా లోకప్ర సిద్ధుఁడై షడంశత్వహేతువుచే షడాసనుఁ డని విఖ్యాతిఁ గాంచును.” అని శూలపాణిమైన భగవంతుఁడు వారి కెఱింగించి యప్పుడు పితా మహుని దేవతలను స్మరించెను. తత్క్షణమే దేవతలందఱు సతిత్వరితము గా నచ్చటి కరుదెంచి హరపార్వతులకుఁ బ్రణిపాతములొసరించి సంప్రీ తభావములతోఁ గుటిలను, హృతాశనుని, కృత్తికలను దిలకించిరి. తరువాత నాషణ్ముఖమూరుని జూచిరి. ఆబాలకుఁడు దుగ్ధిరీక్ష్మతేజ ముతోను, సూర్యసన్నిభమైన దేహప్రభలతోడను వారి కగపడియెను. అతఁడు తనతేజఃప్రభలచే దేవత లందఱకన్నులను మిఱుమిట్లుకొలుపు చుండెను. దేవతలందఱు నప్పుడు కౌతుకాక్రాంతులై యిట్లు పలుకఁజొ చ్చిరి—‘ఓయగ్నిదేవా! నీవు దేవకార్యమును నెఱవేర్చితివి. ఇక మన మిప్పుడే, మాహాత్మ్యమండితమును నవ్యయమునగు కురుక్షేత్రమున కును, సరస్వతీతీర్థమునకును వెడలి షడాసనున కభిషేక మొనరింపవల యును. ఓదేవగంధర్వ కన్నరులారా! ఈతఁడే మనకు సేనాపతిమై దా రుణస్వభావులగు మహిషాసురతారకాసురులను నిహతులను గావింపఁ

గలఁడు." అని దేవతలు పలుకఁగా దేవదేవుఁడు వారి ప్రస్తావనమునకు సమ్మతించెను.

అప్పుడు సుదీర్ఘదండుతేచి కుమారస్వామిని వెంటఁబెట్టుకొని మహాఫలదనకమ్మైన కురుక్షేత్రమునకు బయలుదేరిరి. అక్కడి కేఁగి ముని బృందముతో నిండుఁడు, రుద్రుఁడు, బ్రహ్మ, జహ్ను, చక్షు మొదలగు సమస్తదేవతలును గుహూస్వామి కభిషేక మొనరించుటకు సకలవ్రతుల త్నయుల నాసక్తితో జేయఁబొచ్చిరి. తరువాత హరుఁడు సమస్తదండు మొదలగు దేవతాప్రేమలు సప్తసాగరజలములచేతను, నదీజలముచేతను, బహుననౌషధులనలన సహస్రసహస్రవిప్రులు నాతనికభిషేకము గావించిరి. దివ్యరూపభారియైన దేవసేనాని కభిషేకముగావించుట పూర్తయియ్యెను. గంధర్వులును ఋషులును గౌతము లొకరింపఁజూచిరి. అప్పురోనికరములు స్వత్యములు సేయఁబొచ్చెను. అభిషిక్తుడైనకుమారునిఁ జూచి గిరిబాల స్నేహభరముచే న్నందునొసిగోఁజేర్చుకొని పలుకూలు ముద్దులాడఁజూచెను. పూర్వకాలమునందు దేవమాతయైన యశితి యిందుకొనెనును ముద్దాడుచున్నప్పు డెట్లుండెనో, అట్లే కార్తికేయుని యభిషిక్తవదనము నాఘ్రాణించుచున్న యీగిరిద్రవందని విరాజిల్లఁజూచెను. అభిషిక్తుడైన తనపుత్రునిజూచి మహాదేవుఁ డప్పుడు పరమప్రీతుఁ డయ్యెను. పావకుఁడును, గృత్తికలును, గీర్తిమతియైన కుటిలయుగూడఁ బమయంతరింగములయందు హస్తాశ్రయము నొందిరి.

తరువాత మహాదేవుఁడు సేనాధిపతిగా సభిషిక్తుడైన గుహూనిఁ జూచి, శక్రసమానపరాక్రమవంతులగు నల్వరువ్రమభుల నాతనికి సాహాయ్యముగా నియోగించెను. ఈవ్రమభులు నల్వరకును గ్రహముగా ఘంటాకన్ఠుఁడు, లోహితాక్షుఁడు, నందిక్షేణుఁడు, కుముదవాలి యను

నామములు గలవు. వీరునల్వరును సుప్రసిద్ధులు, సతిభయంకరులు నైనవారు. ఓనారదా ! స్కందునకు సాహాయ్యముగా హరుడు ప్రామధగణము నొసంగుట చూచి బ్రహ్మమొదలగు దేవతలందఱును దమతిమగణములనుగూడఁ గుమారస్వామి కొసంగిరి. వానితో బ్రహ్మ యొసంగింది స్థాణుగణముని ప్రసీద్ధిగలది. విష్ణువొసంగింది—విక్రమ, సంకమ, పగాకిమములనుపేరులుగల మూడుగణములు. ఇవిగాక శక్రఁడు—ఉద్దేశము పంకజము, రవి—దండము కపింజలము ; చంగుఁడు—మణి వసుమణి ; అశ్వినీకుమారులు—నన్ని నంది ; హుతాశనుడు—జ్యోతి జ్వలన్ముఖుఁడు ; విధాత—కుండ ముగ్ధుగ కుసుమ ; నామకగణములను గార్తికేయునకు ననుచురులుగా నొసంగిరి. తరువాత త్వష్ట—చక్ర, అనుచక్రలను, వేధ—నిష్ఠిర సుస్థిరులను ; పూష—మహాబల పాణిత్యజ కాలికులను ; హిమవంతుఁడు—ప్రమథోత్తమునైన స్నేహచూల్య మనాహ్వలను, ఉన్నతవింధ్యగిరి—అతి కృష్ణ వాక్యములను, వరుణుడు—సువర్చస, అతివర్చసులను, నాగగణము—సంగ్రహ విగ్రహ జయ సగాజయులను, అంబిక—ఉన్మాద శంకుకన్ఠ పుష్పదంతులను, వాయుప—ధన, అతిధనులను, సూర్యుడు—సర్వము వలక భీమ దాహ, అతిదాహులను, యముడు—ప్రమథ ఉన్మాద కాలసేన మహాముఖ తాలవక్ర కాలజంఘులను, ధాత—సువ్రత శుభకర్ములను గణేశ్వరద్యయమును, వడ్డా—సంకనుచరులుగా నర్పించిరి. ఓద్విజ్యోత్తమా ! తరువాత యక్షులు—అనంత శంకుపీఠ నికుంభ కుముద అంబుజ ఓకాక్ష కునటీ చక్షు కిరీటీ కలశోదర సూచీ వక్త్ర కోకనద ప్రహస ప్రియక అచ్యుతనామములుగల పంచదశగణమును గుహునిసాహాయ్యాగ్ధ మర్పించిరి. తరువాతఁ గాళింది కలకంధ ను సమరించెను. సర్వద రివోత్కటు నర్పించెను. ఈవిధముగా గోద్ర

ఎల సంధుమూర్తియు, తమన అదిగి కంపకులను, శీత సహస్రగా
హుని, వంజుల స్మితోదరుని, మందాకిని గంధుని, వివాళ ప్రియంకరుని,
విరావతి చతుర్దంష్ట్రుని, వితిండ షోడశుని, కాశికి మాజరిని, గౌతమి
క్రియకృంచులను, బాహుద శతశీర్షుని, బాహ గోనందపంచకులను,
భీమగణి భీముని, సరయువు వేగారిని, తాలి అష్టబాహుని, గండకి సు
బాహుని, మహానది చిత్రీదేవుని, శివ చిత్రీరథుని, కుంభువు కువల
యుని, మహాదిక మధువర్ణుని, ధృతపాప జంబుకుని, వేర్తి స్వేతాన
నుని, వేణ స్తుతుని, రేవ సాగరవేగిని, ప్రభావ అంధసముని, కాంచన
కనకేక్షుని, విమల గృధ్రీవక్త్రుని, మహాహర చారుపాతుని, దృత
పాప మహారావుని, కర్ణ విద్రుమనన్నిభుని, ఓఘవతి సుప్రసాదుని,
సువేణుని, జిష్ణుని; విశాల యజ్ఞ బాహుని, ఈవిధముగా సకలసరోవర
ములును దమతమగణములను గార్తికేయుల కనుచరులుగా నొసంగెను.
కుటిల ఇంద్రీతుల్యపతాకక్రిములైన తలతలయులను ముప్పదిగణముల
వారి నొసంగెను. జటాధర—కరాళ సితకేశ, కృష్ణకేశ, మేఘవాన,
చతుర్దంష్ట్ర, విద్యుజ్జహ్వ, దశానన, సోమాయాన, ఉగ్ర, దేవ
దేవయాజి, నామకగణములను సమర్పించెను. హంసాస్య, కుండజ
రర, ముద్దగీవ, హయూసన, కర్మగ్రీవులను నీపంచగణమును గృత్తి
కలు పుష్కరకు నొసంగిరి. ఋషులు స్కందనకు—స్థానుజంఘ, కుగ
భవక్త్ర, లోహజంఘ, మహానన, పిండారినామకపంచగణము నొ
సంగిరి. వృధూదికీర్తిము—రాగజహ్వ, చంద్రభాన, వాణికుార్మ,
అశిక్షక, చాపవక్త్ర, జంబుకనామకులను గుహారుకు ననుచరులుగా
నొసంగెను. చక్రీర్థము—సుచక్రీభుని, గయాశిరుని మకరాభుని
నొసంగెను. కనఖలము—పంచశివనామకగణము నొసంగెను. ఇని
గాక బ్రహ్మాదత్తము—అజిశిరుని, పుష్కరము—బాహుశాలకుని,

మానసతీర్థము—సోర్వాజనుని, మాహిషికుని, పింగలకుని నొసంగెను. జ్ఞానసతీర్థము రుక్మి నొసంగెను. మాతృగణము కొన్నియుఖ్యగణముల నొసంగెను. సోమతీర్థము—వసుదామకుని, ప్రభాసతీర్థము—పండినిని, ఇంద్రతీర్థము—విశోకకుని, ఉదపానతీర్థము—ఘనస్వరను, సప్తసారస్వతము—అద్భుతాకాశమాతృగణమును నొసంగెను. సోగతీర్థము—గీతప్రియయైన మాధవిని, తీర్థనేమిని, స్మితాననను, ఏకచూడను నొసంగెను. కురుక్షేత్రము—కలాన్పదను, —బ్రహ్మయోని—పండసితను; భద్రకాళి—త్రివిష్టవను; ద్విరదపావన—పొండిని, సేంజిని, పోషభోజిని సమర్పించెను. మానసహృదము—శాలికను, శతపంద—శతఘంటాఖమేఖలలను; బదరికాశ్రమము—పద్మావతీ, మాధవీద్వయమును, జేవి—ఏకచూడా, సుషమా, శకుభమలను, —ఉత్తాగ్ని—వేదమంత్రుడు; కేశారము—మాతృగణమును నొసంగెను. రాద్రమహాతమము—మంత్రత్రను, కలూలను, సుప్రభాతను, సుమంగళను, దేవమిత్రను, చిత్రశేనను నొసంగెను. ప్రయాగ—కోటకను, ఉర్ధ్వవేణిని, శ్రీమతిని నొసంగెను. బాహుపుత్రిక—పతితను, కమలాక్షిని నొసంగెను. సర్వపాపవిమోచన—సుషమను, మధుసింగను, త్సాంతిని, దహదహను, భేటకరను, సంతానికను, వికలను, క్రమకను, వరవాసినిని, జలేశ్వరిని, కుక్కుటికను నొసంగెను. సుదామను, లోహమేఖలను, వపుష్మతిని, ఉల్ముఖాక్షిని, కోకనామను, మహాసనిని, రాద్రీను, కర్కటికను, తుండను, శ్వేతతీర్థముదానమొసంగెను. ఈనకలగణానుచరులను, మాతృకానుచరులను జూచి గరుడఁడు తననుతులైన—మహావేగ, మయూరకులను, అరుణఁడు తనతనయుడైన తామ్రచూడుని నొసంగిరి. ఈవిధముగ పులతాశకుడు—శక్తిని, అద్రిసుత—అస్త్రమును, బృహస్పతి—పండితమును, కు

టిల—కమండలువును, హతి—మూలను, శూలధరుడైన హరుడు—
పతాకను, ఇందుగఁజూ—కంఠహారమును నర్పించిరి. అప్పు డామహాబ
లశాలి యైనవడాననుని గణనమూహమును, ముఖ్యమైన మాతృగణ
మును బరివేష్టించి యనుసరింపఁగా నాతఁడు మయూరవాహనము నధి
రోహించి మహాశక్తిభారియై, మహాదేవునిచే దేవసేనావతిగా తొజ్జి
తుడై సూర్యునివలె విరాజిల్లఁజొచ్చెను.

—, { మహిమసురతారకానురుల యుపాఖ్యాన ప్రసంగము } —

పులస్త్యుఁడు చెప్పందొడంగెను—కుమారస్వామి సేనాధిపతిగా
దేవతలచే నభిషేకింపఁబడి, భవునికి, పార్వతికి, పావకునికి, కుటిలకు,
కృత్తికలకు బ్రహ్మకును భక్తితో నిల్లు నమస్కరించి పలికెను—“తేవీ
యైతి భగవతికి నేను నమస్కరించుచున్నాను. ఓ పరమేశ్వరా ! మీ
కును నానమస్కారములు. నేను దేవశత్రువులైన మహిమసురకాశు
రులను మీప్రసాదముచే జయింపఁగలను. ఓ పరమేశ్వరా ! నేను
బాలుఁడను, మీకొక కేమిచేయవలయునో యది చక్కఁగా నెఱుంగ
గలిగివాఁడను. మీరును బ్రహ్మయు సేకీభవించి యిప్పుడు నే నేమి చే
యవలయునో నా కనుజ్ఞ సనుగ్రహింపుఁడు.” అని కుమారస్వామి ప
లుకఁగా దేవత లందఱును గుఱురునిమోము నీక్షించుచు భయరహి
తులైరి. ఇతఁ నీవంక శంకరుఁడను బుత్రిస్తేహవభుడై లేచి ప్రజా
పతిని వెంటఁబెట్టుకొని యాతనిపక్షిణహస్తమును బట్టుకొని స్కందుని
దగ్గఱ కేసెంచెను. తరువాతి నుచూడేనీ తి. శ. గునిఁ జూచి—“ఓ
పరమేశ్వర ! శత్రునిఁహరింపఁగలవు నాకుమారా ! ఇదగో, నీ వీవిష్ణుని జగ
ద్వంద్యపాదద్వంద్యమునకుఁ బ్రణిపాతము లొనరింపుము ” అని పలి

కెను. కాత్తికేయుఁ డప్పుడు నవ్వునుఁ దల్లిని జూచి “ అమ్మా ! నీ యట్లాదరణపూర్వకముగా నాయట్టివానిని నమస్కరింపు మని యనుజ్ఞ యిచ్చుచుంటివిగదా, యీయన యెవ్వరై ? ” అని యడిగెను. ఆతల్లి యప్పు డిట్లనియెను. “ వత్సా ! నీకర్తవ్యకార్యము పరిసమాప్తమైన తరువాత మహాత్ముడైన యీగరుడధ్వజుని వృత్తాంతమును భగవానుడైన పద్మజుఁడు నీకడఁ గీర్తింపఁగలఁడు. నాయనా ! ఈవిష్ణునికంఠే దాముగాని యేయితరదేహధారులు గాని ప్రధానతములు గా రని మాత్రమే మీతండ్రిగారు నా కెఱిగించియున్నారు. ” అని తల్లి తెలుపఁగాఁ గుమారుఁ డప్పుడు జనార్దనుశకుఁబ్రణిపాతము లొనరించి కృతాంజలిపుట్టుండై యెట్టయెదుట నిలిచి యచ్యుతునియనుజ్ఞఁ గోరెను. స్కంధుఁ డట్లంజలిపుట్టుండై నిలిచియుండుటఁ జూచి భూతభావమున భగవంతుఁ డాతనికి మంగళ మగుకొఱకు స్వస్త్వయనము గావించి యనుజ్ఞ నొసంగెను. అని పులస్త్యుఁడు చెప్పఁగా నారదుఁడు మరల—నోవిప్రోత్తమా ! గరుడధ్వజుఁడు శిష్యునికొఱకుఁ గావించిన యాపవిత్రమైన స్వస్త్వయనమును గూర్చి నాకు విశదముగా చెఱిగింపు ” మని కోరెను. అంతటఁ బులస్త్యుఁ డిట్లు పలికెను.

భగవానుడైన హతి స్కంధునకు జయమును మహిషాసురునకు వధయుఁ గలుగునిమిత్తమై యెట్టిపుణ్యస్వస్త్వయనము నిర్దేశించెనో నానిని జెప్పెద నాకర్ణింపుము. స్వస్తి ! ఓజోగుణావలంబియుఁ బద్మయోనియు నైన బ్రహ్మ నీకు శుభము నొసంగుఁగాక. చక్రాంకితకతుఁడు ననాదినిధనుఁడు నైత విష్ణుశ్రు నీకు స్వస్తివిధానము చేయుఁగాక. వృషభధ్వజుడైన శంకరుఁడు శాంకరితోఁగూడ నీకు శుభము నాచరింతుఁగాక. ఓశిఖిపాహనా ! పావకుఁడు నీకు శుభముఁ జేయుఁగాక. దివాకరుఁడు నీకు మంగళికరుఁ డగుఁగాక. సోముఁడు, శౌముఁడు,

బుధుడు, బృహస్పతి, శుక్రుడు, శనైశ్చరుడు, వీరందఱుఁ బ్రత్యేకప్రత్యేకముగా సర్వదా నీకు మంగళవిధానకరం అగుచుండుగాక. మరీచి, అత్రి, పులహఁడు, పులస్త్యుడు, కృతువు, వసిష్ఠుడు, భృగుఁడు, అంగిరుడు, స్వర్గమునం దున్నస్వఃములును నీమంగళవిధానమునకే ప్రియత్నము లొనరింతురుగాక. విశ్వదేవగణము, అశ్వినీకుమారన్వయము, సాధ్యగణము, మరుద్గణము, అగ్నిత్రీయము, ద్వాదశాతిత్యులు, ఏకాదశరుద్రులు, ముత్యు యక్షగణము, పితృచరణము, వసువర్గము, కిన్నరనిచయము, నాగగణము, సుపర్ణగణము, సరిగ్గణము, సరసీగణము, సకలపుణ్యతీర్థములు, హృదగణము, సముద్రగణము, మహాబలభూతగణము, గణాధిపగణమును బ్రత్యేకప్రత్యేకముగా నీకు శుభ మొనఁగూర్చుటయందు విరింతరమును గృహిచేయుచుండుదుగాక. ముత్యు ద్విపాద, చతుష్పాద, బహుపాద, అపాదశత్రుసంకటమునుండి నీవు నిరాపదుడ వగుదువుగాక. వజ్రీ నీకుఁ దూర్పుదెసను రక్షకుఁడగుగాక. దండనాయకుఁడు దక్షిణదిశను, వరుఁడు పశ్చిమదిశను, యక్షాధిపతి యుత్తరదిశను, వహ్ని దక్షిణపూర్వదిక్కునను, కుబేరుఁడు దక్షిణవశ్చిమదిక్కునను, వాయువు ప్రతీచ్యుత్తరదిశను, శివుఁడు పూర్వోత్తరదిశను నీకు రక్షకులుగా నుందురుగాక. ధృవుఁ డూర్ధ్వదిశయందును, ధరాధతము అఘోదిశయందును, ముసలియు, వజ్రీయు, లాంగలియు, ధనుర్ధారియు మధ్యభాగమునందును నీకు రక్షకులుగా నుందురుగాక. ఇదిగాక సాగరమునందు వరాహమూర్తి, దుగ్గమునందు సరకేసరియు రక్షకులుగా నుందురుగాక. సామవేదధర్మనియై సశ్రీమన్మాధవుఁడు సర్వదిక్కులయందును సర్వత్ర నిన్ను రక్షించుచుండును గాక." అని శ్రీహరియొట్లు స్వస్త్వయనము గావించినతరువాత శక్తిధరుఁడైనకుమారుఁ డగ్రేసరుఁ డయ్యెను. అతఁడప్పుడు సురవర్గము

నకుఁ బ్రీతిపాతము లొనరించి భూతలమునుండి యాకాశమార్గమునకు
 లేచెను. వెంటనే సమస్తప్రేమధగణములును, దేవగణములును, దేవ
 ద్విగణములును, కామరూపులైన విహంగమగణములును, సకలమును
 గుహారస్వామి ననుసరించెను. ఈసమయమునందు మాతృగణము ల
 స్నిగ్ధముచు బలవంతులైన స్కందునితో మహాసురులను నిహతులను
 గాఢించుకొనిన సభోమార్గమున బయలుదేరినను. తరువాత సుదీర్ఘ
 మార్గమునఁ జరియింపముచేయుచు స్కందుఁడు తనవెంటవచ్చుచున్న
 యుచుచరులను జూచి—ఓమహావీరులారా! మీ రందఱు నిష్పక్ష
 భూతలమునకు దిగఁడు.” అని చెప్పెను. అది వినియందఱును భూ
 మికి దిగి చేరువగా నున్న యొకపర్వతము నారోహించి భయంకరమైన
 సింహనాదము గావించిరి. ఆసింహనాదము సమగ్రభూతలమును, సభ
 స్థలమును బరిపూరితములఁ గావించి సాగరమార్గమునుండి దానవాల
 యులైన పాతాళములోఁ బ్రవేశించెను. అప్పుడు మహిషుఁడు, తార
 కుఁడు, విరోచనుఁడు, కుంభనికుంభులు మొదలగు దానవు లందఱు
 వజ్రపాతోపమమైన యాభీతగంభీరిసింహనాదము నాలించి “ఏమిది!”
 యని యాలోచించుచు వెంటనే యంధకాసురునివద్ద కేగిరి. ఓనారదా!
 ఈదానవపుంగవు లందఱు సంధకునితోఁగూడి యద్వేగమానములై
 యాభీషణశబ్దమునుగూర్చి యాలోచింపదొడంగిరి. వారు రహస్యా
 లోచనయందుఁ బ్రవేశింపఁగానే పాతాళకేతుఁ డనుపేరు గల శూక
 రాసమఁ డగు వైత్య క్రేష్ణుఁ డొకఁడు రిసాతలమునుండి పారందఱవ
 ద్దకు నేతెంచెను. పాతాళకేతుని శరీరమంతయు బాణవిధ్ధమైయుండెను,
 ఆతఁడు మిక్కిలి బాధపడుచుండెను. ఆతఁడు నిమిషనిమిషమునకు వ
 దంతకును సంధకాసురుని సమీపించి యతిదీనస్వరముతో నిట్లనియె
 ను—“ఓడై త్యేంద్రా! నేను గాలవమునియాశ్రమమున కేగితిని.

అచ్చట కేగి నాబలమంతయుఁ జూపుచు నాతనియాశ్రమము ధ్వంసమునీయుటకుఁ బ్రయత్నించితిని, నేను సూకరాకారముతో నాయాశ్రమమునం దెప్పుడు ప్రవేశించితిను యప్పుడే యెవ్వరోగాని యాశ్చర్యముగా నా కెఱుకపడకుండఁగనే నావెనుకనుండి నాదేహమున శఙ్ఖిక్షేపము గావించిరి. ఓరాజా! ఆశఠములు నాకొంతులలో గుచ్చుకొనిపోయెను. నేను భయార్తుఁడనై మహావేగమున సయాశ్రమము నొంకి పలాయన మొనరించితిని. కాని యాబాణవిక్షేపకారిమాత్రము నన్ను వెంబడించియే పరుగెత్తఁజొచ్చెను. నేను నావెనుకడిక్కునందు గుడ్డుపుగెక్కలచప్పును వినుచునే యుంటిని, ఆతఁడు నావెనుకనుండి “నిలుపునిలుపు” మని కేకలువేయఁజొచ్చెను. కాని నే నాతనికి భయపడి దక్షిణావములోఁ బ్రవేశించితిని. అప్పు డాసముద్రతీరమునందు వివిధాకారులును నానావేషధారులు నగు నరులు నాకుఁ గనఁబడిరి. వారిలోఁ గొందఱు మేఘగర్జనములు చేయుచుండిరి, కొందఱు వారిధ్వనికేఁ బ్రతిధ్వనులు చేయుచుండిరి. మఱికొందఱుజనులు—మేము నిశ్చయముగా మహిషాసురుని నిహతునిఁ గావించెదము” అనుచుండిరి. మఱికొందఱు లేజన్మలు—మేము తారకాసురునిఁ దప్పక విनाశ మొనరింతుము” అని యుటచుచుండిరి. ఓయసురేశ్వరా! ఈమాల లన్నియు వినుటచే నాకు మఱియు సత్యధికమైనభయము కల్గినది. నేను భయార్తుఁడనై మహావేగమును విడిచి యొకభూవివగములోఁ బ్రవేశితిని. అక్కడఁగూడ నాబలవంతుఁడైనపురుషుఁడు నన్ను సరించెను. నే నాతనిపలనిభయముచే నాహిరిణ్యపురమును వదిలి యిప్పుడు నీసమక్షమునకు వచ్చి చేరితిని. నిజముగా నీవు శాయెడల ననుగ్రహముఁ జూపవలయును.” అని సాతాశక్తుఁడు పటుకఁగా విని యంధకాసురుఁడు మేఘగంధీరనినాదముతో నిట్లు పలికెను.—

“కేమియు భయములేదు, నేను నిశ్చయముగా నిన్న రక్షింతును” —
తరువాత మహిషుడు, తారకుడు, ఉగ్రుడు, బలింధనుడు, బాలుకు
మొదలగు దాసువీగు లనేకులు అంధకాసురునితో నేమియుఁ బలుక
కయే తమకముగురుచరవర్తములతో బయలుదేలి యుద్ధాగ్రుత భూత
లముఁగు నన్నిఁ.

ఓమహా నామ! ఆవారుచావారునైన న్నగుగుఁడుచుచా నంద
ఱు నెచ్చోటచుండి యాచుహానినాదవసును గావించిరో యుద్ధోద్యోగే
య్యై శూలంధనును దమతేమబలవాహాచులతోఁ బ, అస్త్రశస్త్ర
ములతోను వచ్చి చేరిరి. పైత్యసేనాసతసెచయూఁ బాఁ ఁ ఁ ఁ
నియరుచరవర్తము నవలోకించి యాకస్మికవసుగా మాత్స్యగణమువారికిఁ
బరువైత్రజ్ఞుఁడై. బలవానుడైన ధాణ్య మాత్స్యగణమువారు ముం
దుండెను. నేను హస్తమునం ముంచుకొనియున్న యుద్ధముఁ డప్పు డ
తిక్కినఁడై నశనాంబుమైన దుద్రునిపతే శత్రుబలమును మర్దించు
చెన్న. అతఁ డావిధముగా హత్య యొనరించుచుండుటఁ జూచి గణ
శ్రేష్ఠుడైన కలోదరుడు కుతాకనాస్తుడై మహాసురులందఱు నిహ
తులం గావించఁజెప్పు. భయంకరులైన జ్వలాముఖు లనుతార
వృషు రథాశ్వగజములతో ననురులను జేతఁబట్టుకొని తమనిస్త్రోవద
నములతోఁ బడవేసికొనఁజొచ్చిరి. దండకుడు మహాకృష్ణుఁడై పాశ
హస్తంబైన యొకానొకమహాసురుని హహాముఖో మహాకృష్ణమునఁ బ
డవేసెను. పౌండ్రసేనుడైనరాజును ముల్గి రేనివిధముగా వినాశ
మొ రించునో, అంధముగా శ్రవణము ముఁగఁగొనఁగల్గులు హలా
మాతములచే పిక్వెత్తుము గావించిరి. భగవత్కథామైన గణేశుడు—
పుష్పదంతుఁ డననాతఁడు, దానవలదేహములు ద్విధా, త్రిధా, శత
ధా భరణములు గావించ విదలవేయుచుండును. దండకులును

పిండలును నేయగర్భులకుం బరుగెత్తుచుండినో, ఆయాదిక్కులయం
దా దాపులన్నియువామములు యందుకాని గలబలబోచ్చె
ను. గణప్రేమ పరుడైన సవాసనయనుడు గూలవాని ద్రుష్ట
చు నశ్వగజరథములతో బహుదాన్యులను నిహతులను గావించుచుం
డును. భీమా మునుషేరుగల యెకభయంకరగణము వానప్రశు వశ్రీ
యుధిమనేతైలములఁ గూల్చింట్లు భీషణశిలావక్షముచే నెనాపతితోఁ
గూడి బహుదాన్యులను గూలనేసెను. పంచశిఖాకాలియు, బలస్త్రిష్ణ
మును, బ్రచండాకృతియు, శకటచక్ర మనుపెరుగఁదయుం నయుగిన్
మధగణము భయంకరమైన ముగ్ధమును ద్రిప్తచు మహాబలముతో
రిపుడి మును విమర్దన మొనఁడుచు చ్చెను. గణశ్రేష్ఠులైన గిరిభది
లనతిలప్రహరిములచే నారోహణలతోఁగూడఁ గుండరములను, భూ
లతోఁగూడి రథములను మహానేగమున భస్మభూత మొనరించుట
చ్చెను. ఓమునీ! నాడీజంఘనామకగణము ముష్టిదానువులచేతను వ
జ్రీశూలవ్రతలాఘాతములచేతను దానవసమును విధ్వంసముగావించెను.
అంగీనము, హయగ్రీవము నను గణద్వయము దైత్యగణమును
వాహనసహితముగాఁ జూచు గొంగులు ధీమతి విశాళమొనరించె
ను. తరువాతఁ గణానికలను నుండు వరములనేరెను కలిప్రయు. వ
శ్శంకాఘాములను గణశ్రేష్ఠులను రిపోస్థిత్వమైన బహుదా
న్యులను విహరింతుల గావించెను. క్రింద నక్కడ ననురసనాపత్తిదాన
మహిష్ణు సేను లుండు నుండు, దేవులగుండుయు నశ్రుభగణాధ
పులచే విమృషిమనలగుండును నీ వారి కెకచుకఁ బరగెఁగొ
చ్చిరి. ఈమాట పశ్చిమగణములు దానవులతీర్ణతీర్ణగణముల నే
నిహతులుగాఁజొచ్చిరి. గణాధిపగణము లన్ని శత్రుంఠిహింభాగముల
తో నలుపెసలనుండి దానవసముల బడయున్ద మొనఁడుచు చ్చెను.

హంసాస్య మనుజేరుగల యొకగణము మహిషాసుతు సప్తమ పట్టి
 ఘాతములచే నొప్పింపజొచ్చెను. ఇట్లే షోడశాస్య మనుగణము త్రి
 శూతముచేతను, శతశీర్షము అనిశేష్టములచేతను, శ్రుతాయువు గద
 లచేతను, విశోకగణము ముసలాయుధములచేతను, బంధుదత్తము శూ
 లములచేతను మహిషాసురునిమస్తకము మద్భింపజొచ్చెను. వీరుగాక
 షడాననుని తక్కినపరివర్ధగణములును శూల, శక్తి, హృష్టి, పట్టిసము
 లచే నాతనిని యుద్ధములోఁ బొదుచుచుండిరి. కాని మహిషాసురుడు
 మైనాకపర్వతమువలె నించుకయుఁ జలించుటమాత్రము లేదు. భద్ర
 కార్తి, ఉలూఖిల, అనేకచూడ—వీరందఱు నుత్కృష్టాస్త్రములచేఁ
 దారకాసురునిఁ దాడితునిఁ గావించుచుండిరి. ప్రమథగణముచేతను,
 మాతృగణముచేతను ఈ మహాసురులుభ యులుఁదాడితులగుచున్నమాట
 నిజమేకానివారుభ యులునించుకంతయుఁబాధితులగుటలేదు. మహిషాసు
 రుడుప్రమథగణములనుగదాప్రహారములచేఁ బరాజితులనుగావించియ
 ప్రధానిపై వేగముగాఁ గుమారున కభిముఖముగాఁ బరుగెత్తజొచ్చె
 ను. దైత్యులైన మహిషుఁ డట్లరుదెంచు చుండుటఁ జూచి స్కం
 దునిపక్షమువాడైన సుచక్రాక్షుడు క్రోధభరుడై చక్రాయుధమును
 దివిష్వచు నాతనిరాకకడ్డుదగిలెను. అప్పు డామహార్యులైన గణాధిపతు
 లును, అసురులును దలపడి గణాయుధములతోను జక్రాయుధముల
 తోను సుందరమైన సమరవ్యాపారమును జేయజొచ్చిరి. మహిషాసు
 రుడు గణాధిపులమస్తకములపై గదాఘాతము లొనరించెను. సుచ
 క్రాక్షుడు తనశక్తిమును దానవికధికునిపై విసరెను. తీర్ణారయుత
 మైన యాచక్రిము మహిషునిగదను విచ్ఛేద మొనరించి భూతని కెదు
 రుగాఁ బరుశెత్తుచు నాతని సమీపింపగానే దానవగణము “ మహి
 షాసురుడు నిహతుఁ డయ్యె ” నని చీత్కారములు గావింపజొచ్చె

ను. అది విని బాణాసురుడు పాశమును బట్టుకొని యతివేగముగాఁ బరుగిడఁజొచ్చెను. అట్లేగి బాణాసురుడు పంచముష్టిశతముచేఁ జక్కాయుధము నాహతము గావించి పంచబాహుశతముచే నుచక్కాక్షుని బంధించెను. బాణాసురుఁడు సుచక్రిసంవన్నంజై న సుచక్రిని బంధించుటఁ జూచి మహాబలుడైన మకరాక్షుఁడు గదాపాస్తుఁడై యాతని కెదురుగాఁ బరుగెత్తి యాతనితలపైఁ బెద్ద గదాఘాతముఁ గావించెను. మహామతియైన బాణాసురుఁ డిట్లాఘాతము నొంది లంజించినవాడై వెంటనే రణక్షేత్రమును వదలి శాలిగామమున కేగెను. ఈవిధముగా మకరాక్షునిచేఁ గొట్టబడి బాణాసురుఁడు పరాఙ్ముఖుఁ డయ్యెను. ఓసురతాపనా! ఆసమయమునందు దైత్య బల మంతయు విమర్దితముగాఁ జొచ్చెను. గణేశగణము దైత్యులము సంతను విధ్వంసముఁ జేసి యతికోధముతో యుద్ధమున శత్రు సైన్యమును వితాడిత మొనరింపఁజొచ్చెను. అప్పుడు మహాబలుడైన తారకాసురుఁడు తనసైన్య మంతయు రణరంగమున భగ్న మగుటఁ జూచి చేతితో ఖడ్గమును ద్రిప్పుచు గణేశ్వరులను బెండాడుట కారంభించెను. తరువాత నయ్యప్రళయమైన ఖడ్గప్రహారముచే హంసవస్త్రస్త్రిముఖగణేశగణమును, మాతృగణమును, రణమునందుఁ బరాజితములై భయవిహ్వలచిత్తులతో స్కందనిశరణు చొచ్చెను. మహేశ్వర నందనుడైన స్కందుఁ డప్పుడు గణము లన్నియు భగ్నము లగుటయుఁ దారకాసురుఁడు బాణాపాస్తుఁడై పరుగెత్తి వచ్చుచుండుటయుఁ జూచి శక్తిప్రహారములచే నాతనివ్యాధయమును విదగ్ధముగావించెను. అందుచేఁ దారకాసురుఁడు మర్మాతిక్తుఁ బాధ నొందుచు భూమిపైఁ బడిపోయెను.

ఓమహాక్షీ! తనసోదరుడైన తారకాసురుఁ డట్లు భగ్నార్థు

దై నిహతుఁ డగుటఁ జూచి నుగిసెను నీ డష్టము. పాపములను
 డయ్యెను. మఱియు నాదురాత్ముఁ డవ్వను రణాంగణమును వదిలి
 హిమాలయశ్రేణములకుఁ బలాయితఁ డయ్యెను. తరువాత బాణా
 నురుఁగు తారకుఁ డల్లు నిహతుఁ డగుటయు, మహిషుఁడు భయపడ
 డై పతాయితఁ డగుటయు, గణసమూహముతోచేతనం న్యదిశి పాత
 యు విధ్వస్త మగుటయుఁ జూచి భయభ్రాంతుఁడై నాగరిగర్భమున
 జాగిరినిఁజూచెను. ఇక్కడఁ జారకాసురుని రణసైన్యమును సమాధిచే
 కార్తికేయుఁడు శక్తిధరుఁడై శిఖండమార్గమున మహారవాహనిము
 నధిరోహించి మహిషాసురుని సంహరించుకొంటు వేగముగాఁ బరుగె
 త్తఁజొచ్చెను. పరశక్తిహస్తంబు శిఖండమార్గమున స్కందముఁడు తనయు
 వెంటనే పరుగెత్తి వచ్చుచుండుటఁ జూచి మహిషుఁ డవ్వను హిమా
 లయశ్రేణలాసాదిపర్వతములను వదిలి క్రౌంచపర్వతమున కేగి యావ్య
 తగుహలలోఁ బ్రవేశించెను. మహిషుఁ డక్కడఁ బ్రవిష్టుఁ డగుటచే
 భగవానుఁడును భనాత్మజుఁడునైన గుహుఁడు సప్రయోగముగా
 నాప్రదేశమును గాచుచున్నందున “అయ్యో! బంధనవార్త గాన
 చుట యెట్లు?” అని బానించుచు విచారభారాకాగ్నియై యుండె
 ను. అప్పుడు పద్మయోనియు, ముతారిణియు, ఎరపతియు నచ్చు కిగు
 డెంచి యిట్లనిరి. “కుమారా! శక్తియై మోగముచే నైతి నీవు
 గూడ మహిషుని విదారించి గావించి శేషకార్యము నెఱవర్చుము.”
 అని పలుకఁగాఁ గార్తికేయుఁడు ప్రయములను గెస్సములు నగు నచ్చు
 లుకులు విని నవ్విను నిట్లనిరి. “నామాత్రామహావీరులగు ముం
 దులు, గాకు భ్రాతృలు, జరిగి భ్రాతృపుత్రులమును నైన యీతని నే
 నెట్లు నధిరోగించు? వేదశాస్త్రము మహర్షులు చెప్పిన గానము చేయు
 చుందురో, దేవయనస్థానముచే నెల్లంపచాపులకిగుండ న్నగితి

గలుగుచున్నదో, ఆపుతామిందైనా శుశ్రీ— గోపాలు, బ్రాహ్మణులు, వృద్ధులు, సమర్థులు, బాలకులు, బాంధవజనులు, మాంసభక్షకులు గృతాపరాధులైనను వాడును, స్త్రీలును, ఆచార్యప్రముఖగురుసాంప్రదాయమువాడును, అవధ్యులని యట్లు ప్రసిద్ధముగా జెప్పుచున్నది. ఓ పురేంద్రునిగారా! నే నీట్టి ప్రేమకు ధర్మత్వము నెఱింగియుండియు మా తు చేయుచు వానియై గావింపజాలను. దైత్యుల దాగుహనుండి యానలకు వెళ్ళిపోయిన గుణమే వానిని శక్తిప్రపంచముతో సంచారము గావించెనను.” అని క్రొత్తయొడు పలుకగా నోమహర్షీ! భగవాన్ నీయైన యింద్రుడు కుమారునియీమాటలను విని మనస్సుతో నొక రహస్యాలోచనమును గావించుకొని తూరికి కిట్టియెచు.

కుమారా! నీవు నాకంటెను బుద్ధిమంతుడవుగావు, నిశ్చయముగా నెందుకొక కిట్లు చెప్పుచున్నావు? భగవానుడైన హరి పూర్వమునం దేమి చెప్పియుండెనో వినుము. శాస్త్రములయందును మీ మానిసింపబడిన దిదియే— ఒక్కరికొకరు బహుజనులప్రాణములు విరాళ మొందింపఁజూడదు, మఱియు బహుజనులకొకరు నొక్కనిప్రాణము విరాళ మొందించుటలేదు. బాపముగాని, యవతాపముగాని గాదు. ఓపాపకంఠరా! నే నీశాస్త్రప్రాప్త్యములను వినియే సంతోషించి సంతోషింపఁజూచు నముదిరి నిహతుని గావించితిని. అందుచే నీవును బహుజనులపకారముకొని మహిమనుచు నీ చింతపక్షితముతోఁగూడఁ బాపకాశ్రయని గావించి పాపకర్తయై శక్తిని జరియోగించి సహరింపుము.” ఇందుకొ డిట్లు పలుకగా విని కోపభారుణి కేరియొకటితో గింపతిగాలియైతోడుచు బాహుస్వామి యిట్లు పలికినను— ఓహో! మూఁగుడైన వృత్తార్థి! నీదేహము నందును, బాహుపులయందును నేమాత్రము బల్లముగలదు? నీ కిట్లు

సీ పేల తిరక్కరించుచున్నావు ! విశేషించి జగత్తులలో నీ వొక్కడవే బుద్ధిమంతుడవా యేమి ? ” ఇట్లు కుమారుడు పలుకఁగా సహస్రాక్షుఁడు మరల నిట్లనియెను—“ఓగుహా ! నేను స్వతస్సిద్ధముగా బలవంతుడను.” అని యింద్రుఁడనఁగా గుహుఁడు మరల నిట్లనియెను—మంచిది, నీవే బలవంతుడనైనచో నిటు రమ్ము, నాతో యుద్ధము గావించుము. ఈమాటలు విని యింద్రుఁడు—“ఓకార్తికేయా ! మనయిరువురిలో నెవ్వరికొంచపర్వతమున కతిశీఘ్రముగాఁ బ్రదక్షిణముచేసి రాఁగల్గుచున్నారో వారే బలాధికు లని నిశ్చయింతము.” అని పలికెను. స్కందుఁడామాటలు విని వెంటనే మయూరవాహనమును డిగిపాదచారినై కొంచపర్వతప్రదక్షిణమునకు బయలుదేఱెను. ఇంద్రుఁడును సగేంద్రమును దిగి కాలినడకచే నించుకదూర మేఁగి మరల నెప్పటిచోటునకు వచ్చి కూరుచుండెను. ఈలోపున స్కందుఁడు ప్రదక్షిణముగావించి వచ్చి యాతనిని జూచి యిట్లనియెను—“మూఁగుడా ! ఏమి నీ వింకను నిచ్చటనే యున్నావు ? ” అని కుమారుడు పలుకఁగా నప్ప డింద్రుఁడు కౌటిల్యమును జూపుచు నిట్లుత్తర మిచ్చెను—“నేను మొదటనే ప్రదక్షిణముచేసి వచ్చితిని, నీవు తరువాతఁ బ్రదక్షిణముచేసితివి.” అని యింద్రుఁడనఁగాఁ గుమారుఁడు—“నేను ముందుగాఁ బ్రదక్షిణము గావించితిని, నీవు ప్రదక్షిణమే చేయలేదు ” అని గద్దించిపలికెను. అప్పుడు వారిరువురు నేను ముందుగాఁ జేసితిని, నేను ముందుగాఁ జేసితి నని పరస్పరవివాదమున కారంభించిరి. చివరకు వారు తమవివాదము బరిష్కరించుటకు హరిహరబ్రహ్మాలవద్ద కేటెంచి వారితో వృత్తాంత మంతయుఁ జెప్పిరి. తరువాత హరి స్కందున కిట్లనియెను—“నీవు కొంచపర్వతమువద్ద కేఁగి యీవిషయమై యాపర్వతమును బ్రశ్నించుము. అది యేమి చెప్పినో దానినిబట్టి

ముందుగా నెవడు ప్రదక్షిణ మొనరించినో స్థిరమునైనప్పుడు, హాలో నవరు బలవంతులో యదియుఁ బెరిసికొన నగును” ఇట్లు మాధవుడు పలుకఁగా బావకనందనుడు విని, క్రొంచనమీదమున కేగి—
 “క్రొంచ ! నీవు చెప్పము, హాలో ముందుగాఁ బ్రదక్షిణ మాచరించినవా రెవరు ?” అని యడిగెను. క్రొంచ మప్పడు—“ మహామర్త్యయోగి యిందుగ్గఱ నాకు మొదటఁ బ్రదక్షిణ మొనరించెను, తరువాత నీవు ప్రదక్షిణము గావించితివి” అని సమాధానము చెప్పెను. క్రొంచవర్విత మిట్లు చెప్పఁగాఁ జార్మికేయునికిఁ గ్రోధముచే నధరము ప్రకంపింపఁజొచ్చెను; అతఁ డపుడు క్రొంచమొనరించిన యీకపటవ్యాపారమునకుఁ గోపించి తక్షణమే శక్తిప్రహారముచే మహిమనితోఁగూడఁ గ్రొంచపర్వతమును సంహారముచేసెను. పుత్రుడు నిహతుఁడు కాగానే గిరిరాజునందనుడును, బలవంతుడైన సుబాహుఁడు తక్షణమే వేగముగాఁ బలాయితుడయ్యెను. ఇతఁ నిక్కడ బ్రహ్మ, ఇంద్రుడు, దురుడు, మర్త్తియు, అశ్వినీమారులు మొదలగు చేవతలందఱు గుఱువినో మహిమలు విహులఁ డగుటఁ జూచి నిశ్చింతగా స్వర్గధామమున కేగిరి. తరువాతి బలవంతుడైన కుమారస్వామి తనమాతలునిఁ జూచి యాతఁడెఱిఁగెను. ఇట్లయచున్నప్పుడు బైకత్తెను. కాని విష్ణు వారనిని బాహువులతోఁ గొల్లెంచుకొని “గురుహత్యచేయకుము” అని చెప్పచు నివారించెను. ఈసమయమునందు హిమాలయ మచ్చటి కరుదెంచి సునాభునిచేతిని బట్టుకొని వెడలిపోయెను. భగవానుడైన వారియు శిఖిధ్వజుడైన కుమారుని సత్వరముగా స్వర్గమునకుఁ గొనిపోయెను. తరువాత గుహుఁడు సురవతియైన వారిని జూచి—భగవానుడా ! మోహగ్రస్తుడ నగుటచే నావివేకము విసర్జితమైపోయెను, అందుచే నేను మాతలేయభ్రాతను సంహరిం

చుకొంటిని. ఏమైనను సరియే, యీయపకార్యమునకుఁ బ్రాయశ్చి
త్తముగా నే నిప్పుకు నాదేహమును శోషిల్లఁజేసెదను.” అని విన్న
వింతెను. విష్ణు వప్పును—“ఓహో! కుమారా! నీ విప్పును పాపపా
రమును, దీప్తివరమును నగు పృథూదకమునకు నెడలుము, అప్పుటి
కేఁగి యోగువలీనదీజలములో స్నానముచేసి యక్కడ భక్తిపూర్వక
ముగా మహేశ్వరదర్శనము గావించుకొనినచో నీవు సూర్యసమాన
ప్రభాశాలివి గాఁగలవు.” అని పలికెను. కుమారుఁ డప్పును విష్ణుని
యాజ్ఞచొప్పునఁ బృథూదకమున కేఁగి మహాదేవుని సందర్శించి య
క్కడ స్నానము దేవగణార్చనము గావించి సూర్యునివలె వెలుగు
న్నట్లే మహాదేవనికేతనమైన నైలాసధామమునకు వచ్చెను. అప్పు
డు సుచక్రాక్షుఁ డనుగణేశుఁడు మహాశ్రీమమునందుండి వాయుమా
త్రభోజకుఁడై తపస్సుచేయుచు మహాదేవునారాధించుచుండెను. మ
హాదేవుఁడు సంతుష్టుఁడై యాతనికి వరము లొసంగుట కుద్యత్తుఁ డ
య్యెను. అప్పుడు సుచక్రాక్షుఁడు మహాదేవునివద్ద నెత్త్రములు పొండఁ
గోరి యాతని నిట్లు ప్రార్థించెను—“దేవా! క్రొంచభవ్వంసకారియు,
తపతుల్యహస్తసంపన్నుఁడు నైన కార్తీకేయుఁడు, బాణాసురుని బా
హువు లన్నియు నెల్లు ఛేదించఁగలఁడో యట్లుగా నాతనికి నీవు వర
మొసంగుము.” అని సుచక్రాక్షుఁడు ప్రార్థింపఁగా మహాదేవుఁ డాతనిని
జూచి—“మంచిది నీ వేఁగుము, నీవు కోరి వరమునే నే నొసంగితి
వి. ఈచక్రాయుధముచేతనే బాణాసురుని యశిప్రవృత్తమైన యాబా
హువనము విచ్ఛేదము కాఁగలదు; ఈవిషయములో నీక నాలోచింప
వలసిన దేదీయు లేదు.” అని తెప్పెను. త్రిపురహరుఁ డిట్లు వరము
నొసరిగఁగానే గణేశుఁడు స్కందునిసమీపమున కేఁగెను. అట్లేగి
యాతఁ డాతనిపాదదవ్వంద్వమునకు వందనము లొసరించి సంతుష్టుఁడై

దయముతో మహాదేవుఁ డనుగ్రహించినవిషయమునుగూర్చి నిశ్చయించెను. త్రిలోచనసుతుడైన స్కందుఁడు తనశక్తిప్రహారముచే మహిషాసురునిఁ గ్రొంచుచి విచారితులఁ గావించి యెల్లు నిహతులఁ జేసెనో, అది మీకడఁ గీర్తింపఁబడినది, ఈవృత్తాంతము నెవ్వరు పఠింతురో వారిపాపములు విసర్జములై వారిపుణ్యములు వర్ధిల్లఁగలవు.

—♦ అంధరాసురపరాజయము —♦

నారదుఁ డడుగుచున్నాఁడు—“ అస్సృషు ధైత్యులు రహస్యాలోకమునఁ బ్రవృత్తులై యుండుగా వారిసమీపమున కోకయసురవరుఁడు శరాహతుడై పుచ్చునుగదా! ఆతని నట్లు బానివిధునిఁ గావించినవాఁడెవ్వరు? ” అని నారదుఁడుగఁగఁ బులస్త్యుఁడు మరలఁజెప్పఁబోడంగెను—“ ఓమహా! రఘువంశమున రిపుత్తనువేరుగలయు శరాజుగలఁడు, ఆతనిపుత్రునినెరు బుత్రుఁడై యుండు. బుత్రధ్వజుఁడు మహాత్ముఁడు, హురుఁడు, శత్రుహృద్ధుఁడు, బలవంతుఁడు, నిత్యసంతృప్తుఁడై యుండెను. ఆతఁడు విప్రులయు, గీనులయు, సంఘులయు, సనాధులయు ముఖములు చొలఁగించుటకు నిరంతరాసక్తుడై యుండువాఁడు. ఆమహారాజుని బుత్రధ్వజుఁడు గాలవునికార్యసిద్ధికోరికుం శ్యాకోపాణ మొనరించి యుచ్చించి బ్రాహ్మణుడే బాతాళకేతునివెన్నుకొనిచెను. ” అని పులస్త్యుఁడుచెప్పగా, నారదుఁడు—“ ఓనత్తమా! ఆమహారాజుకుకొలకు గాలవునికార్యము సాధించెను, ఎందుకొకకు వెంటనే ధైత్యునిశరాహతుని జేసెను? ” అని యడిగెను.

పులస్త్యుఁడు మరలఁ జెప్పబోడంగెను. “ పూర్వకాలమునందు గాలవుఁడు తనప్రసిద్ధాశ్రమముననుండి తపమొనరించుకొనుచుండెను. అప్పుడు పాతాళకేతుఁడు మూర్ఖత్వముచే నాతనికిఁ దపోవిఘ్నమును,

సమాధిభంగమునుగావించుచుండెను. మహాత్ముడైన గాలపుండ్రు వానిని భస్మీపటలముచేయుగలడు; కాని యాతఁ డట్లు తనతపస్సును వ్యయమొనఱించుట కిష్టపడఁదాయెను. అప్పు డామహర్షి యాకాశము వంకకుఁ జూచుచు వీర్లుమైన యొకవేడినిట్టూర్పును విడిచెను. వెంటనే యంబరతలమునుండి యొకయశ్వరాజము దిగివచ్చెను, దానివెనుకనే యశరీరవాణి—“ఈబలవత్తురంగ మొక్కమాటుగా సహస్రయోజనములు పరుగెత్తఁగలడు” అని పలికెను. గాలపుండ్రు దావలుకు విని తురంగమమును స్వీకరించి, శత్రుధారియైయున్న ఋతధ్వజునకు వ్యవహారాధము దాని నొనఁగెను. తరువాత నాతఁడు మరలఁ దపస్సునఁ బ్రవేశించెను. తరువాత రాజు దైత్యునిసమీపించి వానిని సమాహతునిగావించెను.” పులస్త్యుడు చెప్పగా నారదుఁడు—“ఓనువ్రతా! ఆకాశపథమునం దుండి యెవ్వ రాయశ్వమును బంపినారు, ఆకాశవాణి యట్లెల యావిర్భవించెను?” అని యడిగెను. పులస్త్యుడు మరలఁ జెప్పుచున్నాఁడు—“మహేంద్రునిగాయకుఁడు విశ్వావసుఁ డనుగంధర్వరాజు విలక్షణబలశాలియు, యశస్వియు నై యుండెను. అతఁడు తనకన్యనిమిత్రమై ఋతధ్వజునిపనికొఱకుఁ దురంగమును భూతలమునకుఁ బంపెను.” అని పులస్త్యుడు చెప్పగా నారదుఁడు—గంధర్వకాజైన విశ్వావసునిచేఁ బంపఁబడిన మహావేగశాలియైన యాయశ్వమువలన నెట్టికార్యము సాధింపఁబడెను. నృపాత్మజుడైన కువలయాశ్వనకుఁ దానిచే నేయిద్దేశముసిద్ధించెను?” అని యడిగెను. అప్పుడు పులస్త్యుడు మరల నిట్లుచెప్పఁదొడంగెను—

విశ్వావసువకు మదాలస యను శేరుగలయొకకుమార్తె గలదు. ఈకన్య సాధావికముగానే మదాలస. మదాలస త్రైలోక్యదుర్లభము లగుగుణశీలములకును, సాధాగర్వలావణ్యలీలలకును ఖనియై శశికాంతి

వంటి నుందరాకృతి గలిగియుండెను. ఇట్టిమదాలస యొకదినమున వందనోద్వాసమునందు విహారమునేయుచుండెను. ఇట్లుండగా దేవరి పుంన పాతాళకేతుఁ డాతనిని జూచి తత్క్షణమే యపహరించుకొనిపోయెను. ఆమదాలస నుద్ధరించుకొనకే యాయశ్వము ఋతధ్వజున కొసఁగబడెను. నృపనందనుడైన ఋతధ్వజుడు దేవశత్రునైన పాతాళకేతుని నిహతుని జేసి యవ్వరారోహయైన శరవర్ణినిని బొందెను. తరువాత శశీసహవాసమున నింద్రుడుంబోలె నృపనందనుఁ డామృగశేత్రిసంస్కమునఁ గాలము సుఖముగాఁ బుచ్చుచుండెను. ” అని పులస్త్యుడు చెప్పఁగా నారదుడు మరల—“ మహానురులైన మహిషతారకు ల్లు నిరస్తులు గాఁగానే హిరణ్యాక్షునందనుడును, ధీమంతుఁడు నగు నంధకుడు మరల నేవిధముగాఁ గార్యానంత్రాసమునకుఁ గడంగెను ? ” అని యడిగెను. పులస్త్యుఁ డిట్లు చెప్పఁదొడంగెను—రణరంగమునఁ దారికమహిషాసురులు నిహతులగుటఁ జూచి దేవసైన్యహంతయైన యంధకాసురుడు దుర్బుధివశమునఁ గ్రుడ్ధుడైపోయెను. తరువాత నాతఁ డల్పసంఖ్యాకులగు ననుచరులను, సహచరులను వెంటఁ బెట్టికొని పరిఘాటుధవాన్తుడై పాతాళమునుండిబయలుదేటి భూతలమునకు వచ్చెను. అట్లు వచ్చి యాతఁడు సుందరకందరమండితమైన కుందరభూధరమునకేగి యచ్చట సశమధ్వజమాసీనయైయున్న గిరికుమారి గౌరిని గాంచెను. ఆనర్వాంగసుందరియైన గిరినందని నయ్యరణ్యములోఁ జూచి యాకస్మికముగా వాఁడు కామబాణజర్జరితుడై పోయెను. కామాంధముగ్ధుడైన యాయసురుఁ డప్పడు తనలో నిట్లనుకొనియెను—“ ఓహో ! ఎవ్వరిలలనయో, సర్వాంగమనోహరిణియైన యీసుందరీమణి యిట్లు పనవిహారమునేయున్నది? ఈసుందరి నాయం తఃపురమున విహరింపకున్నచో, నేను నివృలజీవస్థము గలవాఁడ

నగుదును. నే నీతనుమధ్య నాతింగనము గావించుకొనకున్న నాజ్ఞము వ్యర్థము, ఇది నాస్థిరజీవనమునలకు బ్రయోజన మేమున్నది? ఈకృష్ణవేణిమైన స్మగరిని నా కెవ్వడు జరిగిసార్పిగలఁదో, వాడే నాజాంధవుఁడు, వాడే నాయమాత్యుఁడు, వాడే నాసోదరుఁడు, వాడే నాసాంపరాముఁడు. ” అని పైత్యేందుగ్రైవీ యంధకుఁ డనుకొనుచుండఁగా బుద్ధిసాగరుడైన ప్రహ్లాదుఁడు తగిలించుకర్ణములును గరములతో మూసికొని శిరఃకింపన మొందించుచు నాతని హుచి—

ఓవైత్యవరా! అభ్యంతమాత్రమును జలంపకుము, ఏలని? నీజనని సాక్షాత్ప్రేక్షగన్నాత, శూలవాణిమైన శంకరునికి నిజధర్మపత్ని. నీ నెప్పుడు నీట్టిచుట్పిధి కలిగి పులఁగకుము. దీనివలన వెంటచే వంశనాశము సంభవించఁగలదు. ఇది యంతయుఁగాక, యీమె నీకుఁ బరదార. పరదారస్పర్శవలన రసాతలమున మగ్నుఁడవు గాకుము. సజ్జనుల కైనను, దుర్జనులకైనను సరియే. పరదారాపేక్ష యుండిటకును నింద నీయమైన దుష్కార్యము. నీశత్రువులుగూడ నిట్టికుత్సితకార్యముల యందు లిష్టులగుదురుచుమా! ఓవైత్యరాజా! ఈవిషయమున గాధిరాజు మున్ను గీర్తించినట్లొకమును నీవు వినలేదా? ఆతఁ డొకప్పుడు తనపై న్యములు శత్రులిలోడి రణరంగమునుండి పలాయితము లగుచుండఁగాఁ దనపై న్యమును జూచి, పథ్యమును, దధ్యమును, లోకహితకరముగను విక్రియ వాక్యవికరము నుపదేశించెను. వత్సా! వినుము—గ్రానిత్యాగమున సేయవచ్చును, గాని పరహింసలోమాత్రిము ప్రశేషింపరాదు. మానియై యుండిన నుండివచ్చునుగాని, యనత్యవాక్యముమాత్రిము ప్రియోగింపరాదు. పురుషత్వహీనుడై యుండుటయైన మంచిదిగాని, పరస్త్రిగమన మెంతమాత్రిము సేయరాదు; భిక్షోజీవనముసేయుట యైనను శ్రేష్ఠముగాని, పరిధనహరణమున కె

వృక్షమును బ్రీక్షించరాదు." అని ప్రశ్నోదయము చేసెను. కాని కామార్తుఁడును, గోహంఘ్రుఁడు నగు సంధకాసురుఁడు మాత్రము యుపదేశమువలన నివృత్తుఁడుగా లేకపోయెను, అతఁ డప్పుడు—“ ఈ మేయే, ఆశ్రతుజనని ? ” అని యనుకొనుచు నామె కెదురుగాఁ బరుగెత్తఁజొచ్చెను. అప్పుడు తక్కినదైత్యులుగూడ యంత్రనిర్ముక్తములగు నుపలఖండములవలె నాతనివెనుకనే పరువెత్తఁజొచ్చిరి. తరువాత సందీశ్వరుఁడు పశ్చాత్తాపమును జేతఁబట్టుకొని దైత్యుల నుఱుమాడఁజొచ్చెను. మఱుఁడు, తారకుఁడుమొదలగుదైత్యులు సందీశ్వరినిచే నివారితమై, తాపితమై యాతనివజ్రాతుల్యప్రహారములచే నాహతులై సభయమై సర్వరిముగా దశదిశలకుఁ బలాయితమైరి. అంధకాసురుఁ డప్పు డీవిధముగా స్త్రీత్యముఖ్యులు సందీశ్వరినిచే విదారితులగుచుండుటఁ జూచి సరిఘు చేకొని యాతని పృష్ఠదేశమున నాఘాత మొసరించెను. సందీశ్వరుఁ డప్పుడు భూమ్మీదఁ బడిపోవుటయు, సంధకాసురుఁడు తనవంశకుఁ బరుగెత్తివచ్చుచుండుటయుఁ జూచి యొగిరి బాల యాదుస్వప్నానివలనిభయముచే నప్పుడు తాను శతరూపయయ్యెను. అంధకాసురుఁ డప్పు డాదేవిగణములోఁ బడి నలుదెసలఁ బరిభ్రమించుచుండును. అరణ్యములో నాడేనుఁగులనడుమఁ బరిభ్రమించెను మదిలోలస్పృశ్యుని కరీంద్రుఁ డెల్లందుకో, యట్టియనన్ధయే యప్పు డంధకాసురునకును సంభవించెను. ఈదేవిగణములో గిరితాలయెవ్వరో యాతఁడు తెలిసినొనఁజాలకపోవుచుండెను. ఈవిషయమున నాశ్చర్య మేమియును లేదు. ఏమన, జాత్యంధుఁడు, రాగాంధుఁడు, మదోన్మత్తుఁడు, లోభాక్రాంతుఁడు, నసునీశుల్వరితును నిండుకలు యధార్థధర్మశక్తి యుండదు. నిజముగా సంధకాసురుఁ డప్పుడు గిరి బాలను గనుఁగొనుట కెంతప్రయత్నించియు నాతఁ డామెను దెలిసికొ

నలేకపోయెను. అప్పు డాదేవీసమూహ మంతయు యువతీసమూహ మనియే భావించుకొని యాతఁడు పరువెత్తజొచ్చెను. కాని తూతఁ డు వారిని బట్టుకొన జాలకపోయెను. తరువాత దేవీసూపశతమువలన వాయుంధకదురాత్ముఁడు సరాభూతుఁడయ్యెను. దేవి యప్పు డత్యుత్త మాశ్రమమును బట్టుకొని యంధకుని మర్దించెను. అంధకుఁ డస్త్రాఘాత ముచే భూపతితుఁ డయ్యెను. అది చూచి శతరూప యైనదేవి యచ్చ టనుండి నిష్క్రమించి యంతర్హితురా లయ్యెను. ఇతఁ నిక్కడ దైత్యు లును, దానవసేనావతులును సంధకుఁడు నేలఁగూలుటఁ జూచి గంభీర సింహనాదముఁ జేయుచు రణాభిలాషులై పరువిడఁజొచ్చిరి. ఆపరుగె త్తుచున్న దానవులకోలాహలమును విని గణేశ్వరుఁడు యుద్ధమును గో రి బయలుదేఱెను. ఆతఁడు వజ్రాయుధమును ధరించిన కుపితవాసవుని వలెఁ జూపుమాత్రముననే దానవులను బరాజితులను గావించి యంబి కకడకుఁ దిరిగివచ్చి యామెమంగళమయపాదద్వంద్వమునకు వందన మాచరించెను. అలలికాదేవి యప్పుడు తనమూర్తు లన్నిటిని జూ చి—“మీరు మీయిచ్ఛానుసారముగా వెడలిపోవచ్చును, మీరు మర్త్యులచేఁ బూజ్యమాన లగుచు భూమిపై నివసించుఁడు. ఉద్యాన ములు, వనములు, వనస్పతులు, సకలజాతులవృక్షములును మీకు వ సతులు గాఁగలవు. మీరు నిశ్చింతచిత్తములతో నాయాస్థానముల కేఁగుఁడు.” అని గిరిబాలయైన యంబిక వారితోఁ బలుకఁగా వారు ను గిరిజకు సాష్టాంగనమస్కారములు గావించి నానాదిక్కులకు వెడలి పోయిరి. కిన్నరు లప్పుడు వారిని స్తవమొనరించిరి. తరువాత సంధకు నకు స్పృహ కలుగఁగా నచ్చట నద్రీనందినిగాని నందికేశ్వరుఁడుగాని వాని కగపడలేదు సరిగదా తనసైన్యదళములు నిర్జితములై యుండుట య్యతని కగపడియెను. వెంటనే యాతఁడు పాతాళమునకుఁ బలాయ

నమొనరించెను. అంధకుఁ డట్లు పాతాళమునఁ బ్రవేశించి దివసముల
యం దాహారమును వర్జించెను. కామబాణజ్వరితుఁ డగుచుండుటచే
రాత్రులయం దాతనికి నిద్రపట్టకుండెను. ఆతఁడు నిరంతరముఁ గామ
శరభిన్నుఁ డగుచు గౌరిని స్మరించుచుండెను.

—♦ మురదానవచరిత్రము ♦—

పిమ్మట నారదుఁడు—మహర్షీ ! అంబికాదేవి సంహీశ్వరుని వెం
టఁ బెట్టుకొని యంధకాసురునితో రణమొనరించునప్పుడు శంకరుఁ డె
చ్చోట నుండెను ? ఈవృత్తాంతము నా కెఱింగింపుము” అని యడు
గఁగాఁ, బులస్త్యుఁడు మరలఁ జెప్పఁదొడంగెను—

భగవానుఁడైన భవుఁడు సహస్రవర్షపర్యంతము నట్లు మహా
మోహనిరతుడై యుండుటచే, నప్పటినుండియు నాతఁడు నిస్తేజుడై,
హీనవీర్యుఁడై, లబ్ధితుఁ డయ్యెను. అందుచే మహేశ్వరుఁడు శపసుఁ
గావించుట కుద్యోమంఁడయ్యెను. మహాబుద్ధిశాలియైన భగవానుఁ డప్పు
డు మహావ్రాహ్మణుని నొకదాని ననుగరింపు మని చెప్పి యంభిక నోదా
ర్చి శైలవ్రాహ్మణుల నామెకు రక్షకులుగా నియోగించి మహాతాపమున
విహరింపఁజూచెను. ఆతనిగ్రీవిము మహాముద్రార్పితమై మహానాగ
ములచేఁ బట్టుకొనఁబడియుండెను. ఆతఁడు కటివ్రదేశమున మహాశం
ఖమేఖలను ధరించెను. ఆతనిదక్షిణహస్తమునందుఁ గపాలమును, నా
తనిపామహస్తమునఁ గమండలువు నుండెను. ఆతఁడు వృక్షములని
దుఁ, బర్వతములందుఁ, బర్వతసానువులయందు, నదనదీప్రాభృతుల
యందు నొక్కొక్కదిశము నివసించుచుండెను. త్రైలోక్యములును
సమగ్రములుగా నాతనికి విహరిస్తాపము లయ్యెను. ఆతఁడు ఫల,
మూల, జల, వాయుమాత్రాహారైక్య క్రిమముగా శరవర్షమును

గడపెను. ఒకప్పుడు, విశాలహిమాలయమునందలి రమణీయశిలాతలమున వసించుచు మహేశ్వరుఁ డొక బిరడను ముఖవివరమునం దుంచుకొని యొక్కమాటుగా నిరుచ్ఛాప్తుఁ డయ్యెను. తరువాత నాలిరడ పరమేష్ఠియైన శంకరుని కపాలమును విదారించుకొని యుజ్జ్వలాకారము లగు నాతనిజడలనడుచునుండి భూతలమునం బడియెను. అప్పుడాచీటాపతనమువలనఁ బర్వతము విదారితమై భూసమాన మయ్యెను. ఆస్థలము తీర్థశ్రేష్ఠ మనియుఁ బవిత్రీకేదార మనియుఁ బ్రఖ్యాతి గలదయ్యెను. తరువాత వృషభ్యజ్ఞాంతన హరుఁడు కేదారతీర్థమున కిట్లు పుణ్యవర్ధనకరంబులును, బౌపహరంబులును, మోక్షసాధకములునగు పరంబుల నొసంగెను—ఓపుణ్యకేదారమా ! సకలమానవుల సీతీర్థములయందుండు జలపానముచేసి, సంయతులై, మధుమాంసనివృత్తులును బ్రహ్మచారులును, బరాన్నపరాజ్ముఖులును నై యాటుమాసము లిట్లు ప్రతిధారణచేసినచో, వారికి నిశ్చయముగా హృదయపంకజమందాశివలింగము విరాటము కాఁగలదు. ఎవ్వరిహృదయకమలమునం దెప్పుడును శివలింగము విరాజమాన మగుచుండునో, వారెప్పుడును బౌపకార్యముల కుత్సహింపరు. వారు తమపితృపురుషుల నుద్దేశించి యనుష్ఠించినశ్రాద్ధము నిశ్చయముగా నత్యయముకాఁగలదు. ఈకేదారతీర్థమునందు స్నానము, దానము, తపము, సోమము, జపము మొదలగునే సత్త్రియ లాచరించినను, అవి యన్నియు నత్యయములు గాఁగలవు. ఇచ్చట మరణించినవారి కింకఁ బునర్జన్మభయము లేదు. ” అని త్రిలోచనుఁ డిట్లు వరముల నొసంగెను. సాక్షాద్భగవద్వాక్యానుసారముగా కేదారతీర్థము మానవుల కాయాపవిత్రఫలముల నొసంగుచుండెను. హరుఁడు కేదారమున కిట్లు వరముల నొసంగి యచ్చటనుండు బయలుదేలి, పాపనాశినియు, భానుసందనియు నైనకాళిందీనదికి

స్నానాభిమై వెడలెను. అతడు కాళిందీమహాదలమునకు దిగి మునిగి జలములోనుండియే “దుగ్ధపదాది” గాయత్రీమంత్రానులను జపించుచుండెను. మహేశ్వరుడైన శంకరుడు దివ్యసరస్వతీజలములయందు నిమగ్నుడై సతరువాత సర్ధసంవత్సరము గడచిపోయినది. అయినను నాతడుజలములనుండి పైకి రాలేదు. కాని యీశమయమునందు బ్రహ్మయు, చతుర్దశభువనములును, సప్తసాగరములును విచలితములై పోయెను. సతకృము లన్నియుఁ దారికారాశితో వసుమతిపైఁ బడఁజొచ్చెను. ఇంద్రప్రముఖదేవద్యుగము తమతమవీరములనుండి చలించిపోఁజొచ్చిరి. జగన్మంగళము గలుగుఁగాక యని మహర్షులు జపపరాయణులు గాఁజొచ్చిరి. దేవత లందఱును సంతరంగములయందుఁ గోపము గల్గింపారై యిందులకుఁ గారణమేమో బ్రహ్మనడిగి తెలిసికొనవలయు నని నిశ్చయించుకొని యందఱు నేకమై బ్రహ్మసన్నిధి కేగి—“దేవా! లోకము లన్నియు సంద్యోభితములై పోవుచున్న వేమి? ఇవి నిలుచునా లేదా యని సంశయము కలుగుచున్నది.” అని విన్నవించుకొనిరి. సద్మగిగ్భుఁ డప్పుడు దేవతలను జూచి యిట్లు చెప్పెను—“ఇందులకుఁ గారణ మేమో నే సరయూఁ జాలకున్నాను, లేండు, మనమందఱములు జకృపాణిసన్నిధి కేగి యీ సంగతి సడిగి తెలిసికొందము.” అని ఎత్తామహుఁడు వలుకగానే యింద్రాదిదేవత లందఱు బ్రహ్మ సగృహ్తగాఁ జేసికొని ముతారిసద సముసకుఁ బర్యాయుని.

పులస్త్యుఁ డిట్లు చెప్పఁగా నాతఁడు—“ఓదేవస్థీ! నీ విష్వసు చెప్పినముతారి యెవ్వరు? దేవ, యక్ష, కిన్నరి, దైత్య, రాక్షస, పార్థివప్రభృతు లందఱులో నాతఁ డెవ్వరో నా కెఱింగింపుము” అని యడిగెను. పులస్త్యుఁడు మరలఁ జెప్పందొడంగెను—“సప్త, విజ,

స్తమములను మూడుగుణములకు శాధారిభూత ధ్వజవాడుచు, మఱియు, గుణవంతుడయ్య నిర్గుణుడైనవాడును నెవ్వఁడో, ఆనర్వకమియు, సర్వవ్యాపియు, మధుసూదనుఁడనే మురారి.” అని పులస్త్యుఁడు చెప్పఁగా నాశదుఁడు—“మురుఁ డను పేరుగల ప్రసిద్ధానురుఁ డెవ్వఁడు? ఆతఁ డెవ్వనిపుత్రుఁడు? విష్ణుఁ డాతని నేకారణముచేరణమున నిజాతునిఁ జేసెను? ఇవి యన్నియు నా కెఱింగింపుము!” అని యడుగఁగాఁ బులస్త్యుఁడు మరల నిట్లు చెప్పచున్నాఁడు—“ఆలకింపుము, నేను మరాసురులయుద్ధవ్యాపారమును వర్ణించెదను. నీవు దెనిసిగూర్చి యడుగుచున్నావో, ఆవృత్తాంతము మిక్కిలి విచిత్రమైనదియు, బుణ్యప్రదమైపదియు, బావహరమైపదియును. పూర్వకాలమునఁ గళ్యపునిఁగూరఁడుగా మురుఁ డనునైత్యుఁ డుద్భవించెను. అప్పుడు యుద్ధములో దిలినందనులు సుకశ్రేష్ఠులచే నోడింపఁబడిరి. మురాసురుఁ డప్పుడు మరణమునకు భయపడి విభుఁడైన బ్రహ్మ నారాధింపఁదొడంగెను. తరువాత బ్రహ్మ సంతుష్టుడై యాతనికి వరములీయఁదలంచి—“వత్సా! వరమును గోరుము” అనియెను. అప్పుడు మురదైత్యుఁడు పితావహునివద్ద నిలిచి—“ఓవిభూ! యుద్ధక్షేత్రమునందు నే నెవ్వరెవ్వరినిఁ జేతితోఁ దాకుచునో, వారందఱును నమరులైనను సరియే త్స్నేహము మరణమునొందినలయును.” అని నరమడిగెను. లోకపితామహుడైన బ్రహ్మ యాతనియభీష్టవరము నొసంగెను. మహాతేజుఁడు, మహాబలుఁడు నైన మురాసురుఁ డప్పుడు పంముల నొంది స్ఫురతైలమున కరుదెంచెను. అచ్చటి కేతాంచియూఁడీవరము నొందినవృత్తాంతమును దేవ, యక్ష, కిన్నరసిన్ధులు విశదపఱచెను. అందుచే నిక నెవ్వరును వానితో యుద్ధముచేసఁగియులు గాఁజాలకుండిరి. అప్పుడు మురాసురుఁడు గోమునచ్చి ఆము

రావలీపట్టనము నాక్రమించుకొని యిందుని యుద్ధమునకు రమ్మని యాహ్వానించెను. కాని పురిందరుఁ డాతనితో యుద్ధముచేయుటకు సమ్మతించఁజాలెను. తరువాత మురుఁడు, అమరావతిలోఁ బ్రవేశించెను. అతఁ డట్లు ప్రవేశించునప్పు డెవ్వరుగాని యాతని నివారించుటకు సాహసించఁజాలరైరి. మురాసురుఁడు తిన్నగా నిందునిభవనమున కేగి యిందుని నీక్షించి—“ఓసహస్రాత్మా! నాతో యుద్ధమునకు రమ్మ, రాజాలనిహా స్వయమును వదిలిపొమ్ము.” అని పలికెను.

ఓసారదా! దైత్యుఁ డట్లు పలుకుచున్నప్పుడే సహస్రాక్షుఁడు స్వర్గరాజ్యమును బరిత్యజించి తక్షణమే భూతలమునకు వెడలిపోయెను. ఇంద్రునిషజ్రమును, విరావలమును శత్రుహస్తమునఁ బడినోయెను. ఇంద్రునిపుత్రకళత్రాదులును దేవతలతోఁ గాఁగిరిదక్షిణతీరమున నొకపురియును నిర్మించినానిరి. ముర్తిత్యుఁడు స్వర్గాధికారియును బ్రేతుఁడు విపులభోగరాశి నుపభోగించుచుండును. మయూఁడు, దానికుఁడు మొదలగు ప్రచండస్వభావులగు ముగ్ధుడొకఁడైనను, ఈసమయమునందు మురాసురు నాశ్రయించి స్వర్గాదులగు పుత్రులసంపన్నులవలె నానాస్రీకాశములగు నామోదప్రమోదములతోఁ గాలముఁగిడుచుచుండుిరి. ఒకప్పుడు మురమహాసురుఁడు మహాతలమున కరుఁడై సమయావసరమీ సమున కేనుఁగు నెక్కివచ్చెను. అదిచేసి పుత్రసూర్యవంశశంభవుఁడును విర్యవంతుఁడు నగు రఘుమహారాజు యుద్ధదీక్షితుఁడై యుండెను. అది చూచి ముర్తిత్యుఁ డచ్చట కేగి—“ఓసహస్రాత్మా! నాతో యుద్ధముచేయుము. యుద్ధమునకు నాతో నున్న గుఱువేయుట మానికొందుము, దేవతల నిర్భయమునకు నున్నవలె నున్నాను” అని పలికెను.

అప్పుడు మహామతియు మహాలేఖుఁడును దివోనిధియు మిత్రా

వరుణపుత్రుడు నైన వసిష్ఠుడు దైత్యుసమీపమున కేతించి—ఓదై
త్యశ్రేష్ఠా! మానవు లందఱునునీకుఁ బరాజితులై యే యున్నవారు.
వారిని మరల జయింపవలసినయావశ్యక మెంతమాత్రమును లేదుగ
దా! నీవద్దఁ బరాజయము నొందితి మని యంగీకరింపనివా రెవ్వఁ
వారిని ముందుగా జయింపుము. యుద్ధమునందు నీకిచ్చపాడమినచో
యమునితో రణమొసరించి యాతనిఁ బరాజితుని గావింపుము. ఓమ
హాశురా! ఆయముఁ డతిబలవంతుఁడు, ఆతఁడు నీశాసనమును మీఠి
నడచువాఁడు. ఆతని నీవు జయింపఁగల్గినచో సకలభూతలమును నీకు
వశీభూతమగుచున్నది.” అని పలికెను. ఆదనుజశ్రేష్ఠుఁ డప్పు డావసి
ష్ఠవాక్యములను విని దండధర్మమున ధర్మరాజును జయించుటకై బ
యలుదేఱెను. యముఁ డప్పు డాతఁ డరుదెంచుచుండుట విని సమర
మునం కాటఁ డసాధ్యుఁ డని తెలిసిగాని మహిషవాహనము నధిరో
హించి కేశవునినన్నిధి కేగెను. అశ్లేఁగి యాతఁడు కేశవునకు వంద
నాదికము లాచరించి ముఠదైత్యునికార్యకలాప మంతయు నివేదించె
ను. “కేశవుఁ డప్పు డాతనిఁ గని—“నీ విప్పుడు వెడలిపోయి, యాత
ని నెట్లయిన నిచ్చటికిఁ బంపివేయుము.” అని చెప్పెను. యమరాజు
వాసుదేవునియనుజ్ఞ విని త్వీరపడఁజొచ్చెను. ముఠదైత్యుఁడును నింత
లో నగభేదినగరమునఁ బ్రవేశించెను. ఆతఁడు నచ్చుటఁ జూచి య
ముఁడు—“ఓదానవేత్సరా! మురా! నీ కేమికావలయునో చెప్పు
ము. నేను నీకు దాని నొసంగెదను” అని పలికెను. ముఠదైత్యుఁ
డు—“ఓయమా! నీవు ప్రజాసంహారకార్యమును వదలికొనుము.
నీవు నాయాదేశము ననుసరించి వర్తింపవేని యచితకాలములోనే నీమ
స్తకమును దెగవ్రేసి భూమిలోఁ బ్రాంతించెదను.” అని చెప్పెను. ధర్మ
రాజు—“నీవు సంహారకర్తవై నన్ను రక్షింపఁగల్గినచో నేను దప్పక

నీయాదేశమును బాలించెదను. " అని పలికెను. మురాసరుఁ డప్పుడు — " నీకంటెను ముఖ్యుడైనవాఁ డెవ్వఁడున్నాఁడో చెప్పుము; నేను నిశ్చయముగాఁ బరాజయమునొందింపఁగలను. " అని పలికెను. యముఁ డప్పుడు — " శంఖచక్రగనాథరుడైన విష్ణుఁడు నాకంటెఁ బ్రధానుఁడు. ఆతనినివాసథలము శ్వేతద్వీపము. ఆతఁడే నన్నునంయగుతునిఁ జేయుచుండువాఁడు. " అని పలికెను. దైత్యవరుడైన మురుఁ డప్పుడు యమునిఁ జూచి — " ఆతఁ డిప్పు డెక్కడ నున్నవాఁడో చెప్పుము. నేను స్వయముగా నచ్చటి కేగి నవహస్తములతో నాతని నిగ్రహించెదను. " అని చెప్పెను. యముఁడు మిరునిఁజూచి — " నీవు జీవోదసాగరమున కేగుము, భగవంతుడైన విష్ణు వచ్చుట నుండును. " అని చెప్పఁగా విని మురుఁడు — " యమా ! సరియే, నేను గేశపునివద్ద కేగుచున్నాను. కాని, నేను వచ్చునంతాక నీవు ధర్మపరాయణులైన మానవులను నిగ్రహింపకుము. " అని చెప్పి మురాసరుఁ డప్పుడు శేషపర్వంకశాయియుఁ జతుర్భుజియునైన జనార్దనుఁ డెక్కడ విరాజిల్లుచున్నాఁడో, ఆజీవాభి కళముఖముగాఁ బ్రయాణమై వెడలెను. అని పులస్త్యుఁడు చెప్పఁగా నారదుఁడు పులస్త్యుని జూచి — " ఒక్కఁడును, సర్వవ్యాపియు, నవ్యయమూర్తియు నైన విష్ణుఁడు మరలఁ జతుర్భుజి యని చెప్పితివేల ? అది యేమో వాకెఱింగింపుము. " అని యడిగెను. పులస్త్యుఁడు మరలఁ జెప్పదొడంగెను —

ఓమునీ ! విష్ణువు సర్వవ్యాపియు, నవ్యయమూర్తియు, నవ్యయుఁడు నయ్య నేకారణముచే నారఁడు చతుర్భుజిగా నిద్దేశింపఁబడెనో, చెప్పెద నాకర్కింపుము. సుతేవాఖ్యుఁడు పరిమపద మనియు, నవ్యస్తఁ డనియు, అప్రతర్క్యుఁ డనియు, అనిర్దేశ్యుఁ డనియు, శుక్లఁ డనియు, శాంతుఁ డనియు, దావదశఁత్రీకుఁ డనియుఁ బ్రసిద్ధి కలదు. "

అనిగా నారదుడు మరల—“ఓమహాముని ! శుక్ల, శాంత, అశ్రీ తర్క్య, అనిర్దృష్టప్రభృతు లెల్లయ్యెను. విష్ణునిసంబంధమున ద్వాదశ పత్రిము లేమేమి? నా కెఱింగింపుము” అని యడిగెను. అప్పుడు పులస్త్యుడు మరల జెప్పబొడంగెను—“పరమేశ్వరే జెప్పబడిన రహస్యకథ నాకర్ణింపుము. ఇది మొట్టమొదట సనత్కుమారుడు విని యెను. తరువాత నాతడే నా కెఱింగించెను.” అని పులస్త్యుడు చెప్పగా విని నారదుడు—“బ్రహ్మనలన వినినట్టియు, నీకువినుకొని నట్టియు నాసంత్కుమారుడు డెవ్వరు ?” అని యడిగెను. పులస్త్యుడు నారదునితో మరల విల్లవీరిను—“ధర్మగోళాధిపతు ‘అహింస’ ఆ యహింసకు ఎల్లవిగు పుణ్య బుద్ధులించి . ఓమునివ్రతా ! ఆపును లంఘింపకు యొగచ్యూభింతులై యుండెడి. వారందఱిలో యెవ్వఁడు సనత్కుమారుడు, పెండవపుత్తుఁడు సనాతనుఁడు, మూడవనాఁడు సనకుఁడు, నాలవనాఁడు శుకందీనుఁడు. కపిలుఁడు నూనారఁడు సాంఖ్యయుక్తుఁడును దవసున కాధారభూతుఁడు నై యుండెను. ఆతనితోనే వ్రత్యముఁ జూచి, సనత్కుమారుడు గాను జ్యేష్ఠుడగుచు గనియ్యనకుఁ దనయున్నతాపము నొనంగెను. ఆతఁడు కపిలములకు మోసగుహ్య మహాయోగము నొనంగెను. ఒకప్పుడు సనత్కుమారుడు బ్రహ్మన నిధి కేఁగి యోగజ్ఞానవిషయమై విష్ణున గావింపఁగాఁ బ్రహ్మసత్విమైన పద్మజమ్ముఁడు సనత్కుమారున కిల్లు చెప్పెను—“ఓనాథా ! నీవు సాంఖ్యయోగి నైతివి. నావత్త బుద్ధునివలె జ్ఞానతత్త్వమును వినవలయును, అందుచే నేను చెప్పినట్లు చేయుము. నేను నీకు దాని నుపదేశించెదను.” అని చెప్పగా సనత్కుమారుఁ డిట్లనియెను—“ఓవిభో ! నేను నీకు శిష్యుడ నెప్పుడైతినో, అప్పుడే పుత్రుడ నైతిని. ఏమన? ఓపితామహా ! శిష్యునకును బుత్రునకును నడుమ విశేషత్వ మేమి

యను లేడు. ” మరల బ్రహ్మ యిట్లునియెడు—“ సీధత్మనూతా ! ధర్మ కర్మసంఘటన భేదముచే శిష్యునకును బుత్రునకును విశేషత్వము గల ము. తానిని నీ కెఱింగించెద నాకర్ణింపుము.

పున్నామనరకమునుండి రక్షించువాడగుటలే నాతనిఁ బుత్రుఁ డనియు; శేషమును—అనఁగాఁ బాపమును హరించువాఁడు గనుక శిష్యుఁ డనియు వా రిరువురుఁ జెప్పఁబడిరి. వేదము తిట్ల వచించున్న వి. ” అని బ్రహ్మ పలుకఁగా నారము—“ ఓదేవా ! పుత్రుఁడు తండ్రిని బున్నామనరకమునుండి పరిత్రాణన మొనరించుచున్నాఁ డంటివి, ఆపున్నామనరక మనునది యేమి? శిష్యునిచే హరింపఁబడెడి యా శేషము—అనఁగాఁ బాప మున నేడి ? ఇది యంతయు నవిస్తరముగా నాకెఱింగింపఁగోరుచున్నాను. ” అని యడిగెను. బ్రహ్మ యస్వదు మరల నిట్లు చెప్పెను—మహాత్మా! నేను నీయొద్దఁ బరమపితృమును, బ్రాచీనము నైన యాఖ్యానమును గీర్తింతుచున్నాను. అది యోగాం గసంపన్నము, సుత్కృతభయవినాశకము నైనది. తానివలనఁ బాప ము శాంతింతును.

—* ము ర దా న వ వ థ *—

బ్రహ్మ చెప్పఁచున్నాడు—“ పరశ్రీగమనము, పాపాత్ముల సహవాసము, ఎల్లవారియెడలను బరుషస్వభావము గల్గియుండుట, ఈ మూఁడును వెదదటినరకము. ఫలములనుదొంగిలించుట, నిడ్పులముగాఁ తిరుగుట, వృక్షజాతులను భేదించుట, యమనది రెండవనరకము. హే యద్రీవ్యమును స్వీకరించుట, ఆవధ్యులను వధించుట—బంధించుట, బాంధవులతో వివాదపడుట, ఇవి యన్నియు మూఁడవనరక మని పృ సిద్ధి. సంసారసుఖవిచ్ఛేదకరమును, సర్వభూతభయప్రదమును నగు స్థో

ధర్మశుక్రుతి-చతుర్థనరకము. హింస, మిత్రులమెడలఁ గుటిలభావము
 మోపుట, అనత్యజాక్యక్రియోగము, బ్రిత్యేకమిష్టాశనము, ననునవి
 పంచమనరకము. ఫలాదుల నవహరించుట, పరులను నిగ్రహించుట,
 యోగమునందు విఘ్నమును గలిగించుట, యాచయుగ్మమును హరిం
 చుట, అనునవి షష్ఠనరకము. మోహవశమున రాజభోగమును హరిం
 చుట, రాజపత్నిగమనమునేయుట, రాజున కహితముగా నంచరించు
 ట, అనునవి సప్తమనరకము. లుబ్ధత్వము, లోలూపత్వము, లభించిన
 ధర్మాస్థిములను నాశముచేయుట, అనునవి యుష్టమనరకము. బ్రహ్మ
 స్వమును హరించుట, బ్రాహ్మణులను నిందించుట, బాధపులతో వి
 రోధముపెట్టుకొనుట, అనునవి నవమనరకము. శిష్టాచారవిరోధము,
 శిష్టజనవిద్వేషము, శిశువధము, శాస్త్రచోర్యము, ధర్మచోర్యము, అ
 నునవి దశమనరకము. షడంగసంహారము, పాన్డ్యుప్రతిషేధము, న
 నుతెందును ఏకాదశనరక మని సాధువు లందురు. సాధుజననిందయు, ని
 రంతరచోర్యాచరణమును, అకార్యకరణమును, సంసారపరివర్జనమును,
 అనునవి యన్నియు ద్వాదశనరక మని చెప్పఁబడినను. ధర్మము, నగ్ధ
 ముఁ, గామమును కృించివేయుట, అపవగ్ధమును దుర్వినియోగముచే
 యుట, ఫలవిదులను పంచేదన మొందించుట, మొదలగునవి త్రీయో
 దశనరకము. ధర్మహీనులైన క్షుణ్ణులను వర్జింపకుండుట, అగ్నినిక్రు
 ట మొదలగునవి చతుర్దశనరకము. ఈనరక మత్యంతగ్హితమైనది.
 అజ్ఞానము, అసూయాప్రకాశము, అశుభము, అశౌచము, అనత్యవా
 క్రియోగము ననునవి పంచదశనరకము. ఆలస్యము, కోరిధము, అ
 తతాయిత్యము, పరగృహమునకు నిష్క్రమించుట, పరస్త్రిలను గోరు
 ట, శాస్త్రములయం దీష్ట్యాభావము, శాస్త్రము తెలియుననుగర్వము,
 నవి షోడిశనరకము. ఈనరకము విశేషనిందితమైనది. ఈచెప్పఁబడిన

పున్నామాది పాపసమాహమలయందు మగ్నుడై హాసపుడు పు
 త్రోత్పాదనముచే జగత్పతియైన జన్మానుని బ్రీతినొందింపఁగల్గినచో,
 నాతడు సంతృప్తుడై శుభదృష్టులఁ బరపి పుత్రీరూపమున వానిఘో
 రతరపున్నామసరికమును వినాశ మొనరించుచున్నాఁడు. ఓధర్మసుతా!
 ఈకారముచేతనే పుత్రీగామము నిరూపితమైంది. ఆతరువాత శేషపా
 పలక్షణములు వినుము. దేవ, ఋషి, భూత, నర, పితృదేవతల నుద్దే
 శించి యొక్కఁగఁబడిన ధనమును గాంక్షించుట, పరధనాసక్తి, సర్వవ
 గ్లములయందు నేకత్వము, ఓంకారమునుండి నివృత్తి, పాపాత్ములను
 స్మరించుట, గురుజననిండ, అగమ్యగమనము, ఘృతాదివిక్రయము,
 చండాలాదిపరిగ్రహము, తనదోషమును గప్పిపుచ్చుకొని పరదోష
 మును బయలుపుచ్చుట, మాత్సర్యము, వాగ్దోషత్వము, నిఘరత,
 అధర్మావహమైనామగ్రహణము, దాడుణత్వము, అధర్మసేవ, ఋష
 లగున వన్నియు సరికావహమైనవి. ఈపాపవరంపరలయందుఁ దగు
 ల్కొని జ్ఞానగురుడైన శంకరుని సంప్రీతినొందింపఁగల్గినచో శేషపాప
 ములు సమూలముగా నిర్మితము లగుచున్నవి. ఇవిగాక కాయిక, వాచిక,
 మానసికపాపములును, పిష్టికూర్మభ్రాతృకృతదోషములును, బాం
 ణవాళీతక్రతదోషములును, ఇహజన్మకృతములైన సకలదోషము
 లును వితరుము నొందుచున్నవి. పుత్రీ, శిష్యధర్మము లివియే. ఇం
 దులకు పిరీతము నుద్దేశించి, పదకొమమును వివరీతమై యుండును.
 నిజముగ విష్ణుడైన పుణ్యుఁడు శిష్యవిధానమునుగూడఁ జేయఁగలఁడు.
 శిష్యులప్రియోఽనమునుగూడ స్వీకరింపఁగల్గిన పుత్రుఁడు శిష్యుని
 కంటె శ్రేష్ఠతరుఁ డగుచున్నాఁడు. శిష్యుఁడు శేషపాపమునుండియో
 యుద్ధరింపఁగలఁడుగాని, పుత్రుఁడు సకలపాపములకును బరిణామి.
 అని బ్రహ్మ చెప్పఁగాఁ దపోధనుడైన సనత్కు మారుఁ డని

విని మరల—“దేవా! ముహూర్తకి సత్యము జెప్పరున్నాను. నేను నీవుత్కృషణు. అంతుచే నాకు యోగవిషయమై యువదేశము నొసంగుము.” అని ప్రార్థించెను. మహాయోగసంపన్నుడైన బ్రహ్మ యవ్య డిట్లనియెను—“నీతల్లిదండ్రిలు నిన్ను నాచేతిలో నుంచినచో నేను నీకు యోగోపదేశము చేయఁగలను. ఏమన? అప్పుడే నీవు నాకు నిజముగా జాతూదివికాఁగలవు. ససత్కుమారుఁడు మరల బ్రహ్మను జూచి—అది యెట్లొ దాదూది నెట్లగుదునో విశదముగాఁ జెప్ప” మని యడిగెను. సాధుప్రభానుడైన ససత్కుమారుఁ డిట్లు పలుకఁగా విని భగవానుడైన శిరామవంశుఁడు మందహాసవదనుడై యిట్లనియెను. “ఎత్సా! వినుము. జాతూదు లాఱువిధము లని చెప్పఁబడినది. ఎట్లన—ఔరసుఁడు, తేత్రీజుఁడు, దత్తుఁడు, కృత్రిముఁడు, గూఢోత్పన్నుఁడు, అపవద్ధుఁడు నని. ఋణ, పిండ, భస, క్రియా, గోత్రసామ్య, కులవృత్తి, శాశ్వతప్రతిష్ఠ లన్నియుఁ బై ని జెప్పఁబడిన తూర్గుదువు తులపై నిర్దిష్టము లయ్యెను. వీరుగాక మఱియు నాఱువిధములైన పుత్రులు చెప్పఁబడియున్నారు. ఎట్లన? కానీసుఁడు, సహోధుఁడు, కీతుఁడు, పాశరపుఁడు, స్వయందత్తుఁడు, పారశపుఁడు నని వీరియెడల ఋణ, పిండప్రభృతులైన ప్రసంగము లేమియుఁ జెప్పఁబడలేదు. వీరు గోత్రినామభాదులుఁ గలసమ్మతులుమాత్ర మగుదురు.” అని బ్రహ్మ చెప్పఁగా విని ససత్కుమారుఁడు మరల నిట్లనియెను. “బ్రహ్మా! ఈపుత్రులవిషయమైన విశేషములు వివరణముగా నా కెఱింగింపుము” అని యడుగఁగా నురేశ్వరుడైన బ్రహ్మ యిట్లనియెను—“ఓపుత్రా! విశేషములు వివరించెద నాకర్ణింపుము. తనకుఁ బ్రతిబింబరూపమున స్వయముగా నుత్పన్నుడైన పుత్రుఁ డెవఁడో వాడే శరారసుఁడు పతి క్లీబుఁడుగాని, ఉన్మత్తుఁడుగాని, వ్యవనాసత్తుఁడుగాని యైనప్పుడు

పన్ని యాతనియనుష్ఠాపే నితరు లెవ్వరివలననైనఁ గనినపుత్తుఁడు.
 ఊర్జితఁ డని పిలువఁబడుచున్నాఁడు. తల్లిదండ్రుల యనుమతిచే నిత
 రులకు దత్తముచేయఁబడిన పుత్తుఁడు దత్తపుత్తుఁ డని ప్రసిద్ధి నొం
 దుచున్నాఁడు. మిత్రునిచే నీయఁబడిన మిత్రునిపుత్తుఁడు కృత్రిమ
 పుత్రుఁ డని చెప్పఁబడును. ఏగృహమునం దైన నాతనితండ్రి యెవ్వ
 రో యెవ్వరికిఁ దెలియఁబడకుండఁ బుట్టినపుత్తుఁడు గూఢోత్పన్నుఁడు.
 ఇవి యేవియుఁగాక జయట నుండి తాను దెచ్చుకొనినపుత్రుఁడు, అప
 విధుఁ డనఁబడును. కన్యగా నున్నస్త్రీకిఁ గలిగినపుత్తుఁడు కాసీనుఁ
 డనఁబడును. గర్భవతిగా నుండి వివాహితురాలైన స్త్రీకిఁ బుట్టినపు
 త్తుఁడు సహోధుఁ డని చెప్పఁబడును. ధన మిచ్చి కొనితెచ్చికొని
 నపుత్తుఁడు కీర్తితుఁ డనఁబడును. ఒకనికిచ్చి వివాహముచేసిన స్త్రీని,
 మరల నింకొకని కీయఁగా నామె కప్పును కలిగినపుత్తుఁడు పౌనర్భవుఁ
 డనిపించుకొనును. దుర్భిక్షకాలమునందుఁగాని, వ్యసనకాలమునందుఁ
 గాని, మఱియు యితరకారణముచేఁగాని యేవ్యక్తి తన్నుఁ దా నర్పిం
 చుకొనుచున్నాఁడో యాతఁడు స్వయందత్తుఁ డని చెప్పఁబడును. వివా
 హితగాని, అవివాహిత గానియైన శూద్ర స్త్రీగర్భమందు బ్రాహ్మ
 ణునివలన నుత్పన్నుడైనపుత్తుఁడు పారశవుఁ డని పిలువబడుచున్నాఁ
 డు. ఓవత్సా! ఈకారణములచే నీవు స్వయముగా నాత్మదానమున
 కభికారివి గావు. అందుచే శిష్యులుగా నేఁగి సీతల్లిదండ్రులను తిలిచి
 కొనిరమ్ము. ” అని బ్రాహ్మ చెప్పఁగా సనాతరము ససత్కుమారుఁడు
 తనతల్లిదండ్రులను సంస్కరింపఁగ నెఱు. ఆగృహ స్మరించినంతమాత్ర
 మున నాదేవదంసకులు పితామహుని దర్శనమునకు మచ్చుకి కరుడఁచిరి.
 తగువాన వారు ప్రణామములతో ముగించి నామెనని బాధి—
 “ దేహా ! మాకాజ్ఞ యేమో యుసంగు ” మని యడిగిరి. ససత్కు-

మారుఁ దనతరము సుఖాసీనులై యున్న మాతాపితలను జూచి—
 గేను యోగవిషయమున నుపదేశ మొసంగుమని భగవానుడైన బ్ర
 హ్మకు జ్ఞాపించియుంటిని. కాని యాయన నన్నుఁ దనపుత్రుని
 గమ్మని యాజ్ఞచేశెను. అంతులే బిారు నన్నుఁ దవీయహస్తములకుఁ
 బుత్తునిఁగా నర్పణసేయుఁడు.” అని పాల్గొనెను.

పుత్రుని యీమాటలను వినియోగగురుడైన బ్రహ్మను
 జూచి యీమాతాపితలు—“భగవంతుఁడా! నునఁబ్బుమారుఁ డిం
 తవలకు మాపుత్రుఁడుగా సుండెను. కాని యీమాటలనుండియు
 నీతఁడు నీపుత్రుఁడే యయ్యెను.” అని చెప్పి బ్రహ్మ కౌతని నర్పించి
 వారు నచ్చినదారినే న్వర్గమున కేగిరి. అప్పుడు పితామహుఁడు విని
 తపుత్రుఁడైన యానంత్రుమారునకు ద్వాదశవ్రతకయోగము నుప
 దేశించి యిట్లు చెప్పెను—ఓంకారము దీక్షిత శిఖ, మేఘము శిరోదేశ
 మున విరాజిత మగుచుండును. దీనికి వైశాఖమాసము ప్రథమవ్రత
 ము. నకారము ముఖమునందుండును, వృష మచ్చట విరాజమాన
 మగుచుండును. శ్రేష్ఠమాసము దానిద్వితీయవత్రము. మోకారము
 దానిభుజయుగళము, మిథునము దానియందు విరాజమాన మగుచుం
 డును. విఖ్యాతమైన యాషాఢమాసము దానితృతీయవ్రతమని కీర్తిం
 పఁబడినది. భకారము దానిచేత్రయుగళము, కర్కటము దానియం
 దుండును, శ్రావణమాసము దానిచతుర్థవత్రమని చెప్పఁబడుచున్నది.
 గకారము హృదయ మని చెప్పఁబడినది. సింహము దానియందుం
 డును, మఱియు ఖాద్రీపదమాసము దానిపంచమవ్రతమని వర్ణితమై
 నది. వకారము కవచమని నిర్దిష్టమైనది. కృత్య దానియం దధిస్థిత
 మైనది. అశ్వయుజమాసము దానిషష్ఠవత్ర మని చెప్పఁబడినది. లేకా
 రము మనస్సుని చెప్పఁబడుచున్నది. తుల దానియందు విరాజిత మగు

చున్నది, కార్తికమాసము దానినప్తమపత్ర మని చెప్పఁబడినది. వాకారము నాభిదేశము, వృశ్చికము దానియం దధిస్థితమైనది. మృగశిరమాసము దానియప్తమపత్రముగా నిర్ణీతమైనది. సుకారము జ్యేష్ఠశ్రవణము, భనుగారము దానియందు విరాజమానము, పౌషమాసము దానియందు మృగము, విశ్వాత మాఘమాసము దాని దశమపత్రముగాఁ బరిగణింపఁబడినది. వాకారము జానుయగ్గము, కుంభము దానియందధిస్థితము, ఫాల్గుణమాసము దాని యేకాదశపత్రము. ఓమునీ ! యకారము పాదద్వయము, మీనము దానియందధిస్థితమైనది. చైత్రమాసము దాని ద్వాదశపత్రము. కేశవునిచక్రము ద్వాదశ నాభియక్షము. పరమేశ్వరుఁడు స్వయముగాఁ ద్రివ్యూహమును, నేకమూర్తియునై యున్నాఁడు. ఈద్వాదశపత్రము భగవానునిరూపము. ఓముని పరా ! ఈరూపముఁ దెలిసికొనినవారి కేక మరల మృత్యువు నొందుకట్టలేదు. భగవంతుని రెండవరూపము సత్త్వాదిమూర్తి. అది చతుర్వర్ణ, చతుర్ముఖ, చతుర్బాహు యుక్త మైనదియు, శ్రీపత్సాంకిత మైనదియును, దాని యంగసమూహ ముదాగిమైనది. ఏనమయమునఁ జును దానికి విరాళము లేదు. వానితృతీయశేషమూర్తి తామసము; ఈమూర్తి సహస్రవిధములుగా విరాజిత మగుచుండెను. సహస్రపదనములచే శోభిత మగుచుండెను. దానికాంతినంపద యపూర్వమైనది. అది ప్రహవర్ణమునకుఁ బ్రసంగము. చక్రుమూర్తి తజోగుణము యము, అది రక్తవర్ణమును, జతుర్ముఖమును, ద్విభుజశాలియు, పశుమాలావిరాజితమును, ఈమూర్తియే సృష్టికర్తయు నాదిపురుషుఁడును, ఈమూర్తిత్రయ మవ్యక్తమునుండి యావిర్భూతమయ్యెను. దానినుండియే మరీచి మొదలగు ఋషులును, దక్షిణవేణవేణు పురుషులును బ్రాదుర్భూతులైరి. “ ఓమునిశ్రేష్ఠః ! విష్ణునివిశ్వవ్యాపకమైన

యూరూచీశతతుర్బుజరూపమును నీకడఁ గీర్తించి యుంటిని. దుర్వృత్తుడైన మురాగుఁ డుఁడగును యమరాజు చెప్పినట్లుగా మరల నాతని సహిషమునకు వచ్చెను. మధుసూదనుఁ డాతనిఁ జూచి—“ఏహా! మురా! ఏమి నీకు వచ్చెను? ఎకేహువలయును!” అని యడిగెను. మురాశుని — “నేను నీతో నిప్పుడు యుద్ధ మొనరించుటకుఁ గోరి వచ్చితిని” అనియెను. అప్పు డాదనుజాంతరుడైన హరి లుట్లనియెను—“నీవు నాతో యుద్ధము చేయుటకు వచ్చిన వో? నీహృదయము కంపించుచున్న దేమి? జ్వరాతుగుడై వాఁడు మాటిమాటికిఁ గంపితకాయుఁ డగుచున్న, సీతరీరముగూడఁ గంపించుచున్న దేమి? నిజముగా నీయట్టికాతరునితో నేను యుద్ధ మొనరింపను.” అని మధుసూదనుఁడు పలుకఁగానే మురాసురుఁడు తన్నుఁ గామే తనహస్తమును దనవత్సనలకుఁతో నదిసుష్టువొనియెను. తరువాత నాతఁడు—“ఏహీ, యొక్కడ, ఏమి కంపించుచున్నది? యచుచు హతబుద్ధియై పడిపోయెను. హరి యప్పుడు మృదులగు విక్రమముతో నాతనిహృత్పద్మమునఁ దనచక్రవర్తిగా చే నాతనిదేహము నిష్పన్నమైపోయెను. దేవతలందఱు నప్పుడు విగతవ్యభులై భగవంతుడైన పద్మనాభుఁడు ధన్యవాదము లొనరింపఁజూచిరి. తీర్థచక్రమును తరించి భగవంతుడైన హరి యేవిధముగా మురదై తుని విగాళనము గావించెనో యని నీకు వివరించి చెప్పితిని. మురివినాశనమై నప్పటినుండియు విభుఁడు సతసింహమురారి యనుపేరఁ బ్రధితుఁ డయ్యెను.

—♦ దేవతలకు విష్ణు హృదయ మునందు శివదర్శనము కలుగుట ♦—

పులిస్త్యుఁడు మరలఁ జెప్పఁబొడంగెను—అటుపిమ్మట దేవతలందఱును మురారిసదనమునకేగి యాతనికి నమస్కరించి—జగమం

తము నిట్లు సంక్షోభము నొందుటకుఁ గారణమే మని యడిగిరి. భగవంతుఁడైన మురారి యామాట లాలకించి దేవతలను జూచి—“సురలారా ! లేండు మనమందఱమును హరుని మందిరమున కేగుదము. ఆతఁడు మహాశూనశాలి, నిజముగా నీజగత్తోభ మొందుటకుఁ గలిగినదో యాతఁ డెఱుంగును.” అని పలికెను. వాసుదేవుని యీవలుకులు విని శక్రాదిదేవతలు జన్మానుని ముందిడికొని మందిరభూధరమునకు వచ్చిరి. కాని వారణానతిమిరముచే సంఘులై హరునిగాని, హరవృషభమునుగాని, గిరిపందినిగాని, నందీశ్వరునిగాని, యెవ్వరినిగాని కాంచజాలకుండిరి. అప్పు డాశూన్యచర్యమును మాత్రమే వారు చూచిరి. దేవత లట్లు మూఢదృష్టులై యుండుటఁజూచి మహాప్రభుఁడైన విఘ్నేశుఁడు—“ఓ దేవతలారా ! ఎట్లయెరుటనున్న మహేశ్వరుని మీరే లడగింపఁజాలకున్నారు ?” అనియెను. దేవత లవ్వుకు—“స్వామీ! మేము గిరిజాపత్నియైన మహాదేవుని నిజముగానే చూడఁజాలకున్నాము. మఱియును దెలియఁ జాలకున్నాము.” అని పలికిరి. జగన్మాత్రియైన జన్మానుఁ డవ్వుకు వారికిట్లనియెను—దేవతలారా ! మీరు నాస్థమును సాధించుకొంటు మృదానిగర్భమును స్వప్నముఁ గావించి మహాపాపులై, మహాదేవుని నన్నిధిని మహాపరాధులైరి. అందుచే మీకు భగవానుఁడైన శూలపాణి ధ్వజవివేకమును లోపముచేసెను. మఱియు నాకారణముననే మీరు సమ్మఖస్థుఁడై యున్న మహాదేవునిజూచియుఁ జూడఁజాలకున్నారు. అందుచే మీందఱుఁ గలిసి కాయశుద్ధిఁకొఱుకును, శేవదర్శనముఁకొఱుకును దక్షకృచ్ఛ్రాన్నితము గావించి, సవిశేషమైన పరిశుద్ధతనొంది మహాదేవుని దెలిసికొనవలయును. ముందుగా సాగ్రములగు నూతుకుంభములతో క్షీరస్నానమును గావించి తరువాత నలువదిసాలుగుదిధిన్నాములును, ముప్పదిరెండుపావి స్నానములును,

బడునాఱుకుంభముల పంచగవ్యస్నానములును జేయవలయును. అనంతరము మధుపూర్ణము లగు నెనిమిదికలశములతోను, బడునాఱుజల కలశములతోను స్నానముచేయవలయును. ఆతరువాత నూటయెనిమిదికలశముల గోరోజనము, కుంకుమ, చందనము మొనలగువానితో భక్తియుక్తులై దేవదేవు ననులిప్తుని జేసి, తరువాత బిల్వములు, గమలములు, జందనము, అగురు, కర్పూరము, మందారము, బొరిజాతము, గురివింద మొదలగువానిచే నర్చించి, అగురుకాలేయచందఃసూపము గొనంగి, పక్షకృమముతో ఋగ్వేదీయశతరుద్రీయజపమును గావింపవలయును. ఇట్లాచరించినచో, దేవదేవుని దర్శింపఁగలఁడు. లేకున్న మీకు దేవదేవునిదర్శనము లభించుట యసంభవము.” అని వాసుదేవుఁడు చెప్పఁగా దేవతలు కేశవునిఁ జూచి—“ ఓమధుమాదనా ! సార్వకాలికకాయశుద్ధిని గలిగించెడి యాత స్తకృచ్ఛవ్రతమునకు విభావస్యాబ్ధో వివరింపు మని యడిగిరి. వాసుదేవుఁ డప్పుడు వారి కిట్లు చెప్పఁబోడఁగెను—మూఁడుదినము లుష్ణజలములును, మూఁడుదినము లుష్ణదుగ్ధములును, మఱియు మూఁడుదినము లుష్ణస్మృతమును మాత్రము పానముచేసి యనంతరము మూఁడుదినములు వాయువునుమాత్రమే భుజింపవలయును. ఓసురలారా ! ఇదిగాక ప్రీతిదివసమును బడునొకండు పలములజలమును, ఎనిమిదిపలముల దుగ్ధమును, ఆఱుపలములఘృతమును బానముచేయుట కర్తవ్యము.” అని విష్ణువు చెప్పెను. తరువాతఁ బులస్త్యుఁడు మరలఁ జెప్పఁబోడఁగెను—వాసుదేవుని యిట్టివిధివాక్యములను విని శక్రాదిదేవతలు కాయశోధనముకొఱకు తస్మకృచ్ఛవ్రతానుష్ఠానము చేయఁగడంగిరి. వ్రతసమూహా కాగానే వారు పాపనిర్ముక్తులైరి. దేవతలు నిష్పాపునై యప్పుడు వాసుదేవునితో నిట్లనిరి.

“ఓకేశవా ! మహాదేవుఁ డెక్కడ విరాజిల్లుచున్నాఁడు? మేము క్షీరాదిన్నారోపకరణములచే నాతని కభిషేకము చేయువలయును.” అని యడుగఁగా విష్ణుదేవుఁడు—“దేవతలారా ! మహాదేవుఁడు నాదేహమునందే విరాజిల్లుచున్నాఁడు; ఆతఁడు యోగబలముచే నాదేహము నందే ప్రతిష్ఠితుఁడై యుండెను. మీ రాతనిని జూడఁజాలకున్నారేమి ?” అనియెను. దేవత లప్పుడు—“దేవా ! మేము త్రిపురహంతను జూడలేకున్నాము. “ఓరురేశా ! సత్యము వచింపుము. మహేశ్వరుఁ డెక్కడ నున్నాఁడు ?” అని ప్రాధానాపూర్వకముగా వాసుదేవు నడిగిరి. అవ్యక్తపురుషుఁడైన హరి యప్పుడు తివాక్యము పండితములో శయనించియున్న యాహునింగమును వాడు దగ్ధుఁడై చీకటిచేసెను. అమరు లప్పుడు యథాక్రమముగా సుత్తనుక్షీరాదులచే శాశ్వతమును, ఘృతము, క్షుద్రోదయరహితము నగు నాయాశ్వతలింగమును స్నానము చేయింపఁబడంగిరి. వారాశనికి మొదల గోరోచనమును, సురభిచందనమును నలందిరి, తరువాత బిల్వపత్రములచే తను, బద్ధములచేతను, భగవంతుఁడును లింగాకారధరుఁడు నగు హరునిఁ బూజింపఁబడిరి. తరువాత భక్తితో ధూపమొసఁగి దివ్యములగు నోషధు లన్నియు నివేదనము గావించి, మూర్తినయచ్చతనానుముల జపించి, ప్రణామము లొనరించిరి.

ఇట్లు చెప్పఁగా గారయఁడు మరల “దేవత లందఱి విధముగా ధ్యానము సేయఁగా, నాసత్వితమోగుణ సంపన్నులగు వారివారులు సరస్వరము నేకదేహము నెట్లు ధరించియుండిరి ?” అని ప్రశ్నించెను. అప్పుడు పులస్త్యుఁడు మరలఁ నిట్లు చెప్పఁబడంగెను—“భగవంతుఁడప్పుడు సురలు చింతించుచున్న విషయము చెప్పి విశ్వహుతమును ధరించెను. ఆతనియొక్కాత్మ స్వరూపమును, సర్వానుభ

సంయుతమును, అవ్యయము నై యుండెను. ఆతనిదేహము త్రివిధయన
స్వస్థాహికుండల, జటా గుఢాకేశ, గరుడ వృషభ, హార భుజంగభూ
షితమును, కటిదేశము పితవనన, అజినసమాచ్ఛన్నము నై యుండెను.
ఆతనిహస్తమునందుఁ చక్ర, అసి, హల, శార్ఙ్గ, పినాక, శూల, ఆజ
గవధనుఁ, కపర్ద, ఖట్వాంగ, కపాల, ఘంటా, శంఖవిరాజమాన మగు
చుండెను. ఓమహస్తీ ! దేవత లీహరిహరమూర్తిం జూచి—ఓయవ్య
యపురుషా ! నీకు మేము నమస్కరించుచున్నాము. అని కమలాన
సునితోడ నందఱు దేవతలుఁ బ్రణమిల్లిరి. వారిచిత్తము లప్పుడు వా
రిహరునియందే యేకవిష్ణు గలిగియుండెను. దేవేశ్వర్య వారి వారి
చిత్తైకాగ్రత నజింగినవాడై వారందఱును వెంటఁబెట్టుకొని వెంటనే,
తనయాశ్రమమైన కురుక్షేత్రమున కేగెను. అప్పుడు వారందఱును
నక్కడ జలములతో నున్న మహేశ్వరస్థానమునైవి దర్శించి “ స్థాన
నకు మేము నమస్కరించున్నా ” మని చెప్పచు నక్కడ నిలిచిరి.

తరువాత సురపతి “ ఓజగన్నాథా ! నీవు ప్రసన్నుడవు గమ్ము.
మాకు వరము లొసంగుము. ఇప్పుడు నమస్తజగములును సంక్షోభ
ము నొందుచున్నవి. నిజముగా నోపియీయాతిధీ ! నీ వ్రద్ధితుండవు గావ
లయును. ” అని పలికెను. అనంతరము సర్వోత్తర్యము వృషధ్వ
జుడు, దేవలలశార్పశమధువాక్యములను విని వెంటనే జలముల
నుండి పైకి లేచెను. అట్లు లేచి మంగహాసముక్తుఁడై—“ దేవదేవ
తలకు నమస్కరించుచున్నా ” నని పలికెను. అతఁ డట్లు సమీపంపఁ
గానే యింద్రాదిదేవబృంద మాతనికి సవినయ నమస్కరిములు గా
వించి “ శంకరా ! నీ నవల బించిన యీవ్రతిమును శీఘ్రముగాఁ బరి
త్యజింపుము. ఏలన, త్రిగుహములు సమగ్రములుగా నీలేజముచే
మృతములును, శ్చుభ్రములు నగు మున్నవి. ” అని వేడుకొనిరి. మ

మహాదేవుఁ డప్పుడు—“ అట్లే యగుఁగాక, నేను దక్షిణమే నామహావ్రతముఁ బరిత్యజించుచున్నాను ” అని చెప్పెను. ఇంద్రాదిదేవతలు మహాదేవుని యీపలుకుచే సంతోషులై సంయతచిత్తములతో స్వగృహమును కేగిరి.

ఓమహామునీ ! అప్పుడు ద్వీప, సాగర, శైలసమన్వితముగాఁ బృథివి కంపింపఁజొచ్చెను. అది చూచి రుద్రుఁడు—పృథివి యిట్లు కంపించుటకుఁ గారణ మేమి ? యని యిగురుకసేపు చింతించి తరువాతఁ గురుక్షేత్రము నాల్గుదిక్కులుఁ దిక్కుగఁజొచ్చెను. ఒఘవతీనదీతీరమునఁ దపోధనుఁడైన యుశనుఁడు వసించుచుండట యారఁ డప్పుడు చూచెను. అతనిఁ జూచి దేవదేవుఁడు—“ నీ పెండులకుఁ దపముచేయుచున్నావు ? శీఘ్రముగాఁ జెప్పుము. ఏమన ? ఓవినా ! నీతపస్సుచే జగములు సంక్రోభించుచున్నవి. అని యడిగెను. ఉశనుఁ డప్పుడు—“ ఓత్రిలోదనా ! నేను నీప్రసన్నతకొఱకే యిట్లు కరోరతపము నేయుచున్నాను. ఈరహస్యభావముచే సంజీవనీవిద్యను దెలిసికొనవలయునని నాకుఁ గోరిక గలదు. ” అని చెప్పెను. మహాదేవుఁడు—“ ఓతపోధనా ! సుతప్తమైన యీనీతపముచే నేను దుష్టి నొందితిని. నిజముగా నీవు సంజీవనీవిద్యాప్రాప్తి నొండగలవు. ” అని యప్పుడు పరమొసంగెను. ఉశనుఁ డీవిధముగా పరమొంది తపస్సుచుండి నివృత్తిఁ దయ్యెను. కాని ధరాధర, సాగర, సాదవములతో ధరాదేవి విచలితయగుచుండుట మాన దయ్యెను. మహాదేవుఁ డది చూచి సప్తనారస్వతవిశ్రాంతిమున కేగెను. అక్కడి కేగఁగా మంకణకుఁ డనుమహర్షి యచ్చట స్మర్యమునేయుచుండట యీతని కగఁగడియెను. మంకణకుఁడు బాలకునివలె భావభరముచే బాహువులను జూచి వేగముగా నిల్చి స్మర్యమునేయుచుండెను. అతని లాండవవేగముచే భూమి యా

హతమై పవిత్రతామలతోఁగూడఁ గంపింపఁజొచ్చెను. అది చూచి మహాదేవుఁ డాతనినసూపించి యాశ్విచ్ఛేను స్వర్ణకొని మందహాసముఖుడై “ఓమహ్నా! దేవిని భావించి దేనినిహార్చి యిట్లు సృత్యమునేయుచు న్నావు? ఎందువలన నీ కిట్టిహాస్యమువయించినది. అది నాకుఁ దెలియఁజెప్పుము?” అనియెను. మంత్రణకుఁ డిప్పుడు—ఓద్విజవరా! ఎందుచే నా కిప్పు డిట్టిసంతోష ముదయించినదో వినుము. నేను గాయ శుద్ధికోఱకు బహువర్షములు తపస్సు చేసెతిని. తరువాత నిప్పుడు నా హస్తము తత్తమై దానినుండి శక్తరసము స్ఫురింపఁగాఁ జెప్పెను. “ఓద్విజవరా! అందుచే నే నితిమాత్రసంతృప్తుఁడై యిట్లు సృత్యమునేయుచున్నాను.” అని చెప్పెను. శంఖం డిప్పు డాద్విజవరునిఁ జూచి—ఇదిగో! చూడుము. తాడంసేయఁగా నాశిరమునుండియు సతిశుక్లమైన భస్మము స్ఫురతమగుచున్నది, కాని యందువలన నాకు నించుకైనను హాస్యము గలుగలేదు. నీవు నిజముగాఁ బ్రాప్తమౌడవైతివి.” అని పలికెను. మహ్నా! మంత్రణకముని యది విని స్తవ ధ్వజానకుఁ బ్రాణామము గావించి సృత్యమున బరిత్యజించెను, మఱియు విషయవిముక్తిఁ విస్మితభావముతో నాతనికిఁ గౌదగందన మాచరించెను. మహాదేవుఁ డిప్పు డాశ్విచ్ఛేను జూచి—ఓపిచ్చి! నీవు బ్రాహ్మతో సమ్యక్సంభవము బ్రాహ్మలోకమున కేగుదువుగాక. ఈశ్వరహృదయకీర్తనము పృథివీయందు లేనమును, మహాశలకదమును నగుఁగాక. ఇచ్చోట సురా, సుర, గంధర్వ, విద్యాధి, క్షిప్రగణములను నాన్నిధ్యము ఘోషింఁగాక. ఈసారస్వతజలము సతతము బొంపబొంప హరిణము గావించి ధర్మమునకుఁ బ్రాణాశాఢారిముగాఁ బరణమించుఁగాక. ప్రత్యధ, కాంచనాక్షి, సువేణువు, విమలోదక, మహోదరి, ఓఘవతి, విశాఖ, సరస్వతి, యచుస్తస్తసరస్వతి యిచ్చుట నిత్యసన్నిహి

తమై యుండును. ఈల్గి ముద్రాకును సోమచానఫలమును, బరమపుణ్యము నొసంగును. మఱి నీవును గురుశ్రేష్ఠమునందు గరియ్యైన మూర్తిని స్థాపించి పరమచవిత్రము, నన్యమల్లభము నైన బ్రహ్మగోకమున కేగఁగలవు. ఓతపోవసి! దేవదేవుడైన మహేశ్వరుఁ డిట్లు చెప్పఁగా జితిచిహ్నుడైన మంకణకుఁడు కురుక్షేత్రమునందు లింగమూర్తిని స్థాపించి బ్రహ్మగోకమున కేగెను. మంకణకుఁ డేగఁగానే భూమి నిశ్చలయయ్యెను. తరువాత శంభుఁడు తనపవిత్ర వాసభూమియైన ముదరాదలమునకు తచ్చి నివసించెను. ఓద్విష్టా! అప్పుడు మహాదేవుఁడు తా నెందుగ నుం దవచ్చున కేగెనో దేవని జూచుట కంధ కాసురుఁ డేకాణమున చూస్తూ లయించి పోయెనో అది యంతయు నీకక వివరించితిని.

—♦ దం ' పాఖ్యానము. ♦—

అనంతము నారదుఁడు పులస్త్యుని గాంచి “ఒపరితుము సేంద్రా! అంధకారుఁడు పాతాళమునఁ బ్రవేశించి యేమి చేసెను? శంకరుఁడు మంధరమున కేగి యేమిచేసెను? అది యంతయుఁ జెప్పుము” అని యడిగెను. అప్పుడు పులస్త్యుఁ డిట్లు చెప్పఁబోడంగెను— “ఓబ్రహ్మహ! అంధకాసురుఁడు పాతాళమున కేగెను. కాని యచ్చటి కేగియు మదనానలముచే దిగ్గుఁడుగాఁ జచ్చెను. ఆతనిసర్వాంగములును సంరక్తమునై పోవుచుండెను. ఆతఁ డిచ్చిను దానవులందఱును జూచి యెవరి రాగిరిబాలను తచ్చి సర్వరముగా నాకిచ్చెనో, ఆతఁడే నాన్నహిమము, ఆతఁడే నాబంధువు, ఆతఁడే నాశిల్లి, ఆతఁడే నాతొండ్రు” అని జెప్పెను. మదనాసురుఁడైన పులస్త్యురా డిట్లు పలుకఁగానే పులస్త్యుని ముఖము పురుగుఁ డిచ్చియుముతో

నిల్లు పలికెను. “ఓవీరా ! నీ వే గిరిబాలనుగూర్చి యిప్పుడు మాటాడుచున్నావో, అగిరిబాల నీకు న్యాయముచేత తల్లియు, నాత్రీనయనుడైన దేవదేవుడు నీకుఁ దండ్రీయు నగుదురు. ఇందులకుఁ గారణము వినుము.

ఓదాసవా ! పూర్వకాలమునందు ధర్మనిష్ఠుడైన నీతండ్రియపుత్రుడుడై యుండి పుత్రులంబౌధము మహాదేవు నారాధించెను. తరువాత మహాదేవుఁ డాతనికిఁ బుత్రుఁడు గలుగునట్లు వర మొసంగెను. వరి మిచ్చునప్పు డాతఁడు—ఓహిరిణ్యాటా ! నేను యోగమగ్నుడనై యున్నకాలమున నాపుత్రి కౌతుకివశమున నానేత్రములు మూసెను; అందుచే నొకయంధకార మావిర్భవించెను. ఆతమమునుండియే, యా నీలవీరదగంభీరనినాదము గల భూత మావిర్భవించెను. ఓత్తైత్యా ! ఈతఁడు నీకే నిజముగా యోగ్యుడైన పుత్రుఁడు. అందుచే నీవీతనిని గైకొనుము. నీయీపుత్రుఁడు లోకవిశిష్టము లగుకార్యములు చేయుచు, ద్రిలోకజననియెడల నెప్పు డభిలాషియగునో, బ్రాహ్మణుల నెప్పు డవమానించునో, బ్రాహ్మణహత్యకొఱ కెప్పుడు ప్రయత్నించునో, అప్పుడు నేను స్వయముగా నీతనివధావిధానమును గావించెదను” అని చెప్పెను. అట్లు చెప్పి యాతఁడు వెంటనే తనవానభవనమైనమందరభూధరమున కేగెను. అప్పుడు నీతండ్రియు నిన్నుఁ గైకొని రసాతలమున కరుదెంచెను. ఓదాసవా ! అందుచేతనే శైలచతు నీకు మాతృస్థానమునం దున్నదని చెప్పియుంటిని. వాస్తవముగా శింభుడే జగత్తులకు గురుఁడును, దండ్రియును. తరువాత నీవును శాస్త్రజ్ఞుడవు. అపూర్వగుణగ్రామనంపన్నుడవు. సర్వవిధయక్తిజ్ఞానమున కాభారుడవు. నిజముగా నీయట్టిపురుషుఁ డెంతమాత్రము నెప్పుడును మనోమధ్యమమునం దిట్టిచాపసంకల్పమును బోషింపఁగూడదు. స యో

దవ్యక్తమూర్తియైన మహాదేవుడు సర్వలోకములకుఁ బ్రభుఁడు. సర్వ జీవమునకుఁగూడ, సర్వత్ర యజ్ఞుఁడు. ఈశైలనందిని యాతనికే సహధర్మిణి. నిజముగా నోసురశత్రు! ఎవ్వనును నీ వామెను గాఢిం పఁగూడదు. అట్లు మోహింతువేని నీశిరము వేయవ్రక్క లగును. ఆమె సకలజగన్మాత. నమస్తజీవకోటులును అజననిఁ సంతానము. అట్టియామెను సదా భక్తితోఁ బూజించుటకు బదులుగా నామెను నీవు గోరుదువా? ఓరిచావీ! భృగునందన యైన యరజను మోహించి నీయృతిరాక్షసుడే వినాశమును గాంచిన సంగతి నీవు వినియుండ లేదా?

పూర్వము దండుడనుపేరు గలయొకరాజుండెను. ఆతనిబలవాహ నములు ప్రసిద్ధములైనవి. ఆమహాలేజుడు భార్గవునిఁ జురోహితునిఁ గాఁగొరెను. భార్గవునిరక్షణముచే నాతఁడు వివిధయృష్టిము లనుష్ఠించు టకు సమర్థుఁ డయ్యెను. భార్గవునిపుత్రుండైన శుక్రునికి, అరజ యను పేరు గల యొకకూఁతు రుండెను. శుక్రుఁ డొకప్పు డసురరాజైన వృషపర్వునిభవనమున కేగెను. అచ్చట నాతఁడు వృషపర్వునిచే సర్పి తుండై బహుదినములు వాసముచేయుచుండెను. ఇతఁ నిక్కడ సర్వాం గసుందరియైన యాతనికూఁతు రరజ స్వగృహమునం దుండి యగ్నిపతి చర్యచేయుచుఁ గాలము గడపుచుండెను. ఒకసమయమునంబు దండె నరపతి భార్గవాశ్రమమున కేగి, “శుక్రాచార్యుఁ డెక్కడ నున్నాఁ డని యడిగెను. పరిచారిక లప్పుడు—“భగవానుండైన భార్గవుఁడు యాజనకార్యముకొఱకు వృషపర్వునిగృహమున కేగెను.” అని చెప్పిరి. సృపతి యప్పుడు—“భార్గవాశ్రమమునం దున్నరమణీమణి యెవ్వ రు?” అని యడిగెను. పరిచారిక లప్పుడు—“రాజా! భార్గవనందిని యైన యరజ యిచ్చట నున్నది.” అని చెప్పిరి. మహాబాహుడైన యిహ్వాకునందనుఁ డాశుకృసుతను జూచుటకు నాశ్రమమునఁ బ్రేక్షే

శించెను. అరజ యప్పు డాతని కగవడియెను. ఆతఁ డామెను జూడఁ గానే కామబాణములచే జర్జరితుఁ డయ్యెను. ఓయంధకా ! మహిపతి మైన దండుఁ డప్పుడు కృతాంతబల ప్రేరణమునకు వశుఁడై తనతో సున్నభృత్యులను, స్నేహితులను, మిత్రయు శుక్రశిష్యులను బంపవేసి తానొక్కడుమాత్రమే లోనికరిగెను. అతనిరాకచే సంతిష్ఠురాలై, గురు శండినియుఁ గీర్తిమతియు నైన యరజ యాతని కెరుకేగి భార్యభావముతో నాతనిని సత్కరించెను. ఓదాసవా ! అరవతి యస్తిసమము ముసం డామెను జూచి—“ ఓబాలామహీ ! నేను గామావలముచేఁ దప్పుడ నగుచున్నాను. నీవు తక్షణమే యాలింగసహపమున నలిల కముచే నన్నాహ్లాదపఱుపవలయును. ” అని పలికెను. అప్పు డాయరజ విసితభావముతో నిట్లుత్తర మిచ్చెను—నృపవరా ! నాతండ్రి యశ్వం తకోపసప్రకృతి గలవాఁడు. ఆతఁడు సేవతలచైనను దగ్ధిగుఱచు నమర్థుఁడు. ఓమూఢబుద్ధి ! విశేషించి నీవు నాకు న్యాయముచే ఛాిత్ర, నేను నీభగినిని, ఎట్లన ? నీవు నాతండ్రిశిష్యుఁడవు. ” అని యామె పలుకఁగా రాజామెను జూచి—“ ఓభీరురాలం ! నీరక్షి నీవనిగ్నిచే నేను ముందటికి దగ్ధుడ నగుదునొ యేమో, కాని కామాన్ని యిప్పుడే నన్ను దగ్ధముచేసి వేయుచు న్నది. ” అనియెను. అప్పు డాయప్పు డాతనికి—“ రాజా ! ముహూర్తమాత్రమే మోగును. నాతండ్రిని బిలిచి యాతనివద్ద నీవిషయమున మాటలాడి నన్నిమ్మరికరుము. ఆతఁడు నిశ్చయముగా నన్ను నీకొనంగును. ” అని చెప్పెను. అరవతి మైన దండుఁ డప్పుడు—ఓహో ! ముందరి ! కాల ప్రసము గావించుదుకు నా కింతుకయు శక్తిలేదు. విశేషించి ముందు శోకమును మును కు విఘ్నము సంభవించును—అనియెను. అరజ యప్పుడు—“ ఓహా ! గదా ! యోసిగ్ధుడ మెప్పుడును సంగంబిస్తుంది గాదు. నిజముగా

నేను నన్ను నీకు దానముచేసికొనుటకు సంపూర్ణముగా ససమర్థుడాలను. రాజా! వేషేమి? నామాట విని నీవు గురుశాపముచే జాతి, భృత్యా మార్గ్య, బంధుస్థముతో స్వయముగా నాపద నొండవలదు.” అని యెను.

రాజుది పిని—సుమధ్య! పూర్వము చిత్రాంగద దేవయుగమున దేవతాచరించినో, అది వినును—దేవశిల్పియైన విశ్వకర్మకుఁ ఁలాగి గల యుగదేవతల నాధుశీలమైన యొకకూఁతురుండెను. ఆమె నామె “వశిష్ఠుని జూడఁగా నామె కమలమునుండి దిగినచ్చిత కమల యగు గోగరును ఆకమలలోచన యొకరామ సఖజనము లో, నాగి నన్నానామె ముగ్ధమునకు వెళ్ళియుండెను. ఆమె యుగదేవతయై యగరాజు సువేపరాజు కుమారుడు, నీమంత్రుడు నామె కమలమున దిగివచ్చికి వచ్చెను. అప్పుడు చిత్రాంగద సఖగణమును గలి—ఈరాజుకుమారుడు విశ్వయముగా మదనాకాంతుడై యిచ్చటి కరుడెంచియున్నాడు. కావున నీసుందరమూర్తియైన కుమారునికి నాస్మగదము గావించుకొనుట నా కన్నివిధములచేతను గర్తి వలయు” అని అరికెను. సజ్జను లప్పు డామెను జూచి—“ఓసుందరి! నీవు గౌరవు, మతియు నిప్పటికిని బ్రగల్భపు గావు. ఓయనఘులారా! నిజముగా నాస్మగదము గావించుకొనుటకు నీ కెప్పటికి సఖికామియగునంతయు లేదు. నీకుఁ గండిగి గలడు. ఆతఁడు ధర్మియు, సకలకృష్ణులచిన్మయును. కేవలము స్వకృత్యవృత్తిచే తాడ సంగను కు నిన్ను నీ వస్పించుకొనుటకు విధి సమ్యుతినపదు” అని చెప్పి చివ్రి. ఇట్లనయములతో శుద్ధగీలుడైన సురధరాజును గండర్పతాపితుడై యచ్చటి కరుడెంచి చిత్రాంగదతో నిట్లు పలికెను—“ఓయనఘా! యదాపి నీదగ్గర మార్గియుననే నేను మోహితుడ

నైతిని. మదనుడు సీద్యష్టిశరములచే నన్నేకాంతముగా నాహతునిఁ జేయుచున్నాడు. అందుచే నీవు నీవత్తుస్తల్పమున నన్ను శయనింప నిమ్ము. తేనిచోఁ గాముఁడు పునఃపునర్దర్శనములచే నన్ను భస్మీభూతుని గావించివేయును.” రాజకుమారుఁ డిట్లు పలుకఁగా సర్వాంగనుండరియైన చిత్రాంగద సఖులయూతంకము గలిగియు రాజనందను నకుఁ దన్నుఁ దా నర్పించుకొనకుండ లేకపోయెను. ఈవిధముగాఁ బూర్వకాలమునం దాతనివై రాజకుమారుని రక్షించెను. అందుచేత “నోసు శోశీ! నీవును నన్నిట్లు రక్షింపుము.” అని చెప్పెను. అప్పుడు శుక్రసింహుడైన యరజ—రాజా! పరిణామమునందుఁ జిత్రాంగద కౌగిలి ఘటిల్లెనో, యది నీ వెఱుంగవా? నేను జెప్పెదను వినుము— అప్పుడు చిత్రాంగద స్వతంత్రుకాలై సురధరాజునకుఁ దన్నుఁ దా పర్పించుకొనఁగా నామెతండ్రి యీయనుచితస్వాతంత్ర్యమున కామె నిట్లు శపించెను—“ఓమందమతీ! నీవు స్త్రీస్వభావముచే ధర్మమును బరిత్యజించి యాత్మదానము గావించితివి. ఈయపరాధముచే నీ కీక వివాహము గాదు. నీవు భర్తృసుఖమునుండి వంచితురాలవు గాఁగ లవు. నీకుఁ బుత్రీలాభము కలుగఁబోదు. నీ కన్నివిధములఁ బరిత్యోగ నెడఁబాటు సంభవించును.”

అని యిట్లు శాపవాక్యములను పలుకఁగానే యారాజనందనుని సరస్వతీనది తక్షణమే యచ్చటనుండి ముప్పదియోజనములదూరము, పకుఁ గొట్టికొనిపోయెను. రాజకుమారుఁ డట్లు దూరీభూతుఁడు కాఁగానే చిత్రాంగదమోహమునకు వశీభూతురాలై పడిపోయెను. అప్పుడు పఖులమెరు లేవనెత్తి సరస్వతీజలములలో స్నానముచేయించిరి. అశిశిరవారిస్నానముచేఁ జిత్రాంగద మణియు మృతకల్పరాలై పోయెను. తరువాత నామెపఖు లందఱును విశ్వకర్మమందిరి మృతురాలై న దని.

భావించుకొని నత్యేరముగా ముందుపనులకై తొందరపడఁజొచ్చిరి—
 కొందఱు కాన్యములను సంగ్రహించుటకొరకు నాత్యేపదుచుండిరి.
 మఱికొందఱు అగ్నిని దెచ్చుటకై వేగిరపదుచుండిరి. ఈవిధముగా వాగం
 దఱు సరణ్యములలోఁబడి చిక్కులు పడుచుండఁగా శోభనాంగిమైన
 చిత్రాంగద స్పృహ కన్గినదై నలుదెసల నీక్షించిమాడఁగా రాజకమా
 రుడుగాని పరమప్రణయాస్పదయైన సఖులుగాని యెవ్వరును గాన్పిం
 పరైరి. అప్పు డామె యత్యంతవేగముగా నాసరస్వతీజలములలోఁ బడి
 పోయెను. ఓసరపతీ! అప్పు డామెను గాంచనాక్షిమైన సరస్వతీ, ది
 వేగముగా మహానదియైన గోమతియొక్క తరంగకుటిలసలిలములలో
 నికఁ దోగిసివేసెను. ఓన్రీహనాథ! తిరువార గోమతీఁది యామె,
 యన్మృత్యుమును గుత్తెరింగి యామెను సింహవ్యాఘ్రసమాకులమైన మ
 హారణ్యములలోనికి దోగిసివేసెను. ఈవిధముగాఁ జిత్రాంగద కెక్కియు
 నస్థుఁడైననాథో, యది నే నెఱుంగుచును. కావున నే నాత్మదాహముఁ
 జేయఁజాలను. నీ సచ్చరిత్రముచేతనే నన్ను సర్వవిధముల రక్షిం
 పుము.” అని పలికెను. మహేంద్రాత్మల్యతేజఃజ్ఞుడైన దండరాజు శుక్ర
 నందిని పలుకులు విని మందహాసముచేయుచు నిట్లనియెను—ఓతను
 మధ్యా! ఆతరువాత చిత్రాంగదకును, ఆమెతండ్రికిని, ఆసురభగాజు
 నకు నౌత్పత్తి ఘటిల్లినదో చెప్పెదను, మనసుచి వినుము. రాజైనను
 ధుఁ డట్లు సరస్వతీసలిలములలోఁ గొట్టుకొనిపోఁగాక చిత్రాంగద మహా
 రణ్యమునకుఁ జేరియు నామె యుకగనచారియగు గుహ్యకునిదృష్టి
 పథమునం బడియెను. గుహ్యకుఁ డామెను జూచి యామెదిగ్గఱ కేతె
 చి యిట్లు పలికెను.

“ఓన్రీహనా! రమ్మ, నిన్ను పరభగాజునొద్దకుఁ గొంపోయెదను.
 ఓమహితేషణ! నీవు నిశ్చయముగా నాతనిఁ జేంగలవు. కరుణఁ దగ్గు

నామే నీవు శ్రీకరభగవానునిసన్నిధి కేగుము.” అని గుర్యమను
 పురుషునిగా సునయనమైన యాచిత్రాంగద వేగముగా గాళిపడినదికి
 దక్షిణోద్ధరితయందున్న భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణునిమందిరప్రాంతము
 నకు వచ్చిచేరెను. తరువాత నాదేవదేవుడైన శ్రీకృష్ణుని దర్శించి కాళిందీ
 జలములలో స్నానముచేసి సతిమత్తుకైన మధ్యాహ్న కాలమునకు
 శ్రీకృష్ణుని కెదురుగా నిలిచిముండును. అసమయమున సులక్ష్మణాన్వి
 తుడను పాశుపతగురుడను నామదేవుడు తపోధనుడైన ఋత
 ధ్వజుడు శ్రీకృష్ణుని స్నానముచేయించుకొని కిచ్చటి కిరుదొచ్చెను.
 చిత్రాంగద యనంగహింసను కన్నీటిని విడుచుచునుండెను. అప్పుడు
 చిత్రాంగద నామతధ్వజుడనీచి—, యీరమణి యెవ్వరు చెప్పు
 మా' యని భాశించుచున్నాడు. అప్పుడు చిత్రాంగద చేతులు బోడి
 చుకొని యాయన సమీపమున కేగుడెంచి తదీయపాదయుగమునకు
 వందనము లొనరించెను.

ఋతధ్వజుడప్పుడు నామనుజుని—, “వచ్చా! నీవు దేవకీన్య
 జగి ఖోచుచున్నది. నీ వెవ్వరికన్యవు? ఎందుల కీమానవోమును
 యరణ్యములోని కేతెంచితివి?” అని ప్రశ్నించెను. చిత్రాంగద
 యప్పుడు ఋషిసన్నిధియందు జరిగినదంతయు నెఱింగించెను. ఋషి
 యదీ యంతయు విని శిల్పిశ్రేష్ఠుడైన విశ్వకిర్మ యెడలఁ గుఱితుడై
 యాతని నిట్లు శపించెను—, “పాపాత్ముడైన విశ్వకిర్మ పగపూరితయ
 నైన యీతనయను బతితోఁ గూడకుండు నెందులకు శపించవో, అం
 దులకే యీతఁడువానరమోచిం బుట్టుగాక” ఇట్లు శపించి యునునో
 శుభ్రుడు తదనంతరము యథావిధిగా మరల స్నానమును నాయానగ
 ధ్యయుఁ గావించుకొని మహాదేవు నర్చించెను. అతఁడు విధిప్రకార
 ము దేవదేవుడైన శంకరు నభ్యర్థించినతరువాతఁ బతిలాలనము నుం

దరియు నైన యాచిక్రాంగద క్లుప్త చెప్పెన — ఓసూభగురాలా ! నీవు
సప్తకోదావరి కేగుము. అక్కడి కేగి హాటకేశ్వరమహాదేవు నుచా
సింఱుచు నుండుము. ఓరింభోదూ ! నైత్యుడైన కందచూలి కొకకన్య
కలదు. ఆకన్యపేరు దేవవతి. ఆకన్యానవతియైన దేవవతి యచ్చటికి
వచ్చును. ఇదిగాక యంజురూడరు నొకగుహ్యకునకు దమయంతి యను
నొకవిఖ్యాతకన్య గలదు. ఆతివశ్చారిణియు నచ్చటి కరుదెంచుట
సంఘటిల్లును. స్వయంవికాతురు సుప్రసిద్ధ వేదవతి యనునామము
గల యింకొకకన్య గలదు. ఈతఃశ్చారిణియు నచ్చటికి వచ్చును.
ఇట్లేమువ్వురు నచ్చటికి రాగలరు. వారు మువ్వురును సప్తసాగరజల
ములలోనికి రాగానే నీ నన్ను హాటకేశ్వర మహాదేవునితో నమ్మ
శివ మొందగలవు. ” అని మునివరుడు చెప్పగానే చిక్రాంగద శు
గోహావగిరిమున కేగెను. అచ్చటి కే ? యామె ఎవరిభ్రాతృవమునో
దేవదేవుని పూజావ్యాపారమున నిమగ్నురాలై కందమూలఫలాను
భవించుచు గాలముల బుచ్చుచుండెను. అల్లుండగా జ్ఞాననిపుణు
డైన కూయు యీ కింద గిరియమాచార్యులతో యొక్కొకమూని
లిపించి మహాబ్రాహ్మ న శ్రీకంఠనిస్సాధిక బంపెను. అట్టికాన్య మిది
దేవ, అసుర, యక్ష, మరుష్క, రాక్షసాదులలో, స్వయంరాక్రిమ
ముచే నీమృగాస్మియైన చిక్రాంగద గుఃభమును చూరముచేయువా
రెవరును లేరా ? ” ఇట్టియృము గల క్లిష్టమును రచించి పంచి తరు
వాతి నాతడు సర్వపూజనీయుడను సర్వవ్యాధిమనగు పుష్కరనా
భుని దర్శనము గోరె పర్యాప్తించి కేగెను. నెడలనప్పు వాతడు తన
మనసులో చిక్రాంగదనుజూర్చి చింతించుచుండెను.

— ♦ నా గా లి మో చ న ము ♦ —

దండుడు మరల గొప్పయడంగెను — ఓయతా ! చిక్రాంగద
వీరుడైన సురభుని పొందించుచు నచ్చట సుఖముగానుండి బహుకా
లము గడవను. ఆమితంశ్రీ ధైర్యవిశ్వాసము మునిశాపముచే వారము

నకుఁ బుట్టి విధాతప్రేరణచే మేరుశిఖరమునుండి భూతలమునఁ బడి యెను. ఓశుభాంగీ ! తరువాత నాతఁడు శాలూకినీనదీతీరమునందున్న నిబిడవనభూయిష్టమైన పర్వతశ్రేష్ఠముపై వానము చేయఁజూచ్చెను. ఓవరారోహా ! ఆతఁ డక్కడనుండి ఫలమూల భక్షణముచేయుచు బహువర్షములు గడపెను. ఇట్లుండఁగా నొకనాఁడు దైత్యవరుడైన కండరుఁడు తనప్రియకుమారిని వెంటఁబెట్టుకొని యువోచ్ఛటి కరుడెంచెను. ఆతని యాకుమార్తెయే స్వర్గమున వేదవతి యను విఖ్యాతి గలది. వానరవరుడైన విశ్వకర్మ యీవరవర్ణినితండితో సరణ్యమున కరుడెంచుటఁ జూచి బలవంతముగా నామెను లాగికొనియెను. ఓసుందరీ ! కండరదైత్యుఁడు తనకూఁతును గ్రోతి యెత్తుకొనిపోవుట చూచి యత్యధికశ్రోధాన్వితుడై ఖగ్గమును ద్రిప్పుచుఁ గ్రోతివంకకుఁ బరుగెత్తెను. మహాబలుడైన వానరుఁ డప్పుడు వైత్యుఁడు వచ్చుచుండుటఁ జూచి యాశోభనాంగి యైన దేవవతినెత్తికొని హిమాలయమునకుఁ బాఱిపోయెను. అక్కడి కేగి యాయమునాతటమునందున్న శ్రీకంఠుని దర్శించి తత్సమీపమందు నిర్జనమైయున్న ఋష్యాశ్రమమును జూచెను.

వానరుఁ డాశ్రుణ్యాశ్రమమునందు వేదవతి నుంచి కండరుని దగ్గటఁ గాళిందీజలములలో మునిగెను. అది చూచి కండరుఁ డప్పుడు శాఖామృగముతోఁగూడ జలములలోఁ బడి తనతనయ దేవవతి మృతినొందె నని యనుకొనఁజూచ్చెను. అప్పు డాతఁడు నిజనికేతనమైన పాతాళమునకుఁ దిరిగివచ్చెను. ఇతఁ నిక్కడ కాళిందిదేవి యాశాఖామృగమును దనప్రవాహవేగముచే శివనామక మగు నొకానొక ప్రసిద్ధ జంపదమునకుఁ దీసికొనిపోయెను. ఆజనపద మధికజనపరిక్లిష్టమై యుండెను. అప్పు డాతేజస్విమైన వానరుఁ డక్కడనుండి వేగముగాఁ దీరముఁ

జేరి గట్టనకు వచ్చి పూర్వము తా నాసుంపరాక్షి మైన వేదవతి న
 చొచ్చట దాచివచ్చెనో, యచ్చటికి కేగుటకుఁ బ్రయాణమయ్యెను.
 అతఁ డట్లు కపిలారణ్యమునకుఁ బోవసమకట్టుచుండఁగా, అంజనుఁ
 డనుగుహ్యకశ్రేష్ఠుఁ డచ్చోటురకుఁ డనకూఁతురైన దమయంతిని వెం
 టఁబెట్టుకొని వచ్చెను. వానరుఁ డప్పు డామెను జూచి—యీకన్య
 నిశ్చయముగాఁ గందునికూఁతురైన వేదవతియే యని యనుకొని
 యెను. అప్పు డాతఁడు తాను జలములలో మునింగి కష్టపడినదంతయు
 వృథ యయ్యె నని విచారించెను. ఓసుందరీ ! వాచరవరుఁ డిట్లు చిం
 తించి వేగముగా వారి కభిముఖుడై వరుగెత్తఁజూచ్చెను. కాని యప్పు
 డాయబల వానికి భయపడి హిశ్వాత్తీరదీప్తిఁ బడిపోయెను. గుహ్య
 కవరుఁ డగుసంజయఁడు తనతనయ నదీనీరములం బడిపోవుటఁ జూచి
 దుఃఖిశోకసమాకులుడై యంజనవర్వతమున కేగి పవిత్రమగు మాన
 ప్రాంతము నవలంబించి తపస్సుచేయుచు బహువత్సరములు గడఁపెను.
 ఇంక నిక్కడ దమయంతి నదీవేగమునఁ గొట్టుకొనిపోయి సాధుజన
 భూయిష్ఠమైన పవిత్రకోసలదేశమును జేరెను. అచ్చట నుండి
 యామె కన్నీరుఁ గార్చుచుఁ బోవుచుండఁగా నొకవటవృక్ష మామె
 దృష్టిఁగఱునుం బడియెను. ఆవృక్ష మంతయు నూడలతో నిండియుం
 డెను. దానిని నిజముగాఁ జూచినంతమాత్రముననే జటాధరుఁడగు
 మహేశ్వరుఁడు సాక్షాత్కరించె నని తోచును. వరానయైన దమ
 యంతి యీప్రగాఢచ్చాయాసంపన్నమగు వటవృక్షమును జూచి య
 చ్చట నున్నశిలాపట్టమునఁ గూరుతుండి విశ్రామింపఁజూచ్చెను. అట్లు
 విశ్రామించుచున్నదమయమునం దామెకన్యములకు—ఏమిది, ఇచ్చట
 నెవ్వరును లేరే, తపోధరుడైన ఋతధ్వజునివర్ధకేగి—నీపుత్రుఁడు
 వటవృక్షమున బంధితుడై యున్నాఁడని యెవ్వరు చెప్పదురు ?

అని వినఁబడియెను. విశిష్టాక్షరములతోడి వాక్యములను విని దమ యంతి యవ్వడు పైకిఁ గిందికిఁ నాడఁజొచ్చెను. వృతాగ్రిమునం దైదేమలయ్యాడు గలబాలకుఁ డొకడుండెను. ఎవ్వరో యెందులకో ప్రియ స్వపూర్వకముగ వాని నచ్చట శ్చైనిజటలతో బంధించి వెడలి పోయిరి. దమయంతి యిది చూచి విస్మితుకానై దుఃఖింపఁజొచ్చెను. ఆమె యవ్వ డాబాలకునిఁ జూచి—“ బాలకా ! చెప్పుము. ఏసాసా త్ముడు నిన్నిట్లు బంధించియుండెను ? ” అని యడిగెను. బాలకుఁ డప్పుడు—“ ఓమహాభాగా ! అతిమృతస్వభావుఁ డగు వానరుఁ డొకఁడు బటలతో నన్నీడటవృక్షమునకు బంధించిపోయెను. ఇప్పుడు నేను దివోబలముచేతనే జీవించుచున్నాను. దేవదేవుడైన మహేశ్వరుఁడు పూర్వకాలమునందు మరుపురిమునఁ బ్రీతిస్థింపఁబడియెను. తపోరా శియైన నాతఁడీ ఋతధ్వజుఁ డచ్చటఁ వాసముసేయుచున్నాడు. ఆమ హాత్ముడు తపస్సుచేసికొనుచుండు సమయమునందు నే నాయన యొ గబలముచే నకలశాస్త్రాఙ్గనై యలిబృంబములతోఁగూడ జన్మించితిని. శుభాననా ! అప్పుడు నాతఁడీ సన్నజాబాలి యని భావించి నమ స్కరించి యిట్లనియెను.

వినుము. సీవు పంచసహస్రీవక్షములు బాలకుఁడనై యుండఁగలవు. తరువాత దశసహస్రీవక్షముల పర్యంతము సీవు కౌమారదశ ననుభవింపఁగలవు. తరువాత వింశతి సహస్రీవక్షములకాలము సీవు వాఙ్మక్యమునఁ గడపఁగలవు. వీనిలో బాల్యదశయందుఁ బంచసహస్ర వక్షములు సీవు దృఢబంధనమునం దుండువు. ఆతరువాతఁ గౌమార దశలో దశశతవక్షములు కాయవీడ ననుభవించి, ఆతరువాత యౌవన కాలములో ద్విసహస్రీవక్షముల శ్రూర్తిగా మహాభోగములు సకలము ననుభవించువు. పిమ్మట వృద్ధకాలమునందు నలువదివందలసంవత్సర

ములకాలమునందు తొలియట్లే శము ననుభవించుచును పునః పూజయ్యుచుండు శయనించుచు గదన్నభోజనాదులచే గాలముగడపదపు." అని తిండ్రి యీవిధముగా నాభవిష్యత్ జీవనమునుగూర్చి వివరించి చెప్పినతరువాత నైదుసంవత్సరముల బాలకుడ నైననేను భూశలమున విహరించుచు హిరణ్యతీనదియందు స్నానముచేయఁగోరినెఱిగితిని. అచ్చట నొకకపివరుడు నాకుఁ గనఁబడియెను. అప్పుడాకపి నన్నుఁ జూచి— నేను దేవవతికినిచ్చటి మహాశ్రమమునందుండితిని. “ఓము! ఘోషా? ఆమెను దీసికొనిపోయి యెచ్చట నుంచితివి?” అనియెను. నేను విశునను. నిజముగా నాతనిమాటలు వినుటకే నేను గంపించిపోతిని. కాని ఓసుదదీ! అంత్రీతి నన్నామట్టు బ్రతుకొని యీడ్కొని కిట్లు గట్టిపెట్టెను. అదుర్దృష్టియైనకపి నిరసన్వి ములై పలకెను. “శయనముచే మహాయంత్ర మొకటి నిర్మించి దానితో నన్నుంచెను. నీకుఁ గలదిక్కులయందు లతాయంత్రమును నిర్మించెను. నన్నీబంధించి లయండి తప్పించి యీవలకుఁ దీయుట కెవ్వరికిని శక్తిలేకున్నది. నీవరుఁ డిట్లు యధోప్యముగా నన్ను బంధించి అమరశ్రవణమున కేఁగెను. నే నెఱిగిన దంతయు నీకుఁ జెలిపితిని. నాకుఁ జెలియఁజేయు నీకు సమ్మతమై, వోని నెవ్వరినో, యెవ్వరికామినివో, పతి నెవ్వరి యీమహారణ్యమునో నొంటిగా నెంచులకుఁ బ్రవేశించితివో, నీ నాకుఁ చెలియఁజుము” అని పలికెను. అప్పుడాదహరణము విభాగమునైన గుహ్యకేంఁచుచు, అంజరుఁ డను నాతఁడు నానిగి. నాపేరు దమయంతి. నేను ప్రసూప యనునామె గర్భమునందు పుట్టితిని. నాజన్మకాలమునందు ముగ్ధల మహన్నై యిట్లు చెప్పెను—“ఈ బాలిక కాలకృమమున మహారాజు కాఁగలదు. సందేహ మెందునా త్రమను లేదు.” అని మని పలుకుచున్నసమయమున నెవ్వరము

నాడు దుందుభిధ్వనులు చెలరేగెను. అప్పుడు మంగళధ్వనులు గూడఁ గలిగెను. అప్పుడు ఋషి మరల నిట్లు పలికెను. “ఈబాల మహారాజు యగుటకు సందేహములేదు గాని, బాల్యావస్థ యందు మహాసంకటములలోఁ బడఁగలడు.” అని పల్కి. ముగ్ధల ఋషి నిమిషకాలములో సచ్చటనుండి వెడలిపోయెను. అప్పుడు నా తండ్రి నన్ను హిరణ్యతీర్థమునకుఁ గొంపోవుట కుద్యతుఁ జయ్యెను. మే ముక్కడకు వచ్చిసంతోషోనే యాకపియు సచ్చటికి వచ్చియుండెను. ఆకపికి భయపడి నేను సదీజలములలోఁ బడితిని. అందీనేగమునఁబడి నేరీజనమూలవశూయమైన ప్రదేశమునకుఁ దేరిబడితిని.” అని చెప్పెను.

అప్పుడు జాబాలి—ఓసుందరీ! నీవు యమునాతీరమునందున్న శ్రీకంఠశివసమీపమున కేగుము. నాతండ్రి మధ్యాహ్నకాలమునంద సచ్చటికి శివార్చనకై వచ్చుచుండును. నీ వాయచసన్నిధి నీవృత్తాంత మంతయు నివేదింపుము. సత్వరముగా నీకు శుభము లభించును.” అని చెప్పెను. దమయంతి యాపలుకు లాలకించి యాశ్చర్యభరితము సవేషించి హిమాలయమునందున్న యమునాతీరమునందలి ఋతధ్వ జునిసన్నిధానమునకై బయలుదేరెను. అట్లేగి యామెకందమూల ఫలాదిభోజనముచేఁ గాలముఁ గడపుచు, సల్పకాలములోనే తపస్వి ధైరవబుతధ్వజులకు గమ్యస్థానమైన శంకరనికేతనమును జేరెను. అనంతరమాసకలలోకవాంఛితుడైన శ్రీకంఠునకు దేవదేవునకు వందనమాచరించి దమయంతి యచ్చట నున్న లిఖితాక్షరములను జూచెను. తరువాత నాచారహాసిని యాలిఖితాక్షరము లన్నిటియర్థమును గ్రహించి తాను స్వయముగా నిష్లోకశ్లోకమును లిఖించెను. ఆశ్లోకార్థ మిది, ముగ్ధలఋషి, నేను రాజమహిషిని గాఁగల నని చెప్పియుండెను. కాని నా కిప్పుడు తటస్థించి యున్నయీదురవస్థ నెవ్వరు తప్పింపఁగలరు?” అని

దమయంతి యొకశిలాఫలకముపై లిఖించి తాను స్నానము చేయుటకు
యమునాజలములలోనికిరెగెను. అప్పుడామె మార్గమధ్యమమున మత్త
కోకిలకు నిలయమైన యొకరమ్యాశ్రమమును గాంచెను. దానిని గాం
చుగానే యామె ముగ్ధులను దిట్లనుకొనెను—నిశ్చయముగా నిదియే
ఋషివరుడైన ఋతధ్వజుడు వసించెడి యాశ్రమము’ అని స్థిరపఱ
చుకొని దమయంతి యామహాశ్రమములోఁ బ్రవేశించెను. అట్లు
ప్రవేశించి దమయంతి యచ్చటఁ గల్బాణిమైన దేవవతి నివసించియుం
డుటఁ గాంచెను. వాడినమోముతోను, జంచలనయనములతోను నొ
ప్పుచున్న యాదేవతని గాంచి—మూర్ఖదశయందలి కమలనివతె
నున్నయీమె యెవ్వరు చెపుమా యని దమయంతి యనుకొనఁజొచ్చె
ను. తరువాత దేవవతియు తైత్తనందిని యట్లు వచ్చుచుండుటఁ జూ
చి, యీమె యెవ్వరు చెపుమా యని యోచించెను. అట్లు యోచిం
చును దమయంతి నామె ప్రత్యుత్థాన మొనరించెను. తరువాత వా
రిరువురు నొకరియెడల నొకరు స్నేహభావములను జూపుచు నొకరి
నొక రాలింగనములు గావించుకొని, తమతమ వృత్తాంతముల నొకరి
నొకరు చెప్పికొనఁజొచ్చిరి. ఆవరాంగన లిరువురు పట్లు తరస్పరముఁ
డనువృత్తాంతములను గూర్చిన వివిధకథలను బ్రసంగించుకొనుచుండిరి.
ఈసమయమునందు మునిశ్రేష్ఠుడైన ఋతధ్వజుడు భగవంతుడైన
శ్రీకందు నర్పించుకొనుట కచ్చటి కరుదెంచి యచ్చట తాతిపలకపై
లిఖింపఁబడియున్న యాశ్లోకాక్షరములను జూచెను. చూచి వానియర్థ
మును గ్రహించుచు ముహూర్తకాలము ధ్యానించి సకలవృత్తాంతము
ను దెలిసికొనియెను. తరువాత నాతఁడు దేవదేవునిపూజ సాంతము
గావించుకొని యత్యంతవేగముతో నిత్యైకపతిని దర్శించుటకై య
యోధ్య కరిగెను. అట్లేగి ఋతధ్వజుడు రాజును జూచి—రాజా !

నే నిష్కము ని న్నొకవిషయమునుగూర్చి ప్రశ్నించుచున్నాను. శ్రీధ
తో నాకర్ణింపుము. నీరాజ్యపుసరిహద్దులలోని యొకప్రదేశమునందు
నొక పెద్దవానరము గుణగణమండితుఁడును సకలతాస్త్రిజ్ఞుఁడునైన నా
పుత్రుని బంధించి యుంచెను. ఆతని నాబంధనములనుండి విముక్తి
నొందించుటకు నీపుత్రుని కొక్కనికిఁ దక్క యితరు లెవ్వరికిని సమర్థు
లేదు. ఈవిషయములో నేమిచేయఁదగునో తెలిసికొనుట నీకుమారుని
కే బాగుగాఁ దెలియును. అని ఋతధ్వజుఁడు చెప్పఁగా, నోకృశోడరీ,
యరజా ! నాతండ్రియైన యితోవ్వికుఁ డవ్వడు ఋషి నాకృములను విని
ప్రియపుత్రుఁడైన శకునికి ఋషిపుత్రుని బంధవిమోచనముఁ జేయు
మని యాహ్వానించెను. పితృహింసయైన తత్కణమే, మహాభుజుఁడైన నా
సహోదరుఁడు సంతోషవదనుఁడైన ఋషీశ్వరుఁ డగు ఋతధ్వజుని
తోఁ దద్వినమున కేగెను. అట్లేగి యాతఁ డాయత్యున్నతమైన వట
వృక్షమును జూచెను. నిబిడములను దీర్ఘములు నగు నూడలచే
దిక్పాంతమును దెల్లఁబఱచుచున్న గూమహావటమున కగ్రభాగమున
ఋషిపుత్రుని నిజజటాకలాపముచే నాబద్ధుఁడై యుండుట యాతని
కగపడియెను. నాలుగుదిక్కుల నాతనిఁజూర్చునియున్న లతాపాశము
లను నాతఁడు చూచెను. ఆతఁ డప్పుడు ధనుర్బాణమునకు నారినం
ధించి షీత్రీహస్తుఁడై బాణప్రయోగము చేసెను. పంచశతవృక్షముల
క్రిందలఁ గపివరునిచేఁ గల్పితములైన లతాపాశము లన్నియు నిత్యోకు
కుమారుని ధనుర్బాణాఘాతముచే నిష్కము విచ్ఛిన్నములై పోయెను.
మహర్షియైన ఋతధ్వజుఁ డవ్వడు దుక్రితఁడవ్వమున నావటవృక్షము
సధిరోహించెను. జాబాలి తనతండ్రి యల్లువచ్చుచుండుటఁ దాను
బంధనములయం దుండియు నాదరముతోఁ దలవంచి తండ్రికి యథా
యోగ్యముగా వందనము లొసరించెను. ఋతధ్వజుఁడును దనతనయుని

గాఢాలింగనము గావించుకొని, మస్తకమాఘాఢించి లతాబంధనము లను దొలగించుటకై ప్రయత్నించెను; కాని బంధనము లత్యంతదృఢము లగుటచే నవి యంతసులభముగా నున్మోచనము నొందినవిగావు. తడువాత బలవంతుడైన శకుని వేగముగా ధనువును వంచి బాణమును సంధించి జాబాలిజటాబంధనమును గత్తిరించుటకై వటవృక్షము నా రోహించెను. కాని కపివరునిచే గల్పితములైన యాదృఢబంధనము వెడలింతుట కందువలనఁగూడ సాధ్యము గాకపోయెను. ఇత్యౌక్తికు మారుడైన శకుని తన కది సాధ్యము గాకుండుటచే వెంటనే ఋషి యైన ఋతధ్వజునితోఁగూడ వృక్షమునుండి క్రిందికి దిగిపోయెను. తరువాత నాతఁడు మరల ధనుర్బాణమును గైకొని యొకశరవంజరము ను నిర్మించి రెండవద్రావిణములచే వటవృక్షశాఖను సులభముగా మూచుముక్కలక్రింద ఖండించెను. అకొమ్మ యట్లు ఛేదించఁబడఁగా నే తపోధనుడైన జాబాలి శాఖాభారము తలపైఁ దాల్చి శరసోపాస మార్గమున వృక్షమునుండి దిగియెను. ఇట్లు తనతనయుఁడు బంధనిము స్త్రుఁడు కాఁగానే ఋషి యైన ఋతధ్వజుఁడును, ధనుర్ధరుఁడైన యిత్యౌక్తికుఁడును, భారవశుఁడైన జాబాలినివెంటఁ బెట్టకొని, సూర్యసందినియైన యమునానది కళిముఖముగా బయలుదేటి వెడలిరి.

—♦ చిత్రాంగిదావివాహము ♦—

దండకుఁడు చెప్పఁదొడంగెను—ఓబాలా! అప్పుడు యక్షులు తయు, నసురరుహితయుఁ గూడి మహాదేవుని, యోగిగణాగ్రగణ్యుఁడైన ఋతధ్వజుని దర్శించుకొనుటకు బయలుదేటివచ్చిరి. వారట్లు వచ్చి, ఋతధ్వజుఁడు వెడలిపోవుటచే మహాదేవునిమోము వాడిపోయి యుండుటయు నాత్మనిపై సున్నపుప్పును లన్నియు విశుష్కములై

యందుటయు, నాల్గుదిక్కులనుండియు నిర్మాల్యము క్రిందఁ బడిపోవుచుండుటయుఁ జూచిరి. తరువాత నావరవర్ణి నీమణు లిరువురును, అది చూచి రాత్రింబవళ్లు యథావిధిగా మహాదేవునకు స్నానముఁజేయుచుచు నర్చనఁగావించుచు నుండిరి. ఈవిధముగా వారెచ్చట నున్నన మయమందు విఖ్యాతుడైన గాలవఋషీశ్వరుడు, అవ్యక్తుడైన శ్రీకరుని దర్శించుకొని కాయరణ్యమున కేతెంచెను. ఆతఁడప్పు డచ్చట నున్నకన్యల నిర్వర నీక్షించి, వీ రెవ్వరికన్యలో యని యిండుక భావించి తరువాత నాతఁడు నిర్మలయమునాజలములందు స్నానమొనరించి యచ్చటి కేతెంచి భగవానుడైన శ్రీకంఠు నర్చించెను. ఈసమయమునం దాకన్య లిరువురు మధురకంఠములతో గానమునేయఁజొచ్చిరి. మహర్షియైన గాలవుఁ డాగానమాలించి, వీరు నిస్సందేహముగా గంధర్వకన్య లని స్థిరపఱచుకొనియెను. ఆతరువాత నాతఁడు దేవదేవుడైన యీశ్వరుని యథావిధిగాఁ బూజించి జపించుకొనియెను. అప్పు డాకన్య లిరువురు నాఋషి కభివందనము లొనరింపఁ నాతఁ డచ్చట సమాసీచుడై వారి నిట్లు ప్రశ్నించెను—“మీ రిరువురును భగవానుడైన భవునియందు భక్తిగల్గియున్నాఁడు. మఱియు మీరు కులాలంకారస్వరూపులు. అబలలారా! మీరెల్లిదండ్రు లెవ్వరు?” అని యాతఁ డడుగఁగా రావీసన్నముఖుడైన కన్యల్ద్వి ఋదుదమతిమత్పత్తాంతము నామునివరునికడ నివేదించిరి. తపస్వివరుడైన గాలవుఁడు వారిస్మృత్తాంతమును విని వారిచేఁ బూజింపఁడై యారాత్రి యచ్చటఁ గడపి ప్రభాతమున లేచి గౌరీపతి నర్చించి మరల నాకన్యా ద్వయముదగ్గఱ కేగి,—“నేను సుప్రసిద్ధమైన పుష్కరారణ్యమున కేగుటకై ప్రియత్నించుచున్నాను. కావున మీరు నా కనుజ్ఞయొసంగుఁడు” అనియెను. అప్పు డాకన్య లాతనిఁ జూచి—“ఓబ్రహ్మజ్ఞ!”

విశాదర్శనము దుర్లభమైనది; అందఱును దానిని సులభముగాఁబొందఁజాలరు. ఋషీశ్వరా! తా మిప్పు డింతప్రయత్నపూర్వకముగా నెందులకుఁ బుష్కరారణ్యమున కేఁగుచున్నారు? ” అని యడిగిరి. గాలవుఁ డప్పుడు గంభీరభావముతో—“ కార్తికమాసపూర్ణిమాతిథి పుష్కరారణ్యమునందుఁ బుణ్యప్రదమైనది. ” అని చెప్పెను. కన్యాద్వయ నూతనిఁ జూచి—“ ఋషివర్యా! మీ రెచ్చటి కేఁగుచున్నారో, అచ్చటి కేమును రాఁగలము. మిమ్ముల విడిచియింక మా కిక్కడ నుండుట కిచ్చలేదు ” అని విన్నవించిరి. గాలవుఁడాకస్యలచార్చిత కంగీకరించెను. వారప్పుడు మహేశ్వరుచకు వందనము లొనరించి గాలవ ఋషినిఁ బుష్కరారణ్యమున కేఁగిరి. అనంతర మచ్చటికి మఱియు సనేకసహస్రములుగా ఋషులును, జానపదులును, రాజఋషులు మొదలగువారందఱు నరుదెంచిరి. కాని ఋషిధ్వజుఁ డొక్కఁడును వచ్చి నప్పుడు పుష్కరారణ్యమునకు రాలేదు. తరువాతఁ గాని ఋషిధ్వజుఁడొకఁడును సమీపించెను. ఋషులును, నాథాగుఁడు నిత్యురహితముగా నున్న హాథాగులైన రాజులును బుష్కరములో నున్న దిగుచుండిరి. అప్పుడు గాలవఋషియొక్క బుష్కరజలములలో న్నానాధమై దిగియెను. ఋషి డాజలములలో మునుఁగఁగా నే జలమధ్యమునం దొకఁడును శయనించియుండుట యాతనికి గవడియెను. అనేకమంత్రములను లామత్స్యమునకు సంప్రీతికరములగు నుపచారము లొనరించి యుండిరి. అమత్స్య మప్పు డాకస్యలను జూచి యిట్లనియెను—“ మీ ఋషిధ్వజు! స్వేచ్ఛాచారిణు లైపోవుచున్నారు; ధర్మ మెట్టిదో మీ ఋషులున్నారు. కాని నేనుమాత్రము దుస్సహమైన లోకావవాసమున కేలకయు సహింపఁజాలను. ”

ఇట్లు పుష్కరారణ్య లామత్స్యమును జూచి “నీ విట్లు

చూడుము. ఈతాపనుఁ డైన గాలవుఁడు కన్యకామణుల నిర్వృతను వెంటఁబెట్టుకొని యథేచ్ఛముగాఁ జరించుచున్నాఁడు. ఈతఁడు ధర్మాత్ముఁడును, దవస్వియును. ఈతనికి లోకాపవాదభయము లేకున్నప్పుడు జలచారినైన నీ కెందులకు లోకాపవాదభీతి కలుగవలయును?" అని పలికిరి. మత్స్యము మత్స్యకన్యలను జూచి "ఈతపస్వి రాగాంధుఁడై యుండెను. అందులకే మోహము వచ్చి యాతని నాచ్ఛాదించెను. నిజముగా నీతనికి ధర్మము లోపించుటచే లోకాపవాదభీతి యు లేకుండెను." అని పలికెను. గాలవుఁ డామత్స్యవాక్కులు విని లక్ష్మణుఁడై పోయెను. ఆతఁడు జలములలో నుండి మరలఁ బైకి రాజాలకపోయెను. ఆజలములయందు మగ్నుఁడై యే యుండెను. అప్పుడతఁడు ములైన కన్య లిరువురును స్నానములైనతరువాత నొడ్డునకు బిడ్డి గాల్గఁ గొని ధర్మమునకై యెదురు చూచుచుండిరి. అనంతర బుష్కరయాత్ర గావించుకొని తమతమ నెలవులకు న్నుండి యిరిగిరి. మును, ఋషిగణమును, డక్ష్మిణజానపద గణమును, దామచర్చుటచే నచ్చిరో, యచ్చటచ్చటికి వెడలి పోయిరి. విశ్వకర్మశందినియు, నైన చిత్రాంగదమూత్ర మేకాకినియై యచ్చట నాల్గుగిరి కింకరులు నిలిచియుండెను. అప్పు డాత్థిక్షేత్ర మంతయు నొక జనశూన్యమై యుండెను. కాని యాకన్యామణుల ధర్మమునిప డైన గాలవునికొఱకుఁ బ్రీతిఁపించుచుండిరి. గాలవుఁ డెల మునుండి యీవలికి రానేలేదు. ఆతఁ డాజలములలో నుండి యెడలె.

అట్లుండఁగా గంధర్వనందినియైన కథిని నొకకన్య యచ్చటి కరుదొంచెను. వేదవతి శండిప్రేరుఁ డయ్యెను. ఆమె తల్లిప్రేరు ఘృతాది. వేదవతి యచ్చుకు పుష్కరస్నాన గావించుకొని యొడ్డు

నకు వచ్చి, యాకస్యక లిరుపురను జూచి చిత్రాంగడను సమీపించి, మృదుమధురవాక్యములతో “మీరెవ్వరు? ఈవిజయస్థలములో నెందులకు వాసముచేయుచున్నారు?” అని యడిగెను. చిత్రాంగడ యప్పు డామెచూటయు విని “ఓశుభాంగీ! నేను విశ్వకర్మపుత్రికను. నన్ను జిత్రాంగడ యగ్రకురు ఓశుభవతో! నైమిశారణ్యవాసినియు, ధన్విజునియు, కాంచనాక్షి యను నామము గలదియు, బుణ్యతోషణము క్షేత్ర సన్వతీందియందు న్నాసముచేయుటకై వచ్చియుంటిని. అచ్చట వచ్చిచప్పుడు విదర్భరాజున సురస్సుడు నన్ను జూచి మోహితుఁడై నాకుఁ జరుచుచున్నెను. అప్పుడు నాసమయున్న నిషేధించి నను నే నాతిని క్రూరమర్చనములు గానించితిని. అందుచే నాతఁడైనన్ని క్రూరచను. ఆ సమయమున సురధరాజుతో నాకుఁ జరిపిచ్చేదము సంఘటించి. ఓశుభాంగీ! అందులకు నేను బ్రాంత్యాగము గావించుకొనిపోగా గుహ్యకుఁడొకఁ డరుదించి న న్నాకార్యమునుండి నివారించెను. అప్పుడు నేను భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుని దర్శించుకొనుట గోదావరీతీరమున కేగితిని. తరువాత నచ్చటనుండి యాయుత్తరతీర్థమునకు వచ్చితిని. కాని యంతిపర్యంతము, ఆనాప్రాణపతి యైన సురధుఁడు నాకన్నలకుఁ గాన్పించలేదు. బాలా! నీ నెవ్వరు? ఏకారణముచే నిచ్చటికిప్పు డరుదెంచితివి? పుష్కరయూతమతీత మయ్యెనుగదా! మఱి నీ విచారే కిప్పు డెందు ఓశుభాంగీ! నాకు నీవృత్తాంత మంతయు నిజముగా” అని పలికెను. అప్పుడు వేదవతి యిట్లుపయెను.

ఓకృతోదరీ! నేను మందభాగ్యురాలను. మాతాభలకల్ప మతీతమైపోయినను ఇచ్చటి కెందులకు వచ్చితిను? నీకడ వివరం దెద వినుము. పుష్కర సముద్రమున నానాభాగ్యుని

మును నేను జనించితిని. నాపేరు వేదవతి. ఓసఖ! ఒకనాఁడు నేను వన
విహారిముచేయుచుండఁగా నొకక్రోతి నన్నుఁ జూచెను. చూచి యది
నావద్దకు వచ్చి నాతో నిట్లనియెను. ఓబాలా! ఓదేవవతి! నీ వెచ్చ
టికిఁ బోయి యుంటివి? నిన్ను భూతలములోని యాశ్రమమునందుండి
యెవ్వ రీమేరువత్వతమునకుఁ దీసికొనివచ్చిరి? అని యడిగెను. నేనప్పు
డాకపిని జూచి “ఓకపీ! నేను దేవవతిని గాను. దేవవతీకన్య మేరు
వత్వతమునందే యున్నది.” అని చెప్పితిని. కాని యావానిర మప్పుడు
నాకెదురుగాఁ బరుగెత్తుకొని రాఁజూచెను. నే నప్పు డాకస్మికముగా
నొకబంధుజీవవృక్షము నాశ్రయించితిని. కాని వానిర మాన్యతము
నాకగ్నిమించి పదాఘాతములచే దానిని విఱుగఁడన్నెను. నే నప్పు డా
వృక్షమునందలి పెద్దకొమ్మను బట్టుకొనియుంటిని. కాని తత్క్షణమే
యాకపి యావృక్షమును సమగ్రిముగా సాగరములోఁ బడవేసెను.
అప్పుడావృక్షముతోఁగూడ నేనును వ్యాకులచిత్తనై సాగరములోఁ బడి
పోయితిని. అప్పుడు చరాచరములైన సమస్తప్రాణులును వ్యోమఁధ
మున నుండి యావృక్షవతనవ్యాపార మంతయుఁ జూచి అవృక్షముతో
నేనును సాగరమునఁ బడుచుండుట చూచి యత్యంతము హాహాకార
ములు చేయఁదొడంగెను. సిద్ధగంధర్వగణము లప్పుడు “అయ్యో!
ఎంతకష్ట” మని విలపించిరి. బ్రహ్మ యప్పుడు స్వయముగా “వేద
వతి మహాత్ముడైన యింద్రిమ్యుఁడగు బట్టమహిషి కాఁగలదు.
చీర్యశాలియైన యింద్రద్యుముఁడు మనువుత్తుఁడై జన్మించి వేసవేలు
యజ్ఞము లోనరింపఁగలఁడు” అనివలికెను. సిద్ధగంధర్వగణములలో నట్లు
బ్రహ్మచేప్పినయామధురవాక్యములనువిని నేనప్పుడు మూర్ఛితురాలనై
తిని. అప్పు డావృక్షము నెవ్వరు సహస్రఖండములు గావించిరో, నే
నది యేఁగుయు నెఱుంగను. తరువాతఁ బ్రబలమైన వాయువేగముచే
నే నీప్రదేశమునకుఁ దేరిబడితిని.

ఓశుభవతీ! నన్నిప్పుడు మొట్టమొదట నీవే చూచితివి. అయినదేమో కానిమ్ము, లేమ్ము. ఇప్పుడు మన మాభుష్కరమున కుత్తిర తటమునందున్న యాకన్యాద్యయమునొద్ద కేగి చూతము.” అని సుందరాంగియైన గంధర్వనందిని చెప్పగా, వరాంగియైన చిత్రాంగవ యాయరువురుకన్యలవృత్తాంతమును వినుటకుఁ గుతూహలము గలది నై యామెతోఁగూడ బయలుదేటి వెడలెను. వారఱ్ఱెగి యాకన్యల వసుగఁగా నాకన్యలు తమవృత్తాంతము నాద్యోవాంతముగా వారి కెఱింగించిరి. అంతర మానల్వరుకన్యలును గూడి సప్తగోదావరీతీర్థమున కేగి హాటకేశ్వరు నర్చించి తత్తీరమునందు వసించుచుండిరి. ఇఁక నిక్కడ శకుని, జాబాలి, ఋతధ్వజును గూడి, వారిని వెదకుచు బహుసంవత్సరములు గడపిరి. కాలక్రమమున జాబాలి యవస్థాంతరమును బొందినవాడై నిర్విణ్ణచిత్తమునఁ దండ్రితోఁగూడ శాకలరాజ్యమున కేగెను. మనువుత్రుఁడును శ్రీమంతుఁడు నగు నింద్రద్యుమునఁ డచ్చట వాసముసేయుచుండెను. అతఁడు వారిలాకను దెలియఁగలిగినవాడై యర్ఘ్యపాద్యాదులుగైకొనివచ్చిజాబాలిని, ఋతధ్వజుని, భౌత్యపుత్రుఁడును ధీమంతుఁడు నగు శకునిని యధావిధిగాఁ జూచించెను. తరువాత ఋతధ్వజుఁ డింద్రీద్యుమునిఁ జూచి—“తాజా! నావిక్లయగు దమయంతి యనుకన్య నెచ్చటనో గోల్పోయియుంటిని. ఆమెను వెదకుటకొఱకు మే మందఱమును పృథివీపర్యటనము సేయుచున్నాము. అందుచే తెమ్ము నీవును మాకీకార్యమునందు సాహాయ్య మొనరింపవలయును.” అని పలికెను. ఇంద్రీద్యుమునఁ డప్పు డాతనిఁ జూచి—“బ్రాహ్మగోర్తమా! నేనుగూడ నొకస్త్రీని మఱొకఁడు వెదకుచున్నాను. నా కామెవృత్తాంత మెవ్వఁ యెఱింగింతురో! నేనామెను వెదకుచు బహుధా శ్రమింపకుచున్నాను. ఆకాశమునందు

డి శైలసన్నిభమును నొకమహావృక్షము పడుచున్నసమయమున నేను సింధులపలుకులు విని శరసమూహముచే నామహావృక్షమును సహస్ర ఖండములు గావించితిని. మఱియునాహస్తలాఘవమును జూపి యావ రవర్ణిని నావృక్షశాఖయండి సంపూర్ణముగా విడదీసితిని. కాని యావ రాంగన యెక్కడ నున్నదో, నేనిప్పుడు తెలిసికొనఁజాలకున్నాను. అందుచే నేనింకొకమాతామెను వెదకుటకై బయలుదేరివలయును." అని పలికెను.

రాజైనయింద్రీద్యుమ్నఁ డిట్లు చెప్పి శీఘ్రముగ లేచి యా బ్రాహ్మణు లిరువురకును, దుభాత్యువుత్సాహము వేటువేటుగా రథముల నొసంగెను. తరువాత వారందఱును రథముల నధిరోహించి భూతలమందంతటను వెదకఁజొచ్చిరి. వారల్లు తిరుగుచు మార్గమధ్యమున బదరికాశ్రమమునకు వచ్చి యచ్చట నొకతపోనిధిని దర్శించిరి. ఆతాపనుడు తపస్సుచేఁ గృతించిన శరీరముగలవాఁడును, నైవ్యగ్రస్తుఁడు నై యుండెను. ఆతనిమత్తకమునదంలి జటాజాలము మలపంకిలమై యుండెను. ఆతఁడు క్రూపనోచితముగు శరీరము గలిగియుండెను; ఆతఁడు మాటిమాటికిని దీర్ఘనిశ్వాసములు విడుచుచుండెను. మహాభుజుడైన యింద్రీద్యుమ్నఁ డప్పు డాతని సమీపించి “ఓతపస్వివరా! నీవు క్రూపనకాలములో నిట్లు కఠోరతప మాచరించుచుంటి వెంటిలకు? నీయభిప్రాయ మేమి? మా కెఱింగింపు" మనియెడి. తాపనుఁ డప్పుడు—“నేను శోకార్తుఁడనై యత్యంతదుఃఖావస్థ నొంది తపము చేయుచున్నాను. సుహృద్భావముతో నాపరిచయమును గోరుదున్న మీ రెవ్వరు?” అని యడిగెను. రాజైన యింద్రీద్యుమ్నఁ డంతట—“ఓతపస్వీ! నేను శాకలపురరాజును, బలశాలిని; మరువువాఁడనుడు, ఇహ్లోకుఁడు నాభౌత.” అని చెప్పిగాఁ దాపనుఁ డ

స్వపు తనపూర్వవృత్తాంతమును జెప్పెను. రాజుమైన యాత్రద్యుమ్నుఁ డది యంతయు విని యాతపసి కిట్లనియెను—“దుఃఖభారము చే దేహత్యాగము గావింపవలదు. నీవు నాభాగ్యపుత్రుఁడవు. రమ్మ. మన మండఱమును గూడి యాతస్వంగిని వెదకుదము” అని చెప్పచు నాతాపసవేషిమైన గాజనాలింగవము గావించుకొని యింద్రాద్వ్యముఁ డాతని నాప్యాయితునిఁ జేసి రథము నెక్కించుకొని వెంటనే జాబాలి ఋతధ్వజులకు సర్వవృత్తాంతము నివేదించెను.

అప్పుడు ఋతధ్వజుఁడును జాబాలియుఁ దాపసరాజును జూచిరి. ఋతధ్వజుఁడు తాపసరాజున కిట్లనియెను. రాజా! రమ్మ, రమ్మ, నేను నీకుఁ బ్రియకార్యము నెఱిగించెదను. నైరుశక్షేత్రమునందు నీవు చూదియున్న యాదిత్యాంగదను నేను సత్తగోదావరీతీరమునందుం విచ్చితిని. అందుచే మన మచ్చటికిఁ బోవుదము రమ్మ. అచ్చటికి మఱియు మువ్వదరు కన్యలు రాఁగలరు. అని ఋతధ్వజుఁడు రాజు నూహించి శకునీంద్రద్యుమ్ను, జాబాలులతో రథారోహణము గావించి యాకన్యాచతుష్టయమున్న సత్తగోదావరీతీరమునకుఁ బయనమయ్యెను. ఈసమయమున ఘృతాచి శోకగ్రస్తమై తనపుత్రీకను వెదకికొనుచు నుదయాచలమునఁ దిరుగుచుండెను. అప్పు డామె కాకపి కనఁబడియెను. ఘృతాచి యాకపిని జూచి “ఓకా! నీవు నిజముచెప్పము చూతము! నీవు నాబిడ్డ నెచ్చటను జూడలేదా?” అని యడిగెను. కపియు ఘృతాచిని జూచి యిట్లనియెను. “నేను నీబిడ్డను గూచి మృగపక్షీనచూకులమైన కాళిందీరమృతీరమునందలి శ్రీకంఠాశ్రమనమీప భాగమున నామె నుంచినచ్చితిని. నిజమైన యీవృత్తాంతము నిప్పుడు నీకుఁ జెప్పితిని.” అని పలుకఁగా, ఘృతాచి వానరునిఁ జూచి “నాబిడ్డ పేరు వేదవతి; ఆమె పేరు దేవవతి గాదు. అది యటుండనిమ్ము,

రమ్ము, మన మచ్చటి కేఁగుడము.” అని పలికెను. వానరుఁ డవ్వుడు ఘృతాచిమాటకు సమ్మతించి యామెవెనుకనే సత్వరముగా నడవఁజొచ్చెను. వారిద్దఱు నట్లు కాశికీనదివంకకు బయలుదేరిరి. తరువాత నా మువ్వుడురాజద్దులును, సవుత్రీకుండగు ఋతధ్వజుఁడును రథపంచకము నధిరోహించి కాశికీతీరమున కేలేంచిరి. అప్పుడు వారు రథములు డిగిస్తూనాథము నదీజలములలోఁ బ్రవేశించిరి. తరువాత ఘృతాచియు నాపవిత్రసౌతస్వతీసలిలములందు స్నానముచేయఁగోరి యచ్చటి కేలేంచెను. కపియు ఘృతాచిననుసరించియే యుండెను. అప్పుడు జాబాలి వానిని జూచుట తటస్థించెను. జాబాలి కపినిజూడఁగానే తండ్రిని దక్కినరాజద్దులను బిలిచి వారితో నిట్లనియెను. “ఇదిగో, ఇదియే యాతేజశ్శాలియైనవానరము, ఇది మరల నిచ్చటకు వచ్చెను! ఈవానరమే పూర్వము నన్ను వటవృక్షమునకు జటాపాశములతో బంధించెను” అని చెప్పెను. జాబాలిమాటలువిని శకునిసశరశరాసనమును వంచుచు “ఓబ్రాహ్మణోత్తమా! నా కనుజ్ఞనొసంగుము. ఇప్పుడే యీ వానరమును శరప్రహారముచే నిహతమొనరించెదను.” అనియెను. శకుని యిట్లనఁగానే సర్వభూతహితైషియు, మహర్షియు నగు ఋతధ్వజుఁ డవ్వుడు శకునిని జూచి యుదారవాక్యములతో నిట్లనియెను. “ఓతాతా, నృపనందనా! ప్రాణికోటికిఁ బూర్వాతికర్మవశముననే వధబంధనాదులు సంఘటిల్లుచుండును; కనుక నెవ్వరిని వధించుట గాని, బంధించుట గాని యెవ్వరికిని గర్తవ్యము గాదు.” అని మహర్షిపలుకఁగా శకుని యాతనిఁ జూచి “ఓబ్రాహ్మణ! అయినచో నే నేమి చేయవలెనో యనుజ్ఞ నొసంగుఁడు.” అని యడిగెను. శకునిపలుకులు విని ఋతధ్వజుఁ డవ్వుడు వానరపతితో నిట్లనియెను. “నీవు నాపుత్రునిజటలలో, వటవృక్షమునకు బంధించితివి. ఎంతప్రయత్నించియు నెవ్వరు నా

బంధనముల నెడలింపజాలరైరి. తరువాత నీనరేండుని శరవ్రహ్మ
ముచే నీవృక్షశాఖ మూడుముక్కలుగా ఖండితమైనది. ఇదిగో, ఈ
నాపుత్రుడు నేటివఱకు నీవృక్షశాఖ నిట్లు తలపై మోయుచున్నాడు.
ఇప్పుడు నీవే యీబంధనము నెడలింపవలయును. అందులకు మఱియె
వ్వరుచు సమర్థులుగారు; దీని నిట్లు మోయుచు నీతఁడు పదివేలవర్షము
లు గడపెను.” అని ఋషిపలుకఁగాఁ గపిందుఁడు విని మెల్లమెల్లగా
జాబాలికడ కేఁగి యాతనిజటాభారము నొక్కక్షణకాలములో నెడలిం
చెను. అది చూచి మునివరుడైన ఋతధ్వజుడు సంప్రీతచిత్తుడై
కపివరునకు వర మొసఁగఁదలంచి “ఓకపీంద్రా! నీ కశీష్టమైన వరము
నగు” మని పలికెను. కపిజన్మ మెత్తివమహాతేజుడైన విశ్వకర్మ
ఋతధ్వజుని యీప్రసాదపూర్ణము లగువాక్యములు విని యిట్లు వర
మడిగెను. “ఓబ్రాహ్మణోత్తమా! నీవు నాకు వరదాన మొసంగ
నిచ్చుగించినచో నాపై బడియున్న భీమశాపమును బ్రత్యాహృత
ముఁ గావించుము. చిత్రాంగద నాకన్య యనియు, నేను దపోధనుఁడ
నగు విశ్వకర్మ ననియు నీశాపముచేతనే నాకీవానరజన్మము ప్రాప్తించిన
దనియు నే నీవివిధపాపాచరణములను గపిచాపల్యదోషముచేతనే చేయు
చున్నా ననియు, నా కిప్పు డాసకలదోషక్షయకాలము ప్రాప్తించిన
దనియు నీవు తప్పక యెఱుంగుమవు.” అని కపి పలుకఁగా ఋతధ్వజు
డు “ఓకపీ! నీవు ఘృతాచిగర్భమునందు మహాబలుడైన పుత్రుని నె
వ్వడు గాంచెదవో, అప్పుడు నీకు శాపావసాన మగును.” అని చెప్పె
ను. ఋషి యిట్లు పలుకఁగానే కపి సంతృప్తుడై సత్వరముగా మహా
నదిలో స్నానముచేయుట కేఁగెను. యాత్రకు లందఱును గ్రీమము
గా స్నానము లొసరిం మకొని తమతమతావులకు వెడలిరి. ఘృతాచి
యు స్నానము చేసికొని స్వర్గమునకు వెళ్లిపోయెను.

అకపివరుడును ఘృతాచివెనువెంటఁ బోవుచు నామెరూపసంపద సరయుచు సమ్మాదచిత్తుఁ డగుచుండెను. ఘృతాచియు నాబలశాలియైన కపికుంజరుడు విశ్వకర్మ యని తెలిసికొని యాతని వరించెను. తరువాతఁ గవీంద్రుఁడు తస్వంగియైన యాఘృతాచిఁగూడ ప్రసిద్ధమగు కోలాహలపర్వతముపై వాసముచేసెను. అక్కడనుండి వారు కొంతకాలమునకు శింధ్యాద్రి కరుడెంచి యచ్చట వసించజొచ్చిరి. ఇక నిచ్చట నానరవరులు కాశికీజలములలో స్నానము లాచరించుకొని యలసటయుఁ బాసయుఁ దీర్చుకొనుటకు మధ్యాహ్నకాలమున విశ్రాంతిగఁగి మరల రథముల నధిరోపించి సప్తగోదావరీతీరమున కరుడెంచిరి. పిమ్మట వారు రథములనుండి దిగి జలములలోఁ జొచ్చిరి. వారిసారథులును స్నానములుచేసి జలములం గోలి యశ్వములకును స్నానములు గావించిరి. తరువాత వారొకముహూర్తకాలము రిమణీయమగు పచ్చికబయలునం దశ్వములను విహారాగము విడిచిపెట్టిరి. తరువాత వాహనములతో నారోహకు లందఱును సంతృప్తులై ప్రసిద్ధదేవాలయమున కభిముఖులై బయలుదేరిరి. ఆదేవాలయమునందున్న వరాంగన లవ్వకు మారమునందుండి గుడ్డపుకెక్కలచవ్వకులు విని “ఇది యేమి చెప్తుమా” యనుకొనుచు హాటకేవ్వరునినన్నిధికి వెడలిపోయిరి. తరువాత వారచ్చటిచంద్రేశాల నెక్కి చక్రవేత్రములతో నలుదెసల నవలోకింపజొచ్చిరి. కొందఱు సర్పములు తీర్థసలిలములలో స్నానములుచేసి వచ్చుచున్నట్లప్పుడు వారు చూచిరి. ఆవచ్చుచున్నవారిలో జటాపటలధారియైయున్న సుశకునిఁ జూచి చిత్రాంగద మందహాసవదనయుఁ బులకాంకురితశరీరయు నై తనతోడిచెలులతో నిట్లు పలికెను.

“చెలులారా ! మనవంకకు వచ్చుచున్న యానీలనీడగాత్రుఁ

డు, నాజానుబాహుడు, బిలియదర్శనుడు నగు యువపురుషుని జూ
డఁడు. ఆవృషసంపదమచే నేను మొట్టమొదటఁ బతిగా వరించితిని. మ
ఱియుఁ జూడుము. ఆసునర్ణవర్ణుని జటాపటలమండితుఁడును నైన
ప్రేమిణపురుషుడు నిశ్చయముగాఁ దవస్థివరుఁడగు ఋతధ్వజుఁడే.
అంపల కించుకము సందేహములేదు.” అని చిత్రాంగద పలుకఁ
గాఁ దరువాత దమయంతి హ్వముతోఁ దవసఖులను జూచి “ సఖు
లారా! చూడుము. ఆవచ్చుచున్నవారిలో నాపురుషక్రేష్ఠుడు ఋత
ధ్వజనందనుఁడు, అది నిశ్చయము.” అనియెను. ఇక్ష్వాకుస్య లోకానితో
నొకరు ముచ్చటించుకొనుచు నప్పు డందఱును జంద్రీశాలను డిగి శం
భునిసన్నిధి కరుడెంచి సుమధురకంఠస్వరిములతో సంగీతములు వాడఁ
దొడంగిరి. శంఖో, శర్వా, త్రినేత్రా మొదలగు నామములతో వారు
సుగానముచేసి ముగించునంతలో ఋషిగణమును, రాజగణమును, ద్వి
లోకవిధాతయుఁ ద్ర్యంబకుఁడు నైన హటకేశ్వరుని దర్శించుకొట
కచ్చటి కరుడెంచిరి. తాము రథములనుండి దిగుటకుఁ బూర్వమే ను
న్నతలై యావరాంగసలు శంభునిసన్నిధానమున నుండి సుమధురసం
గీతములు పాడుచుండుట వారు చూచిరి. తరువాత సురధుఁ డావిశ్వ
కర్మసందినియు, దవప్రణయినియు నైన చిత్రాంగద నీక్షించి సంప్ర
తించిస్తాఁడును, బ్రహ్మపులకితగాత్రుఁడు నయ్యెను. ఋషివరుఁడైన
ఋతధ్వజుఁడును, దవ్వంగియైన యాచిత్రాంగదను జూచుచు యోగ
సామర్థ్యముచే సర్వవృత్తాంతమును దెలిసికొని లోలోన నానందింపఁ
జొచ్చును. ఆతరువాత నందఱును గూడి స్తవపారిపురస్సరముగా హ
టకేశ్వరునికిఁ గృమిపూజ లొనరింపజొచ్చిరి. ఇక్కడ జిత్రాంగద
ఋతధ్వజుఁడు మొదలగువారిని జూచి సహృదయలగు తననెచ్చెలు
లతో వారి కెరుఁదేగి వారి కభినవాదము లొందించును. అప్పు డాతా

పనుఁ డగుబుత్తధ్వజపుత్రుఁడును రాజగణముతో వారి సభిసందించి
 హస్తచిత్తుడై యచ్చటఁ బ్రవేశించెను. ఓనుండరీ ! ఆసమయమందు
 ఘృతాచితోఁగూడ నాకపివరుఁడు గోదావరీతీర్థములో స్నానముచేసి
 కొని హటకేశ్వరుని దర్శించుకోరికతో నచ్చటి కరుదెంచెను. వరవర్ణి
 నియైన చిత్రాంగద, తనతల్లియుఁ బ్రియదర్శనియు నైన ఘృతాచిని
 జూచి యాస్లాదితురాలయ్యెను. అప్పుడు ఘృతాచిన్నహస్తరముతోఁ
 దనతనయును గొంగిలించుకొని కన్నీ రొలికించుచు మరల మరల నామె
 ముక్తకము నాఘ్రాణింపఁబెట్టెను. అనంతరము శ్రీమంతుడైన ఋ
 తధ్వజుఁ డాకపిని జూచి “ నీవు మహాత్ముడైన గుహ్యకునిఁ దోడ్కొ
 నివచ్చుటకు వేగముగా సంజరాచలమున కేగవలయును. పాతాళము
 నుండి కందరమాలిని, స్వర్గమునుండి గంధర్వరాజున పర్యవ్రాజుని వేగ
 ముగా నిచ్చటికి వెంటఁబెట్టుకొని రావలయును. ” అని పలికెను. ముని
 యిట్లు చెప్పినతరువాత దేవవతి కపిని జూచి “ కపివరా ! గాలవముని
 నిగూడి నీ విచ్చటికిఁ దోడ్కొనిరావలయును. ” అని పలికెను. అమి
 తేశ్వరుడైన కపివరుఁ డాదేవవతిపలుకులు ముగియగానే వెంటనే
 వారందఱిని దోడితెచ్చుటకై బయలుదేఱెను. ఆతఁ డప్పుడంజనుని
 బిలిచి తరువాత “ మరపర్యవ్రాజున కేగి యచ్చటఁ బర్యవ్రాజుని నామం
 త్రాణము గావించి, జహుశ్రీమతో సప్తగోదావరీతీర్థమునకును పాతా
 లమునకు నేగి యచ్చటఁ గందరమాలి నాహ్వనముచేసి పాతాళమునుం
 డి యీశ్వరుని వచ్చి భూమియందలి నారాస్థానములఁ బర్యటన మొనరిం
 పఁజూచును తరువాత మాహివృత్తీగరమున కేగి తపోఽధియైన గాల
 వుని దర్శించి కపివరుఁ డాతనిసన్నిధి కేగి యాతని వెంటఁబెట్టుకొని
 సప్తగోదావరీతీర్థమున కరుదెంచి యథావిధిగా స్నాన మొనరించుకొని
 హటకేశ్వరమునకు వచ్చెను. ఇచ్చటికి వచ్చి డమయవతియు దేవవతిని

జూచి ప్రత్యుత్థానపూర్వకముగా గాలపున కభివాదనము లొనరించెను. అచ్చటి సరకుతులుగూడ నాతపోధను సర్పించి యతులూనందముతో యధానుఖ్యులై కూర్చుండిరి. వారందఱు నట్లు కూర్చుండి యుండఁగా, గపివరునిచే బిలువఁబడిన మహానుభావులగు, యక్ష, గంధర్వ, దానవు లచ్చటి కరుదెంచిరి. వారట్లరుదెంచుట చూచి యా విశాలనయనలైన వారితనయలు స్నేహసిక్తనయనలై తమతమతండుల నాలింగనములు గావించికొనిరి. దమయంతి మొనలగు వరవృక్షులు తమతమతండులను గొఁగిలింగిచొని యానందిత లగుచుండుటఁ గాంచి విశ్వకర్మనందినియైన చిత్రాంగద నయనద్వయము బాష్పజల పరిపూరిత మయ్యెను. సత్యవ ద్తయైన ఋతధ్వజుఁ డిప్పు డామెను జూచి “వత్సా! నీవు దుఃఖము నొందవలదు. ఈవాసర శ్రేష్ఠుఁడే నీశండి.” అని పలికెను. ఋతధ్వజునివలఱ కాలకింపఁగానే లజ్జచే జిత్రాంగదకుఁ జైతన్యము లోపించిపోయెను. ఆమె యప్పుడు తనలో “అయ్యో! విశ్వకర్మ వాసర మెట్లయ్యెను? నిజముగా నే నాతనికిఁ కుపుత్రినై జన్మించితిని. కాకున్న నిట్టిసంఘటన మెట్లగును? ఏమైన నగుఁగాక. ఇప్పుడే నేను దేహత్యాగము గావించుకొనుట కర్తవ్యము” అని భావించుకొని, తరువాత ఋతధ్వజునిఁ జూచి “బ్రాహ్మశాస్త్రమా! వాపవశముచే నాకుఁ జైతన్యము శూన్యమైపోయెను. నీవు నన్ను రక్షింపుము. నేను బిత్పఘాతినినై యుంటిని. నిశ్చయముగా నాకు దేహపరిత్యాగమున కనుమతి యొసంగుము.” అని ప్రార్థించెను. అంతరము మునివరుఁ డామె నూఱడించి “వత్సా! ఇప్పుడు నీవు వివాదము నొందవలదు. కాదలఁచిన కార్యములు కాకిమాన్త, నీవు దేహత్యాగ మొనరింప నెంతమాత్రమును దలంపకుము. నీశండి మరల సురశిల్పియై విరాజిల్లగలడు. ఘృణాచిగర్భమునందు సంతా

నము గలుగఁగానే నీతండ్రికి నిజహాపము పొర్పించుచు, సందేహము లేదు. " అని భావితాత్ముడైన బుద్ధినరుఁడు పలుకఁగానే ఘృతాచి చిత్రాంగదను సమీపించి యిట్లు ఎలికెను.

“ పుత్రీ ! నీవు శక్తికంపకుము. వదిమాస్యములలోనే నాగర్భ మందుఁ బిత్తతూయ్యడైన యొకపుత్రుఁడు పుట్టెను గాఁగలఁడు, సం దేహ మెంతమాత్రమును లేదు. ” అని ఘృతాచి పలుకఁగా జత్రాంగ ద యత్యంతశంతోప తాంతరింగమై యప్పుడు తపవివాహమునుగూర్చి యుఁ, దండ్రీకర్మమునుగూర్చియుఁ, బ్రవక్షించుచుండెను. చిత్రాంగ ద నెచ్చెలులైన యాకన్యలును నామెకోరిక ననుసరించి యామెవివాహ కాలము నిర్దేశించుచు సచ్చటనే యుండిరి. తరువాత దశమూస ములు గణచుటయు నశ్శసమైవ ఘృతాచి గోదావరీతరమునందొప్పు త్రునిఁ గాంచెను. ఆరెంపేరు నలుఁడు. సంరాంముగ్గిఁ వెంటనే విశ్వ కృతుఁ గిపశరీర మంతిద్విత మయ్యెను. అప్పు డాతఁడు తననుహిత మైన చిత్రాంగద నాదరముతో నాఁరింగన మొనరించుకొని, చురకైన రుక్మను సుపత్నియై యందుని సమ్రోచించుకొనియెను. వెంటనే సురకైన రపరివృత్తుడై యందుఁడు హాటకత్థిమున కేతెంచెను. దేవతలును, గంధర్వులు, ఎచ్చగుచు రాఁగానే రాత్రె యుర్రుకృష్ణముఁడు బుధ్వ జానిఁ జూచి “ బ్రహ్మహ్మమాగ్నీ ! కందరమాలి నందినిని జూచాలి. ను బాణిగ్రహణము గావించవలయును. ఆదైత్యునిదిని నీసమక్షమునందే యాకనిని బాణిగ్రహణము చేయుఁగాక దమయంతిని రూపవంతుఁ డగు శకుని పరిణయమగుఁగాక. యథావిధిగా నిగ్నియం దాహుత్య ప్ర దానములు గావించి యీచేవనలకి నేను బలి సయ్యెదను. ” అని ఎలికెను. బుద్ధిమైవ బుధధ్వజుఁడు మనుపుత్రుడైన యంద్రద్యుమ్నుని పలుకఁట నమ్మకొంచెను. అప్పుడు గాలవాడిబుద్ధివృక్కులు సంతప్త

చిన్నులై హోమోపకరణములు మున్నగునవి సంగ్రహించుకొని యథా శాస్త్రముగా నగ్నియం దాహుతులు గావించి యుత్తమవివాహానిధులు పూర్తిగావించిరి. గంధర్వబృందము అప్పుడు గానమొనరింపజొచ్చిరి. అప్పురోగణములు నృత్యములు చేయుచుండిరి. మొట్టమొదట దైత్యునందినిని జాబాలి పరిణయమయ్యెను. తరువాత నింద్రాదులకును నీకి వేదవతితో నిధినిహితముగా పివాహము జరిగెను. అంతగము శికుని యక్షకన్యను బాణిగ్రహణ మొనరించెను. ఓకశ్యాతే ! చిట్టచివర సురధునితో జత్రాంగదయుద్వాహము జరిగెను.

ఓక్కశోదరీ ! ఈవిధముగా నక్కడ వారందఱును బెండ్లిండ్లయెను. వివాహములు సాంగములుగాఁగానే ఋషిధ్వజుఁ డింద్రాద్రిదేవతలను, దానవులను జూచి “ మీరెల్లఱు నీవు సోదావర్తిత్యమానందు సదా నివాస మొనరింపుమండవలయును. విష్ణువంశి యాస్త్రిష్టమై నైశాఖమాసమునందుఁ తప్పుక నెవనింపవలయును.” అని పలికెను. దేవత లండఱును “ రథాయ్త ” అని పలికి నవాన్వై న్వగ్రామమున కేగిరి. అప్పుడు మును లాకరిముతో నపుత్రులై ఋషిధ్వజుని శంఖంబుకొని తమతమ నెలవులకు వెడలిరి. నరపతులును దమరమప్రణయినులతోఁగూడి నిజవగరముల కేగి హృష్టిచిత్తులై వివిధఋషిభోగములతో నిరాకరులై వాసముచేయుచుండిరి. “ ఓకశ్యాతే ! ఇదియే చిత్రాంగదపూర్వవృత్తాంతము. కావున నోపన్యసలాశలోచనా ! లలనారత్నమా ! నీవు నన్ను మన్నింపుము.” అని నరదేవనందఁడు తగు దండఱుచు, భూదేవనందనియుఁ గుంఁగాక్షియు నగు నరదను విశేషముగా లాలింపఁబెట్టెను. అప్పు డరదయు నాతిసికి హృదువాక్యములతోఁ బ్రత్యుత్తర మిఱచుచుండెను.

—♦ దండభస్మీకరణము. ♦—

అరజ యిట్లు చెప్పఁ దొడఁగెను. “రాజా! నీకు నేనింక విస్తారముగాఁ జెప్పఁజాలను. నేనాత్మదానము గావించుకొనుట కించుకయు సమర్థుడాలను గాను; నే నాత్మదానము నొపంగకున్నచో నాతండ్రి శాపమునుండి నీవును నేనును గూడ రక్షింపఁబడఁగలము.” అని యామె చెప్పెనుగాని, దండకరాజునకు దుర్బుద్ధివశమున సంతఃకరణము కామమోహితమైపోయెను; భాగవనందని యిట్లు తర్కవిత్తర్కములు నేయుట కారంభింపఁగానే, యాతఁ డిఁకనిలువఁజాలక యామెను బలాత్కారముగాఁ బట్టుకొనియెను. మదాంధుడైన రాజువృక్షరజదరిత్రమును గళంకితమును గావించి భయముచే నాశ్రమమునుండి బయలుదేరి తనసగరమునకు వెడలిపోయెను. ఆతస్వంగియైన యరజ యప్పుడశుచిడైన యాశ్రమబహిర్భాగమునం దథోముఖుడై పడియుండి తండ్రి దలంచుకొనుచు మహాగ్రహగ్రస్తయైన శశిప్రణయిని రోహిణివలె మూలమూలకి రోదసముచేయుచుండెను. అనంతరము చాలకాలమునకు యజ్ఞక్రియలు సాంగములై సతరువాత, శుక్రుఁడు తనయాశ్రమమున కరుదెంచెను. ఆతఁ డట్లు రాఁగానే తనకూతురైన యరజ రజస్వలావస్థయందు సంధ్యారాగరంజితమై యాకాశగచ్ఛయిన మేఘతేజవలె నాశ్రమస్రాంతమునం దుండుట కవఁబడియెను. అట్లామెను జూచి శుక్రుఁడు “బిడ్డా! ని న్నిట్లు ధర్మతను చేసినవాఁ డెవ్వఁడు? ఎవ్వఁ డిప్పుడు దోషసంయుతమైన యాశీవివముతో నాటలాసుట కభిలషించెను? ఆదుష్కృతియైన పాపాత్ముఁ డెదిక్కున కేఁగెను? నేనును వానిని వెదికుట కిన్ని డేలుపోవలయును? ఏనాపాత్ముఁడు నీయట్టశుద్ధచారిణిని నేడు ధర్మతను గావించెను?” అని యడిగెను. అరజ తండ్రిని జూచి యశ్వింతకంపితురాలు గాఁజొచ్చెను. మెల్లమెల్లగా

నామె లజ్జాభావముతోఁ దండ్రు కిట్లు చెప్పెను. నే నెంతగా నివాహించుచున్నను మీశిష్యుడైన దండుడు, అనాథను తోదన పరాయణురాలను నగు నన్ను గళంకితను గావించెను." అని తనకన్య చెప్పఁగా శుక్రాచార్యుని నయనద్వయము రోషకపాముల మైపోయెను. ఆతఁడప్పుడు పవిత్రుడైన యాచమించి యిట్లు పలికెను. "దండరాజు మా దాంధ్యమైన నాయాజ్ఞను, భయమును, గౌరవమును గూర్చి లక్ష్యము సేయక యరజను ధర్మమృతను గావించెను. ఈయపరాధముచే నప్తరాత్రీములలో నాతఁడు రాజ్య, భృత్య, సైన్య, వాహనసమేతముగా భస్మీభూతము కాఁగలడు." అని మునిప్రవరుడైన శుక్రుఁ డిట్లు దండు నభిశప్తుని గావించి, యరజను జూచి "బిడ్డా! నీవు పాపప్రతిఘోషముకొఱకుఁ దవమాచరించుచు నిచ్చటనే యుండుము." అని చెప్పెను. ఇట్లు చెప్పి భగవానుడైన శుక్రుఁడు దండునకు శాపమిచ్చి తాను దానవులముఖ్యపట్టణమైన పాతాళమున కేఁగెను.

తరువాత దండరాజు విశేషమైన తన బలగర్వమునకు ఫలముగా నప్తరాత్రీములలోనే రాజ్య బల వాహనములతోఁగూడ భస్మీపటలమైపోయెను. ఈకారణముచేతనే దేవతలు దండకారణ్యమును బరిత్యజించిరి. ఇందువలననే శంభుఁడా యరణ్యమును రాక్షసుల కావాసముగాఁ జేసివేసెను. ప్రాకృతులైన మనుష్యుల నిట్లే పరాంగనలు సుకృతహీనులను, బరాభూతులను, భస్మీభూతులను గావించుదు. కనుక నోయంధకా! నీ వింక దుర్బుద్ధిని మరలించుకొనుము. సాధారణనారియే యిట్లు దురాత్ములను భస్మముచేయఁజాలియుండుగా నిక గిరి, ద్విసందిని సంగతి యేమి చెప్పవలయును? ఓదైత్యతాజా! మహాదేవుని జయించుటయు సుగానురులకు సాధ్యమైతవనిగాడు. విశేషించి యెవ్వనిని దర్శించుటకైనను సుకృతము చాలతో, అట్టివానిని రక్షి

తృణాన జయించుట ముమ్మాటికి నసంభవము. అని ప్రహ్లాదుడు
 చెప్పినచో, అప్పుడు కోరికఁజూపినతత్త్వము పెద్దనిట్టూర్పును విడిచి
 తేజః డనునందునితో నిల్లు వలుకఁజూచెను. “ఓయసురా! మహాదేవున
 కొకధర్మ మున్నది లేదు. అతనికిఁ గల విశేషము శరీరమంతయు
 భస్మముపూసికొనుటయే. ఆయేకాకి నాతో యుద్ధమొనరింపఁ
 గలఁడా? అంభకుడు స్వయముగా నిందునికై నను భయపడువాడుగాఁబడు,
 ఇతఁ నాతనికి మనుష్యులవలన సంతకుమునుపే భయములేదు
 ఇప్పు డీవృషభము నెక్కి తిరిగెడి మహాదేవుఁ డనువాని కాలఁజేల
 భయపడును?” అని యాధకానురుఁడు ఎలుకఁగాఁ బ్రహ్లాదుఁ డాతని
 ధీమతాచార్యములను విని యాతని క్లినియెను. “నీవివృష పలికినపలుకు
 లొకపక్షముతో ధర్మవిరుద్ధములు, నింకొకపక్షముతో నర్థవిరహి
 తములు నై యున్నవి. నిజముగా నీమాట లత్యంతనిండనియము
 లగుటచే నెల్లను శూమార్హములు గావు. ఓయంధకా! వహ్నికిని బ
 తంగమునకును, సింహమునకును సృగాలమునకును, గజేంద్రమునకును
 మశకమునకును, స్వర్గమునకును బౌతాలమునకును బరస్పర భేద మెంత
 గాఁ జెప్పఁబడియున్నదో, మహాదేవునకును నీకును సంతకంఁజెను
 ప్రభేద మగలదుచున్నది. కనుక నోవీరా! నిన్ను నేను మరలమరల
 నివారించుచున్నాను. మఱియు నివారింపఁగలను ; నీ వాతనికిఁ బ్రతి
 ద్వంద్విగాఁ బోవలవదు. మహామతియు మహద్వియునైన యసితఁ
 డీవిషయమున నేమిచెప్పెనో వినుము.

ఏజనుఁడు ధర్మశీలుఁడై యభిమానియు రోషవిజయుఁడును,
 విద్యాంసుఁడు వినయుఁడును నగుచున్నాఁడో యాజనున కెప్పుడును
 నెందువలనను సంతాపముగాని, క్లేశముగాని కలుగదు, స్వదారయం
 దుఁ బరితుష్టఁడును, బరదారయందుఁ బరాజ్ఞాభాఁడును నగువానికిఁ

బ్రహ్మచర్యముతో నేమియు భయకారణ ముండదు. ధర్మహీనుడు, గల హాస్రియుడు, సదా పరోపతాపి, శుశ్రీశాస్త్రవర్జితుడు, పరధనపర దారాసక్తుడు, అవస్థసంగ మకారీయు నైనవాఁ డహమునందుచు బర మునందును నెందును నుఖమొందజాలడు. ఇందుకొఱకే భగవానుఁ డైన ప్రభాకరుడు ధర్మమర్యాదల నుల్లంఘింపకుండెను. భగవానుఁ డైన వారుణియుని రోషసరాయణుడు కాకుండెను. సూర్యసుతుఁడైన మనువు విద్యాన్వితుఁ డయ్యెను. మఱియు నగస్త్యముని నిరంతరము ను స్వదారయందు సంతృప్తిచిత్తుఁ డయ్యెను. ఈమహాపురుషు లందఱును గులక్రమాగతనిధివాక్యములకు నశ్శబ్ద యెవ్వఁడును బాసనట్లు గారు, సర్వదా వీరు పూర్వమునే యనుష్ఠింతురు; అందుచే వీరందఱును తేజస్వితే, యందఱుచు శాపవరదానసమన్వితే, అందుచే మురసిక్త నిర్వృప్తాఃతులే.

పూర్వమునం దుగ్గమితుఁ డనునాతఁ డధ్యనేవాలిచ్చుచుండెడివాఁడు. విభూ డనువాఁడు నిర్వము కలవాప్రియుఁడగు నుండెడివాఁడు, దురాత్ముఁడైన నముచి నిరంతరము బరిపేక్ష మొ గొనుచుండెవాఁడు, సుతిరా బల్యధికిగర్వముఁడై యుండువాని, హిరణ్యాక్షుఁడెప్పుడును బరధనాసక్తుఁడగు నుండెవాఁడు, వానియనుజుఁడు మూర్ఖుఁడును దుర్బుధ్యయు నై యుండువాఁడు, మఱియు నుత్తమోజుఁ డయి మను సువర్ణస్త్రీయ మొసరించుచుండెవాఁడు, అన్యాయాచారములను చే వీరందఱు మృత్యుముఖము బడసోయిరి. అందుచే ధర్మ మెప్పుడును బ్రత్యక్షమవలెను. అదియే సరమగతి, మనుష్యులు ధర్మహీనులైనచో మహాకారవమునందును వాంకఁ జోటుండిదు. స్వర్గముందును, మర్త్యమునందును, సర్వత్ర ధర్మ మొక్కటిమాత్రమే మనుష్యుల సద్ధిరింపఁగలది. అధర్మఫలముచెలినే మనుష్యు లిహపరకాల

ములయందుఁ బరితలుగుచున్నారు. ధర్మిష్ఠులైనవారు సర్వదా పరదా రవిముఖులు గావలయును. ఏమన? పరదార యొక్కటియే యిరువ టియొక్కనరకములయందుఁ బడుటకు నిదాన మగుచున్నది. పరదార పరిహార మన్నివర్ణములకును బవిత్రముఖ్యధర్మ మని చెప్పబడినది. ఏజనుఁడు పరధర్మపరదారాసక్తుఁ డగుచున్నాఁడో వాఁడు బహువర్షము లు చొరవఁగి మరుభవింపవలయును. దేవర్షిమైన యసితుఁడు పూ ర్వముండు గిరుడారుణులదగ్గఱ నిట్లు ధర్మనిర్ణయము గావించెను. విజ్ఞు లైనవా రెప్పుడును దూరమునుండియే పరదారను బరిహరింపఁగలరు. అజ్ఞజనులుమాత్రము పరదారసేవయందే పరాధూతులైపోవుచున్నా రు.” అని ప్రస్థానాదుఁడు చెప్పగాఁ విని యంధకుఁ డిట్లనియెను—“సీ పు ధర్మనిష్ఠుఁడనై ధర్మానుష్ఠానమును జేయుచుందువుగాక. నేను ధర్మ ము నాచరింపజాలను.” అని చెప్పి యంధకుఁడు శంబరుని చిలిచి యాతని కిట్లాదేశించెను—“శంబరా! సీవు సత్వీరముగా శైలేంద్ర మైన మందరమున కేగి శంకరుని జూచి—“ఓభిక్షుకుడా! నీ వీనుం దరకందరమైన మందరము నెందులకు రక్షించుచున్నావు? నీయుద్దేశ మేమో తెలియజేయుము. శ్రాద్ధదేవత లెవ్వరును నాశాసనము ను ల్లంఘింపజాలరు. ఇంక సీవు నన్నతిక్రమించి యామందరాచలము నం దెల్లువాసముచేయఁగలవు? మందరము నీ కేకాంతప్రియనికేతన మే యైనచో నాయాజ్ఞను నెఱవేర్చుము. నీవత్నిని నాకు సమర్పింపు ము.” అని నేననుజ్ఞ యిచ్చుచున్నట్లెఱింగింపుము. అంధకుఁ డిట్లా దేశింపఁగా నాతనియాజ్ఞను శంబరుఁడు శిరిసావహించి భవానితో శం కరుఁ డధిష్ఠించియున్న మందరాచలమునకు సత్వీరముగాఁ బ్రయాణ ముచేసెను.

అసంతక మారఁ డచ్చికి కేగి శంబరునిమాదేశవాక్యములు

తూచా తప్పకుండ శంకరునిసన్నిధిని విన్నవించెను. మహాదేవుఁ డప్పుడు భవానీపన్నిధానమునందే వాని కీర్లు ప్రత్యుత్తర మొసఁగెను. ధీమంతుఁడైన యిందుగ్రామ నా కీమందరపర్వతమును దానముచేసెను. ఆతనియనుమతి లేకుండ నేను దీని నిప్పును పరిత్యజంపజాలను. ఇఁక రెండవది, యంధకుఁ డేగిరిబాలను వాంఛించి నిన్నుఁ బుత్రుఁడనో, ఆవిషయములో నాయుత్తర మేమనఁగా, నీమొక సమ్మతమైనచో నట్లే వెడలవచ్చును. నే నీమొను నిగ్బంధించి యుంచుకొనలేదు.” అని శివుఁ డు పలుకఁగఁగాఁ దరువాత గిరిసుతయు శంబరు నుద్దేశించి “ఓవీరా! నీవేగి నేను జెప్పినట్లుగా నభిజ్ఞుఁడైన యంధకున కీమాటలను జెప్పుము. “నేను బదాతిగా నుండెదను. నీవును హరుఁడును బ్రాణరూప మైన ద్యూతక్రియలోఁ బ్రవేశించి యెవ్వరు నన్ను జయించుటకు సమర్థు లగుదురో వారే నన్నుఁ గైకొనవలయును.”— ఇట్లు పార్వతి చెప్పఁగా బుద్ధిమంతుఁడైన శంబరుఁడు సంగతిని గ్రహించి శంబరుని వద్ద కేగి హరపార్వతులచే వంచింపఁబడిన సకలవాక్యములు యథాయథగా విన్నవముచేసెను. అది విని యంధకుఁడు క్రోధఘృష్ణాతనయ నుండై నిట్టూర్పునిగుడ్చి దుర్యోధనుని బిలిచి యిట్లుజెప్పెను. “మహాభుజా! నీ వేగి యిప్పుడే దుశ్శీలయైనరమణియుంబోలె నమరాలంకారమున కుపయోగినియై యున్న దృఢదుందుభిని నిస్సంకోచభావముతోఁ దాడన మొనరింపుము.” ఇట్లంధకుని యాదేశమును బొందిన వెంటనే దుర్యోధనుఁడు తనబలవీర్యవేగముల కనురూపమైన దృఢభావముతో దుందుభిని మోయింపఁజొచ్చెను. బలవంతుఁడైన దుర్యోధనుని దృఢతాడనముచే నాభేరి యప్పును రాసభివలె భైరవరవముతో మరలమరల నినాద మొనరింపఁజొచ్చెను. అదుందుభిద్వని విని మహాసురు లందఱును , భేరి మోగెనున్న శెందులతో’ యని యొండొ

రులు ముచ్చటించుకొనుచు నర్చనము పభాస్థలమున కేతెంచిరి. నేనా
వతియగు బలవంతుడైన దుర్యోధనుడు వా రందఱకు సకలవృత్తాం
తము జరిగినదిజరిగినట్లుగా నెఱింగించెను. అప్పుడాప్రభలమహాసురపై నృ
ము యుద్ధాభిలాషతో బద్ధసన్నాహమై యుంధకునివెంట గజములను, అ
శ్వములను, ఉప్రములను, రథములను సధిరోహించి బయలు దేతెను.
అంధకాసురుఁ డస్వకు పంచనల్పప్రమాణము గల తనరథము సధిరో
హించి మహాదేవుని జయించునభిప్రాయముతో బయలు దేతెను. అ
ప్పుడు జంభుఁడు, కుంజంభుఁడు, హుండుఁడు, తుహుండుఁడు, శంబరు
డు, బలి, బొలుఁడు, కార్తవ్యుఁడు, హస్త, సూర్యశర్మ, మహా
దరుఁడు, అయశంకుఁడు, శిబి, శాలువుఁడు, వృషపర్వుఁడు, విరోచను
డు, హస్తగ్రుఁడు, కాలకేమి, సంహృవఁడు, కాలనాశనుఁడు, సర
భుడు, నదులుఁడు, వీర్యశాలి, వృక్షుఁడు, కుక్కుభుఁడు, పాకుఁడు,
విరాళుఁడు, కాలుఁడు, శంబరుఁడు మొదలుగువారు, మఱియుఁ ద
క్కిలమహాబలశాలులు, మహావీర్యులు నగు బలవంతులును వివిధా
యధిభారులై యుద్ధాఢము బయలు దేశిరి. దురాశ్వుఁడును, దైత్య
పతియు నగు సుంధకుఁడు, కుక్కుభిషకుడై కాలనాశుఁడై యుత్రిశుఁ
డై యుండెను. కావుననే మహాదేవునితో యుద్ధము చేయునో, మహా
చలమైన మందరభూమిని, కడు దెంచెను.

పురాణ గ్రంథమాలిక, పితాపురము.

ఇందు పురాణ గ్రంథములు తెలుగువచనరూపమున రెండేసి నెలల కొక్కొక్క సంపుటము చొప్పున 200—250 పుటలవంతిన డెమ్మిపైజానర బ్రకటింగు బడుచుండును.

విబంధనలు.

1. ఇందు చందాదారులగువారు రు 0-4-0 లు పరివేశకునుము చెల్లించవలయును.
2. చందాదారులను పోస్టేజిమునితర్జుకుర్కులు మేమే భరించి ఒక్కొక్కసంపుట మొక్కరూపాయకు మాత్రమే పంపుచుండుము. (చందాదారులు కానివారికి పోస్టేజీ గాక రు 1-8-0 లు.)

సంవత్సరాదిబహుమానము

9 పురాణసంపుటములు రు 13-8-0 వెలగలవి
రు 6-0-0 లు మాత్రమే
విభి వసంవత్సరాదివఱకు.

శీవపురాణము ౧	రు 1-8-0
శీవపురాణము ౨	1-8-0
శీవపురాణము ౩	1-8-0
శీవపురాణము ౪	1-8-0
శీవపురాణము ౫	1-8-0
బ్రహ్మపురాణము ౧	1-8-0
బ్రహ్మపురాణము ౨	1-8-0
నామసపురాణము ౧	1-8-0
నామసపురాణము ౨	1-8-0

 సెప్టెంబరు దీనికిని చందాదారు లగువారికే రు 6-0-0 ల కిచ్చెదము. ఇతరులకు రు 10-0-0 లగును. పోస్టుకర్చులు వేటు.

సంపాదకుడు,

పు రా ణ గ్రం థ మాలిక, పితాపురము.

స్త్రీల వ్రత కథలు

(బాలాంత్రపు వేంకటరావుచే రచింపబడినవి.)

ఇవి బాలికలకును స్త్రీలకందఱకును అత్యంతోపయుక్తములుగ నుండునట్లు రచింపబడినవి. ఆంగ్లములలో నోములు పట్టిన స్త్రీలుండరు. పూర్వమువలె కథలు వచ్చిన తెడ్డముత్తయిరువలు లేని యాయదవదియవత తాల్మిని, స్త్రీలలో విద్య వ్యాపించుచున్న యిప్పుడు. స్త్రీలందఱును సులభముగ జనువుకొని యానోములు పట్టుటకై సులభశైలిని రచింపబడినవి. ఎంతకాలముక్రిందటనో 1, 2 భాగముల 1-2 కుంపులు చెల్లిపోయినవి. మరల మూడవకుంపును, 3 వ భాగము మొదటి కుంపును ముద్రించినాము

ఇవి మూడభాగములుగ, భాగములు 32 నోములు (ఉద్వాసనములనహా)నొ ప్పన మూడుభాగములలోను 97 నోములు కలవు. చెల భాగము 1 కి 0—6—11. పోస్టేజి కొనువారె ధరించుటెను. 1, 2, 3 భాగములు చెలకు స్థిరముగ నున్నవి.

ప్రథమభాగము — 1 మోచెటిసద్దుము (మూగనోము) 2 పదారుకుడుముల తద్దకథ, 3 ఉండ్రాళ్ళకథ, 4 అలతల్లకథ, 5 శ్రావణముగగవారముకథ, 6 వర లయ్యెనొకకథ, 7 చిట్టిబొమ్మకథ, 8 పనుపుగౌరికథ, 9 మొగదోసిళ్ళకథ, 10 చిత్ర గుప్తునిసోముకథ, 11 చిట్టికాంతికథ, 12 కందగౌరికథ, 13 ఉమ్మగౌరికథ, 14 గణేశ కునిసోముకథ, 15 గొడిసెసోముకథ, 16 వావిల లక్ష్మీవారముకథ, 17 మారేగుదర ముకథ, 18 సంపద + కుక్రవా నోముకథ 19 మార్గశిరలక్ష్మీవారముకథ, 20 శో కములేని సోమవారముకథ, 21 పూర్ణిమివారముకథ, 22 గామికుంకుమనోముకథ, 23 చెలగలగౌరికథ, 24 అపదలేని అనివారముకథ, 25 ముచ్చసినూడుపున్నముల నోముకథ, 26 కుండేటి అనూవాస్యనోముకథ, 27 దంపత్రాంబాలమునోముకథ, 28 పదహారుఫలములనోముకథ, 29 సౌభాగ్యతేదియలుకథ, 30 మాఘపాదివారము కథ, 31 మార్గపద్మముకథ, నందికేశ్వరవ్రతకథ

ద్వితీయభాగము — 1 గాజులగౌరిచేరికథ, 2 గ్రహణగౌరికథ, 3 పోలిన్యర్త మునకెళ్ళకథ, 4 పోలాలమావాన్యకథ, 5 కుంకుమగౌరిచేరికథ, 6 నిత్యశృంగారము కథ, 7 ఉగయకుంకుమనోముకథ, 8 కుంకుమగౌరినోముకథ, 9 చిట్టగౌరికథ, 10 తవుడుగౌరికథ, 11 కాకదానముకథ, 12 చక్రిమాటిమంగళవారములకథ, 13 రేగు లగౌరికథ, 14 పండు తాంబూలములనోముకథ, 15 మునికార్తికవ్రతము, 16 కన్నె తులసెమ్మకథ, 17 కాలగిరిగౌరికథ, 18 అట్లవిండలపపువ్వుకథ, 19 పదుపువ్వుల నోముకథ, 20 కర్తిక పోమ్మకథ, 21 తేరిగిపాదివారములకథ, 22 గుమ్మడి గౌరికథ, 23 పువ్వులతాంబూలములనోముకథ, 24 గంగంతాంబూలములనోముకథ, 25 పనుపు తాంబూలములకథ, 26 మాఘగౌరికథ, 27 బాలాదివారముకథ, 28 బచ్చలి గౌరికథ, 29 పువ్వులక్ష్మీకథ, 30 చిలుకముగ్గులనోముకథ, 31 బొమ్మలనోముకథ

తృతీయభాగము — 1 అన్నము పట్టిన ఆదివారమునోము, 2 ముగిలగౌరినో

ము, 3 అంగరాగాలనోము, 4 అమావాస్యసోమవారాలనోము, 5 నిత్యఃభుతి
నోము, 6 కడుపుచెదరిని గౌరిదేవినోము (దీనిని పొట్టకడలని గౌరిదేవి అందురు)
7 నిత్యగానమునోము, 8 నిత్యధాన్యమునోము, 9 భుగ్యగౌరినోము, 10 దీపకానము
నోము, 11 నవగ్రహదీపాలనోము, 12 పెద్దసంక్రమణదీపాలనోము, 13 విష్ణువిడియల
నోము, 14 నెలసంక్రమణదీపాలనోము, 15 కైలాసగౌరినోము, 16 చల్లచిత్తినోము,
17 నెరుగుమీద శిరిన వెయ్యినోము, 18 విష్ణుకవలాలనోము, 19 సూర్యచందుల
నోము, 20 బౌరవత్తులు మూరవత్తులనోము, 21 అశ్వినిబొండానోము, 22 లింగ
కానమునోము, 23 గూనదీపాలు బౌరవత్తులనోము, 24 సవాసగ్రహసన్నిధిలనో
ము, 25 పెంగుమ్మడినోము, 26 మూనినాయనాలనోము, 27 భాగ్యవారాల
నోము, 28 మూలగౌరినోము, 29 కృత్తిక పాలనోము, 30 గౌరీగౌరినోము, 31
లక్ష్మీ పసుపునోము, 32 గడపగౌరినోము, 33 కల్యాణగౌరినోము

మూడుభాగములును ముద్రణమై స్థిరముగానున్నవి. విరివిగాకొను వర్తకలకు
మంచి కమీషను ఇవ్వఁబడును బాలాంత్రపు వేంకటరావు

ముందు రాబోవు పుష్పము

వామనపురాణము

(కిడపటిసంపుటము)

అత్యద్భుతకథావిఅసితము—

భక్తిపరిబోధకము—నీతి, మత, చరిత్రనిషయము

కేకములు గలవు.

1928 ఏప్రియల్ నెలలో బిక్రిటింపబడును.

చందాదారులకు పోస్టే మనీఆర్డరు కర్నూలులలో

రు 1-0-0 మాత్రమే. ఇతరులకు కర్నూలుగాక 1-8-0 లు.

పురాణగ్రంథమాలికాకార్యక్షామము,

పి రా పు ర ము.

ప్రశంసలు నలభయనాడు' —

నడకుదుటి వీరరాజు పంతులుగారు,

సంపాదకుడు,

పురాణగ్రంథమాలిక,

పితాపురము.

అని వ్రాయువలెను.

